

Museum Vlaardingen - *Aring uit Vlârding*

Restauratie en uitbreiding van het “Huis met den Lindeboom”
in de context van historisch Vlaardingen.

Zicht op Vlaardingen, zeventiende eeuw (Archief Vlaardingen).

E. C. van der A | 1256521
explore-lab XIII | AR3AX300

EXIII

Onderzoek | 17 februari 2012 17 april 2012 17 oktober 2012

Architectuur: H.C. Brouwer | Bouwtechniek: E.J.G.C. van Dooren | Onderzoek: A.J. van Bommel

Inhoud

Samenvatting	03
Summary	07
Introductie	10
Ontwerpdoel	13
Inleiding	15
Huis met den Lindeboom	16
Abraham van den Linden	
Het Redershuis	
Rijksbouwmeester Knuttel	
Het Huis met de Lindeboom	
Interieur	
De pakhuizen	
Het Visserijmuseum (Museum Vlaardingen)	
Waardestellingen Huis met den Lindeboom	40
Vlaardingen	42
Geschiedenis	
Stadsgroei en verkaveling	
Touwbaan	
Huidige situatie	
Toekomst	
Blok	
Kwaliteiten openbare gebouwen Vlaardingen	56
Museum	57
Ontwikkeling	
Architectuur	
Toegankelijkheid en aantrekkingskracht	
Programma en indeling	
Bezoekers	
Musea in een stedelijke omgeving	
Waarde	
Archetype	
Referentieonderzoek musea	76
Restauratie	78
Bouwhistorie	
Monumentenzorg in Nederland	
Hergebruik van niet-monumentale gebouwen	
Uitbreidingen	
Museum	
Conclusies plananalyse muZEEum	83
Programma van Eisen	87
Conclusies	89
Uitgangspunten ontwerp	91
Literatuur	92
Architectonische referenties	
Bijlagen	97
Onderzoeksvraag	
Planning	
Waardestelling, Kwaliteiten openbare gebouwen, Museum schema	
Interviews	
P1, P2 documenten	
P1, P2, P3, P4, P4, P5 presentaties	
P4, P4 reflectie	

Samenvatting

Huis met den Lindeboom

Het 'Huis met den Lindeboom' heeft een rijke geschiedenis en is een belangrijk gebouw voor de stad Vlaardingen. Het is in 1742 gebouwd als het woonhuis, met daarbij een pakhuis, van de Vlaardingse reder Abraham van der Linden. Sindsdien is het een aantal malen verbouwd, zoals in 1907 door de Rijksbouwmeester Knuttel, die onder andere de gevel (met uitbreidingen naar links en naar boven) volledig opnieuw heeft laten optrekken. In dit verbouwde Rijksmonument is sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw het Visserijmuseum gehuisvest, dat nu toe is aan vernieuwing.

De cultuur- en architectuurhistorische elementen worden in het huidige museum te weinig benut; de verschillende fasen van de geschiedenis zijn niet goed herkenbaar en zelfs na onderzoek is het gebouw niet goed te begrijpen. Het gebouw verdient het om niet alleen weer een herkenbare structuur te krijgen, maar ook een prominente plaats in de geschiedenis en cultuur van de stad. Het uit het midden van de achttiende eeuw stammende paviljoen zal gebruikt kunnen worden als een indrukwekkende ontvangstruimte en zal daarmee een belangrijke functie in de stad kunnen vervullen. Het exterieur van het paviljoen is nog vrijwel geheel in originele staat en het interieur dient daaraan te worden aangepast, zodat recht wordt gedaan aan de oorspronkelijke bedoeling van het gebouw. In de achttiende eeuw werden kamers onder invloed van de Lodewijk XV-stijl elegant gedecoreerd met frisse, lichte kleuren, waarbij panoramische wandtapijten of -behang niet alleen als decoratie maar ook als een soort van isolatie werden toegepast.

Het concept van alleen een visserijmuseum lijkt echter niet meer passend in de eenentwintigste eeuw, hoewel de visserij altijd wel een zeer belangrijk onderdeel van de identiteit van de stad Vlaardingen is geweest en met het oog daarop moet worden bewaard. Nu met de verbouwing nieuwe samenwerkingsverbanden met verschillende andere (culturele) instellingen zijn aangegaan en aan de huidige museumcollectie enkele andere collecties zijn toegevoegd, kan het museum uitgroeien tot de belangrijkste historische instelling van de stad Vlaardingen. Het Museum Vlaardingen is dan zelfs vrijwel de enige historische instelling in deze vorm. Hopelijk wordt hiermee in de komende jaren aangetoond dat de indertijd door de politiek om bezuinigingsredenen genomen beslissing om het museum te sluiten, zeer onverstandig is geweest. Bezuinigen bieden namelijk alleen op de korte termijn een oplossing, terwijl musea cultuurdragers zijn, die in het algemeen vele bezoekers en toeristen aantrekken, met name uit de hogeropgeleide lagen van de bevolking.

Aan het Huis met den Lindeboom grenzen enkele pakhuizen. Deze pakhuizen, een soort gebouwen dat altijd aan havens en (water)wegen te vinden is, zijn functionele gebouwen en hebben een herkenbare vorm: ze zijn hoger dan breed en dieper dan hoog, met meestal een zadeldak, met enkelvoudige zware balklagen en smalle trappen tussen de balken. De enige ingangen zijn aan de korte kanten. Het licht komt naar binnen via de hijsluiken, die boven elkaar gesitueerd zijn op de middenas van de gevel, en via vensters aan weerszijden van de hijsluiken. Boven de luiken is de hijsbalk voor de goederen bevestigd.

Ook deze gebouwen grenzend aan het redershuis zijn waardevol genoeg om te bewaren en kunnen uitstekend bij het nieuwe museum worden betrokken.

Vlaardingen

Vlaardingen heeft een rijke cultuur en een rijke geschiedenis. Uit archeologische vondsten is gebleken dat al in de Steentijd in het gebied een nederzetting bestond. De bewoners van deze nederzetting waren jagers-verzamelaars, terwijl zij tegelijkertijd ook aan landbouw deden, in een gebied waarvan lange tijd werd gedacht dat door te natte omstandigheden in die periode bewoning onmogelijk was. Doordat de eerste vondsten in Vlaardingen waren gedaan, is het geheel aangeduid als de Vlaardingencultuur, hoewel later in een groot deel van Nederland gelijksoortige nederzettingen gevonden zijn.

Sinds de bouw van een kerk op een natuurlijke verhoging in het landschap (rond 700 na Chr.), is er sprake van permanente bewoning. Ondanks roerige perioden in de vroege geschiedenis van Vlaardingen (rond 1000 de Slag bij Vlaardingen onder leiding van graaf Dirk III en in 1168 de Sint Thomasvloed) groeit de stad in economisch opzicht, wat nog werd versterkt na het verkrijgen van het grafelijke zegel en de daarbij behorende rechten en plichten van graaf Floris V in 1273.

Hoewel Vlaardingen ook moeilijke tijden doormaakt (vanaf 1438 handelsoorlogen en 1568-1648 de Tachtigjarige Oorlog) neemt de welvaart hierna ook weer toe: het stadhuis wordt gebouwd, de kerk wordt uitgebreid en de haven wordt uitgebaggerd. Ook veel andere gebouwen worden opgetrokken in de bloeiperioden van de visserij en veel van deze gebouwen hebben een directe relatie met de haringvangst.

Aan het begin van de negentiende eeuw stelt Lodewijk Napoleon visserijbeperkingen in, wat grote schade toebrengt aan de haringvisserij. Dit effect wordt nog versterkt door de invoering van de Visscherijwet (1818) en de toename van concurrentie vanuit het buitenland. Pas een eeuw later zal de visserij weer stabiliseren. De Vlaardingers moesten dus andere bronnen van inkomsten vinden en in de stad ontwikkelen zich diverse vormen van industrie. Deze industrie breidt zich na de Eerste Wereldoorlog sterk uit, waardoor Vlaardingen kans ziet zich weer op te werken tot derde havenstad en tweede Rijnhaven van Nederland.

Om binnen de regio een sterkere positie te verkrijgen, wil de gemeente de stad aantrekkelijker maken op het gebied van cultuur, historie en natuur, en met het oog daarop de stad ontwikkelen tot “Vlaardingen buitenstad”. Hiervoor zal de industrie – die zich met name tussen het historische centrum en de rivier de Maas heeft geconcentreerd – moeten wijken; zo ook in het stedelijke gebied direct achter het museum. De gemeente wil dit stedenbouwkundige blok herstructureren tot een stedelijk kleinschalig gebied met een gevarieerd aanbod van midden- en kleinbedrijf met daarboven woningen. De sloop van de huidige bebouwing geeft de mogelijkheid om binnen een heldere infrastructuur nieuwe bebouwing op te zetten.

Museum

Een museum is een instituut dat de verzameling van erfgoed beheert. Een museum vertegenwoordigt daarmee een grote maatschappelijke waarde. De hoofdfuncties van een museum zijn bewaren, onderzoeken en tentoonstellen. Musea bieden het publiek informatie en de kans om zijn kennis te vergroten. Van oudsher heeft het museum een elitaire reputatie: het museum zou een plek voor beschaving, diepgang en inhoud zijn, waarbij het onderzoeken en begrijpen van museale objecten een intellectuele bezigheid zou zijn.

Een museum kan echter een gemeenschap binden, doordat het een van de weinige openbaar toegankelijke, publieke ruimten in de stad is, die daarbij ook nog ontspanning biedt. Door in een museum verschillende activiteiten te organiseren, wordt de drempel voor het publiek verlaagd en kan het museum een centralere plaats in de maatschappij innemen. Musea zijn daardoor in feite heel sociale plekken, waar juist ontmoeting en uitwisseling belangrijk zijn. Het museum zal juist energie moeten steken in versterking van publieksgerichte activiteiten die erop er voor zijn ook nieuwe groepen uit de samenleving voor museumbezoek te interesseren.

Bij een modern museum speelt ook de architectuur van het gebouw een belangrijke rol; de plaats van het museum in de moderne tijd vraagt om een gebouw dat een icoon voor de stad zal kunnen zijn. Om bezoek aan te trekken moet het museum beschikken over prikkelende en interessante ruimten met tentoonstellingszalen die op zichzelf neutraal genoeg zijn en niet verstorend werken. Dit betekent dat de architectuur niet alleen transparant, herkenbaar, uitnodigend en laagdrempelig moet zijn, maar tegelijkertijd ook expressief en sculpturaal, en daarbij een duidelijke en interessante route biedend. Bij het ontwerpen van een dergelijke route zal een evenwicht moeten worden gevonden tussen de 'dwingende leerlijn' die het museum meestal zal willen meegeven en de 'ontdekkende zwerftocht' die het publiek zelf zal willen afleggen.

Een museum is vaak onderdeel van stedelijke vernieuwingsprojecten, waarin het museum dan als het centrum van de culturele infrastructuur zal moeten gaan functioneren. Daarnaast kan een museum een stadswijk die met (economische, sociale, etc.) achteruitgang wordt bedreigd, een positieve impuls te geven.

Voor velen is een museum een herkenbaar instituut, maar tegelijkertijd zijn de kenmerkende elementen van een museum niet eenvoudig op te sommen. Mogelijk komt dit doordat het archetypen 'museum' niet bestaat.

Bij musea speelt horizontaliteit (met verticale elementen) een heel belangrijke rol, waarbij kolommen, gelaagdheid en herhaling van essentieel belang zijn. De route door het museum, meestal met enfilade, begint bij een duidelijk zichtbare entree met daarachter een ontvangstruimte. Trappen zijn essentieel voor de beleving van ruimtelijkheid. Behalve zicht op de tentoongestelde kunst, is licht van boven en zicht op buiten essentieel. Binnen is de indeling flexibel en open, of zijn er stijlkamers. Musea waarin ruimten zoals een vide, een binnentuin of een lege ruimte zijn opgenomen, bieden de bezoeker de mogelijkheid even afstand te nemen.

Restauratie

Oude gebouwen met een rijke geschiedenis, met name monumenten, zullen vaak gerestaureerd worden omdat ze belangrijk en waardevol worden geacht. Vrijwel altijd zal dat volgens de op dat moment geldende ideeën worden gedaan. Oud en nieuw zullen daarbij met elkaar in contact worden gebracht. Bij voorkeur zal moeten worden gewerkt volgens het principe van omkeerbaarheid, verenigbaarheid en minimale interventie. De beste restauratie laat het oorspronkelijke het beste tot zijn recht komen, terwijl het gehele gebouw weer een lange toekomst voor zich heeft. Voordat echter tot aanpassing van een bestaand gebouw kan worden overgegaan, zal eerst onderzoek moeten worden gedaan naar de geschiedenis, de indeling, de functie, de staat en de al eerder aangebrachte aanpassingen van het bestaande.

Naast restauratie en hergebruik van monumenten en andere historische gebouwen is er steeds vaker ook aandacht voor hergebruik van 'gewone' gebouwen voor 'gewone' functies. Bij dergelijke gebouwen kan echter wel veel vrijer met het nieuwe geheel worden omgegaan, terwijl tegelijk leegstand wordt tegengegaan.

Op voorwaarde dat het gebouw aan specifieke eisen voldoet, kan het na een restauratie geschikt als zijn museum. Om tegemoet te komen aan de vraag van het publiek, dat over steeds meer vrije tijd beschikt, is er een sterk toenemende behoefte naar musea, tentoonstellingsruimten, galerieën en culturele centra. Als in een gebouw een museum wordt gevestigd, heeft dat als voordeel dat het gebouw meestal maar minimaal hoeft te worden aangetast, terwijl bovendien de investeringskosten, of in ieder geval een aanmerkelijk deel ervan, weer kunnen worden terugverdiend. Bovendien heeft de vestiging van een museum een positieve invloed op de

omgeving, waardoor meer toeristen worden aangetrokken. Daarnaast zullen mensen door de cultuurimpuls de omgeving als aantrekkelijk ervaren.

Soms zijn echter andere (sociale, politieke, economische, architectonische, etc.) overwegingen belangrijker dan het behoud van het monument. Het gebouw kan ongeschikt zijn voor nieuwe functies of domweg te oud; in dergelijke gevallen kan worden besloten niet tot restauratie over te gaan.

Het muZEEum in Vlissingen

Het referentie-onderzoek naar het muZEEum in Vlissingen heeft enkele conclusies opgeleverd die van belang zijn voor het Vlaardingse museum. Voor een museum is een thematisch onderwerp een belangrijke basis; identiteit kan versterkt worden door een sterke uitstraling van het gebouw en van het museum; door historische gebouwen te clusteren kan een relevant historisch museum ontstaan; orde in dit gebouwencomplex is van het grootste belang; vernieuwende architectuur kan een dialoog met het bestaande aangaan; de restauratie kan geaccentueerd worden door opvallende materialen te gebruiken; flexibele ruimten komen het museum ten goede; alle ondersteunende functies kunnen juist in de nieuwbouw worden ondergebracht; de routing is misschien wel het belangrijkste element van een museum.

Een juiste combinatie van restauratie en nieuwe architectuur zal zorgen voor een logische overgang van oud naar nieuw en zal het tot een evenwichtig geheel maken.

Het museum dient ter versterking van de identiteit van de stad, terwijl dit tegelijkertijd de positie en de identiteit van het museum zelf versterkt.

Summary

Huis met den Lindeboom

The 'Huis met den Lindeboom' has a rich history as an important building for the city of Vlaardingen. Originally built in 1742 as the home with warehouse of the ship-owner Abraham van der Linden, it has since been renovated multiple times. In 1907 it was extensively renovated by Rijksbouwmeester Knuttel, who amongst other things completely rebuilt the façade and extended the building in all directions. From the seventies onwards, this national monument has housed the fishery museum, where renewal is now necessary.

In the current museum the cultural and historical elements are too little utilised: different phases in history are almost impossible to discern and after research, even, the building is difficult to understand. It therefore deserves not only to receive a recognisable structure, but also to receive a prominent place in the history and culture of the city. The eighteenth century pavilion might be used as an impressive welcome area and thus could become an important attraction of the city. While the exterior of the pavilion is almost completely original, the interior needs to reflect the original time period as well to do justice to the original intention. In the eighteenth century, under the influence of the Louis XV-style, rooms were elegantly decorated with fresh and light colours, and panoramic wall tapestries and wallpaper were used not only as decoration, but also as a form of insulation.

The concept of a fishery museum might seem unsuitable for a twenty-first century museum. Fishery, however, is a very important part of the identity of Vlaardingen and therefore cannot be omitted without cause. With the renovation new collaborations with various (cultural) institutions are set up, while new collections are added to the current one. This can enable the museum to become the most important historical institution of Vlaardingen (and virtually the only one of its kind), which indicates that the political decision to close the museum on grounds of budget cuts was indeed very unwise. Museums are mediums of culture and generally attract a lot of visitors, especially from the higher educated layer of the population.

Next to the Huis met den Lindeboom there are warehouses. This type of functional buildings, often found near harbours, water and roads, have a very recognisable shape, as they are higher than wide and deeper than high and usually have a gable roof, single joists and narrow staircases between the beams. The only entrances are located in the short sides. The light enters through lifting hatches, which are located above each other on the middle axis of the façade, and through windows on either side of the hatches. Above the hatches, the lifting beam for the goods is installed.

These buildings are also valuable and can be nicely added to the new museum.

Vlaardingen

Vlaardingen has a rich cultural history. Results from archaeological digs have indicated that a settlement already existed in the area during the late Stone Age. The people of this settlement were hunter-gatherers, while they also farmed, in an area which was long thought to be too wet to sustain life. Because of the first finds in Vlaardingen, the whole is called Vlaardingen-culture, although similar settlements have been later found in a large part of the Netherlands.

From 700 A.D., in which period a church was built on a slight hill in the landscape, permanent habitation was established. Notwithstanding turbulent times in the early history of Vlaardingen (such as the Battle of Vlaardingen under the leadership of count Dirk III around 1000 and the Sint

Thomas Flood of 1168), the city's economy continued to grow, especially after receiving the seal and the associated rights and duties of earl Floris V in 1273.

In spite of the difficult times Vlaardingen had to survive (such as the trade wars from 1438 and the Eighty Years' War between 1568 and 1648), prosperity grew: the city hall was built, the church was extended, the harbour was dredged and several other buildings with a direct connection to the herring fishery were also erected.

In the beginning of the nineteenth century, Louis Napoleon set limitations in regards to the fishery, bringing a lot of damage. The effect was multiplied by both the introduction of the Visscherijwet (1818) and the increase of competition from abroad. It had thus taken a century for the fishery to stabilise again. The people of Vlaardingen therefore had to find other sources of income, and different forms of industry were developed in the city. This increased greatly after the Great War, giving Vlaardingen the opportunity to become the third harbour city and the second Rhine harbour of the Netherlands.

Currently, to strengthen the position within the region, the municipality has set out to make the city more attractive in the areas of culture, history and nature, so that it can be developed into "Vlaardingen buitenstad". This means that Vlaardingen's industry, located in the area between the historical city centre and the river Meuse, including the urban area directly behind the museum, has to move. This location will be developed into an inner-city, small-scaled mixed area with room for small companies with housing above. The taking down of current buildings will enable new buildings to be erected within a clear, new infrastructure.

Museum

A museum is an institute that manages the collection of heritage; an institute, therefore, that represents large social value. The main functions of a museum are preserving, researching and exhibiting. Museums offer information to the public as well as a chance to increase their knowledge. Traditionally, museums have an elitist reputation: they would be places of civilisation, depth and content, where the researching and understanding of objects would be an intellectual activity.

However, a museum can also tie a community together: it is one of the few publically accessible open spaces in the city. By organising different activities in the museum, the threshold can be lowered, and the museum can take a more central place within society, where meetings and exchange are the most important activities. The museum will especially have to organise activities focusing on interesting that part of the public that normally does not visit museums.

To any modern museum its architecture is essential; the role of a museum in the modern age specifically asks for a building that can be an icon for the city. A museum should have exciting and interesting spaces with exhibition rooms that are neutral and unobtrusive. This means that the building's architecture should be open, transparent, expressive, sculptural, inviting, accessible, and recognisable, while offering an interesting route to visitors. A design for such a route should balance both the education the museum offers, as well as the wanderings of visitors.

Often a museum is part of an urban renewal project, functioning as the centre of the cultural infrastructure. The museum can also give a positive impulse to city centres which are threatened by decay.

For many, the museum is a recognisable institution, although this does not mean that the characteristic elements of a museum are easy to list. Perhaps this is because the archetype 'museum' does not exist.

Horizontal (with vertical) elements play a large role in museums, where columns, layering and repetition are of importance. The route through the museum, usually with enfilade, begins at a clearly visible entrance and a welcoming area. Besides the visibility of the exhibited art, light from above and visibility of the outside is essential. Inside, the spaces themselves are flexible or consist of style rooms. Museums with spaces such as a void, an inner garden or vacant rooms can give the visitor a chance to relax.

Restoration

Historical, old buildings – monuments in particular – are restored because they are considered to be important and valuable. Most often, the restoration is done according to the current ideas. Old and new are retained side by side, preferably with the emphasis on reversibility, compatibility and minimal intervention. The very best restorations do justice to the original, while focusing the visitor's attention to the future. Before a building can be changed, the history, the layout, the function, the state and the earlier changes in comparison with the existing should therefore be researched.

When a building satisfies certain demands, it can, after restoration, even be a suitable museum. To meet the demands of visitors, who have more free time, more museums, exhibition spaces, galleries and cultural centres will increasingly be established. A museum function has the advantage of requiring minimal change from a building, while simultaneously (part of) the investment can be earned back. Furthermore, the renovation can attract more tourists and result in a pleasurable environment.

Besides for restoration and the re-use of monuments and other historical buildings, there is increasing attention for the re-use of 'normal' buildings for 'normal' function. A benefit is that the new space can be handled more freely, while vacancy is prevented.

Sometimes however, there are other (social, political, economical, architectural, etc.) considerations more important than the monument, buildings can be unsuited for new functions or vacant buildings just are too old; in such cases it can be decided that an old building is no longer to be restored.

The muZEEum in Vlissingen

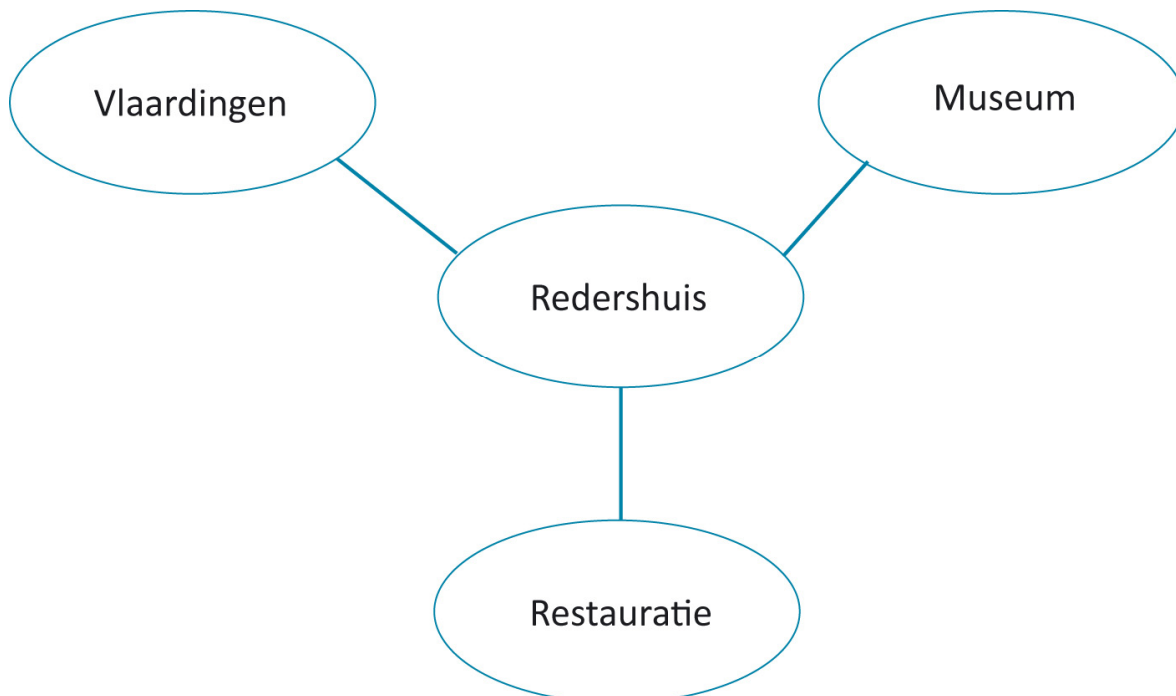
On the basis of reference research into the muZEEum in Vlissingen, conclusions can be drawn for the museum in Vlaardingen: a thematic subject is important for a museum; the institution's identity may be strengthened by strong gestures of the building and of the museum; a group of important historical buildings can be combined into a relevant historical museum; order in this building complex is of the utmost importance; new architecture can be used to start up a discussion with the existing; the restoration can be accentuated by using outstanding materials; flexible spaces benefit the museum; all supporting functions can best be put in new additions to the existing building; and the routing might be the most important element of the museum.

A correct combination of restoration and new architecture will result in unity with a logical transition from old to new. In this way the museum can strengthen the identity of the city, while this increases the position of the museum itself by bringing its own identity to the foreground.

Introductie

In het kader van explore-lab, een *“onderzoeksgestuurd afstudeerlaboratorium voor de verkenning van fascinaties in het bouwkundig vakgebied”*, onderdeel van het Masters-onderwijs aan de faculteit Bouwkunde van de Technische Universiteit Delft, heb ik een individueel project geformuleerd. Ik heb altijd al interessant gevonden om na te gaan hoe gebouwen rechtop blijven staan. Wanneer deze gebouwen al decennia, of zelfs al eeuwen bestaan, moeten er mogelijk aanpassingen moeten worden gedaan om het gebouw bruikbaar te houden. Oude gebouwen, en dan met name monumenten, hebben een rijke geschiedenis, maar zullen met huidige ideeën worden verbouwd. Oud en nieuw zullen dus letterlijk met elkaar in aanraking komen. Tijdens mijn afstudeeronderzoek en -ontwerp zal ik mij met deze ontmoeting bezighouden: onderwerp van mijn afstudeerproject binnen explore-lab is het ‘Huis met den Lindeboom’ in Vlaardingen. Het Redershuis, nu bekend onder de naam ‘Visserijmuseum’ of ‘Museum Vlaardingen’, heeft een rijke geschiedenis. Het is in de achttiende eeuw gebouwd als woonhuis van een Vlaardingse reder met pakhuizen voor de opslag en voor de verwerking van haring. Lange tijd was Vlaardingen namelijk dé haringstad van Nederland. Later heeft het gebouw enige tijd dienst gedaan als postkantoor en belastingkantoor. Sinds de jaren ‘70 van de vorige eeuw is het gebouw in gebruik als een museum.

Voordat aan het ontwerp begonnen kan worden, zal ik onderzoek doen naar het huidige gebouw. Hiervoor heb ik het onderzoek uitgesplitst in vier onderzoeksthema’s: het Redershuis zelf, de stad Vlaardingen, het instituut Museum en de methode Restauratie.

Mindmap onderzoek (auteur).

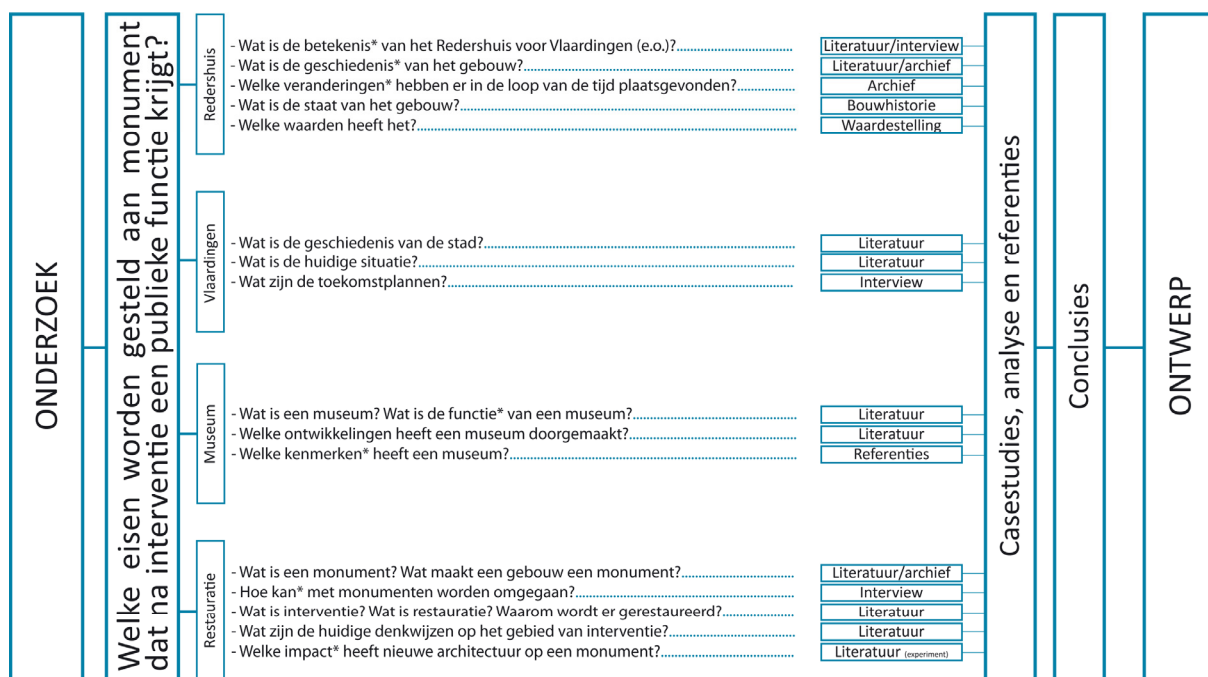
Mijn onderzoeksvraag is als volgt:

Welke eisen worden gesteld aan een monument¹ dat na interventie² een publieke functie³ krijgt?

Hierbij stel ik de volgende subvragen:

- Redershuis:**
- Wat is de betekenis* van het redershuis voor Vlaardingen (e.o.)?
 - Wat is de geschiedenis* van het gebouw?
 - Welke veranderingen* hebben er in de loop van de tijd plaatsgevonden?
 - Wat is de staat van het gebouw?
 - Welke waarden heeft het?
- Vlaardingen:**
- Wat is de geschiedenis van de stad?
 - Wat is de huidige situatie?
 - Wat zijn de toekomstplannen?
- Museum:**
- Wat is een museum? Wat is de functie* van een museum?
 - Welke ontwikkelingen heeft een museum doorgemaakt?
 - Welke kenmerken* heeft een museum?
- Restauratie:**
- Wat is een monument? Wat maakt een gebouw een monument?
 - Hoe kan er* met monumenten worden omgegaan?
 - Wat is restauratie? Wat is interventie? Waarom wordt er gerestaureerd?
 - Wat zijn de huidige denkwijzen op het gebied van interventie?
 - Welke impact* heeft nieuwe architectuur op een monument?

Door mij in mijn onderzoek op verschillende elementen te richten, wil ik antwoord geven op bovenstaande vragen. Mijn onderzoeksmethodologie ziet er dus zo uit:

* architectonisch, historisch, sociaal, technisch, etc.

Onderzoeksmethodologie (auteur).

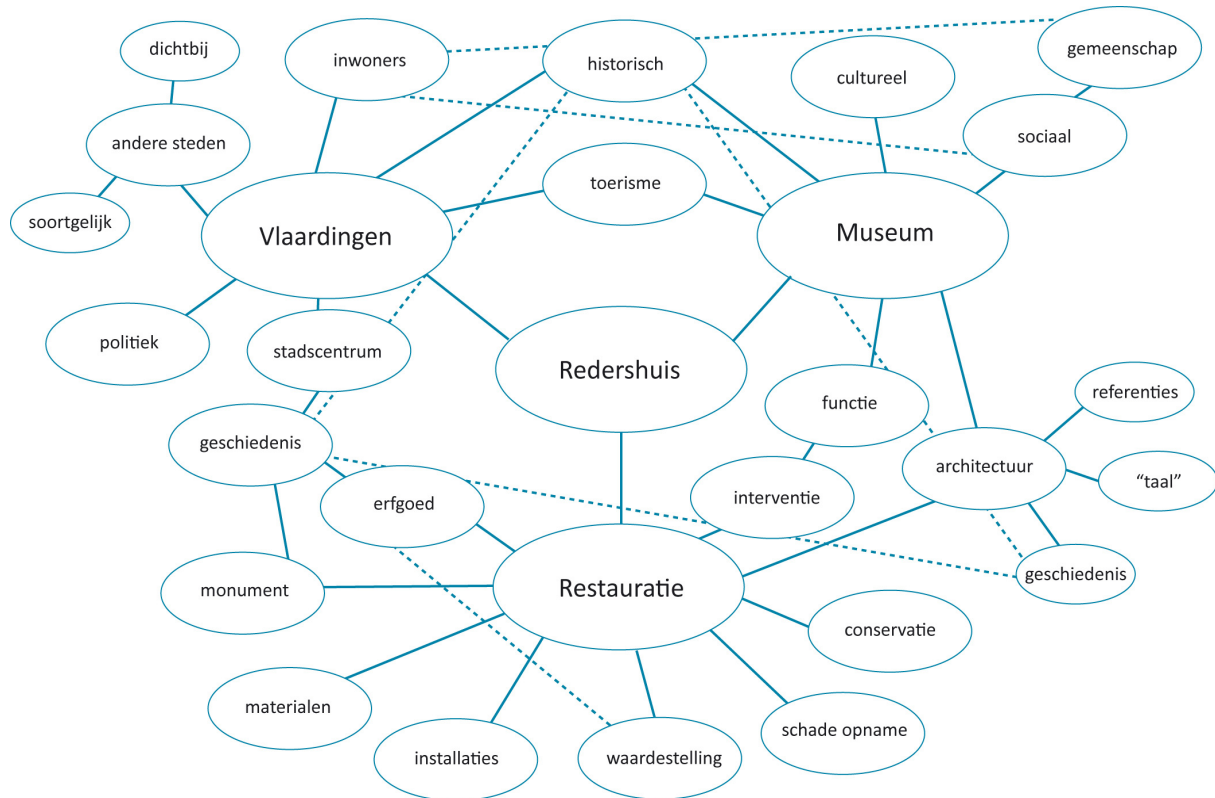
¹ gebouw met grote waarde op gebied cultuurhistorie en erfgoed: "bezield bezit"

² restauratie en uitbreiding, met veel aandacht voor het historische karakter

³ belangrijk voor de gemeenschap, ten behoeve van de maatschappij

* architectonisch, historisch, sociaal, technisch, etc.

De onderzoeksthema's hebben niet alleen te maken met de spil van mijn onderzoek en mijn ontwerp, namelijk het redershuis van Abraham van der Linden; ze hebben ook onderlinge verbanden. Door de opzet verder door te ontwikkelen, kunnen nieuwe invalshoeken voor het onderzoek en ontwerp worden gevonden. Deze onderlinge samenhang kan op onderstaande manier worden weergegeven:

Mindmap onderzoek (auteur).

Ontwerpdoel

In het jaarverslag 2010 van het Museum Vlaardingen wordt aangekondigd dat het museum in het laatste kwartaal van 2010 gesloten is geweest voor “een grote opruimactie” (Museum Vlaardingen, 2011). De directie heeft besloten dat het tijd is voor een grote verbouwing en dat het gebouw uitgebreid zal moeten worden om tot een eenentwintigste-eeuws Museum Vlaardingen te worden. Hierin zal ruim 2000 m2 expositieruimte worden gecreëerd, waarvan 833 m2 nieuwbouw. In het jaarverslag wordt geconcludeerd:

“Het nieuwe museumconcept staat als een huis, het draagvlak is groot, maar een grote risicofactor is de Gemeente Vlaardingen die in de laatste week van 2010 haar bezuinigingsplannen aankondigt. Welke gevolgen deze zullen hebben voor het museum zal in 2011 duidelijk worden.”

Ik wil dit standpunt toelichten met het volgende historisch overzicht.

Vlaardingen heeft een lange, interessante geschiedenis en stond in het verleden bekend als dé haringstad van Nederland. Dit verleden is op nog af te lezen aan de gebouwen in het oude centrum en aan de stedelijke structuur. In het oude havengebied is dit veel moeilijker terug te vinden: de paar gebouwen aan de haven die nog uit de bloeiperiode van Vlaardingen zijn overgebleven, trekken nauwelijks de aandacht van inwoners of toeristen.

De route van het station naar het centrum – die langs het museum loopt – is niet aantrekkelijk: de meeste gebouwen aan de haven staan leeg, zijn vervallen en worden beheerd door anti-krakers. Dit betekent echter wel dat er een mogelijkheid is om dit aan te pakken.

Vogelvlucht van het stadscentrum (Google).

Huis met den Lindeboom (voor 1907) (Archief Vlaardingen).

Voor de geschiedenis van Vlaardingen is het Huis met den Lindeboom een belangrijk monument. Het gebouw waarin het Museum Vlaardingen is gevestigd is, is een groots opgezet redershuis, dat van oorsprong de combinatie van woonhuis en pakhuis herbergde.

In het begin van de twintigste eeuw is het gebouw getransformeerd door Rijksbouwmeester Knuttel: dit maakt het redershuis het enige gebouw in Vlaardingen dat door Knuttel onder handen is genomen. Knuttel heeft meer in Nederland gebouwd en gerenoveerd, maar aangezien Knuttel – behalve bij het oude postkantoor van Middelburg – geen enkel gebouw op eenzelfde manier heeft aangepakt, maakt het een unicum.

Deze cultuur- en architectuurhistorische elementen worden in het huidige museum te weinig benut. Daarbij zijn de verschillende fasen van de geschiedenis niet goed herkenbaar en is zelfs na onderzoek het gebouw niet zomaar goed te begrijpen. Het gebouw verdient het om dus weer een herkenbare structuur en een welverdiende plaats te krijgen in de geschiedenis en cultuur van de stad.

Tot ongeveer 1970 had de gemeente nauwelijks interesse in het restaureren van gebouwen. In verschillende stadsvernieuwingsplannen stond het museum als oninteressant gebouw op de lijst om gesloopt te worden, welke plannen echter gelukkig niet ter uitvoer werden gebracht. De on- of zelfs desinteresse in het gebouw leidde er wel toe dat er geen destructieve aanpassingen werden gedaan.

Nu is de tijd rijp om een verbouwing verantwoord en met aandacht voor het historische belang van het gebouw uit te voeren. Door helderheid te scheppen in het gebouw en het ensemble, zal er ook overzichtelijkheid in het gehele gebied komen. Zo kan door de aanpak van één gebouw met een publieke functie, een stadsdeel worden aangepakt. De gemeente heeft aangegeven hiermee aan de slag te gaan, zoals ook blijkt uit hun positionering van de stad, namelijk als “Verrassend Veelzijdig Vlaardingen”.

De gemeenteraad echter zag niet voldoende het belang in van het museum. Hoewel het museum enkele jaren geleden een actieve poging heeft gedaan om uit te groeien tot een algemeen museum voor de stad Vlaardingen, besloot B&W tot stopzetting van subsidies en leek het aan te sturen op de sluiting van het museum. Na een handtekeningenactie waarmee het belang van het museum werd benadrukt, is, mede ten gevolge van de val van het college, deze beslissing teruggedraaid. Dit resulteerde erin dat het museum voorlopig toch weer subsidie ontvangt, hoewel minder.

Er is dus weer enig perspectief voor de aanpassing van het museum aan de wensen van de eenentwintigste eeuw. Op het gebied van het instituut, van het gebouw en van de omgeving kunnen er verbeteringen worden aangebracht. Naar mijn mening is dit te bereiken door een interventie te plegen bij het museum, waarbij naast restauratie van oude gebouwen ook nieuwbouw zal worden toegevoegd. Het resultaat zal een complex zijn dat meer waard is dan de som van de onderdelen.

In dit onderzoek zal ik nagaan hoe en op welke vlakken deze interventie het beste kan plaatsvinden.

Inleiding

Het redershuis, ook bekend onder de naam het Huis met den Lindeboom, heeft in het verleden ook dienst gedaan als postkantoor en belastingkantoor. Vanaf de tweede helft van de vorige eeuw is het gebouw als museum in gebruik genomen. Het museum heeft zo'n dertig jaar dienst gedaan, maar is aan vernieuwing toe. Nu aan de huidige collectie enkele andere collecties zullen worden toegevoegd, kan het museum uitgroeien tot het belangrijkste historische orgaan van de stad Vlaardingen. Hiervoor zullen echter wel veranderingen aan het gebouw moeten worden aangebracht. In het verleden zijn soms kleine, soms meer ingrijpende veranderingen aangebracht om de bruikbaarheid te verbeteren. In het huidige museum is nog wel het oorspronkelijke redershuis te herkennen, maar er zijn nog maar weinig oorspronkelijke elementen bewaard gebleven. Bovendien is door de stapeling van verschillende aanpassingen en verbouwingen in de loop van de tijd een chaotisch samengesteld, architectonisch onbegrijpelijk gebouw ontstaan. Door in het gebouw en de omliggende gebouwen rust en overzicht aan te brengen, zal het museum (gebouw en inhoud) in de toekomst beter kunnen functioneren.

In eerste instantie zal de bouwgeschiedenis van het pand zelf worden bekeken, waarbij de oorspronkelijke uitgangspunten naast het huidige pand zullen worden gelegd. Voor de interventie is het belangrijk de huidige staat te weten en een waardestelling te maken. Ook zal moeten worden gekeken naar de omliggende bebouwing en naar het hele bouwblok waarvan het redershuis deel uitmaakt.

Aangezien het redershuis onderdeel is van de geschiedenis van Vlaardingen, moet ook de ontstaansgeschiedenis van de stad worden bestudeerd. Deze informatie zal bovendien toegankelijk moeten worden gemaakt voor de bezoekers van het uiteindelijke museum. Daarnaast is de stad Vlaardingen nog voortdurend in ontwikkeling. Deze veranderingen in de stad zullen van invloed zijn op de functie van het redershuis. Van grote invloed hierbij is de route van het station naar het centrum van Vlaardingen. Als deze route niet via de haven maar via een van de binnenstraten gaat lopen, wordt het gebouwencomplex mogelijk heel anders benaderd.

Op dit moment is het redershuis een museum. Hoewel het de bedoeling is de museumfunctie van het gebouw te continueren, is de huidige indeling van het gebouw niet optimaal, waardoor het minder geschikt is om als een museum te dienen. Er zal dus onderzoek moeten worden verricht naar 'het museum'. Daarom zullen niet alleen de indeling en de functie worden onderzocht, maar zal ook worden gekeken naar de architectuur van een museum. In het kader van dit deelonderzoek zullen ook veel musea worden bezocht, voornamelijk maritieme musea, al zullen in het algemeen diverse andere kleinschalige musea met een restauratie en/of uitbreiding zeer interessant zijn (bij voorkeur als ze gevestigd zijn in een monumentaal woonhuis). Hierdoor kan een goed beeld worden verkregen van de diverse mogelijkheden en van de oplossingen die voor de verschillende vraagstukken kunnen worden geboden.

Het redershuis is een historisch gebouw met een monumentale status, waarmee met beleid moet worden omgegaan. Er bestaan op dit gebied veel precedentes, aangezien in soortgelijke gebouwen al eerder restauraties en interventies zijn gepleegd. Het zal dus interessant zijn een inventarisatie te maken van de verschillende methoden en onderzoek te doen naar de geschiedenis van de monumentenzorg en naar de denkwijzen die de monumentenzorg en restauraties door de eeuwen heen hebben beïnvloed.

Wanneer dit alles is onderzocht en wanneer daaruit vervolgens conclusies zijn getrokken, zal dit de basis vormen voor het ontwerp van de restauratie en uitbreiding.

Huis met den Lindeboom

Het Huis met den Lindeboom is oorspronkelijk door de Vlaardingse reder Abraham van der Linden oorspronkelijk als het woonhuis met daarbij een pakhuis, dat sinds de achttiende eeuw het meerdere malen verbouwd is. In het Rijksmonument is sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw het Visserijmuseum gehuisvest.

Portret (Struijs, 1995).

Abraham van der Linden

De reder en koopman Abraham van der Linden leefde in Vlaardingen van 1684 tot 1767. Hij was lid van het vroedschap, vervulde de functies van substituut-baljuw, schepen en thesaurier en was ook nog enige tijd burgemeester van de stad, net als zijn vader en zijn stiefvader dat voor hem waren geweest. Al op 22-jarige leeftijd had Van der Linden genoeg fortuin vergaard en kocht hij met hulp van zijn stiefvader de lijnbaan aan de Zomerstraat. Zijn welvaart nam toe en toen hij in de vijftig was, gaf hij de opdracht tot de bouw van een nieuw woonhuis aan de haven, dat het Huis met den Lindeboom zou gaan heten. Van der Linden, die twee maal getrouwd is geweest, overleed pas op 83-jarige leeftijd (Struijs, 1995).

Het Redershuis

Tijdens de tweede helft van zijn leven liet Van der Linden zijn oog vallen op het “buytenland”, het nieuwe gebied achter de lage zomerdijk, dat vanaf 1552 was drooggelegd, maar pas vanaf 1650 van de Maas werd afgesloten en ingepolderd. Het stadsbestuur had besloten dat iedere burger die “buyten het klaphek” wilde bouwen, één gulden per roede grond moest betalen en zelf de verantwoordelijkheid droeg voor de aanleg van ‘zijn’ deel van de havenkade. Van der Linden kocht een stuk grond van 75 roeden en 96 voet* om er een pakplaats op te richten. Hoewel het in die tijd de gewoonte was om een pakhuis aan de haven te hebben, maar tegelijkertijd zelf in een huis in het centrum te wonen, liet Van der Linden naast zijn pakhuis aan de haven ook een woonhuis bouwen, waarheen hij met zijn gezin verhuisde.

Zoals uit de taxatiewaarde op oude documenten blijkt, waren de in 1737 gebouwde “arbeidershuysie en pakhuys” tussen 1739 en 1742 al vervangen door een ander, groter gebouw. Dit vijf traveeën brede en dus duurder huis met symmetrische gevel bestond uit een voorhuis (kamers met middengang), trappenhuis naar de eerste verdieping (kamers met middengang) en zolder, een binnenplaats en achterhuis.

* Struijs (1995, p. 47) schrijft hierover: “Abraham van der Linden kocht een stuk van ongeveer 75 roeden, gelegen aan de westzijde van de Vlaardingse Haven, belend ten oosten door de (West)Havenkade, ten zuiden door het Stadsland, ten westen door de sloot van het ‘Prikken gat’ en ten noorden door de kade van de Vettenoord, ter lengte zuid en noord van 96 voeten. Berekend naar een roede van 3,76 meter en een voet van 0,314 meter, was dat terrein 297 bij 282 meter.” Het is locatie-technisch vrijwel onmogelijk dat het Huis met de Lindeboom op een stuk van bijna 85.000 vierkante meter is gebouwd. Het beschreven gebied is echter wel duidelijk op de huidige kaart terug te vinden, wat het vermoeden geeft dat er een verkeerde conclusie is getrokken.

Een 96 voeten breed perceel, namelijk 30,144 meter bij een Rijnlandse voet van inderdaad 0,314 meter, is niet onlogisch. De 75 roeden, echter, zullen niet een *lengte*-, maar een *oppervlakte*-aanduiding zijn. De Rijnlandse roede heeft een oppervlakte van 14,19 vierkante meter, wat bij 75 roeden een oppervlakte van 1064,25 vierkante meter oplevert. Hieruit valt te concluderen dat de diepte van het perceel 35,31 m moet zijn geweest (of 9,37 lengte- Rijnlandse roeden of 112,44 Rijnlandse voeten). De afmetingen van het perceel zijn dan zo’n 30 bij 35 meter, wat een veel logischer kaveloppervlakte is; bovendien zijn deze afmetingen nog goed in (recente) stadsplattegronden zichtbaar.

Zicht op bebouwing ten westen van de haven, 1743, en detail tekening van haven, 1745 (Archief Vlaardingen).

In 1750 werden in het interieur van het losstaande paviljoen bij het woonhuis stucwerkversieringen aangebracht en werd een plafondschildering gemaakt. Het opvallende is dat van dit paviljoen al in 1739 sprake lijkt te zijn: in een testament wordt gesproken over het huis, het pakhuys en “het kleine huisje ernaast”. De exacte locatie van dit kleine huisje is onduidelijk en het is ook niet met zekerheid te zeggen of het hier om het paviljoen gaat. Zeer waarschijnlijk echter stonden links van het woonhuis al pakhuizen en het stuk land rechts van het redershuis was in ieder geval in 1750 bezit van Van der Linden. Mogelijk is in 1750 niet het gehele paviljoen, maar werd alleen de erker geplaatst en is de plafondschildering aangebracht (Meischke, 1976; Ouwendijk, 2008; Struijs, 1995; Wevers, 2009).

In 1787 werd het huis geërfd door een aangetrouwde kleinzoon van Van der Linden, die het echter al in 1790 aan de staat verkocht, waarna in het gebouw een stadsbank van lening werd gevestigd. Het pakhuys, dat door een andere kleinzoon was geërfd, bleef in de familie.

Hoewel het intussen niet meer van de staat was, aangezien het pand door een reder was gekocht, liep de pacht aan de stadsbank verlengd door tot 1836, waarna het geruime tijd niet meer van eigenaar wisselde en er weinig aanpassingen werden verricht. Wel verhuurde de eigenaar de “koepelkamer” (het paviljoen), de gang en het aangrenzende portaal tussen 1840 en 1864 aan het kantongerecht van de gemeente. Hierna woonde de achterkleinzoon van Van der Linden nog enkele jaren in het huis.

Vanaf 1870 werd het huis verhuurd aan de staat als belastingkantoor, die er in 1878 een post- en telegraafkantoor in plaatste. Uiteindelijk kocht de staat het Huis met den Lindeboom opnieuw in 1885 en liet het in 1893 uitbreiden: een gedeelte van de achterbouw en het achterpakhuys werden afgebroken en er werden aangrenzend een seinkamer, bestellenkamer, keuken, trappenhuis en bergplaatsen gebouwd. In deze vorm functioneerde het gebouw ruim een decennium – hoewel met wijzigingen in de functies van verschillende kamers – totdat in 1907 de toenmalige Rijksbouwmeester Knuttel de opdracht kreeg het geheel ingrijpend uit te breiden: grote gedeelten van het pand werden geheel afgebroken en opnieuw opgebouwd. Alleen het oorspronkelijke paviljoen bleef gespaard. De oorspronkelijke gevel van het redershuis werd omhoog en naar links uitgebreid. Om plaats te maken voor deze uitbreiding is het zeer waarschijnlijk toen nog originele pakhuys van Van der Linden gesloopt. Door de verbouwing werd de langsrichting van het gebouw nog meer benadrukt. In het interieur werd een grote wachtruimte met lichthof aangebracht, de publiekshal, wat de breedte ook aan de binnenzijde accentueerde. Hoewel de gevel nog vele authentieke elementen bevat dankzij de zorgvuldige aanpak van Knuttel en daardoor nog redelijk authentiek lijkt te zijn, zijn in het interieur weinig achttiende-eeuwse details bewaard gebleven (Ouwendijk, 2008; Struijs, 1995; Wevers, 2009).

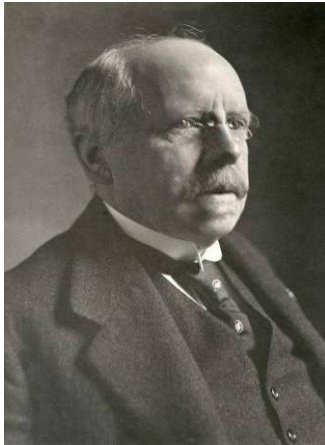
Redershuis met pakhuizen voor Knuttel (1905) en uitgebreid Huis na Knuttel (1907) (Wevers, 2009).

In 1938 werd, na de verhuizing van het post- en telegraafkantoor naar een nieuwgebouwd pand, in het redershuis opnieuw een belastingkantoor ondergebracht. In 1939 vond op de begane grond een kleine verbouwing plaats; tot het einde van de Tweede Wereldoorlog bleken op de zolder van het belastingkantoor onderduikers te hebben gezeten. In 1964 kwam het Huis met den Lindeboom enkele jaren leeg te staan, nadat het belastingkantoor naar een pand aan de Parallelweg was overgeplaatst. Hoewel het gebouw al in 1966 door de gemeente was aangekocht, werd er pas in 1971 een museum in gevestigd dat door Prinses Beatrix officieel werd geopend. Sindsdien hebben nog enkele praktische verbouwingen en aanbouwingen plaatsgevonden, zoals een uitbreiding aan de achterkant in 1987 en verwerkzaamheden tussen 1991 en 2001 (Ouwendijk, 2008; Stenvert et al., 2004; Struijs, 1995; Wevers, 2009).

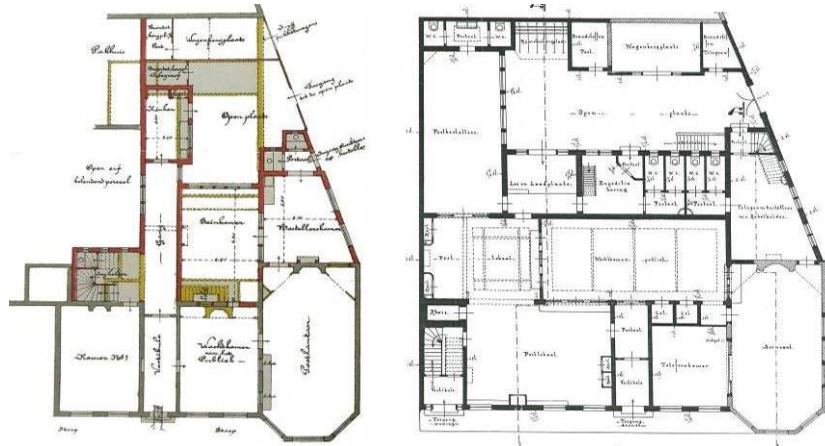
Rijksbouwmeester Knuttel

Daniël Elisa Cornelis Knuttel (1857-1926) was tussen 1892 en 1923 Rijksbouwmeester voor de landsgebouwen in het Tweede District, wat betekende dat hij verantwoordelijk was voor diverse gebouwen in Limburg, Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Holland. In die tijd investeerde het Rijk minder in de zuidelijke provincies, waardoor Knuttel werd beperkt in zijn mogelijkheden om zich voldoende architectonisch uit te drukken. Zijn werkzaamheden bestonden vooral uit de renovatie en aanpassingen van bestaande gebouwen, terwijl zijn nieuwbouw meestal was voorzien van ingetogen gevels, functionele plattegronden en minimalistische interieurs.

Naast de nauwelijks opvallende en zelfs voorzichtige architectuur was Knuttel een bescheiden man, die zijn werknemers veel ruimte voor hun ontwikkeling gaf, terwijl hij zichzelf bezighield met bestuurlijke activiteiten. Dit heeft ertoe geleid dat Knuttel, wiens signatuur als Rijksbouwmeester minder goed herkenbaar is, vaak wordt vergeten. Toch heeft Knuttel veel gebouwen ontworpen en gebouwd, zoals het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel in Den Haag, gebouwen voor de KNMI in de Bilt, de Rijkspostspaarbank in Amsterdam en diverse gebouwen voor Posterijen en Telegrafie (waaronder het postkantoor Vlaardingen, op dezelfde manier door hem is verbouwd als het postkantoor in Middelburg) (Van der Peet et al., 1995).

Knuttel (Nationaal Archief).

Begane grond voor (1893, Archief Vlaardingen) en na (1907, Nationaal Archief).

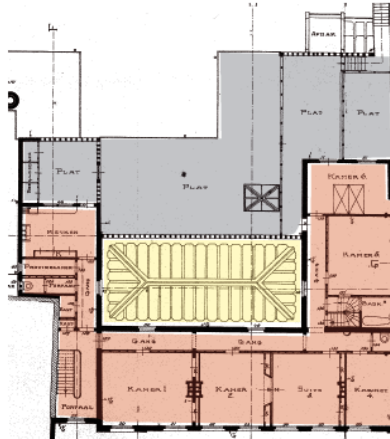
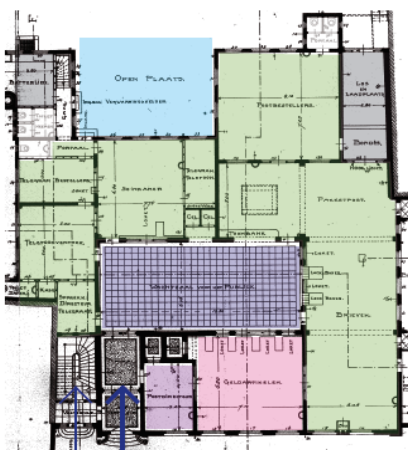
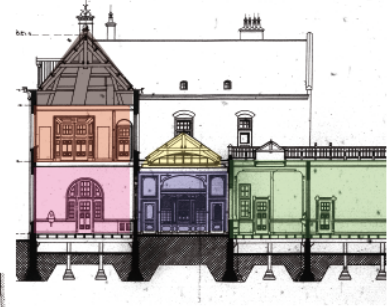
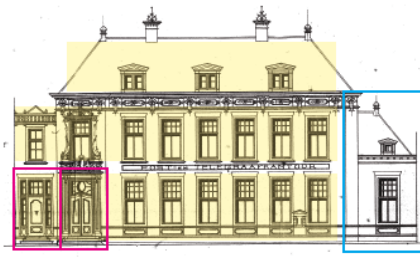
Knuttel volgde zijn opleiding aan de Polytechnische School te Delft, waar hij afgestudeerde in bouwkunde en civiele techniek. Na het afronden van zijn studies heeft hij enige tijd voor de spoorwegen gewerkt. Vervolgens werd Knuttels als gemeentearchitect van Leiden aangesteld, waarbij hij onder andere de Stadsgehoorzaal ontwierp en waar hij was belast met de restauratie van de Burcht. Hierbij raakte Knuttel in conflict met het Rijk, omdat hij van mening was dat de Burcht niet 'teruggerestaureerd' moest worden naar een historische periode waarover geen informatie beschikbaar was. Naar zijn oordeel hadden alle perioden hun eigen waarde en wilde hij dus alleen herstellen en conserveren (Van der Peet et al., 1995).

De indruk bestaat dat het Knuttel's gewoonte was bij zijn restauraties de bestaande indeling volledig te wijzigen en een nieuwe gevel hieraan aan te passen. De nieuwbouw die hij toevoegde, liet hij vooral aan de achterkant plaatsen, zodat daardoor het beeld aan de voorzijde van het gebouw niet werd verstoord. Dit is vooral goed te zien bij de door Knuttel verbouwde postkantoren van Vlaardingen en Middelburg.

Vlaardingen - 1907

Middelburg - 1911

Ruimten

Gevel

Twee entree's: links (hoofd) en links (bij)
Verdeling: zeven à acht traveeën
Verdiepingen in zones (twee + zolder)
Bijgebouw (rechts)
Strenge, classicistische opbouw

Begane grond

Entree (links) met wachtzaal (midden)
Loketten ruimte (onder)
Post/telegraaf ruimten (-vorm)
Directeurskamer
Open plaats
WC uitbouw (rechts achter)
Expeditie (aan straat)
Dienstentree (links) naar verdieping

Eerste verdieping

Woningen
Lichthof (boven wachtzaal publiek)
Platte daken (achter)

Onderzoek naar ruimtelijke elementen postkantoren Vlaardingen en Middelburg (auteur).

Veranderingen door de eeuwen heen van het Redershuis (Archief Vlaardingen en Beeldbank RCE).

De afgelopen 275 jaar zijn aanpassingen aan het Huis met den Lindeboom gedaan. Hoewel het meeste zichtbare aanpassingen in de twintigste eeuw zijn aangebracht, zijn in het gebouw ook nog sporen van eerdere verbouwingen te vinden. In onderstaand schema is de omvang hiervan te zien.

Bouwfaseringschema (auteur met informatie uit Wevers, 2009).

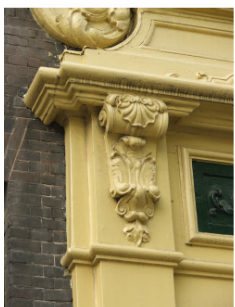
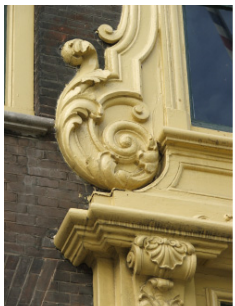
Voorgevel Huis met den Lindeboom (auteur).

Gevel Huis met den Lindeboom (TU Delft).

Details van de gevel (TU Delft).

Details van de gevel (TU Delft).

Het Huis met den Lindeboom

Vogelvlucht Huis met den Lindeboom: de voorkant en de achterkant (Bing).

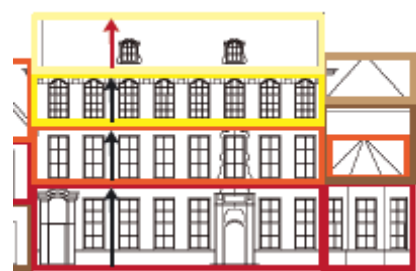
Gebouwdelen (Wevers, 2009).

Het Huis met den Lindeboom is een dwarshuis en bestaat uit drie gebouwdelen: het hoofdgebouw, de zijvleugel met koepelkamer en de aanbouw op de voormalige binnenplaats. Het hoofdgebouw en de zijvleugel zijn gericht op het water, terwijl de uitbouw aan de achterkant van het gebouw uitkomt op de Vetteoordskade.

In de huidige indeling bevinden de museale ruimten zich op de volledige begane grond en eerste verdieping. Op de tweede verdieping zijn de kantoren en de bibliotheek ondergebracht. Op de zolderverdieping bevindt zich de installatieruimte en is het depot ondergebracht.

Het hoofdgebouw heeft aan de haven een statige gevel van achttien meter, volledig opgetrokken in baksteen in kruisverband. Deze gevel is ingedeeld in acht traveeën en heeft drie verdiepingen met daarboven een zolder. Naar boven toe worden de verdiepingen steeds lager, met uitzondering van de zolder verdieping, die in verhouding weer hoog is.

Het basement wordt gevormd door een hardstenen plint. De ramen op de begane grond zijn achtruits empire vensters, de ramen op de eerste verdieping zesruits empire vensters, en de ramen op de tweede verdieping twaalfruits empire vensters met getoogde bovenzijden. De voorgevel wordt bekroond met een kroonlijst met trigliefen en metopen. Hierboven is het afgeplatte zadeldak zichtbaar waarin met twee dakkapellen (met negenruits empire vensters) zijn aangebracht. Alle ruiten zijn voornamelijk van floatglas gemaakt, hoewel in sommige vensters nog getrokken glas kan worden teruggevonden. De hoofdentree is omlijst door pilasters en een hoofdstel, met een snijraam, waarboven een lantaarn is aangebracht. De deur, snijraam en de raamomlijsting op de eerste verdieping zijn uitgevoerd in een overgangsstijl tussen de Lodewijk XIV- en de Lodewijk XV-stijl. De zij-entree (in de meest linker travee) onderscheidt zich van de rest van het gebouw door een twintigste-eeuwse omlijsting met boven- en zijlichten (Van Bommel, 1990; Stenvert et al., 2004; Wevers, 2009).

Verdieping opbouw (auteur).

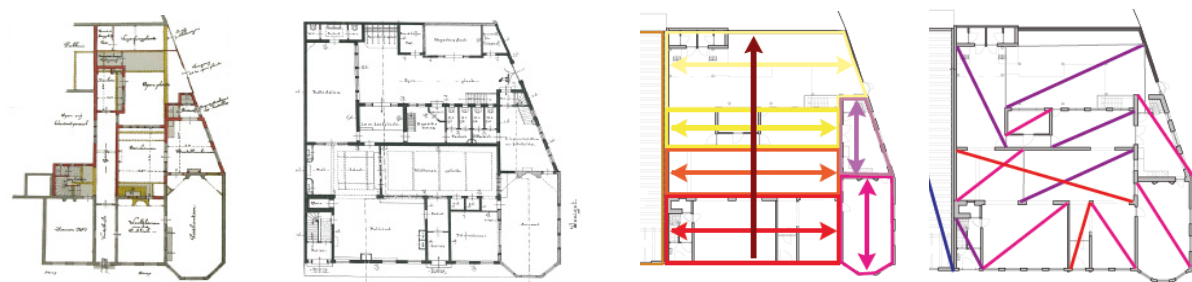
Vlaardingen: de waarschijnlijk oorspronkelijke situatie is over de huidige situatie heen geplaatst (auteur).

Toen Knuttel in 1907 met Huis met den Lindeboom vergrootte, heeft hij rekening gehouden met het oorspronkelijke gebouw en heeft hij ervoor gezorgd dat de nieuw op te rekken gevel zo achttiende-eeuws mogelijk oogde. Bij nader onderzoek blijkt dat er toch sprake is van een nieuwere gevel. Zo is de gehele gevel glij-symmetrisch maar niet spiegelsymmetrisch en is in de huidige situatie de entree excentrisch geplaatst. Wel wordt de travee steeds herhaald en komen de ramen per verdieping met elkaar overeen.

Symmetrie en herhaling in de gevel (auteur).

In de huidige plattegrond volgen de ruimten elkaar parallel aan de straat op. Naar achter toe worden deze ruimten minder diep, met uitzondering van de overkapping van de binnenplaats. Voordat Knuttel het gebouw aanpaste, lagen de na achter elkaar geplaatste ruimten aan weerszijden van een centrale gang, die haaks op de straat naar achter doorliep. Van deze indeling is echter vrijwel niets terug te vinden.

Plattegrond 1893 en plattegrond 1907 (Archief Vlaardingen); structuur en symmetrie (auteur).

Hoewel in de plattegrond er geen enkele structuur en symmetrie lijkt terug te vinden is er geen verband meer lijkt te bestaan tussen de verschillende ruimten, komen toch veel van de verhoudingen van de verschillende ruimten met elkaar overeen: de gang bijvoorbeeld is een kleinere versie van de ontvangstruimten achter de entree en de afmetingen van het paviljoen komen sterk overeen met de ruimte links van de gang. Hoewel Knuttel de indeling van het interieur ingrijpend gewijzigd heeft, is toch wel een zekere mate van eenheid bewaard gebleven.

Aangezien in 1907 onder leiding van Knuttel het museum in feite geheel is afgebroken en opnieuw opgebouwd, zijn ook de meeste interieurs uit de twintigste eeuw. Alle ruimten op de begane grond staan door afgeronde betonnen spanten met elkaar in verbinding. Een vide verbindt de verdiepingen en laat licht via dakramen tot aan beneden vallen.

Interieur Visserijmuseum (2005) (TU Delft).

Interieur paviljoen (RCE).

andere afgewerkt met rijke stucversieringen in Lodewijk XV-stijl en is op het plafond een bijzondere (allegorische) schildering van Gerard Sanders aangebracht. Om het geheel nog meer te laten opvallen, liet Van der Linden het paviljoen met de erker tot buiten de rooilijn bouwen; binnen resulteerde dit in een aangenaam ruime kamer met uitzicht direct over het water.

Het interieur van het paviljoen is daarentegen (nagenoeg) nog volledig origineel. Toen Van der Linden in 1750 (?) het paviljoen aan het bestaande huis liet bouwen, spaarde hij kosten noch moeite om daarmee zijn succes te laten zien.

Het moet in die tijd een van de indrukwekkendste ontvangstruimten van Vlaardingen zijn geweest. Hij liet in de ruimte rijke versieringen en een hoogwaardig afwerking aanbrengen. Zo is het metselwerk aan de buitenkant van goede Kwaliteit, en is het interieur onder

Mogelijk is een deel van het paviljoen al vóór 1750 gerealiseerd: op de gevel aan de Vetteoordskade is een verticale lijn te zien, met rechts klezoren en links de buiten de rooilijn uitstekende erker. Het rechter deel zou dan al uit 1742 stammen, wat zou overeenkomen met de verwijzing naar in het testament uit 1739 "het kleine huisje ernaast" (Wevers, 2009).

Detail gevel paviljoen (Wevers, 2009).

Niet geheel duidelijk is of de verdieping bovenop het paviljoen bij de verbouwing in 1893 is geplaatst, of dat deze al eerder aanwezig was. In ieder geval is in 1907 het paviljoen naar de achterkant toe uitgebreid. Deze twee ingrijpende veranderingen maken het vrijwel onmogelijk het oorspronkelijk losstaande paviljoen nog te onderscheiden.

Detail ets (1747) (met verdieping!), detail foto (1905) en detail foto (1910?): paviljoen (Archief Vlaardingen).

Hoewel steeds in koop- en huurcontracten de clause was opgenomen dat geen aanpassingen mochten worden gedaan, is het interieur van het paviljoen toch enkele malen veranderd. Zo is de van oorsprong blinde deur geen blinde deur meer, zijn tegenover de toegangsdeur ramen aangebracht (1907), zijn de afgeschuinde buffetnissen verwijderd en is er in een van de nissen zelfs een doorgang gemaakt (Wevers, 2009). In de huidige situatie wordt het paviljoen voor ontvangsten gebruikt. De meubels en de afwerking van de wanden komen echter niet overeen met een achttiende-eeuwse inrichting, terwijl het interieur nog wel achttiende-eeuws is.

Interieur paviljoen (RCE).

Plafondschildering (auteur).

Interieur stijkamer eerste verdieping (TU Delft).

Op de eerste verdieping is een ander interieur te vinden dat wel oorspronkelijk is, maar dat niet meer op de oorspronkelijke plaats is gesitueerd: tijdens de verbouwing in 1907 heeft Knuttel deze stijkamer verplaatst van de ruimte links naast de gang op de begane grond naar rechterkant van de eerste verdieping. Toen is het schouwstuk ingekort en zijn onderdelen van het plafond verplaatst, waardoor het interieur duidelijk niet bij de ruimte hoort (Bohan, 2011).

Interieur aanbouw voormalige binnenplaats (TU Delft).

De in 1987 gebouwde aanbouw op de voormalige binnenplaats is een onoverzichtelijke ruimte: hoewel het de bedoeling was dat het een praktische ruimte werd, oogt het geheel rommelig. Deze indruk wordt versterkt door het gebruik van metalen platen als dakbedekking. Dit alles botst met de rest van het museum: hoe modern de uitstraling van de overige interieurs ten opzichte van de gevels ook is, de ruimten, met een zekere monumentaliteit, zijn goed afgewerkt.

Bij zijn verbouwing heeft Knuttel de ruimten van het als woonhuis bedoelde gebouw aangepast aan de openbare functies die het redershuis vervulde. Hierdoor moesten de ruimten anders gebruikt worden, zoals hieronder te zien is.

Gebruik ruimten in postkantoor, belastingkantoor en museum (TU Delft).

Interieur

In het Huis met den Lindeboom zijn nog twee oorspronkelijke stijlkamers bewaard gebleven: het paviljoen met de erker op de begane grond en de stijlkamer op de eerste verdieping. Beide zijn oorspronkelijk achttiende-eeuws, maar hebben (grote) veranderingen ondergaan in de twintigste eeuw. Deze historische interieurs maken het mogelijk dat het redershuis zijn eigen achtergrondverhaal kan vertellen (Kleijn, 2001).

Door Abraham van der Linden en de opvolgende bewoners van het Huis met den Lindeboom werd aan de pracht en praal van deze interieurs veel aandacht besteed. Dit is niet vreemd, omdat het interieur van een woning juist de enige plaats is waar de bewoner invloed kan uitoefenen op zijn omgeving; zoals Praz (1965) zegt: “*le style c’est l’homme*” – door zijn stijl te tonen, toont de mens wie hij is.

Hoewel het zeker de bedoeling van Van der Linden zal zijn geweest de nieuwste trends op het interieurgebied te volgen, lijkt hij toch wat achter te hebben gelopen op de laatste ontwikkelingen van zijn tijd. Zo verwonderlijk is dat niet, want Vlaardingen bevond zich nu eenmaal niet in het bruisende centrum van de mode; Van der Linden kan in dit opzicht dan ook als een provinciaal worden beschouwd.

Aangezien ook de interieurs zullen worden gerestaureerd, is het van belang te onderzoeken welke elementen kenmerkend zijn voor historische interieurs.

Vanaf de tweede helft van de zeventiende eeuw tot en met het einde van de achttiende eeuw werd zeer veel belang gehecht aan de eenheid, de *régularité*, van het interieur. Niet alleen de plaatsing van de verschillende onderdelen werd ontworpen, maar er vond ook afstemming plaats op vormen, kleuren en materialen. Vooral op de begane grond werd hieraan veel aandacht besteed, aangezien hier de gasten werden ontvangen; daar was dan ook de meeste decoratie te vinden (Fock, 2001; Kleijn, 2001; Koldewey et al., 1991).

In de achttiende eeuw was Frankrijk met de Lodewijk XV-stijl het meeste toonaangevend: na de indrukwekkende, statige kamers van de Lodewijk XIV-stijl verschoof voorkeur naar elegant gedecoreerde kleinere kamers *en suite*. Deze kamers kwamen uit op gedecoreerde gangen met trappenhuisen, welke beide een steeds belangrijker rol kregen. De decoratie die werd toegepast, bestond uit asymmetrische rocaille- en bloemmotieven in C- en S-curven.

Balkenlagen waren alleen nog zichtbaar in de huizen van minder rijke mensen. Welvarende mensen werkten de balkenlagen weg achter decoratief stucwerk en plafondschilderingen. Dit werd gecombineerd met rijkversierde schouwen. Verdere oplichtering kwam van vele schilderijen, beelden en porselein, die in sommige kamers in buffetnissen stonden uitgesteld.

Doordat de voorkeur verschoof van een donker palet (Pruisisch blauw, caladon, zeegroen, selidongroen, donkerbruin) naar een frisser en lichter palet (wit, geel, oranje en roze), schuiframen in plaats van kruiskoziijnen werden geplaatst en spiegels tussen de ramen werden opgehangen, werden de ruimten lichter en luchtiger. Daarnaast kregen de kamers een specifieke functie, zoals een woonkamer en een slaapkamer; pas halverwege de achttiende eeuw kreeg ook een van de kamers de functie van eetkamer. Deze trend zette zich voort in meubels die specifiek voor elk van de verschillende kamers werden bestemd. De meubels mochten het interieur niet te veel verstoren en mochten vooral ook niet in de weg staan, dus werden ze langs de wanden geplaatst. Aangezien de wandversieringen wel zichtbaar moesten blijven, werden de meubels lager en werd lambrisering aangebracht om de wandversieringen te beschermen (Fock, 2001; Koldewey et al., 1991; Praz, 1965).

Al eeuwen lang werden tapijten en stoffen gebruikt om de kou buiten te sluiten. Zware gordijnen (in de achttiende eeuw meestal dubbele gordijnen) met veel stof hielden de kou bij de

ramen tegen. Alleen bij de zeer welvarenden waren deze stoffen, behalve noodzakelijk, ook decoratief een daarmee een luxe-artikel, waarbij goudleer het allerduurste was. Deze stof kon beschilderd worden, waarbij bij voorkeur voor een doorlopend, panoramisch, ideaal historiestuk of landschap werd gekozen (eerste helft achttiende eeuw: Italiaanse landschappen; midden achttiende eeuw: Zwitserse en Duitse berglandschappen; tweede helft achttiende eeuw: Hollandse landschappen). Het textiel of behang werd alleen onderbroken door de schouw, een *focal point* van de kamer, waarboven vaak een portretstuk werd opgehangen. Om de eenheid van de wanden niet te onderbreken, werden deuren meestal blind toegepast.

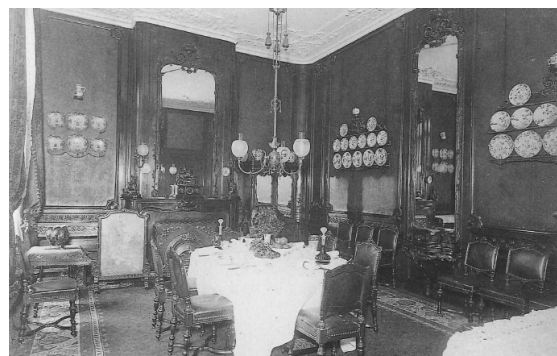
Blinde deuren (Kleijn, 2001). Historie- en zeegezicht behang met lage meubelen (Koldewey et al., 1991)

In de achttiende eeuw kwam er een alternatief voor deze kostbare wandbekledingen: zeildoek- en papieren behangsels kwamen in zwang, waren relatief goedkoop en konden gemakkelijk overal worden toegepast. Deze materialen raakten vervolgens ook in trek bij een groter, minder welvarend publiek. Kunstenaars en ambachtslieden benutten de nieuwe behangmaterialen om zich artistiek uit te drukken. Tussen 1880 en 1900 hadden vrijwel alle huizen kamers met papierbehang, hoewel er natuurlijk wel verschil was in kwaliteit van het papier en afbeelding en decoratie en de kunstenaarszin hierachter (Fock, 2001; Koldewey et al., 1991).

Inmiddels had echter Groot-Brittannië de voorbeeldfunctie op het gebied van goede smaak overgenomen, terwijl tegelijkertijd de Rococo van de Lodewijk XV-stijl plaats maakte voor de elegante soberheid van de neoclassicistische Lodewijk XVI-stijl, met een rustige symmetrie en geometrische dessins (Praz, 1965).

Tegen het einde van de negentiende eeuw werden de regels voor een symmetrische plattegrond van een woning minder strikt toegepast en was er ruimte ontstaan voor nonchalantie en flexibiliteit, ook doordat de meeste kamers *en suite* waren. De verschillende vertrekken werden gegroepeerd rond een hal en trappenhuis, daarmee een harmonieus geheel en optimale routing mogelijk makend.

Aan het begin van de twintigste eeuw waren de Rococo en de Empire de belangrijkste modetrends in het interieur, hoewel daarnaast vaak veel verschillende historische stijlen door elkaar heen werden gebruikt. De vrijheid die de ruimte keuzemogelijkheid en de vermenging van de verschillende historische stijlen de mensen bood, bracht hen ertoe te breken met het verleden en te kiezen voor het werk van eigentijdse kunstenaars en ambachtslieden. Dit leidde tot allerlei mengvormen, waarbij de veelal donkere wandbekleding (met lambrisering) schuilging achter meubilair, wandkleden, schilderijen en siervoorwerpen (Fock, 2001; Kleijn, 2001; Koldewey et al., 1991).

Begin twintigste-eeuwse eetkamer (Fock, 2001).

Uit een kleurenonderzoek dat door Bohan (2011) en De Keijzer (2010) is verricht door monsters te nemen voor de voorgevel, in het paviljoen en in de stijlkamer op de eerste verdieping, is gebleken dat het exterieur en het interieur er oorspronkelijk anders uit hebben gezien dan nu aan de bezoekers van het museum nu wordt getoond. Tijdens dit onderzoek bleek dat niet van elke periode nog kleursporen waren terug te vinden. Toch zal het interessant zijn om enkele aanpassingen door te voeren, zeker in het geval van het vrijwel authentieke paviljoen.

Op de voorgevel waren de eerste sporen uit de periode vanaf 1907, dus na de herbouw en uitbreiding van de gevel onder leiding van Knuttel. In die periode was het hout donker oker geel geverfd met zwarte accenten. In de loop van de tijd is deze kleurencombinatie, met afwisseling van grijs, lange tijd gevolgd. Pas in de laatste periode is donkergroen als accentkleur opgedoken.

fase	geschatte datering:	voluut 1 ^e verdieping:	schelpmotief 1 ^e verdieping:	vensterkozijn 1 ^e verdieping:	fries begane grond:	bovenlicht begane grond:	
		0. hout	0. hout	0. hout	0. hout	0. hout	
VI	1907-1938	1. okergeel 2. donker okergeel	1. wit 2. donker okergeel	1. licht grijs 2. grijs 3. okergeel 4. donker okergeel		1. zwart 2. zwart 3. zwart	postkantoor
VII	1939-1952	3. crème 4. grijs		5. donker grijs 6. grijs	1. wit 2. grijsbruin	4. donker grijs 5. groen	
VIII	1953-1967	5. licht okergeel 6. donker okerbruin	3. donkergrijze steenimitatie	7. wit 8. licht okergeel 9. donker okerbruin	3. lichtgrijs 4. licht grijs	6. wit 7. grijs 8. donkergrijs	belastingkantoor
IX	1968-1986	7. crème	4. wit 5. wit	10. grijs	5. wit	9. zwart	
X	1987-1990	8. fel okergeel	6. fel okergeel	11. wit 12. fel okergeel	6. wit 7. fel okergeel	10. grijs 11. zwart	Visserijmuseum
XI	1991-2011	9. wit 10. donker okergeel	7. grijs 8. donker okergeel	13. grijs 14. donker okergeel	8. groen 9. donkergroen	12. groen 13. donkergroen	

Stratigrafisch overzicht voorgevel (Bohan, 2011).

Het voorstel is om als onderdeel van de restauratie de voorgevel terug te brengen naar de kleurstelling van de tijd dat de gevel werd gebouwd: donker okergeel met zwart.

Huidige situatie en *mock-up* met andere kleurstelling (TU Delft en auteur).

Aangezien het paviljoen sinds de bouw nauwelijks is aangepast, is vanaf het begin informatie te vinden over de kleuren van het interieur. In de eerste periode was de ruimte neutraal van kleur (wit, crème, okergeel) met houtimitatie. Later is de ruimte opvallend vaak groen geverfd geweest, hoewel er altijd meer bruin en geel in zat dan het huidige blauw-grijze groen. Waarschijnlijk is de lichtgroene kleurstelling gebaseerd op kleuronderzoek uit 1969, waaruit dan verkeerde conclusies zijn getrokken.

fase:	geschatte datering:	koof plafond:	profiellijst kroonlijst linker nis:	kroonlijst linker nis:	buffetnis plafond:	buffetnis rechter wand:	wand rechts venster:	schouwboezem rechts onder:	
		0. stuc	0. licht hout	0. licht hout	0. stuc	0. donker hout	0. licht hout	0. hout	
I-II	1750-1802		1. bruine houtimitatie		1. verkleurd wit 2. verkleurd wit 3. verkleurd wit		1. bruine houtimitatie	1. okergeel vergulding	woonhuis A. van der Linden & Stadsbank
III	1803-1837		2. groenblauw		4. blauwgroen 5. blauwgroen				woonhuis L. Hoogendijk diverse bedrijven
IV	1838-1884	1. okergeel zwarte contour							
V	1885-1906	2. grijsbruin	3. grijsbruin					2. grijsbruine marmerimitatie	Posterijen Telegrafie
VI	1907-1938	3. bronsgroen		1. crème 2. lichtgroen	6. lichtgroen 7. licht bruingroen	1. crème 2. geelgroen 3. lichtgroen	2. wit 3. geelgroen 4. lichtgroen	3. lichtgroen	postkantoor
VII	1939-1952	4. grijsgroen 5. bruingroen		3. licht geelgroen	8. lichtbruin 9. lichtbruin	4. licht geelgroen	5. licht geelgroen	4. licht geelgroen	belastingkantoor
VIII	1953-1967	6. lichtgroen		4. donkergroen	10. lichtgroen	5. donkergroen 6. donkergroen	6. wit 7. donkergroen 8. donkergroen	5. donkergroen	
IX	1968-1986	7. crème		5. wit 6. lichtgrijs 7. crème	11. crème	7. crème	9. wit 10. crème	6. wit 7. crème	Visserijmuseum
X	1987-1990			8. wit 9. licht blauwgroen		8. wit 9. grijsbruin 10. licht blauwgroen	11. licht blauwgroen	8. licht blauwgroen	
XI	1991-2011	8. wit	3. grijsgroen	10. grijsgroen	12. wit	11. wit 12. grijsgroen	12. grijsgroen	9. grijsgroen	

Stratigrafisch overzicht paviljoen (Bohan, 2011).

Het hout in het paviljoen zou weer bruine houtimitatie worden, met lichte okergele accenten.

Huidige situatie en *mock-up* met andere kleurstelling (RCE en auteur).

Enkele stappen verder: verwijdering 'verkeerde' meubilair en zelfs dichten van te moderne vensters (auteur).

De stijlkamer op de eerste verdieping was oorspronkelijk op de begane grond links van de ingang gesitueerd. Tijdens de verbouwing onder leiding van Knuttel is het gehele interieur naar boven verplaatst, waarbij ook enkele elementen zijn aangepast. Zo is de schouw ingekort en is deze verplaatst van de *korte* zijde van de kamer op de begane grond *tegenover* de vensters, naar de *lange* zijde van de kamer op de eerste verdieping *rechts* van de vensters. Ook zijn drie van de vier plafonddelen van plaats verwisseld en is het geheel geverfd. Er vallen dus storende schaduwen op het interieur, waardoor de beleving van de ruimte wordt aangetast.

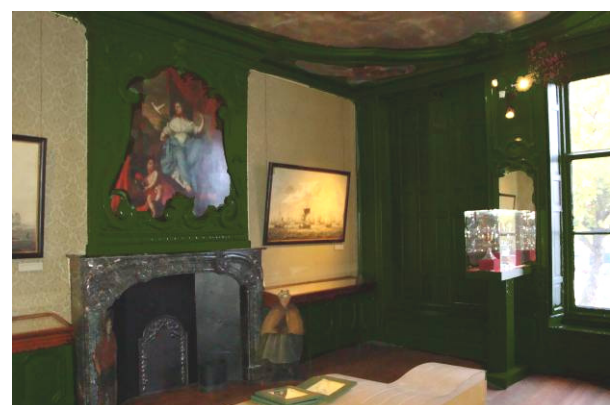
De kleuren sinds het begin van de negentiende eeuw zijn voornamelijk donkergroen geweest, nu eens wat meer neigend naar blauw, dan weer wat meer neigend naar grijs.

fase:	geschatte datering:	schelp plafond:	profiellijst plafond:	penantkast binnenzijde:	binnenhuik linker venster:	blinde deur rechts:	lambriserings rechts schouw:	lambriserings overig:	
		0. stuc	0. hout	0. hout	0. hout	0. hout	0. hout	0. hout	
III	1803-1837		lichtgrijs groenblauw (deels aanwezig)						woonhuis L. Hoogendijk
V	1885-1906	1. okergeel 2. donkergrijs	1. donkergrijs	1. okergeel donkergrijs (links aanwezig)	1. donkergrijs	1. wit 2. okergeel			Posterij en Telegrafie
VI	1907-1938	3. bronsgroen met vernis	2. bronsgroen met vernis			3. bronsgroen met vernis	1. bronsgroen met vernis		postkantoor
VII	1939-1952	4. groen 5. blauwgroen	3. blauwgroen	blauwgroen (rechts aanwezig)					
VIII	1953-1967	6. crème 7. lichtgrijs 8. groen	4. crème 5. wit 6. groen	2. wit 3. lichtgeel	2. crème 3. geelgroen			1. wit 2. geelgroen	belastingkantoor
IX	1968-1986			4. wit met spikkels 5. geel 6. donkergroen	4. donkergroen				
		9. donkergroen	7. donkergroen verguld	7. donkergrijs			2. donkergrijs		Visserijmuseum
X	1987-1990	10. donkergrijs 11. groen 12. blauwgroen	8. grijs 9. blauwgroen		5. blauwgroen		3. blauwgroen	3. blauwgroen	
XI	1991-2010	13. wit 14. donkergroen	10. wit 11. donkergroen	8. wit 9. donkergroen	6. donkergroen	4. donkergroen	4. wit 5. donkergroen	4. wit 5. donkergroen	

Stratigrafisch overzicht stijlkamer (Bohan, 2011).

Als de stijlkamer op de huidige plaats (op de eerste verdieping) wordt gehandhaafd, is mijn voorstel de kamer bronsgroen te schilderen. Ook het behang, dat in strijd is met de stijlperiode van de ruimte, zou vervangen moeten worden door een beter passend behang.

Mocht de stijlkamer weer op zijn oorspronkelijke locatie (of een andere) wordt verplaatst, dan zal de afwerking van het interieur daaraan moeten worden aangepast.

Huidige situatie en *mock-up* met andere kleurstelling (TU Delft en auteur).

De pakhuizen

De gebouwen aan de haven zijn voornamelijk reders- en pakhuizen die loodrecht op de kade staan. Zo zijn ook de pakhuizen naast het Huis met den Lindeboom georiënteerd op de haven. Zij liggen met de voorkant op de opgehoogde kade, terwijl het erf achter de pakhuizen een stuk lager ligt. Vrijwel al deze pakhuizen aan de haven hebben te maken met de visserij. Het pakhuis naast het Huis met den Lindeboom is al sinds 1820 in het bezit van de firma Warmeloo en Van der Drift, voor de verwerking van haring en de handel in zout (Meischke, 1976; Ouwendijk, 2008). Oorspronkelijk was dit pakhuis een gebouw dat net als het redershuis parallel aan de havenwas gebouwd, dus een langspakhuis. Doordat Knuttel bij zijn verbouwing het Huis met de Lindeboom verbreedde, moest het oorspronkelijke pakhuis vervangen worden door een dwarspakhuis. Waarschijnlijk zijn de oorspronkelijke spanten echter nog gehandhaafd, wat dan kan hebben geresulteerd in een constructie waarbij de spanten en de balklagen haaks op elkaar staan en door elkaar heen steken (?).

Door de herbouw van het gebouw en door de functiewijziging van pakhuis tot kantoor is de voorgevel zo sterk veranderd dat de traditionele indeling van het pakhuis niet meer klopt.

Pakhuizen oorspronkelijk (1850) en na Knuttel (1940) (Archief Vlaardingen, RCE).

Pakhuizen (Archief Vlaardingen)

Pakhuizen hebben een herkenbare vorm: dit soort gebouwen, die in handelsplaatsen altijd aan (water)wegen staan, zijn hoger dan breed en dieper dan hoog. Pakhuizen zijn functionele gebouwen met meestal een zadeldak, met enkelvoudige zware balklagen en smalle trappen tussen de balken. De enige ingangen zijn aan de korte kanten. Het licht komt naar binnen via de hijsluiken en -vensters, die boven elkaar gesitueerd zijn op de middenas van de gevel. Daarboven is een hijsbalk voor de goederen bevestigd.

De kelders waren alleen toegankelijk vanaf het achtererf; met het oog op hoog water was er vanaf de voorgevel geen toegang. Op de achtererven stonden de tonnen haringen opgeslagen, waren de kuiperijen en de haringpakkerijen.

Op de begane grond in de pakhuizen werden de goederen en het zout bewaard (dat vanaf de schepen direct naar binnen kon worden geschept?); hoewel het logisch zou zijn bij slecht weer het herzouten en het overtonnen in de kelder te laten plaatsvinden, deden de 'natte kuipers' dit altijd buiten.

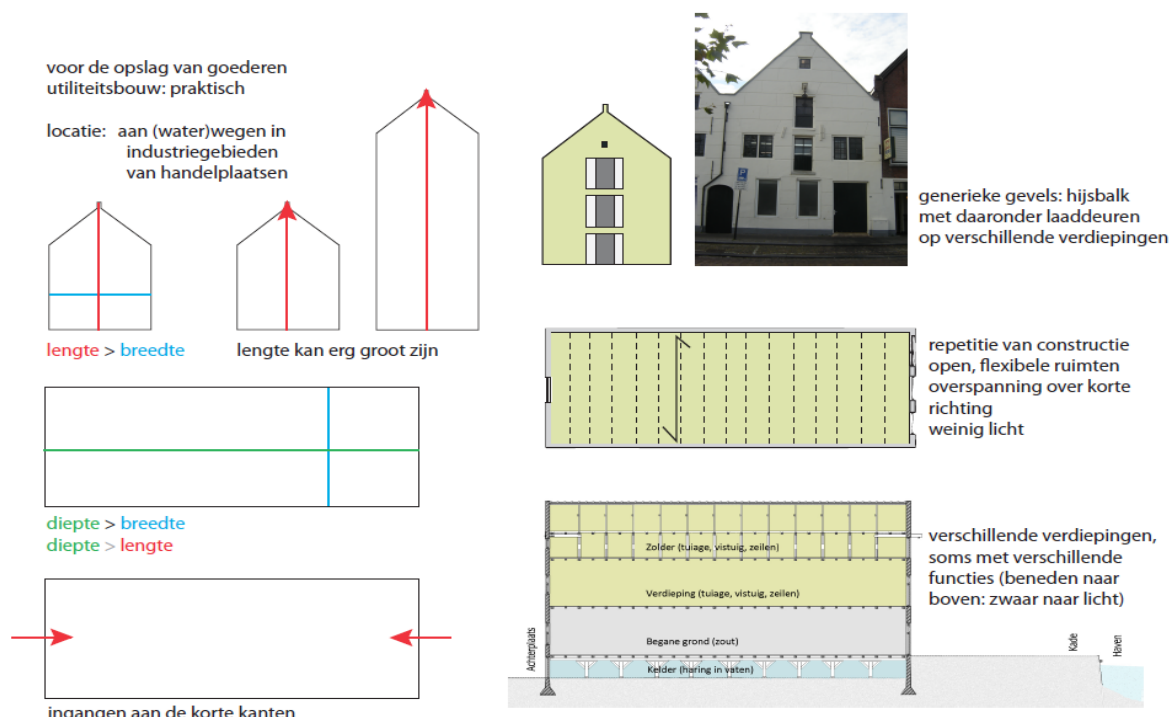
De verdiepingen werden gebruikt voor de opslag van goederen en ook konden het tuigage, de visnetten en de zeilen er worden gedroogd en bij slecht weer werden gerepareerd. Met het oog op voldoende ventilatie waren dit soms open pakhuizen. Een voorbeeld hiervan bevindt zich nog steeds op het achterterrein van de pakhuizen bij het redershuis (Meischke, 1976).

Tonnen uitladen op de kade (1907) en het overpakken van haring (1927) (Archief Vlaardingen).

De tonnen haring werden van het schip op de kade geladen, waar de vis opnieuw werd gezouten (de eerste keer gebeurde dit op het schip) en vervolgens werd overgepakt in tonnen van verschillende grootte. De haring werd direct vanaf de kade verkocht. Wanneer er veel haring was gevangen en de kade dus te vol begon te raken, konden de tonnen via een gang tussen de pakhuizen, de 'tonnengang', naar het lager gelegen achtererf worden gerold om in de kelder te worden opgeslagen. Slijtplekken op de muren in de tonnengang herinneren nog aan deze gewoonte.

Waarschijnlijk is in de negentiende eeuw het achterste deel van twee van de pakhuizen, de Tweelingpakhuizen, ingestort: de gebouwen die er nu staan, zijn minder diep dan op basis van de hoogte ervan verwacht mocht worden. Op oude kadasterkaarten (1830) is inderdaad te zien dat de pakhuizen in plaats van de bijna twintig meter van nu, eerder vijfentwintig à dertig meter diep waren (Meischke, 1976).

Gebouwtype analyse pakhuys (auteur met oorspronkelijke afbeeldingen Van Bommel/TU Delft).

Het Visserijmuseum (Museum Vlaardingen)

De oudste plannen voor een visserijmuseum en kweekschool ontstonden in 1871. Het departement Vlaardingen van de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering van Nijverheid vond het een groot gemis dat in Nederland, waar visserij van groot belang was, in de musea geen informatie over de visserij te vinden was. Men besloot dat in Vlaardingen, de belangrijkste vissersplaats, een visserijmuseum moest worden opgericht. Bovendien werd in 1889 een visserijschool gesticht, die in 1911 werd uitgebreid met een via een erfenis aan het departement nagelaten collectie met visserij-gerelateerde artefacten. Vanaf 1920 werd de collectie ondergebracht in de Vlaardingsche Oudheidkamer en Visscherijmuseum. In 1953 werd het idee opgevat het redershuis aan de Westhavenkade 45 te kopen, waarin uiteindelijk in 1962 het Nationaal Visserijmuseum werd gevestigd. Doordat de collectie sterk toenam, moest worden uitgeweken naar een ander pand: in 1968 werd verhuisd naar het Huis met den Lindeboom, waarna het nieuwe museum in 1971 werd opengesteld (Van Dorp en Van de Voort, 1974).

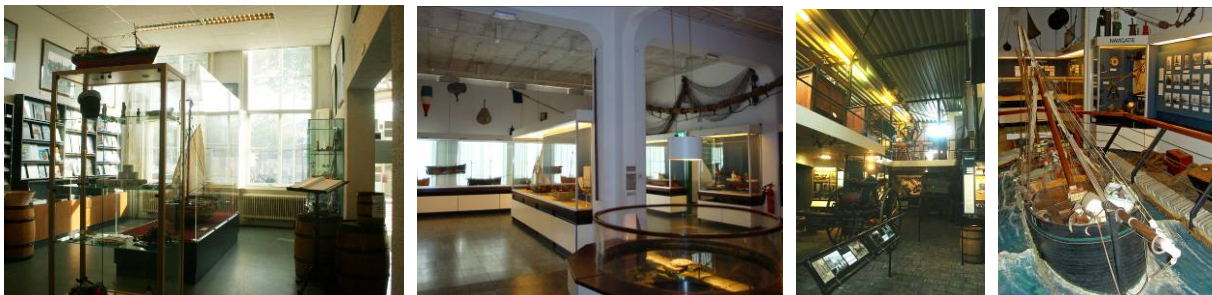
Het museum voldoet in de huidige vorm niet meer. Het idee van een visserijmuseum lijkt achterhaalt te zijn: hoewel er veel actieve vrijwilligers zijn en hoewel het museum veel vrienden heeft, komen er maar zo'n 15.000 bezoekers per jaar (ter vergelijking: muZEEum in Vlissingen ontvangt per jaar 40.000 bezoekers en het Stedelijk Museum Schiedam ongeveer 45.000). Ook is het Visserijmuseum – zeker buiten de regio – weinig bekend.

De uitstraling van het museum heeft de afgelopen decennia niet meegeholpen om bezoekers aan te trekken. Bij een verbouwing in de jaren zeventig was veel aandacht besteed aan een herinrichting waardoor grote ruimten met een rustige uitstraling ontstonden, zodat de aandacht van de bezoekers volledig naar de collectie uitging. De collectie werd op een minimale manier gepresenteerd, met ook minimale en oppervlakkige informatie, maar wel zodanig dat het voornamelijk ondeskundige publiek genoeg te weten zou komen zonder verveeld te raken (Van Dorp en Van de Voort, 1974).

De collectie werd echter zonder enige context uitgestald en daarnaast waren de tentoonstellingsruimten in de loop van de tijd overvol geraakt. Andere ruimten in het museum werden niet optimaal benut en waren dus in feite loze ruimten. Het resultaat was een onlogisch ingedeeld en niet goed werkend museum (interview met Van Aalst, 2011).

Oorspronkelijk interieur (~1975) en recentste interieur (~2007) (Van Dorp en Van de Voort, 1974; TU Delft).

Interieur Visserijmuseum in 2007 (TU Delft).

Nu het museum is gesloten, zal niet alleen de collectie worden uitgezocht en het gebouw worden uitgebreid, maar zal ook het interieur onder handen worden genomen. De huidige directie is van mening dat bij een nieuw museum ook een nieuw museumgebouw hoort. Bovendien zal, aangezien het Museum Vlaardingen een eenentwintigste-eeuws museum moet worden, de sfeer van de jaren zeventig geheel moeten verdwijnen.

Interieur tijdens inventarisatie en beginfase verbouwing (auteur).

Museum Vlaardingen heeft de kans gekregen om in het Delta Hotel (aan de Maas) een tentoonstelling in te richten. De tentoonstelling bestaat uit grote zwart-wit foto's, afgewisseld met watergerelateerde objecten, zoals scheepsmodellen en penningen. Hoewel de objecten over het gehele gebouw verspreid zijn, is er duidelijk sprake van een eenheid: de kleur 'Museum Vlaardingen'-blauw is overal toegepast en de objecten zijn in overeenstemming met elkaar uitgesteld. Opvallend is de heldere en overzichtelijke presentatie; waar eerder in het Visserijmuseum tentoonstellingen vaak erg rommelig waren ingericht, is dat in de nieuwe opstelling aanmerkelijk verbeterd (Interview met Arnoud van Aalst, 2011).

Tentoonstelling in het Delta Hotel (auteur).

Het Museum Vlaardingen heeft in 2010 een document opgesteld om nieuwe partijen bekend te maken met het museum en om op basis daarvan sponsors te vinden. Uit een daaraan voorafgaand marktonderzoek is gebleken dat met name het onderwerp 'visserij' niet meer van deze tijd is en potentiële bezoekers zelfs afschrikt. De doelgroep uit de regio Rotterdam is veel meer geïnteresseerd in de combinatie van stadsgeschiedenis en archeologie met visserij. Van belang is dat hierbij de nadruk dient te worden gelegd op beleving en niet op informatie (Museum Vlaardingen, 2010). De groep van vaste bezoekers van het Visserijmuseum steunt de plannen voor de nieuwbouw en de opbouw van de uitgebreidere collectie. Het belang van de steun van deze achterban moet niet worden onderschat (Interview met Arnoud van Aalst, 2011).

Syderius en Heesbeen (2011) komen echter ook nog tot een paar andere conclusies. Zij hebben de maatschappelijke behoefte, de marktpotentie, de uitvoerbaarheid en de exploitatie van het nieuwe museum onderzocht. Hoewel zij het belang onderschrijven van het museum in de Vlaardingse samenleving en identiteit en in de context van de regio Rotterdam, vinden zij sommige conclusies uit het document te snel en te optimistisch getrokken. In de regio heeft Rotterdam de grootste aantrekkingskracht, ook op het gebied van cultuur. Het Museum Vlaardingen zal dan ook de nadruk moeten leggen op voor de stad unieke onderwerpen. Geschiedenis en visserij zullen hiervan een belangrijk onderdeel uitmaken.

De directie hoopt zo'n 35.000 bezoekers te kunnen verwelkomen en uit het marktonderzoek is gebleken dat een aantal van 40.000 haalbaar zou zijn, wat ten opzichte van het huidige aantal van 15.000 bezoekers een aanmerkelijke verbetering is. Uitgaande van het gegeven dat meer dan de helft van dit aantal bezoekers uit Vlaardingen zelf komt, verwacht de directie dat in de nieuwe situatie zo'n 18.000 bezoekers uit Vlaardingen zullen komen. Dit zou betekenen dat een kwart van de huidige bevolking elk jaar minimaal één keer een bezoek aan het museum zou brengen. Naar de mening van Syderius en Heesbeen is deze aanname te ambitieus en is het verstandiger uit te gaan van 30.000 bezoekers per jaar. Bovendien wordt het, om de aantrekkingskracht van het museum te vergroten, van belang geacht samen te werken met de VVV, de ANWB, het Stadsarchief en de afdeling Archeologie van de gemeente.

Om als middelgroot museum in een stedelijk gebied te kunnen blijven meedraaien, worden drie kerntaken voor het museum aangedragen. Deze kerntaken zijn: een bestaand specialisme verdiepen of een nieuwe ontwikkelen; het versterken van de betekenis voor eigen stad of regio; en legitimiteit winnen door educatie tot kernactiviteit te maken. Aangezien het Visserijmuseum zich ontwikkeld heeft tot een geheel nieuw Museum Vlaardingen, dat zich voornamelijk richt op de stad, lijken de eerste twee taken al vervuld. De laatste taak kan echter pas worden ingevuld als het nieuwe museum geopend is. De directie heeft al wel aangegeven *edutainment* te willen bieden: iedere tentoonstelling zal een combinatie moeten zijn van educatie en attractie.

Van Aalst en Bloemink (2010) stellen dat het nodig is om de museumbezoeker te prikkelen en om ervoor te zorgen dat het bezoek niet meer alleen passief is. De tijd van verbazing en rijkdom van de oorspronkelijke *Wunderkammer* en rariteitenkabinetten is volgens hen dan ook voorbij. Interactiviteit moet worden bewerkstelligd. Zij vinden dat het museum, als plaats van individuele beschouwing en overdenking, niet meer past bij de huidige maatschappij, waarin mensen geen behoefte hebben aan een expert om ideeën en informatie direct te delen. Om dit te stimuleren zal de collectie ruimte moeten bieden voor discussie en dialoog, aan de hand waarvan de bezoekers hun eigen conclusies kunnen trekken: "het eenentwintigste-eeuwse museum zou een actief centrum voor kritisch denken, transformatie en creativiteit kunnen zijn" (Interview met Arnoud van Aalst, 2011).

De collectie zal worden verdeeld over de pijlers Nederlandse commerciële zeevisserij, stadsgeschiedenis en archeologie van Vlaardingen. Hieraan worden drie thema's gekoppeld, namelijk "Humanity", "Made by Hand" en "Global Issues". Deze drie pijlers en drie thema's zorgen voor een brede hoeveelheid aan mogelijkheden om de objecten onder te brengen en te groeperen (Interview met Arnoud van Aalst, 2011).

 VL. Museum Vlaardingen • 5000 jaar oude en nieuw	Dutch Sea Fishery past / present / future local, regional, national, international	Vlaardingen History past / present / future local, regional, national	Vlaardingen Archeology past / present / future local, regional, national, international
Humanity people	- fishermen's wives - fishermen's lives -	- Geuzen resistance - Pieter Gerritsz. van Ruytenburch - origin of Holland	- survive - DNA -
Made by Hand production	- sail making - rope making	- knits - jewelry	- building boats - building houses
Global Issues planet	- environment - over fishing - certified	- mapping - 17th century -	- discoveries - travels -

"Museum Content Matrix": schema met de nieuwe museale pijlers en thema's (Van Aalst en Bloeming, 2011).

Door de collectie op deze manier naar het heden en ook al naar de toekomst te halen, wordt de mogelijkheid van een dialoog gecreëerd en wordt de positie van het museum in de samenleving versterkt. Door de publieksparticipatie te stimuleren en door het museum tot een platform en een ontmoetingsplaats in de stad te maken, zal dit nog verder worden uitgedragen. Door deze grotere sociale rol zal het museum een breder publiek trekken, waaronder vooral bezoekers tussen de twintig en zestig jaar: dit is een actieve groep mensen, die echter te weinig naar musea komt (Interview met Arnoud van Aalst, 2011).

De variatie van de huidige museumcollectie is groot en biedt daardoor voor diverse categorieën bezoekers veel interessants. De collectie is als volgt samengesteld:

Krantenartikelen over het museum (Groot Vlaardingen).

Nadat het vorige college van B&W had besloten dat er voor het museum geen subsidie meer beschikbaar was, was er enige tijd sprake van sluiting van het museum. Verschillende handtekeningenacties maakten echter duidelijk dat er nog steeds veel behoefte aan het museum bestond. Toen vervolgens het college viel, werd de beslissing direct teruggedraaid (Interview met wethouder Robberegt, 2011)

Naar het oordeel van Syderius en Heesbeen (2011) is de beslissing om het museum niet te sluiten, heel verstandig geweest: bezuinigen biedt alleen op de korte termijn een oplossing. Musea vergroten namelijk het draagvlak voor cultuur en trekken hoogopgeleiden aan, die op hun beurt goed zijn voor de lokale economie en daarmee ook voor lagere inkomensgroepen. Het voortbestaan van het museum levert Vlaardingen dus veel positiefs op.

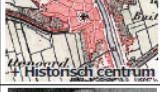
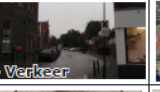
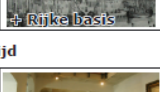
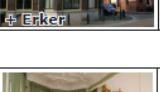
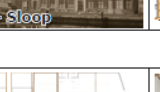
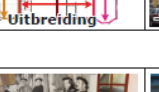
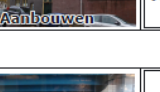
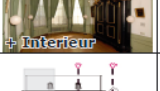
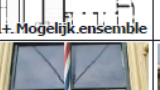
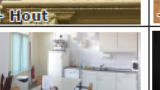
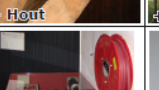
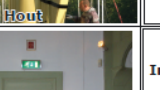
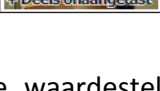
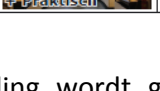
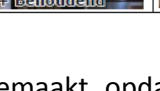
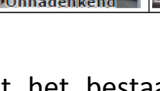
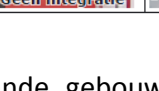
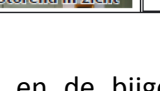
Hoewel de verbouwing van het Museum Vlaardingen nu nog bezig is, wordt de aandacht van het publiek actief gehouden door de tentoonstelling in het hotel en door participatie aan diverse platforms. Ook is er een pagina op Facebook aangemaakt, waarop de nieuwste informatie wordt doorgegeven en het publiek op de hoogte wordt gehouden van het verloop van de verbouwing. Volgens Beerda (2008) is het van belang dat behalve de moderne media ook radio en krant worden ingezet als *free publicity*: door tijdens evenementen lokale media bij de festiviteiten te betrekken, komt het museum weer extra onder de aandacht. Door bovendien de eigen media te versterken met een aantrekkelijke website en door het verzenden van nieuwsbrieven, kan een groter publiek worden bereikt. Ook door het aanbieden van culturele arrangementen, bestaande uit een combinatie van museumbezoek, stadwandeling en lunch zal Vlaagdingen onder de aandacht van het publiek kunnen brengen.

Om nog meer bezoekers aan te trekken verdient het daarnaast aanbeveling samenwerkingsverbanden aan te gaan met andere musea en culturele instellingen in de regio. De collecties van deze instellingen zijn vergelijkbaar en/of juist een aanvulling op de collectie van Museum Vlaardingen, op eenzelfde manier als thans ook al in Rotterdam wordt gedaan. Voor de hand liggende keuzen zijn in ieder geval de musea in Schiedam en Delfshaven.

Vlaardingen heeft een rijke geschiedenis en een rijke cultuur, een museum waardig: de visserij is voor heel Nederland van groot historisch belang en de archeologische vondsten die in Vlaardingen zijn gedaan zijn voor het Vlaardingse publiek én voor geïnteresseerden in archeologie interessant. De medewerkers en vrienden van het museum zijn erg enthousiast over de plannen voor het nieuwe museum en zullen een positieve bijdrage leveren om 'hun' museum de plaats in het culturele leven te geven die het verdient.

Er wordt vanuit de gemeente (ten tijden van dit schrijven) enthousiast op de plannen van het nieuwe museum gereageerd, zeker ook doordat het gehele stedenbouwkundige blok waarin het museum ligt aantrekkelijker wordt gemaakt door er een *leisure* gebied te ontwikkelen en er instellingen te vestigen die de mogelijkheden van vrijetijdsbesteding van de Vlaardingers zullen bevorderen, wat van invloed zal zijn op de aantrekkelijkheid van de stad. Als het Vlaardingen lukt om binnen het stedelijke gebied van de regio Rotterdam een sterke positie te veroveren, zal het museum daarin kunnen meeliften en door het organiseren van interessante tentoonstellingen een groter publiek kunnen aantrekken (Interview met wethouder Robberegt, 2011).

Waardestellingen Huis met den Lindeboom

Context	Locatie	 + Historisch centrum	 + Haven/water	 - Doorgaande route	 - Verkeer	 + Gebouwen ensemble	 - Vervallen	Hoogtepunt in ensemble
	Architect	 + Burgemeester	 + Rijkdom	 + Monumentaal	 + Rijksbouwmeester	 + Gevoel voor bestaand	 - Sloop en herbouw	"Driemanschap"
	Soort gebouw	 + Redershuis	 + Aanpasbaar	 + Aangepast	 + Overleefd	 + Museum	 - Drempel	Eerst gebouw, dan museum
	Typologie	 + Redershuis	 + Palmbuis	 + Monument	 - Monument	 - Kern onherkenbaar	 - Geen ensemble	Opwerking door voortborduring
	Ontwerp-proces	 + Rijke basis	 + Erker	 + Weinig veranderd	 - Sloop	 + Uitbreiding	 - Aanbouwen	Uitbreiden en verbinden
> Tijd								
Gebouw	Ruimtelijk	 + Open ruimten	 + Interieur	 + Authentieke details	 - Onduidelijkheid	 - Achterhaald	 - Geen identiteit	Oud + nieuw = identiteit
	Structuur	 + Traverse	 - Asymmetrie	 + Mogelijk ensemble	 - Langshuis	 - Dwarshuis	 - Onduidelijkheid	Versimpelen, logisch maken
	Materiaal	 + Baksteen	 + "Steen"	 + Glas	 + Hout	 + Hout	 + Hout	"Eerlijke" en "oude" materialen
	Services	 + Deels onaangetast	 + Praktisch	 + Behoudend	 - Onnadenkend	 - Geen integratie	 - Storend in zicht	In nieuwbouw

Deze waardestelling wordt gemaakt opdat het bestaande gebouw en de bijgebouwen op respectvolle wijze kunnen worden behandeld.

Bij de waardestelling is gekeken naar verschillende eigenschappen op de gebieden van Context en Gebouw. Deze kunnen respectievelijk worden gesplitst in locatie, architect, soort gebouw, typologie, ontwerpproces en in ruimtelijk, structuur, materiaal, services. Voor elk van deze kenmerken worden bondig enkele elementen van het object genoemd en getoond, waarbij een uitspraak wordt gedaan over de positieve of negatieve waarde ervan. Hieraan zal vervolgens een conclusie worden verbonden in de vorm van een ontwerp, waarin positieve elementen zullen worden opgenomen en negatieve elementen zullen worden verbeterd.

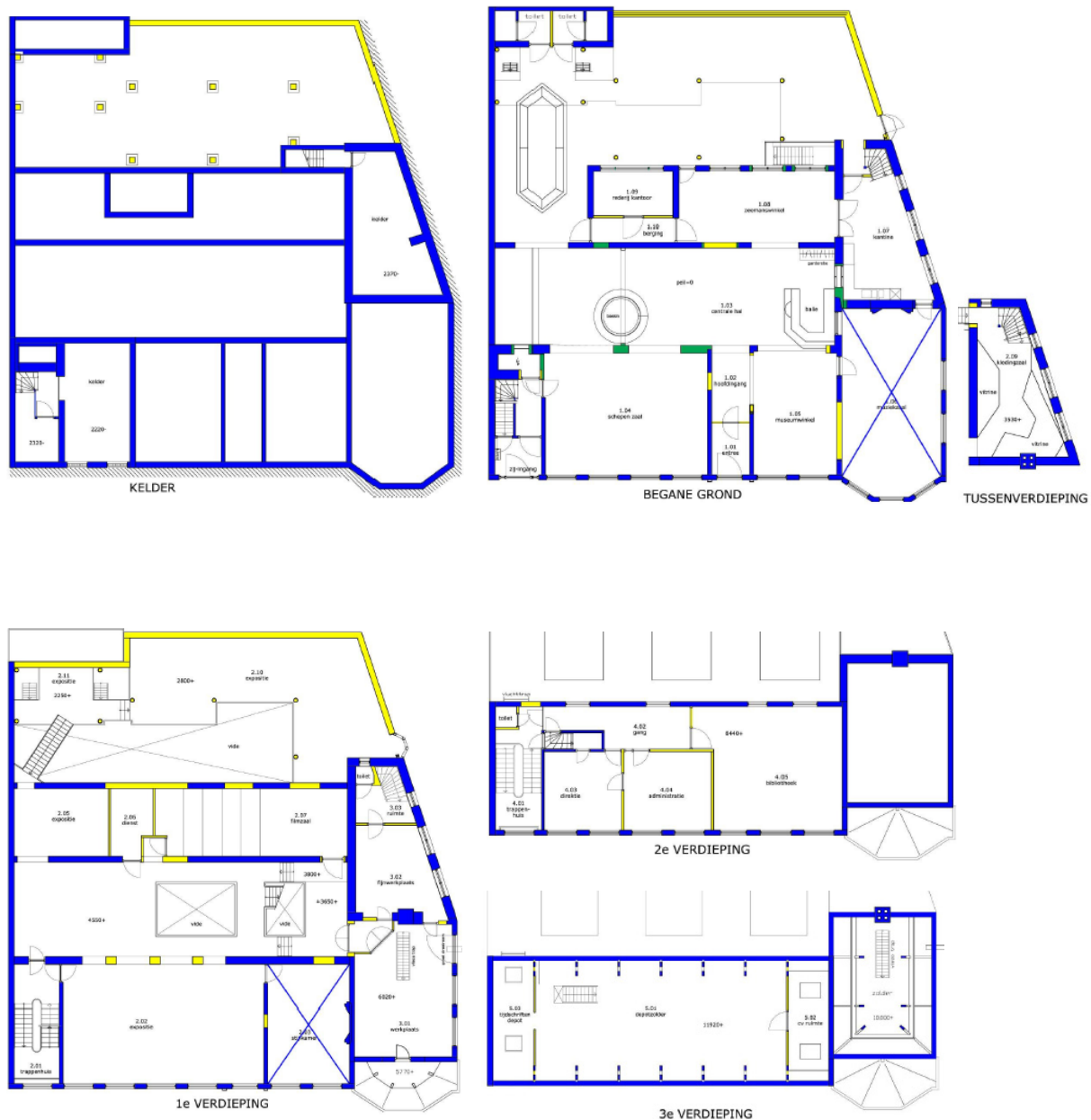
Er is veel geschiedenis in het Huis met den Lindeboom te vinden, al is helaas door de vele aanpassingen en verbouwingen weinig meer van de oorspronkelijke elementen terug te vinden, los van het interieur van het paviljoen en de details op de gevel. Toch zijn niet alle tussenliggende perioden zonder waarde: met name de aanpassingen die door Knuttel zijn gedaan, zijn intussen volledig vervlochten met de identiteit van het gebouw.

Het grootste probleem is dat het gebouw een redelijk sterke identiteit heeft, maar dat deze voor de langskomende Vlaardinger of toerist niet zichtbaar is. Het museum in het gebouw heeft juist nauwelijks een identiteit, waardoor het geheel niet aantrekkelijk genoeg is, wat nog wordt versterkt door de onduidelijke, rommelige en achterhaalde indeling.

Op deze gebieden kan een nieuwe ontwerpvisie met nieuwe architectuur een sterke verbetering opleveren.

In diens onderzoek heeft Wevers (2009) een aantal algemene monumentwaarden geformuleerd en deze in de plattegronden van het gebouw aangegeven. Hierbij is rekening gehouden met stedenbouw, bouwmassa, constructie, exterieur en interieur.

In het algemeen is te stellen dat het hoofdgebouw (exclusief interieur) met erker (inclusief interieur) van hoge waarde is. Het interieur van het hoofdgebouw en de constructie zijn van gemiddelde waarde. De overkapping van de binnenplaats heeft nauwelijks waarde.

- Plattegrond met monumentwaarde kelder/verdieping
- Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk
- Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

- Bovenliggende constructie met hoge monumentwaarde
- Bovenliggende constructie met positieve monumentwaarde
- Bovenliggende constructie van indifferente monumentwaarde

Vlaardingen

Geschiedenis

De eerste nederzetting in het gebied waar nu Vlaardingen ligt, is gesticht op hoger gelegen stukken land bij de rivier de Vlaarding. Het is onbekend of de rivier naar de plaats is vernoemd, of de plaats naar de rivier. In ieder geval verwijst de naam naar de natte, zompige omgeving, aangezien de betekenis van 'vlaar' of 'vlaarde' moeras is (Gemeente Vlaardingen, 1975; Postma, 1958). In de economische en stedelijke ontwikkeling van Vlaardingen heeft het water altijd een belangrijke rol gespeeld. Bij de eerste nederzetting was op dezelfde plaats als waar zich nu de (huidige) Oude Haven bevindt, ook al een haven, namelijk een door de natuur gevormde waterloop die later met mankracht werd uitgegraven en verdiept (Bijl, 1967).

Lange tijd zou het gebied rondom het huidige Vlaardingen te moerassig zijn geweest om te bewonen; pas vanaf de late Romeinse tijd zouden in het gebied nederzettingen zijn geweest. Uit opgravingen vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw is echter gebleken dat dit gebied al in de prehistorie bewoond is geweest: al in de late Steentijd, tussen 3400 tot 2500 voor Chr., woonden mensen in het gebied. Deze beschaving, die wordt aangeduid met de naam Vlaardingencultuur, bestond uit de mensen in de overgangperiode tussen jagers-verzamelaars en landbouwers: zij hielden vast aan hun oude methoden zoals jacht en visserij, maar pasten tegelijkertijd door het bedrijven van landbouw ook nieuwe manieren toe om aan voedsel te komen. Voorafgaand aan de opgravingen werd deze combinatie als onwaarschijnlijk beschouwd.

Een andere waardevolle ontdekking was de vondst in 1990 in Vlaardingse bodem van de 'Krabbeplasmaan', een bijna 3500 jaar oud skelet, waarbij na onderzoek sporen werden gevonden van het oudste nog overgebleven menselijke DNA in heel Nederland (Verhart, 2010).

Opgravingen in de jaren vijftig (Verhart, 2010).

Het landschap in de Vlaardingen-tijd (Verhart, 2010).

Met enige onderbrekingen is Vlaardingen tussen de prehistorie en de Romeinse tijd altijd bewoond geweest. Er zijn onder andere archeologische vondsten gedaan die op de IJzertijd zijn terug te voeren. Een door de Romeinen in het gebied gestichte nederzetting heeft waarschijnlijk Flenium of Flenio geheten. De exacte locatie van deze Romeinse nederzetting, die wel op enkele kaarten staat aangegeven, is echter nog niet bekend, omdat er tot nu toe nog geen overblijfselen zijn gevonden. Mogelijk hebben na de Romeinse tijd een periode geen mensen in het gebied gewoond. Pas in ongeveer 700 na Chr. was er weer sprake van bewoning, toen op een verhoging in het landschap door Heribalt een Johannes de Doper kerk werd opgericht. Heribalt droeg de kerk over aan de monnik Willibrordius, die de kerk vervolgens weer aan de Abdij van Echternach schonk. De stichting van deze kerk heeft de ruimtelijke ontwikkeling van de rest van de nederzetting bepaald, waarvan de bewoners aan landbouw deden en handel dreven (Gemeente Vlaardingen, 1975; Van Bommel, 1990; Stenvert et al., 2004).

Twee afbeeldingen over de Slag bij Vlaardingen, gemaakt in opdracht van de Gemeente Vlaardingen, in het kader van het online beschikbaar stellen van de geschiedenis van Vlaardingen (Archief Vlaardingen).

Rond het jaar 1000 kwam de heer van het gebied, graaf Dirk III, in conflict met bisschop Adelbold van Utrecht. Graaf Dirk wilde zijn landerijen uitbreiden en vroeg tol van passerende handelsschepen vanuit zijn nieuwe grafelijke hoofdstad Vlaardingen; dit echter zonder toestemming van zijn leenheren, de bisschop en diens leenheer de keizer van Duitsland. Dit geschil leidde tot de Slag bij Vlaardingen, waarbij de overwinning behaald werd door graaf Dirk, die veel beter bekend was met de drassige grond. Dit moerassige, natte landschap en de hoge waterstanden zorgden er echter wel voor dat de stad enkele keren onder water liep. Zo werd een deel van de stad verwoest tijdens de Sint Thomasvloed van 1168, waardoor er enige tijd geen handel mogelijk was en de kooplieden uitweken naar Dordrecht.

Toch had de locatie van Vlaardingen aan het water ook voordelen: bijna twee eeuwen later benutte graaf Willem II de ligging van de stad door in 1217 met zijn gevolg per schip vanuit Vlaardingen op kruistocht naar Jeruzalem te vertrekken. De voor die tijd grote haven bood bovendien ruimte voor vele schepen en er waren werven en touwbanen gevestigd. Het waren goede tijden voor de economie van Vlaardingen.

Vlaardingen ontwikkelde zich langzaam tot het centrum voor handel en visserij in het omliggende archaïsche gebied. Bovendien was Vlaardingen, evenals Rijnsburg en Egmond, een van de belangrijkste religieuze centra in Holland. De belangrijke positie van Vlaardingen in het gebied resulteerde in 1273 erin dat Floris V het grafelijke zegel aan de stad verleende, waarmee Vlaardingen een 'vrije grafelijke stad' werd. Waarschijnlijk betekende dit niet dat Vlaardingen op dat moment officiële stadsrechten kreeg (dat zou nog tot 1327 duren), maar wel werd ermee het privilege verleend om tol te heffen. Er staat in ieder geval vast dat Vlaardingen een van de oudste steden van Holland is. Vanaf het moment van stadsrechten gold niet meer het gewoonterecht van het platteland, maar moest er stadsrechtspraak worden ingesteld en moesten een baljuw, schout en schepenen, schutterijen en een burgemeester worden aangesteld (Van Bommel, 1990; Meischke, 1976; Postma, 1958; Stenvert et al., 2004).

Middeleeuwse haringvisserij (Stam, 2010).

Een belangrijke bron van inkomsten was de haringvisserij. Er werden betere technieken ontwikkeld voor het vervaardigen van netten en daarnaast werd door Willem Beukelszoon van Biervliet een verbeterde techniek bedacht voor haringkaken (het na vangst onmiddellijk schoonmaken en inzouten van haring, om de vis langere tijd te kunnen conserveren). Toen bovendien de haringscholen zich van de Oostzee naar de Noordzee verplaatsten, kon de haringvisserij tot verdere bloei komen (Van Bommel, 1990; Stam, 2011).

In 1438 echter werd Vlaardingen aangevallen door Oostzeehandelaren. In deze oorlogstijd was het onveilig op zee en de Vlaardingse vloot werd gevorderd, wat desastreuze gevolgen had voor de haringvisserij. In de zestiende eeuw had de welvaart zich ook nog niet kunnen herstellen. Als reactie hierop liep het bevolkingsaantal terug en was er minder behoefte aan woningen in de stad: er stonden maar zo'n 300 houten huizen, vooral ten westen van de haven. Toen halverwege de zestiende eeuw vervolgens ook nog de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) was uitgebroken, bevond Vlaardingen zich in een moeilijke periode. Door zijn ligging bevond Vlaardingen zich in de eerste linie van de schermutselingen en stuitte de vijand al snel op de stad. Aangezien Vlaardingen geen stadwallen had en dus niet te verdedigen was, moesten de inwoners vluchten. Spanjaarden – en opmerkelijk genoeg ook Schiedammers – maakten hiervan gebruik en plunderden de stad. In 1574 werd Vlaardingen zelfs in brand gestoken en brandde voor het grootste deel af. Tijdens de daarop volgende herbouw hadden de Vlaardingers het moeilijk: door de voortdurende gevechten heerste er onrust, was er gebrek aan voedsel en braken er steeds epidemieën uit. Tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) keerde de rust terug en nam ook de welvaart toe: Vlaardingen kreeg bovendien weer een centrumfunctie in de regio. In de periode hierna werd het stadhuis (1650) gebouwd, werd de kerk uitgebreid en werd de haven uitgebaggerd. Vlaardingen maakte weer een bloeiperiode door: de stad nam in Holland een concurrerende positie in. Deze periode van rust en welvaart zou lang aanhouden (Van Bommel, 1990; Gemeente Vlaardingen, 1975; Meischke, 1976; Postma, 1958; Stenvert et al., 2004).

In het begin van de achttiende eeuw brak een nieuwe bloeiperiode voor de visserij aan: in Vlaardingen waren bijna veertig rederijen, lagen 118 schepen en was werk voor 1500 man, terwijl er in de stad maar 900 huizen stonden. Bovendien lag de visserij in de winter niet stil: doordat in de koude maanden op kabeljauw kon worden gevist, kon de visserij doorgaan en hoefden er geen ontslagen te vallen. Daarnaast werden de winterperioden benut voor de reparatie van de schepen en het bouwen van nieuwe schepen.

Toch waren er ook wel eens perioden van onrust: in de tweede helft van de achttiende eeuw braken er geregeld rellen uit tussen het oranjegezinde Vlaardingen en de Patriotten uit andere steden en gebieden. Onder Lodewijk Napoleon mochten minder schepen uitvaren, wat grote schade toebracht aan de visserij. Hierdoor kwam de bevolking in grote problemen: schepen lagen doelloos in de haven weg te rotten, huizen kwamen leeg te staan en raakten vervallen, en het sterftcijfer onder de bevolking was meer dan twee keer zo hoog als in de periode daarvoor. Deze situatie verbeterde nadat in 1812 een delegatie van het stadsbestuur na een audiëntie bij Napoleon erin slaagde de beperkingen weer op te heffen, zodat de visserij weer op gang kon komen. In het verlengde hiervan moesten er weer schepen worden gebouwd en ook het bevolkingsaantal nam weer toe.

Haven, negentiende eeuw (Archief Vlaardingen)

In eerste instantie zag het ernaar uit dat deze situatie met de invoering van de Visscherijwet in 1818 alleen nog maar zou kunnen verbeteren, maar deze wet leidde er helaas toe dat de concurrentie uit het buitenland toenam. Het uiteindelijke resultaat was dat tot 1857 het bouwen van schepen werd stopgezet, als gevolg waarvan een groot deel van de bevolking tot armoede verviel. In 1857 werd op initiatief van het College voor Zeevisserijen een nieuwe Visserijwet aangenomen, die vele beperkende bepalingen bevatte en zelfs het einde betekende

van tal van overheidssubsidies. De Vlaardingers moesten dus andere bronnen van inkomsten vinden: aan de oostkant van de stad werd diverse machinegedreven industrie gebouwd, waardoor het stadsbeeld ingrijpend veranderde. Dankzij deze industrie kon de haringvisserij enige tijd later wel een opleving doormaken.

Tussen 1866 en 1872 werd tussen Rotterdam en de Noordzee de Nieuwe Waterweg gegraven, wat veel tijdwinst opleverde voor de schepen die in Vlaardingen wilden aanleggen. Bovendien werd een nieuw soort schip in gebruik genomen dat in Frankrijk was ontwikkeld, een logger of Maaskotter, die lichter was en meer bergplaats bood voor de netten. Dit leidde tot een efficiëntere manier van vissen, waardoor Vlaardingen weer de vooraanstaande stad voor de Nederlandse haringvisserij werd en als zodanig ook in binnen- en buitenland werd erkend. Tot de Eerste Wereldoorlog was er in Vlaardingen zelfs een voortdurende vraag naar arbeiders (Postma, 1958; Van de Voort, 2010; Wissing en Dijk, 1950).

In die tijd heerste er zo veel drukte in de haven, dat de schepen elkaar schade toebrachten. Daarom werd besloten een nieuwe haven te graven, waaraan in 1896 werd begonnen en die in 1904 klaar was: de Koningin Wilhelminahaven. De toegenomen welvaart zorgde voor een sterke bevolkingsgroei, wat op zijn beurt weer leidde tot een stadsuitbreiding. De volksgezondheid bleef echter achter, onder andere door gebrek aan schoon en veilig drinkwater. Hierop besloot het bestuur van de stad leidingen voor drinkwater aan te leggen, een riool te installeren en ziekenhuizen te stichten. Deze positieve ontwikkelingen versterkten de welvaart aanmerkelijk: uiteindelijk kon zelfs de armen- en ouderenzorg worden opgeheven, terwijl ook werd de eerste bank van Vlaardingen werd opgericht en er meer aandacht kwam voor cultuur in de vorm van onder andere theater en muziek.

Onder de druk van de Eerste Wereldoorlog had Vlaardingen het moeilijker gekregen: een groot deel van het afzetgebied was verloren gegaan, doordat Rusland geen haring meer afnam. In deze periode werd Vlaardingen echter, door de grote hoeveelheid arbeidskrachten en de lage lonen die werden betaald, economisch gezien interessant voor bedrijven en nieuwe industrieën, zoals voor het vervaardigen van zeep. Waarschijnlijk onder politieke druk kon Vlaardingen tot een transitohandels- en industriehaven worden. De visserij zou zich pas weer vanaf 1925 stabiliseren, toen er wel in 800.000(!) vaten haring werd gehandeld.

Vlaardingen werd nauwelijks getroffen door de Tweede Wereldoorlog: er vielen maar twee bommen op de stad. Wel werden de haveninstallaties vernietigd. Na de Tweede Wereldoorlog werd er echter al betrekkelijk snel overgegaan tot verdere uitbreiding van de industrie ten oosten, westen en zuiden van het centrum van de stad, waardoor Vlaardingen door alle activiteiten op het gebied van de industrie, de handel en de visserij kans zag zich toch weer op te werken tot derde havenstad en tweede Rijnhaven van Nederland.

In dit geheel van activiteiten zou de industrie echter een steeds grotere rol gaan spelen, waardoor er een verschuiving plaats vond van vissersplaats naar industrieplaats. Deze verandering was ook van grote invloed op de uitstraling en op de indeling van de stad, en ook op haar bevolkingssamenstelling: werkeloze vissers werden fabrieksarbeiders en leegstaande pakhuizen werden fabrieken. Door de aansluiting op het spoor wist Vlaardingen vervolgens een betere positie in het gehele havengebied aan de Waterweg en de Maas in te nemen. De bevolkingsgroei die een en ander tot gevolg had, leidde tot een grote behoefte aan nieuwe woningen. Doordat Vlaardingen op dat moment nog niet zo groot was, kon het snel op de vraag naar nieuwe woningen inspelen: de bouwterreinen lagen in feite al klaar en al betrekkelijk kort na de Tweede Wereldoorlog konden Van Tijen en Maaskant aan de slag met hun grote

woninguitbreidingsplannen. Bovendien werd de gehele binnenstad gesaneerd en werden hier vanaf 1950 verschillende openbare gebouwen gerealiseerd, zoals een nieuw stadhuis, een stadsgehoorzaal en een brandweerkazerne, en werden en verschillende kerken en scholen gebouwd (Van Bommel, 1998; Gemeente Vlaardingen, 1975; Postma, 1958; Van de Voort, 2010; Wissing en Dijk, 1950).

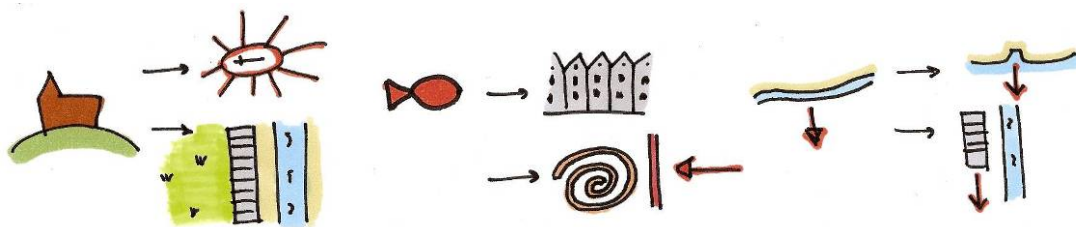
Ansichtkaart met uitbreidingswijken (Archief Vlaardingen).

Haringpromotie (Archief Vlaardingen).

Stadsgroei en verkaveling

Vlaardingen is ontstaan rond een op een terp een gebouwde kerk, die daarmee het centrum van de nederzetting werd. Dit is nog steeds te zien in het stratenpatroon: de straten lopen radiaal weg van de kerk. Behalve rond de kerk werden er ook gebouwen parallel aan de haven geplaatst; hierachter bevonden zich landerijen. Door de locatie aan de haven en door het belang van de visserij voor de stad Vlaardingen waren deze gebouwen vooral reders- en pakhuizen met daarachter informeel opgezette verwerkplaatsen. De diepte van deze verwerkplaatsen werd beperkt door de aanwezigheid van de touwbaan. De locatie van de haven belemmerde een verdere ontwikkeling van de stad in die richting, waardoor ontwikkeling in de noord-zuidrichting het meest voor de hand lag. Aangezien de haven ook noord-zuid loopt, werkte dit, zeker in de beginperiode, niet het in het nadeel van de stad.

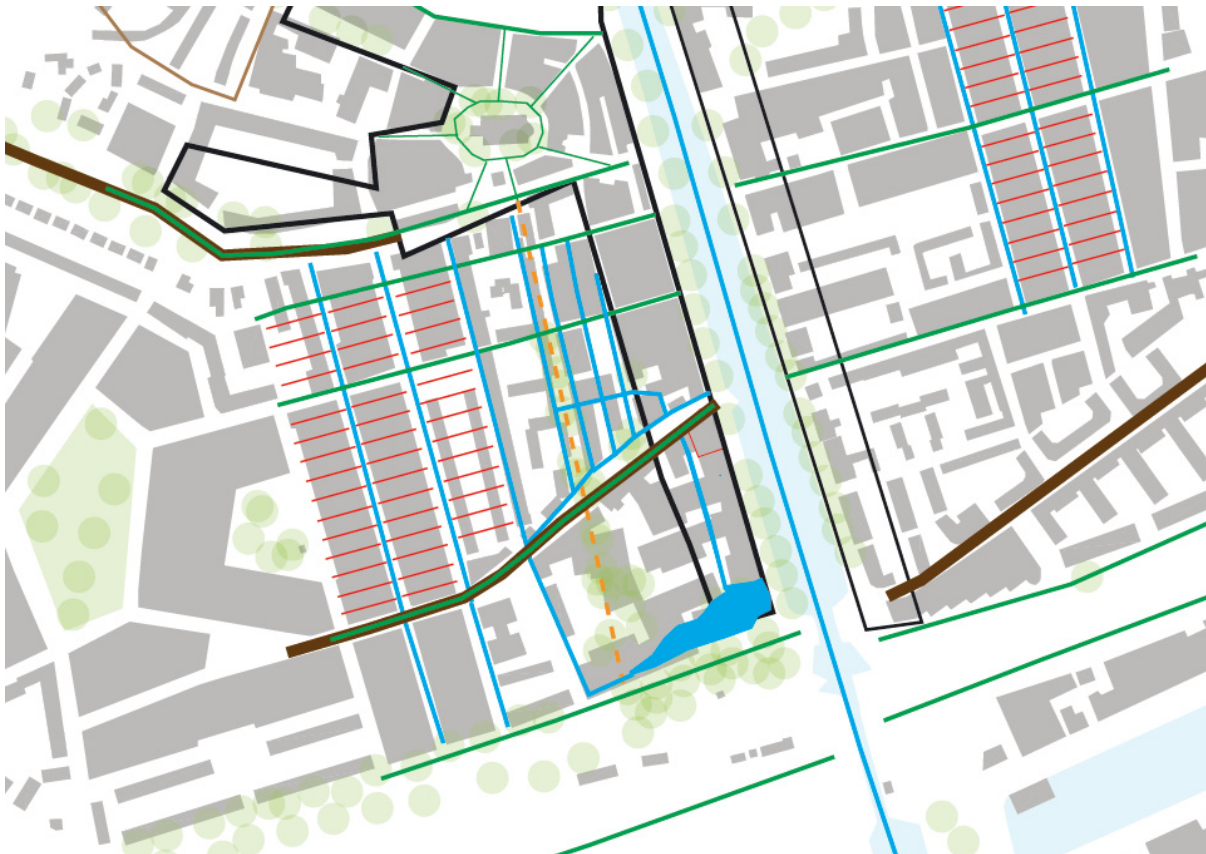
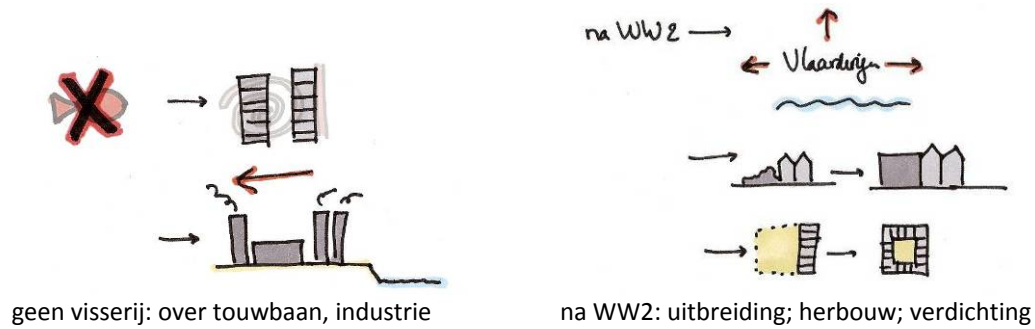

kerk: radiaal; water: lineair visserij: pakhuizen; touwbaan: blokkade rivier verplaatst: haven, pakhuizen ook

Toen echter de stad groeide en rivier de Maas smaller werd en zich door de stroming steeds verder naar het zuiden verplaatste, moest ook de havenkop verplaatst worden en moest er als gevolg daarvan ook aan de zuidkant bebouwing worden gerealiseerd. Het gebied ten westen van de havenbebouwing was echter enkele tijd niet bruikbaar, doordat daar de touwbaan lag. Toch werden al in 1890 de eerste woning- en industriegebouwen ten westen van de touwbaan gebouwd, hoewel deze touwbaan pas in de jaren zestig van de vorige eeuw geen nut meer had,

aangezien er een einde kwam aan de visserij. Met de opkomst van de industrie, die aan de haven werd geplaatst, werd er ook nieuwe werkgelegenheid gecreëerd, waardoor ook de behoefte aan nieuwe woningen toenam.

Na de Tweede Wereldoorlog groeide de stad enorm: er vonden uitbreidingen plaats naar het noorden, oosten en westen. Daarnaast vond binnen de al bestaande stad verdichting en sanering plaats. Door deze sanering ontstonden lege plekken in het stedelijk gebied, zonder duidelijke identiteit.

Historische elementen (detail) (auteur).

In de kaart van het huidige centrum zijn nog steeds enkele historische elementen te herkennen die een grote invloed hebben gehad op de stadsgroei en de verkaveling.

De basis van het zuidelijk deel van het historische centrum bestaat uit:

- de kerk op een terp met daaromheen radiale straten;
- de noord-zuid as van de haven;
- de noord-zuid as van de touwbaan (ten westen van de haven);

- de oost-west as van de rivier;
- de oost-west as van het spoor (niet natuurlijk en van latere toevoeging).

Hoewel de haven in de loop van de eeuwen verplaatst is, is de kern van de locatie niet veranderd. Parallel aan de haven ontstond bebouwing gelegen aan parallelle straten. De tweede belangrijkste as werd gevormd door de touwbaan.

De weinige doorsteken door de bebouwingsblokken liepen haaks op deze assen. Op enkele plaatsen liepen deze straten over de oude dijken.

De afwateringssloten op de landerijen liepen ook parallel aan de haven en de touwbaan. Het huidige stratenplan komt hiermee sterk overeen. Haaks op deze vroegere sloten en nu dus straten zijn de woningverkevelingen gemaakt.

Stadsgroei (auteur, met kaarten uit: Brugge, 1998; Archief Vlaardingen, RCE, TU Delft).

Touwbaan

Een touwbaan of een lijnbaan is een lange (soms wel driehonderd meter!) strook grond waarover touw werd geslagen. Meestal was deze 'straat' afgesloten van de omgeving om interferentie met het slagerijproces te vermijden. Sinds het einde van de negentiende eeuw wordt het beroep 'touwslager' vrijwel niet meer uitgeoefend.

In veel Nederlandse havensteden was vroeger een touwslagerij aanwezig, wat nog is terug te vinden in de straatnamen in dergelijke steden: in bijvoorbeeld Amsterdam, Rotterdam en Dordrecht zijn nog lijnbanen te vinden.

Losse strengen (bestaande uit in elkaar gedraaide hennep) werden van de ene naar de andere kant van de touwbaan gespannen, meestal geleid over boomtakken of speciaal gebouwde regels. Aan het ene uiteinde waren de strengen uit elkaar geplaatst en vastgemaakt, aan de andere kant waren deze strengen aan een wiel bevestigd dat, als het in beweging werd gebracht, ervoor

zorgde dat de strengen om elkaar heen draaiden. Met behulp van een klos werd het touw strak in elkaar gedraaid.

Touwslagerijen in de negentiende en twintigste eeuw (Geheugen van Nederland).

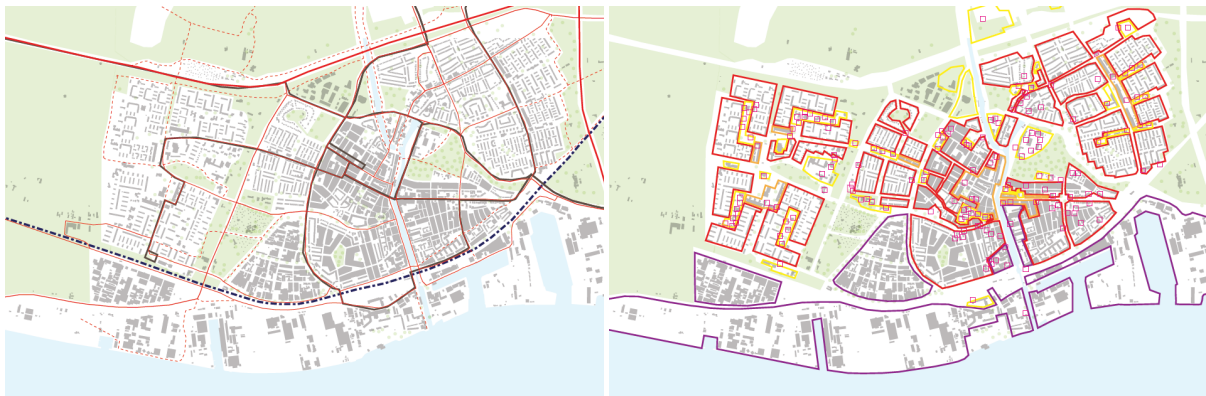
Touwbaan: print uit de zeventiende eeuw, foto uit eind negentiende eeuw en het zelf proberen (Geheugen van Nederland; muZEEum).

Ambachtelijke touwslagerij (Touwslagerij Steenberg).

Huidige situatie

In de huidige situatie wordt Vlaardingen overschaduwd door Rotterdam en, hoewel in mindere mate, door Schiedam. Dit valt bijvoorbeeld op te maken uit het feit dat de enige metrohalte (van het *Rotterdamse* metronetwerk) van Vlaardingen in *Schiedam* ligt. De overschaduwing was vroeger ook al zo, maar tot en met de negentiende eeuw wist Vlaardingen een eigen karakter te bewaren (Wissing en Dijk, 1950). Volgens Aalst en Bloeming (2011) is de stad sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog veranderd van belangrijkste visserijstad van Nederland tot een kleine enclave in de Randstad zonder duidelijke eigen identiteit.

Straten netwerk en openbaar vervoer (auteur).

Funcieverdeling (rood: wonen, paars: industrie) (auteur).

Het is niet positief voor Vlaardingen dat de stad van de rivier de Maas wordt gescheiden door een brede strook industrie, terwijl de weinige openbare functies in het centrum zijn geconcentreerd. Hierdoor zijn de buitengebieden voornamelijk gericht op wonen en dus mono-functioneel (hoewel er buurt-winkelstraten zijn). Dit heeft ook gevolgen voor het culturele leven in Vlaardingen. Hoewel de stad maar nauwelijks minder inwoners heeft dan Schiedam (71.000 tegen 76.000), is in Vlaardingen maar één museum, terwijl in Schiedam vijf musea zijn. Bovendien heeft de stad maar weinig officieel erkende monumenten (de meeste oude monumenten zijn woon- en pakhuizen uit de zestiende en zeventiende eeuw), die juist zouden kunnen bijdragen aan de aantrekkelijkheid van de stad. Hoewel Vlaardingen historisch een belangrijke stad is, ziet het geen kans dit zodanig te benutten, dat daardoor toeristen worden aangetrokken (Van Bommel, 1998).

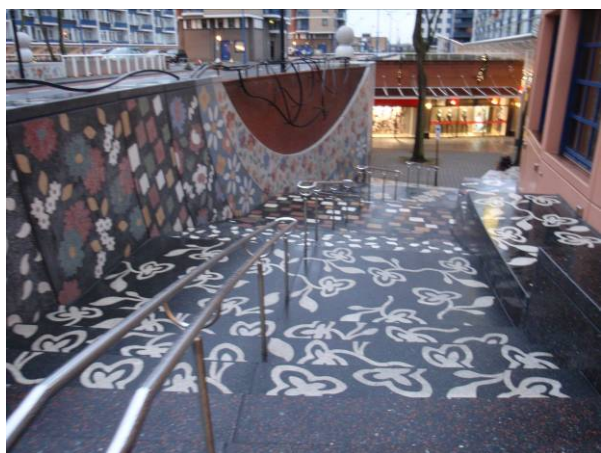
Zoals op het schema te zien is, zijn de steden Vlaardingen, Vlissingen, Schiedam en Delft tot op zekere hoogte goed met elkaar te vergelijken. Hoewel de oppervlakten van deze steden, hun centrum en de inwoneraantallen verschillen, valt vooral op dat sommige steden opvallend meer toeristen aantrekken. Springend punt hierbij is dat Vlaardingen zichzelf ziet als de stad die bij uitstek beroemd is om haar haring en haar visserij, terwijl buiten Vlaardingen die roem niet of nauwelijks is doorgedrongen. Ter vergelijking: voor Delft en Delfts blauw aardewerk ligt dit geheel anders: doordat wereldwijd Delft met Delfts blauw aardewerk wordt geassocieerd en Delfts blauw aardewerk met Delft, stromen in het seizoen grote aantallen toeristen naar de stad.

In de kern komen de musea in de genoemde steden overeen in oppervlakte, architectuur en ligging. Ze komen echter niet overeen in het soort collectie en hun jaar van oprichting. Mogelijk dat hierin ook een oorzaak ligt voor het gebrek aan identiteit en culturele visie van het Museum Vlaardingen: Vlaardingen is van oudsher een stad waar altijd hard werd gewerkt en waar als gevolg daarvan traditiegetrouw weinig aandacht was voor 'minder praktische' zaken, zoals cultuur.

	Vlaardingen	Vlissingen	Schiedam	Delft
Oppervlakte	27 km ² / 1,12 km ²	34 km ² / 0,87 km ²	20 km ² / 0,44 km ²	24 km ² / 1,43 km ²
Aantal inwoners	71.000	45.000	76.000	98.000
Aantal toeristen	~ 800.000 (?)	~ 400.000	1.200.000	2.000.000
Aantal musea	1 (3)	3	5	14
Bekendheid	Haring en visserij	Zee en strand	Jenever en molens	Delfts Blauw en "Prinsenstad"
Bekend?	Redelijk	Redelijk	Redelijk tot goed	Goed tot zeer goed
Museum				
	Museum Vlaardingen	muZEEum	Stedelijk museum Schiedam	Stedelijk museum Prinsenhof
Oppervlakte	~ 1.500 m ² [3.000 m ²]	~ 2.000 m ²	~ 2.500 m ²	~ 2.000 m ²
Aantal bezoekers	15.000 [35.000]	40.000	45.000	60.000
Architectuur	Streng en sober Classicistisch, deels herbouwd [modern]	Hollands Classicistisch, Hollands Renaissance met modern	Streng Classicistisch met moderne ingreep	Middeleeuws met gegroeide bijbouw, moderne ingrepen
Ligging	Rand historisch centrum, aan haven, op route station-centrum	Rand historisch centrum, aan haven, bij route station-centrum	Historische centrum, centraal, aan route winkelgebied	Historische centrum, rand, aan route station-centrum
				
	Collectie	Collectie	Collectie	Collectie
	Maritiem, geschiedenis, archeologie	Maritiem	Hedendaagse, moderne kunst	Geschiedenis, kunst
Oprichting	1960 / 1971	1890 / 2002	1899 / 1940	~ 1870 / 1932
Routing	Labyrint	Complex lineair	Lineair	Lineair
Extra functies	Winkel, café, bibliotheek	Winkel, café	Winkel, café	Winkel, café, activiteitscentrum

Case study naar Vlaardingen (auteur, met informatie van het CBS, de gemeentenwebsites, websites van musea).

Dit alles betekent niet dat de ontwikkeling heeft stilgestaan; er zijn in de afgelopen decennia zeker een aantal verbeteringen in de stad doorgevoerd. Zo is in het centrum het winkelgebied Liesveld volledig gerenoveerd, wat een divers winkelgebied heeft opgeleverd.

Winkelcentrum Liesveld met mozaïektrap ingang door Wilma Kuil en Toma Ello (auteur).

Ook is er door West8 een spectaculaire fietsbrug over de Vlaardingse Vaart ontworpen en zijn er plannen voor een nieuw stadhuis. Hoewel het ontwerp van Kraaijvanger-Urbis niet meer zal worden uitgevoerd, zal zeer waarschijnlijk een eenvoudiger versie wél worden gerealiseerd.

Brug door West8 (West8).

Stadhuis door Kraaijvanger-Urbis (Kraaijvanger-Urbis).

Toekomst

De gemeente Vlaardingen wil de stad ontwikkelen tot “Vlaardingen buitenstad”. Dit betekent dat de stad aantrekkelijker moet worden op de gebieden van cultuur, historie en groen/water. In de stadsvisie die tot en met 2030 wordt geschetst, staat beschreven dat Vlaardingen over twintig jaar een levendige stad met een bruisend hart moet zijn, waar het leuk is om te wonen, werken, winkelen en uit te gaan. Hierbinnen wordt extra aandacht besteed aan het cultuurhistorisch erfgoed, waarvan het redershuis en het museum een niet onbelangrijk deel uitmaken.

Uitgangspunt hierbij is dat de relatie tussen de stad en de rivier zal moeten worden hersteld. Dit zal worden gerealiseerd door in het gebied tussen het centrum en de rivier een combinatie te creëren van functies zoals wonen, werken, voorzieningen en recreatie. Binnen het “Actieplan Wonen” zullen verschillende typen woningen worden gekoppeld aan *leisure* gebieden, om zo een gedifferentieerd gebied te laten ontstaan. Voor deze woningen wordt behalve naar de huidige inwoners van de stad, ook gekeken naar studenten, *expats* en senioren, dus andere doelgroepen (Gemeente Vlaardingen, 2010; Interview wethouder Robberegt, 2011).

Door bovendien langzame verkeerroutes aan te leggen en door het huidige stationsgebied aan te pakken, zal ook het transport naar het centrum worden verbeterd. Aangezien er plannen zijn voor een light-rail, gaat de voorkeur uit naar een station met zijperrons (in plaats van het huidige middenperron), zodat met name aan de centrumzijde van het station een plein en dus een aangename verblijfsplaats kan worden gecreëerd.

Dit gehele “Stad&Milieu-gebied” zal een “aantrekkelijk verblijfsgebied en ontmoetingspunt voor heel Vlaardingen en voor bezoekers van buiten” worden (Gemeente Vlaardingen, 2010).

Blok

Na de Tweede Wereldoorlog werden plannen gemaakt om het stedenbouwkundige blok achter het redershuis te industrialiseren. Hiervoor zouden veel gebouwen worden gesloopt; het is onbekend of het museum dan ook gesloopt zou zijn (Wissing en Dijk, 1950).

In de huidige situatie is de invulling van het stedenbouwkundige blok inderdaad overwegend industrieel. Vooral het binnengebied is een open terrein met daarop verschillende grote, intussen vervallen, hallen. De bebouwing aan de randen van het blok heeft juist verschillende functies. Aan de kant van het station hebben de gebouwen vooral een dienende functie: een supermarkt, een winkel, een overheidsgebouw en een partycentrum. Om de hoek, aan de haven, worden een aantal gebouwen – van oorsprong appartementengebouwen – beheerd door anti-kraakinstanties. Ten noorden hiervan staan pakhuizen en redershuizen, die in gebruik zijn als woning of als bedrijf, hoewel ook enkele gebouwen leegstaan. De laatste drie pakhuizen van het blok zijn nog volop in gebruik bij haringbedrijven. En op de hoek staat dan het redershuis, het museum.

Dan daar weer de hoek om staan enkele grote pakhuizen die worden gebruikt voor het verwerken van haring, en enkele (deels vervallen) woningen. Het laatste gedeelte wordt gevormd door een strook moderne woningen, die met de tegenovergelegen school en naastgelegen woonblok een ensemble vormen. Deels hierachter, op het binnengebied, aan de touwbaan, staat nog een klein rijtje woningen; deze gebouwen zijn Rijksmonumenten.

Inventarisatie functies blok (auteur).

Blok met elementen die van invloed zijn (auteur).

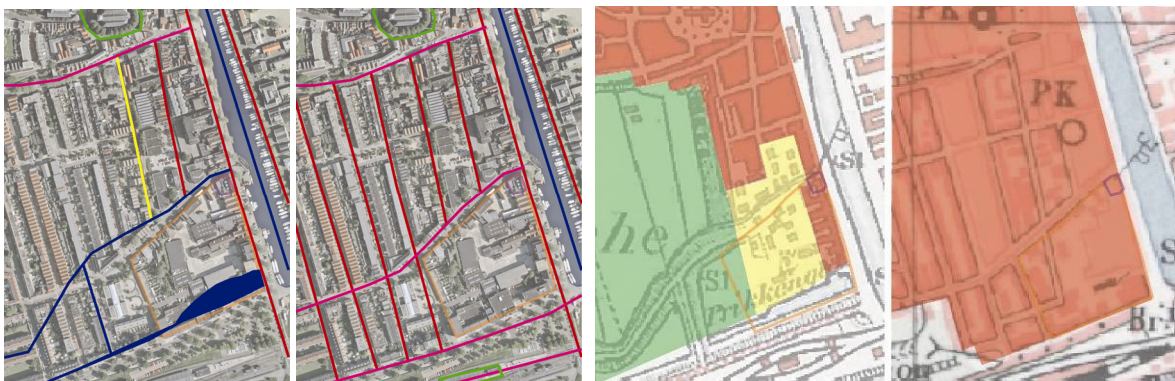
De structuur van het blok wordt bepaald door enkele elementen die ook in de rest van het centrum van Vlaardingen grote invloed uitoefenen op de stedenbouwkundige omgeving: aan de oostkant wordt het blok begrensd door het water van de haven en de straat die er parallel aan loopt, aan de noordkant door de Vetteoordskade, van oorsprong een dijk die vroeger het water van de rivier de Maas tegenhield, aan de westkant door moderne woningblokken en aan de zuidkant door het spoor en de straat parallel hieraan.

Daarbij komt nog de touwbaan, die oorspronkelijk door het blok heen liep en daarmee dus het geheel opdeelde. Bovendien loopt de Landstraat, de eerste straat achter de woonhuizen op de kade, in de huidige situatie dood op het blok.

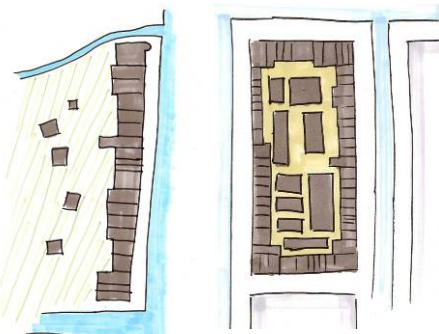
In de oorspronkelijke situatie liep de belangrijkste noord-zuid verbinding langs de haven. Hierachter liep de Landstraat, als ontsluiting voor de gebouwen achter de havengebouwen. Een blok hierachter lag de touwbaan. De ontwikkeling van het gebied ten zuiden van deze eerste gebouwen heeft achtergelopen bij de andere ontwikkelingen, hoewel er al snel enkele dijken (onder andere de Vetteoordskade en de spoordijk) waren gebouwd.

In de huidige situatie is er een nadrukkelijke noord-zuid richting te zien (onderbroken door oost-west lopende straten, waarvan een aantal over de oorspronkelijke dijken lopen), die ook bij het stedenbouwkundige blok doorloopt.

Hoewel in de huidige situatie de structuur volledig als verstedelijkt zou kunnen worden aangeduid, was het achterliggende terrein tot in de twintigste eeuw informeel en stond het vol met 'strooigoed'. Hierachter begonnen de landerijen.

Oorspronkelijke en huidige structuur op foto (2005) en gebieden vroegere situaties (~1880 en 1940) (auteur).

Vroeger en huidig stadsblok (auteur).

De gemeente wil dit stedenbouwkundige blok herstructureren tot een "binnenstedelijk kleinschalig gemengd milieu met ruimte voor winkels, ambachtelijke beroepen en bedrijfjes in de stedelijke plint en woningen daarboven". Door de huidige bebouwing te slopen, kunnen de nieuwe gebouwen binnen een heldere infrastructuur worden gebouwd. De 270 te realiseren woningen zullen grondgebonden zijn, met ongeveer drie (richting centrum) tot vijf (richting station) woonlagen (Gemeente Vlaardingen, 2010; Interview met wethouder Robberegt, 2011). De gemeente zou dit 'stedelijk erf'

kunnen gebruiken als uitgangspunt, maar gezien de mate waarin de directe omgeving is verstedelijkt, is het waarschijnlijk logischer een verhard gebied te realiseren.

Onderdeel van het stedenbouwkundige blok is een van de ingangen naar het achterliggende gebied. De huidige Vetteoordskade, nu een brede doorgaande weg, was vroeger het Waagat, een van de vele stegen van Vlaardingen. Tussen het paviljoen van het redershuis en het gebouw nu aan de overzijde van de straat, stond tot rond de jaren zestig nog een ander gebouw met een winkel- en woonbcombinatie

Het enigszins vreemde is dat de ingang van de Vetteoordskade een doorgaande weg naar een eindpunt doet verwachten, maar dat dit niet wordt waargemaakt: enkele tientallen meters na de ingang versmalt de straat weer en mondt uit in minder toegankelijke woonstraten. De Vetteoordskade wordt nu gebruikt door vrachtwagens op weg naar de haringverwerkerijen.

Doordat er ruimte nodig was om deze vrachtwagens te laten keren, is de straat op enkele plaatsen bijzonder breed. Wanneer deze haringverwerkerij is verplaatst (en daarmee het verkeer erheen is verdwenen), zou de straat dus ook weer smaller kunnen worden, bijvoorbeeld door een nieuw gebouw op de kop van de straat, of steeg, te realiseren.

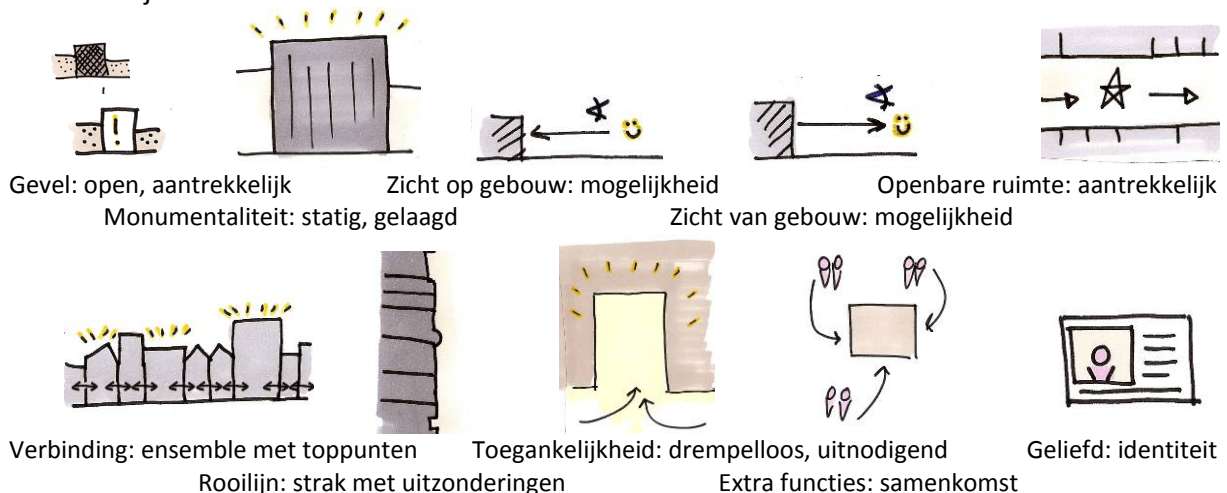
Foto's van het Waaigat (Archief Vlaardingen en auteur).

Kwaliteiten openbare gebouwen Vlaardingen

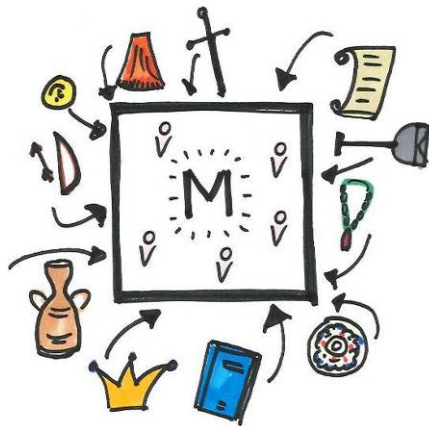
	Gebouw	Gevel	Monumentaliteit	Zicht op gebouw	Zicht van gebouw	Openbare ruimte	Verbinding omgeving	Rooilijn	Toegankelijkheid	Extra functies	Geliefd
Gebouw											
Grote Kerk											
Oude stadhuis											
Nieuwe stadhuis											
Stadsgehoorzaal											
Bibliotheek											
Winkelcentrum											
Station											
Pakhuis											
Museum Vlaardingen											
CONCLUSIES		Herkenbaar, open, gelaagd, aantrekkelijk, sculpturaal	Ensemble, statig, gelaagd, krachtig	Mogelijkheid tot zicht, begripbaar, gelaagd, aantrekkelijk	Mogelijkheid tot zicht, historisch, aantrekkelijk, aangenaam	Aantrekkelijk, voor langere duur, duidelijk, statement	Verbindingen, overgangsgebied, ensemble, 'top-punten'	Strak, maar met uitzonderingen	Open, drempelloos, zichtbaar, uitnodigend	Samenkomst, ontmoeting, verschaftend	Identiteit, vrije tijd, geschiedenis, herkenbaarheid

Aangezien het museum een openbaar gebouw is, is het interessant om diverse andere openbare gebouwen in Vlaardingen te onderzoeken, zoals het stadhuis, de bibliotheek en het winkelcentrum, en ook het pakhuis naast het museum, aangezien dit voor de identiteit van de stad heel belangrijk is. Bij elk van deze gebouwen is de gevel, de monumentaliteit, de zicht op en vanuit het gebouw, de openbare ruimte, de verbinding, de rooilijn, de toegankelijkheid, de extra functies en de geliefdheid van het gebouw onderzocht.

Van elk van deze gebouwen kunnen goede en minder goede punten genoemd. De op deze manier verkregen kennis kan worden toegepast bij de verbouwing van het museum: de goede punten worden direct betrokken bij het nieuwe museum en de minder goede punten leveren aanwijzingen op hoe een en ander op verbeterd kan worden. De conclusies voor het nieuwe museum zijn dan ook:

Museum

Het ICOM, *the International Council of Museums*, omschreef in 1974 een museum als volgt:

“A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purpose of education, study and enjoyment.”

Een museum is dus een instituut van de verzameling van erfgoed die aan het publiek wordt getoond, om van te leren, om te bestuderen en om van te genieten.

De hoofdfuncties van een museum zijn bewaren, onderzoeken en tentoonstellen, waarbij conservatie, communicatie en beveiliging een belangrijke rol spelen. Musea moeten informatie bieden en het publiek de kans geven zijn kennis te vergroten; musea beheren herinneringen van het collectieve erfgoed. Een museum moet een symbool zijn voor de maatschappij en een centrum van de (lokale) cultuur, waarbinnen het publiek zich kan bewegen en kennis kan opdoen. Een museum biedt tijd en ruimte voor reflectie; zoals Smith (1995) en Van de Ven (1987) stellen, is het beleven van een museum een intieme, individuele aangelegenheid. Het publiek moet kunnen zien, voelen, denken en reageren. De objecten – en hierin verschilt het museum van andere sociale en culturele instellingen – worden gepresenteerd in ruimten waarin de ruimtelijkheid, de lichtval en de klimaattechnische condities ideaal zijn. Van belang is de context van het geheel: een object is mogelijk minder goed te begrijpen in een museale omgeving dan in de natuurlijke omgeving (Ambrose en Paine, 2006; Cerver, 1997; Chlimentzas et al., 2004; DSP-Groep, 2011; Hemel, 1987; Hooper-Greenhill, 1995; Interview met Marc van Roosmalen, 2011; Interview met Wilbert Weber, 2011) Klauser, 2010; Lampugnani en Sachs, 2005; MacLeod, 2005; Matthews, 1991; Von Naredi-Raider, 2004; Rodermond et al., 1996; Sandell en Janes, 2007; Van de Ven, 1987; Wolfsen, 2007).

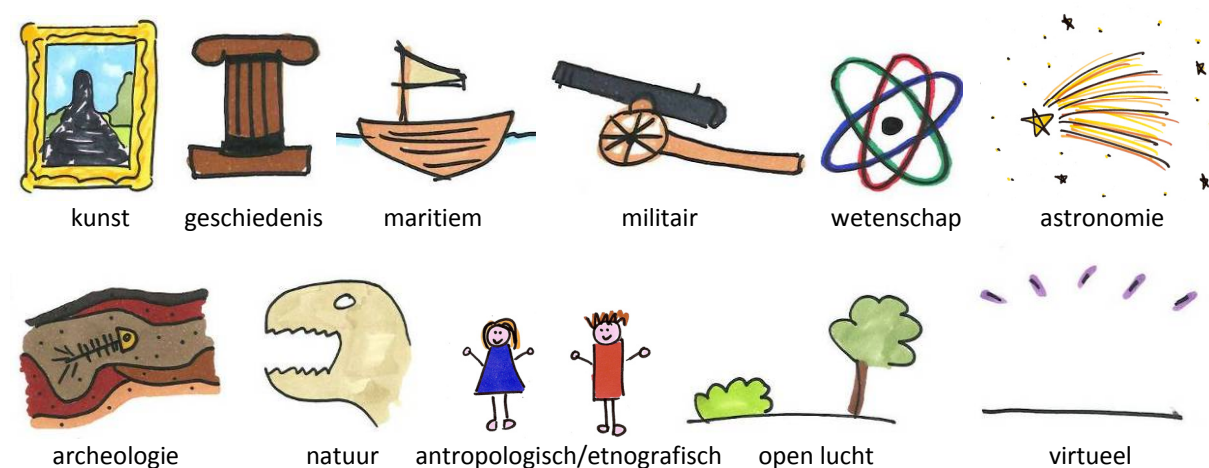
Musea worden door sommigen gezien als *“a treasure trove of art, a temple of the nine muses”*, terwijl anderen musea juist negatief als een soort begraafplaats zien, *“truly identical in their sinister juxtaposition of bodies that do not know each other”* (Young Lee, 1997; Zeiger, 2005).

Aangezien het museum is ontstaan voor het publiek en dus ook een dienende rol heeft, is een relatie met de omgeving, de context en de maatschappij onontkoombaar. Graham en Howard (2008) zijn dat ook van mening dat musea een belangrijke plaats innemen in de identiteit van een land, van een gebied, van een stad, maar tegelijk ook een afspiegeling zijn van een familie of zelfs van een persoon. Door dit soort relaties actief te accentueren, zal een museum een sterke positie in de maatschappij veroveren en ten gevolge daarvan meer bezoekers trekken (Klauser, 2010; Rodermond et al., 1996; Tilman, 2010).

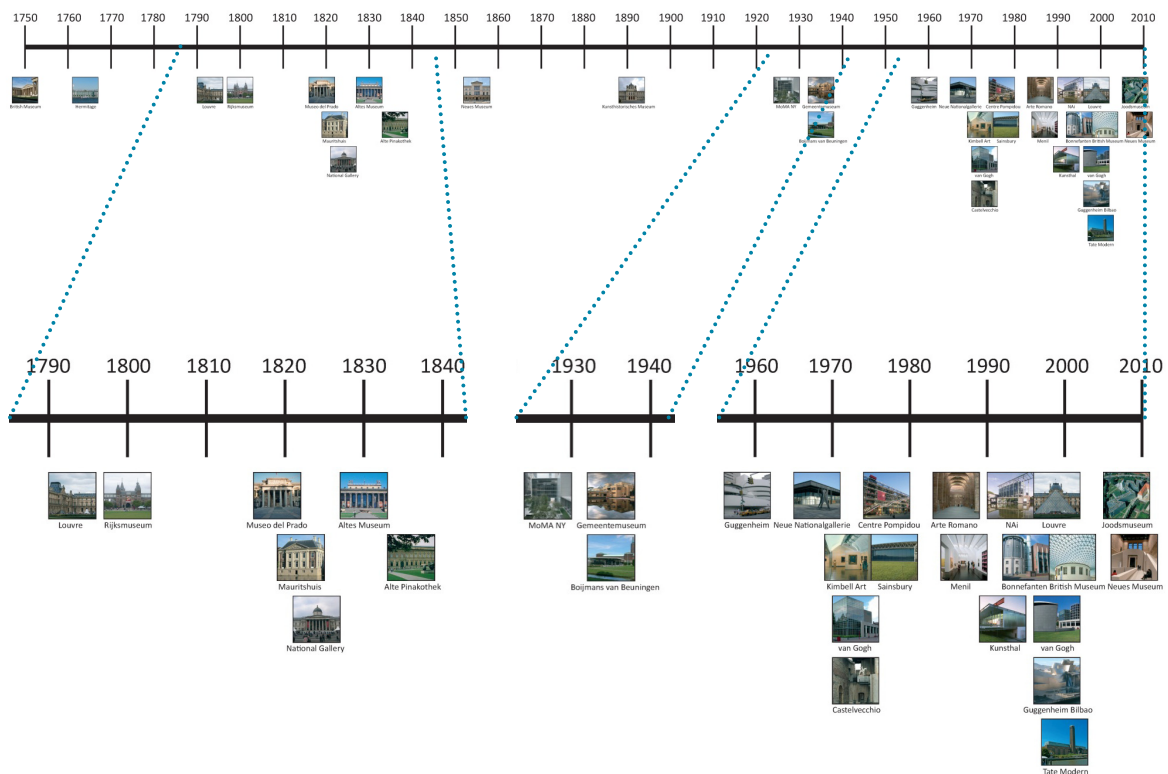
Het gaat bij een museum niet alleen om het verzamelen en ordenen van objecten, maar ook om het definiëren van het verleden, het heden en de toekomst en op basis daarvan dialogen in gang te zetten (Tilman, 2010).

Verspreid over de wereld zijn vele duizenden musea te vinden. Aan ieder mogelijk onderwerp is wel ergens een museum gewijd, of wordt er een 'satellietmuseum' opgericht; vooral in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw zijn er veel musea bijgekomen. Met 4,7 museale instellingen per 100.000 inwoners staat Nederland op de negende plaats in Europa.

In het algemeen zijn er een aantal verschillende typen musea te onderscheiden:

Sinds 1750 zijn heel veel musea gesticht, waarvan hieronder een klein overzicht te zien is.

De museale wereld blijft nog steeds elk jaar groeien, omdat er behoefte is aan musea (Ambrose en Paine, 2006; Barrenche, 2005; Cramer en Breitling, 2007; DSP-Groep, 2011; Grubbels et al., 2000; Interview met Wibert Weber, 2011; Käpplinger, 2006; Klauser, 2010; Newhouse, 1998; Rodermond et al., 1996; Sandell en Janes, 2007).

Ontwikkeling

Het museum is ontwikkeld van private schatkamers van de elite tot tastbaar geheugen van de gehele bevolking. De eerste ‘musea’ waren dan ook veelal woonhuizen van de adel en de gegoede burgerij die bij gelegenheid werden opengesteld voor geïnteresseerden (Tilden, 2006). Hoewel de basis voor musea al was gelegd in de Renaissance, ontstonden de eerste musea zoals wij die nu kennen, pas later in de Moderne Tijd, vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw. Het geordend en systematisch verzamelen en tentoonstellen van (kunst-)objecten is pas een fenomeen van de laatste 250 jaar (Cerver, 1997; Train, 1980).

De opkomst van musea viel samen met een teruglopende belangstelling voor kerk en religie. Het museum werd dus het ‘nieuwe heiligdom’ voor ontmoeting en uitwisseling (Van de Ven, 1987).

Het woord ‘museum’ is afgeleid van de muzen: α   μουσαι (*hai mousai*), de negen godinnen (dochters van Zeus en Mnemosyne) die de inspiratie en beschermers van kunst en wetenschap zijn. Een Griekse dichter die *savants* om zich heen verzamelde en wetenschap stimuleerde, noemde zichzelf dan ook ‘Musée’. Het begrip *museum* correspondeerde hierdoor steeds meer met kunst, wetenschap en verzameling. De eerste μουσα  ον (*mousaion*), zoals die van Ptolemaios I (367-283 v.Chr.), waren dan ook uitstallingen van schatten die op rooftochten waren vergaard.

De negen muzen (Wikipedia).

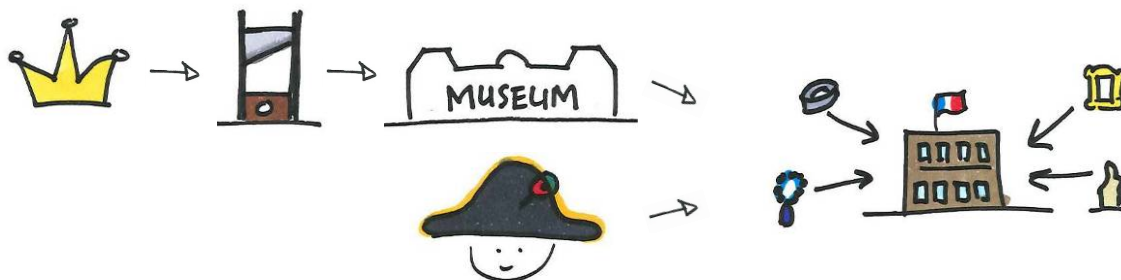
Volgens de overlevering bestond tot en met de vierde eeuw voor Christus het ‘Musaeum van Alexandrië’, een groot en ruimtelijk gebouw met zalen voor overleg of dialoog en galerijen voor wandelen of overdenken. Hier werd academisch denken beoefend en werden de aanwezigen gestimuleerd om hun kennis te vergroten. Zo heeft ook Vitruvius over een museum geschreven, bestaande uit galerijen voor afbeeldingen van natuurverschijnselen. Niet zozeer de architectuur van dit gebouw, als wel het instituut als symbool van kennis bleek de eeuwen te hebben overleefd en een reputatie te hebben behouden als plaats van ontmoeting, uitwisseling en reflectie (Davis, 1990; Hooper-Greenhill, 1995; Macdonald, 2006; Von Naredi-Raider, 2004; Smith, 1995; Young Lee, 1997).

In het Italië van de zestiende eeuw werden de termen *musaeum*, *thesauroi*, *studiolo* en *gabinetto* toegepast om privécollecties van vreemde en exotische objecten aan te duiden, maar deze termen konden ook slaan op kleine tempels, grotto’s, bibliotheken, gallerijen, antiquaria, dierentuinen en studeerkamers. De eerste ‘musea’ waren in Italië ontstaan – ook Paus Sixtus IV (1414-1484) had een *museo capitolino* – van waaruit het idee overwaaid naar de rest van Europa. Rijke verzamelaars investeerden hun geld in kunst en borgen dit op in hun landhuizen. Zij waren degenen die besloten of hun collecties met het publiek werden gedeeld. Hun vrienden mochten in de kunstkamer van de huizen komen, hoewel diens echtgenotes meestal niet welkom waren. Later werden dit soort huizen op christelijke feestdagen (tegen betaling) voor publiek opengesteld, wat mensen uit verschillende sociale klassen de gelegenheid gaf om in gezelschap van anderen kunst te bewonderen. In diezelfde tijd begon de bourgeoisie eigen kunstcollecties aan te leggen en publiek uit te nodigen die te komen bekijken.

In de tweede helft van de achttiende eeuw ontwikkelde in Parijs het museum zich verder tot herkenbaar architectonisch object, hoewel al elders in Europa ook musea werden ontwikkeld (bijvoorbeeld het Teylers in Haarlem en Galerie Willem V in Den Haag). In die tijd moesten studenten architectuur zich al bezighouden met het ontwerpen van musea, waardoor voor het eerst een architectonische visie op een museum werd gegeven.

Het openbaar toegankelijk maken en beleven van kunst is een uitvloeisel van het gedachtegoed van de Verlichting. Deze ontwikkeling nam een vlucht tijdens de Franse Revolutie (1793), toen de nieuwe burgerleiding van het land besloot dat de objecten van het *Cabinet du Roi* (huidige Louvre) en het *Cabinet d'Histoire Naturelle* vanaf dat moment tot het volk behoorden. Met de openstelling voor het publiek werd de pedagogische en wetenschappelijke rol van de kunsthistorische en natuurhistorische verzamelingen erkend. De verzamelingen werden aangeduid met de term '*muséum*', aangezien het resultaat geen *galerie*, *institute* of *musée* was. Napoleon vergrootte later de draagkracht van het museum: de kunst die hij over heel Europa 'verzamelde', liet hij in het Louvre plaatsen, om het daarmee tot nationaal bezit en nationale trots te verheffen.

Al in 1803 ontwierp de Franse architect Durand een museum, waarin vergelijkbare ruimten aan elkaar waren geschakeld. De ruimten lagen om vier binnentuinen heen en kwamen samen in een rotunda. Dit ontwerp werd in vrijwel alle in de negentiende eeuw gebouwde musea nagevolgd. In Groot-Brittannië en Duitsland werden deze Franse ideeën al snel overgenomen, waar veel grote landhuizen als musea werden ingericht. Daar werd gesproken over *curiosity cabinets*, *Schatz-* of *Wunderkammern* en *Kunstschraken*. De term '*museum*' werd steeds vaker gebruikt voor een monumentaal gebouw. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw ontwikkelden overal privé collecties tot musea of werden nieuwe musea opgericht. Deze ontwikkeling liep synchroom met de industriële, wetenschappelijke, commerciële en koloniale ontwikkelingen. Vooral het goed herkenbare landhuis- en paleis-museumtype werd veel toegepast; van deze periode is het Altes Museum in Berlijn van Schinkel een goed voorbeeld, in welk gebouw voor het eerst een trap in een museum werd geïntroduceerd. Ook werden hier verwijzingen werden gemaakt naar de Klassieke Oudheid om het een plek in de geschiedenis en in de identiteit te geven.

Deze gebouwen werden echter wel weer *musée* genoemd, om, in het kader van de militaire overheersing en de opkomende nationalistische ideeën, afstand te nemen het woord *muséum*, dat geassocieerd werd met de Franse Revolutie (Ambrose en Paine, 2006; Bennett, 1995;

Chlimintzas et al., 2004; Davis, 1990; Grubbels et al., 2000; Hooper-Greenhill, 1995; Interview met Wilbert Weber, 2011; Macdonald, 2006; Von Naredi-Raider, 2004; Newhouse, 1998; Sandell en Janes, 2007; Steele, 1994; Stephens, 1986; Van de Ven, 1987; Young Lee, 1997).

Veel negentiende-eeuwse Amerikaanse architecten waren opgeleid volgens de gedachtenlijn van de École des Beaux Arts. Door hun achtergrond zagen zij het museum niet als onderdeel van de royalistische onderdrukking zoals in Europa wel het geval was geweest, maar voor het delen en verkrijgen van kennis. De beïnvloeding vanuit Europa leidde er echter wel toe dat tot het begin van de twintigste eeuw over de gehele wereld de musea op elkaar leken; uitzondering hierop was het Guggenheim van Frank Lloyd Wright in New York met iconische architectuur, neutrale ruimten, flexibele indelingen en aandacht voor installaties en ideale omstandigheden.

Deels voor, maar definitief ná de Tweede Wereldoorlog veranderde het herkenbare beeld echter definitief: musea en galerieën (met name die waar moderne kunst werd tentoongesteld) werden groot, open en zonder vaste indeling gebouwd. Er werd geëxperimenteerd met plattegronden en met vorm en uiterlijk. Moderne architecten zagen niets meer in de decoraties zoals die daarvoor steeds waren toegepast; zij zetten juist functionele, strakke en witte of glazen gevels in. Daardoor was het de bezoeker onduidelijk wat er zich binnen afspeelde; de Neue Nationalgalerie van Mies van der Rohe in Berlijn is een voorbeeld van een dergelijk museum. De aan deze bouwstijl verbonden abstractie, die vaak eenzelfde soort museale ruimten opleverde, is in die tijd het contact met de omgeving verloren gegaan (Chlimintzas et al., 2004; Davis, 1990; Grubbels et al., 2000; Lampugnani en Sachs, 2001; Macdonald, 2006; Newhouse, 1998; Smith, 1995; Tilden, 2004; Train, 1980). Bij de bouw van het Centre Georges Pompidou van Richard Rogers en Renzo Piano in Parijs leidde de roep om een flexibel gebouw er zelfs toe dat het museum binnenstebuiten is gekeerd: de constructies en installaties zijn aan de buitenkant te vinden, wat geresulteerd heeft in een gebouw lijkend op een fabriekshal, zodat er dus ook kan worden gesproken over een *machine à exposer* (Davis, 1990; Macdonald, 2006; Newhouse, 1998; Smith, 1995; Stephens, 1986; Tilden, 2004).

Dit soort ontwikkelingen zette zich voort totdat het museum niet meer zozeer een herkenbaar classicistisch gebouw was, maar een verzameling van contrasterende, functionele, flexibel in te richten ruimten (Grubbels et al., 2000; Van de Ven, 1987).

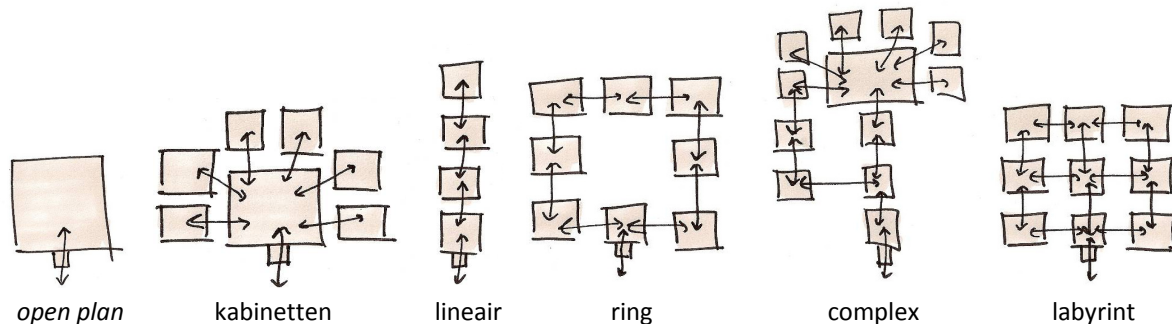
Architectuur

Philip Johnson is van mening dat de architectuur van een museum het schakelen van ruimten voor kunst is en dat een museum er ook als een museum zou moeten uitzien (Stephens, 1986). In de kern bestaat een museum uit vier wanden, licht van boven en twee deuren, een als entree en de ander als uitgang (Chlimintzas et al., 2004; Lampugnani en Sachs, 2001). Zeiger (2005) voegt hier aan toe dat een museum groots, klassiek, stedelijk en horizontaal moet zijn. Zij noemt in de opsommingen van noodzakelijke elementen ook monumentale trappen, binnentuinen, atria en galerijen met natuurlijk licht.

Een museum is als moderne uitvinding echter meer dan dat, aangezien een modern museum een belangrijke taak op het punt van architectuur heeft. Een museum moet aantrekkelijk genoeg zijn om bezoek aan te trekken, met prikkelende en interessante ruimten; tegelijkertijd moeten de tentoonstellingsruimten van het museum neutraal genoeg zijn om niet verstorend te werken op de tentoonstelling, de contemplatie en de educatie, zoals bij enkele musea uit de *boom* van de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw wel het geval was. De architectuur van een museum zou dus open moeten zijn, transparant, uitnodigend, laagdrempelig, helder, herkenbaar, met een duidelijke en interessante route, en daarnaast ook nog met een verwijzing naar de achttiende en negentiende-eeuwse musea. Met name de entree zou een visitekaartje moeten zijn. Aangezien er in de wereld van de architectuur geen regulerende voorschriften voor musea

en andere tentoonstellingsgebouwen worden gehanteerd, zal in de toekomst de diversiteit van museale gebouwen alleen nog maar toenemen (Barrenche, 2005; Chlimintzas et al., 2004; Davis, 1990; Grubbels et al., 2000; Interview met Marc van Roosmalen, 2011; Interview met Wilbert Wever, 2011; Jodidio, 2005; Klauser, 2010; MacLeod, 2005; Von Naredi-Raider, 2004; Newhouse, 1998; Smith, 1995; Stephens, 1986; Storrie, 2006; Tilman, 2006; Van de Ven, 1987).

Volgens Matthews (1991) kunnen in het algemeen musearumten op de volgende wijzen worden gegroepeerd:

Bij het ontwerpen van een route door een museum moet een evenwicht worden gevonden tussen de dwingende leerlijn die het museum meestal zal willen meegeven en de ontdekkende zwerftocht die het publiek in het algemeen wil afleggen. Alle ruimten van een museum zijn gemaakt voor lopen en voor beweging. Hoewel er rustpunten ontworpen moeten worden, moet men gestimuleerd worden rond te lopen (Storrie, 2006). Volgens Frampton en Ibelings (2010) zijn moderne musea of heel *open plan*, (zoals flexibele loodsen), of klassieke enfilades. Lampugnani en Sachs (2001) stellen daarentegen dat er vier typen moderne musea zijn: het 'open' museum (zoals een kunsthall), het 'traditionele' museum (met onder andere de enfilade), het 'sculpturale' museum (vorm belangrijker dan inhoud) en het 'monumentale' museum (gerestaureerd en verbouwd tot museum).

Hoewel musea allang niet meer als heiligdommen worden beschouwd, ontwerpen veel architecten de gebouwen nog steeds als heiligdommen (Newhouse, 1998). Tilman (2010) is van mening dat het museum het laatste gebouw is dat in de hedendaagse stad een openbare functie vervult; Frampton en Ibelings (2010) voegen hieraan toe dat het museum de belangrijkste instelling van de moderne tijd is. Dit zou in de vormtaal van het museum een iconisch gebouw moeten betekenen. Volgens hen is dit in de hedendaagse architectuur een gebouw dat expressief en sculpturaal is, maar niet monumentaal. Een iconisch museum van een bekende architect past bij de identiteit die het museum heeft en trekt bovendien veel bezoekers (Ambrose en Paine, 2006; Barrenche, 2005; Bennett, 1995; Frampton en Ibelings, 2010; Jodidio, 2010; Grubbels et al., 2010; Macdonald, 2006; MacLeod, 2005; Van de Ven, 1987).

Uit alle ontwikkelingen rond het ontwerpen van musea in de afgelopen 250 jaar kan geconcludeerd worden dat bij het verbouwen of uitbreiden van een bestaand museum moet goed worden nagegaan waarom het huidige model niet werkt (Rodermond et al., 1996).

In de laatste paar decennia wordt bij het ontwerpen van een museum meer aandacht besteed aan elementen zoals: het museum als kunstwerk en als attractie; de museumwinkel en het restaurant; grote ruimten voor verschillende (ook niet-museale) evenementen en bijeenkomsten; flexibele ruimten voor wisselende tentoonstellingen; meer buitenkunst en landschapsontworp, om zo ook de verbinding met buiten te benutten; ook dient aandacht besteed te worden aan de diverse installaties voor technologie; en met voldoende (auto-, fiets-

en bus-) parkeerplekken voor de bezoekers (Zeiger, 2005). Bij dit alles dient wel te worden opgemerkt dat geheel flexibele ruimten, die voor alle verschillende functies bruikbaar zouden moeten zijn, echter (zeker internationaal gezien) nooit een succes zijn geworden (Von Naredi-Raider, 2004; Rodermond et al., 1996).

Volgens Frampton en Ibelings (2010) zoekt een goed museum aansluiting bij de wereld, versterkt het de objecten die het tentoonstelt, biedt het een ruimtelijke ervaring, is het open en inclusief, begeleidt het bezoekers op hun 'reis' door het museum en gaat het een verband aan met cultuur of natuur. Hierbij dient oog te zijn voor de menselijke maat, of zoals Kahn het formuleert, sprekend over grootschalige en ongedefinieerde musea: *"a cup of coffee [is] the first thing you want in most museums; you feel so tired immediately"* (Smith, 1995).

Toegankelijkheid en aantrekkingskracht

Van oudsher heeft het museum een elitaire bijklank: het museum is een plek voor beschaving, diepgang en inhoud, iets waartoe niet direct iedereen zich aangetrokken voelt. Het museum wordt door velen gezien als 'de kathedraal van de kennis' en daardoor te intellectueel en te chic voor de 'gewone mens'.

Een museum is echter een sociaal en cultureel verschijnsel, wat betekent dat het met de maatschappij zal meeveranderen: het museum is geen elitair instituut meer, maar juist een instelling die een gemeenschap kan binden. Toch heeft het museum vaak nog steeds dat elitaire stempel en is voor veel mensen de drempel om een museum te bezoeken te hoog. Om daaraan tegemoet te komen, zal het publiek dus vrijwel automatisch vanaf de straat het gebouw ingetrokken moeten worden, zoals bij winkels meestal wel gebeurt.

Het museum is een van de weinige openbaar toegankelijke publieke ruimten in de stad. De entree van het museum zal dan ook een voortzetting van de straat moeten worden of zelfs de aangrenzende ruimte in het openbare gebied moeten incorporeren, om, zonder het eigen karakter te verliezen, de bezoekers welkom te heten en de maatschappelijke betrokkenheid van het museum te accentueren (Bennett, 1995; Davis, 1990; Hooper-Greenhill, 1991; Hooper-Greenhill, 1995; Ibelings, 1999; MacLeod, 2005; Von Naredi-Raider, 2004; Newhouse, 1998; Rodermond et al., 1996; Smith, 1995; Storrie, 2006; Tilden, 2004; Tilman, 2006; Tilman, 2010; Train, 1980; Van de Ven, 1987; Wolfen, 2007; Zeiger, 2005).

Een hedendaags museum kan zich niet meer beperken tot het simpelweg neerzetten van objecten. De potentie van het museum wordt dan onvoldoende benut en het museum zal dan te weinig publiek trekken. Ambrose en Paine (2006) stellen voor wekelijkse of maandelijkse tentoonstellingen, kunstuitlenen, workshops en cursussen te organiseren, dans, muziek, film en

theater naar het museum te halen en geïnteresseerden uit te nodigen achter de schermen te komen kijken, of zelfs mee op veldwerk te gaan. Al deze initiatieven zijn ontwikkeld om de drempel tussen museum en publiek te verlagen en om het museum een centralere plaats in de maatschappij te geven. Musea zijn namelijk heel sociale plekken, waar juist ontmoeting en uitwisseling belangrijk zijn. Dit betekent wel dat er een verschuiving in de kerntaak van een museum moet plaatsvinden en mensen ook voor winkelen, dineren en ontspanning terecht moeten kunnen. Waar het museum ook beïnvloed is door de winkelpassages, stations, serres en markthallen, verdient het wellicht aanbeveling niet de kathedraal, maar het warenhuis als metafoor te gebruiken, wat in zoverre correct is dat beide objecten uitstallen, bij beide sprake is van herhaling als bindend element, er bij beide altijd wel een café te vinden is en er bezoekers flaneren. Het eerste museum waarin ook een koffiehoeke was ondergebracht, was in de in 1964 gebouwde uitbreiding van het Museum of Modern Art in New York van Philip Johnson. Dit leidde tot een ommekeer in de museumbeleving: in de daarop volgende jaren werden er in tal van musea ruimten bestemd voor horeca. Deze faciliteiten trokken niet alleen meer bezoekers aan, ze leverden ook meer geld op. Verdere uitbreiding van dit concept resulteert in het museum als een openbare ruimte, waar evenementen, debatten en feesten kunnen worden georganiseerd. Hoewel het goed is dat het museum afstand neemt van de 'hoge kunst' en meer op zoek gaat naar de 'massamedia', moet er echter wel voor worden gewaakt dat het museum in een soort pretpark verandert. De attracties zouden moeten bestaan uit een sterke vaste collectie, boeiende wisselende tentoonstellingen, spectaculaire architectuur en uitgebreide voorzieningen, zoals in toenemende mate in musea buiten Nederland al het geval is. Ook zal er rekening mee moeten worden gehouden dat niet alleen het museum tentoonstellingen, evenementen en ontspanning aanbiedt (Ambrose en Paine, 2006; Barrenche, 2005; Bennett, 1995; Frampton en Ibelings, 2010; Grubbels et al., 2000; Hemel, 1987; Hooper-Greenhill, 1991; Hooper-Greenhill, 1995; Ibelings, 1999; Interview met Marc van Roosmalen, 2011; Interview met Wilbert Wever, 2011; Jodidio, 2010; K  ppliner, 2006; Matthews, 1991; Von Naredi-Raider, 2006; Newhouse, 1998; Rodermond et al., 1996; Sandell en Janes, 2007; Smith, 1995; Steele, 1994; Stephens, 1986; Storrie, 2006; Tilden, 2004; Tilman, 2006; Tilman, 2010; Train, 1980; Van de Ven, 1987; Wolfen, 2007; Zeiger, 2005).

De breuk met het elitaire museumbezoek uit het verleden is al ingezet door openingstijden van musea te verruimen, speciale museumnachten te organiseren, het concept van wisselende exposities creatief aan te pakken en daarbij in te spelen op de interesses van verschillende doelgroepen, het organiseren van rondleidingen en lezingen en het inrichten van een toegankelijk maken van een bibliotheek. Ook de invoering van de museumjaarkaart, die in een aantal grotere steden voor mindervermogenden bovendien sterk wordt gesubsidieerd en het creëren van de mogelijkheid om lid te worden van de Vereniging van Vrienden van het Museum hebben nieuwe bezoekersstromen naar de musea getrokken (Klauser, 2010; Tilman, 2006).

Programma en indeling

Er zijn in een museum museale, publieke, en ondersteunende ruimten nodig. Veel aandacht zal besteed moeten worden aan de tentoonstellingsruimten en ontvangstruimten, aangezien de bezoekers hier de meeste tijd zullen doorbrengen; deze ruimten zijn het visitekaartje van het museum. Dat deze ruimten vaak open en licht zijn en dat er soms zelfs midden in het museum een atrium is, is voortgekomen uit de opkomst van warenhuizen en winkelarcades in de negentiende eeuw, waar soortgelijke architectonische ingrepen werden toegepast, die grote bewondering bij het publiek opriepen (Barrenche, 2005; Storrie, 2006).

Ambrose en Paine (2006) noemen als ideale verdeling van de totale oppervlakte van een museum: een kwart voor de ontvangstruimte en voor de bezoekersruimten; een kwart voor het

depot en de collectie; een kwart voor de tentoonstellingsruimten; en een kwart voor de ondersteunende functies. Lampugnani en Sachs (2001) zijn van mening dat een alternatieve indeling de voorkeur verdient, waarbij de verhouding tussen tentoonstellingsruimten en bezoekersruimte één staat tot twee is. In de negentiende eeuw was er in de musea gemiddeld negen maal zo veel tentoonstellingsruimte als bezoekersruimte.

Voor kleinere musea verdient het aanbeveling de tentoonstellingsruimte volledig voor wisselende tentoonstellingen te benutten, omdat dit hen de mogelijkheid biedt zo veel mogelijk van hun collectie aan het publiek te tonen, dat zich hierdoor vaker aangespoord zal voelen opnieuw naar het museum te komen (Barrenche, 2005).

De route die in een museum het publiek wordt opgelegd, is onderdeel van de educatie: de looproute heeft een didactische, verklarende taak, die door de bezoeker moet worden uitgevoerd en afgerond. Dit staat echter haaks op de wens van de bezoeker, die zelf wil ontdekken en dus op avontuur in het museum wil gaan. De manier waarop beide mogelijkheden van routing aan het publiek worden aangeboden en de balans tussen beide is cruciaal voor de beleving van het museumbezoek door het publiek. De nadruk kan meer worden gelegd op zalen die soepel in elkaar overgaan en zalen die een ruimere keuzemogelijkheid bieden. Deze zalen zullen daarnaast nog in verbinding moeten staan met ruimten waar iedereen elkaar kan ontmoeten en eventueel ervaringen kan uitwisselen (Macdonald, 2006; Van de Ven, 1987). Hiermee is het museum, samen met bibliotheken en auditoria, bij uitstek een plaats geworden waar men komt voor informatie en het opdoen van kennis (Hooper-Greenhill, 1991).

Bezoekers

Als een museum veel bezoekers krijgt, is het een succesvol museum; een en ander wordt ook beïnvloed door de collectie en door het gebouw zelf (MacLeod, 2005). Van belang is dat potentiële bezoekers informatie verkrijgen over de vraag of een museum hun bezoek waard is. Aan de hand van de ingewonnen informatie zal men besluiten om het museum wel of niet te bezoeken. En na afloop van het bezoek kan men de informatie nogmaals raadplegen om te zien of die overeenkomt met de eigen ervaringen (Falk, 2010).

Een onderzoek naar het soort mensen dat het museum bezoekt, naar de manier waarop zij de tijd in het museum doorbrengen en welke betekenis zij hechten aan de opgedane ervaringen, kan belangrijke inzichten opleveren voor de architectuur en de werking van het museumgebouw. Opvallend hierbij is dat de reactie van het publiek niet alleen ter plaatse, in het museum, plaatsvindt: juist buiten het museum en na het museumbezoek zal men nog terugkijken op het bezoek en zullen zij de herinneringen aan het bezoek een plaats in hun geheugen geven. Voor het museum is het dus van belang om het publiek een positieve museumbeleving aan te bieden, omdat het publiek op basis van die positieve ervaring eerder geneigd zal zijn terug te komen voor een volgend bezoek (Falk, 2010).

Een positieve museumervaring is opgebouwd uit een objectgerelateerde ervaring (onder andere het voorwerp met eigen ogen te zien), een cognitieve ervaring (zoals kennis opdoen), een beschouwende ervaring (bijvoorbeeld nadenken over de impact van het bezoek) en een sociale ervaring (zoals tijd doorbrengen samen met familie of vrienden) (Sandell en Janes, 2007).

Mensen hebben het druk, maar hebben ook meer vrije tijd; deze vrije tijd willen ze optimaal benutten. Sandell en Janes (2007) hebben zes typen mensen onderscheiden: de *leisure achievers*, die de besteding van hun vrije tijd strak plannen; de *double up*-groep, die verschillende vrijetijdsbestedingen probeert te combineren (in een café met vrienden naar muziek luisteren); de *spontaneous*, die niets plannen en op de bonnefooi gaan; de *peer driven*, die hun beslissingen af laten hangen van wat ze van anderen over het museum hebben gehoord; de *frustrated*, die

zelf geen beslissingen kunnen nemen en dan maar liever een kant-en-klaar pakket afnemen; en de *fractured families*, waar ouders moeite hebben met uitjes organiseren voor hun gezin.

Volgens Falk (2010) zijn voor een individu verschillende motivaties om naar een museum te gaan. Een *explorer* is breed geïnteresseerd en is op zoek naar nieuwe informatie, terwijl een *facilitator* vanuit een sociale achtergrond en een *professional* vanuit een werk gerelateerde achtergrond naar het museum gaat. Een *experience seeker* gaat alleen maar naar een museum omdat dat 'goed staat' tegenover de buitenwereld; een *recharger* bezoekt musea om te ontspannen en zichzelf spiritueel op te laden. De *affinity seeker* is bij het museum op zoek naar informatie over zichzelf of over zijn familie; een *respectful pilgrim* gaat uit plichtsbesef naar het museum, omdat hij vindt dat hij aandacht moet besteden aan kunst en cultuur. Maar ondanks al deze verschillen is een belangrijke overeenkomst dat al deze bezoeker absoluut *vrijwillig* naar het museum komen (Davis, 1990).

Hoewel het museum steeds meer verschillende nieuwe bezoekers trekt, komen er nog altijd bepaalde groepen bezoekers naar het museum die altijd al kwamen, zoals toeristen. Bijna de helft van het aantal bezoekers van musea bestaat uit (buitenlandse) toeristen, die een bezoek aan een museum bovenaan hun prioriteitenlijst hebben staan (op weekdays komen er vrijwel alleen maar toeristen). De andere helft van de museumbezoekers bestaat voornamelijk uit beter opgeleide (vrouwelijke) autochtonen van boven de vijftig. Deze groep zal de komende paar jaren nog in aantal toenemen, doordat deze mensen zich de komende jaren langzaam maar zeker zal aansluiten bij de naoorlogse *babyboom*generatie, die inmiddels met pensioen gaat en veel vrije tijd te besteden heeft.

Bijna de helft van de bevolking gaat ongeveer vier keer per jaar naar het museum. Ook kan geconcludeerd worden dat het een verband is tussen het bezoek van een museum en de academische opleiding. Museale objecten onderzoeken en begrijpen is een intellectuele bezigheid die alleen wordt ondernomen als men leergierig is. Het gaat dus om meer dan schoonheid (Sandell en Janes, 2007; Van de Ven, 1987). Gemiddeld verblijft een persoon zo'n twee uur in het museum, waarbij het oorspronkelijke voornemen om drie uur in het museum te blijven vrijwel nooit wordt gehaald. Voor moderne kunst wordt in principe meer tijd uitgetrokken en in het algemeen blijven oudere mensen langer bij een tentoonstelling dan jongere mensen. Musea met historische collecties en kunstmusea trekken de meeste bezoekers (Davis, 1990; DSP-Groep, 2011; Hooper-Greenhill, 1995; Ibelings, 1999; Sandell en Janes, 2007; Van de Ven, 1987). Hoewel musea in het algemeen een vaste groep publiek aantrekken die als autochtoon kan worden omschreven, is uit onderzoek gebleken dat tentoonstellingen die aan een specifiek onderwerp zijn gewijd, ook een specifiek publiek aantrekken, dat onder normale omstandigheden niet zo snel naar een museum zou gaan (Falk, 2010; Hooper-Greenhill, 1995). Een bezoek aan een museum blijkt is een persoonlijke bezigheid te zijn, die nauw verbonden is met de eigen identiteit (Falk, 2010).

Weer andere onderzoeken wijzen uit dat ten tijde van economische crises en dus maatschappelijke onzekerheid, het aantal bezoekers aan musea toeneemt en dat dit verschijnsel nog wordt versterkt naarmate de crisis toeneemt. Museumbezoek voldoet dus blijkbaar aan (of is) een fundamentele behoefte van de mens, die houvast tracht te vinden de schoonheid van de kunst en in de lessen van de geschiedenis (Hemel, 1987; Newhouse, 1998). Een voor de musea negatief gevolg van een crisis is echter wel, dat ten tijde van economische crisis de schenkingen van personen, bedrijven en fondsen teruglopen (Käpplinger, 2006).

Bij dit alles dient men zich te realiseren dat de opkomst van het internet en van ook andere technologie waardoor op ieder moment elke gewenste informatie aldoor en overal beschikbaar

is, van invloed zal zijn op het aantal bezoekers van het museum (Sandell en Janes, 2007). Ook zullen bezoekers minder snel naar een museum gaan om objecten te zien die zij al via andere informatiebronnen kennen; alleen voor het opdoen van nieuwe kennis zijn ze bereid naar een museum te komen. De meeste mensen zullen in verband daarmee eerder de wisselende tentoonstellingen bezoeken, terwijl zij de vaste collectie passeren zonder er verder aandacht aan te besteden. Het onaangename gevolg hiervan kan zijn dat de vaste collectie op de achtergrond raakt en dat in het meest extreme geval het museum tot 'transitostation' van reizende exposities verwordt (Käpplinger, 2006).

Een museum kan het publiek op verschillende manieren ontvangen: als het museum de collectie als zijn hoofdtaak ziet, zal het zijn bezoekers als vreemdelingen ontvangen; als het, zoals dat in de meeste musea het geval is, zichzelf beschouwt als een plaats waar het publiek met de collectie in contact kan komen, zal het de bezoekers als gasten ontvangen; en als het museum het contact met het publiek als zijn hoofdtaak ziet, zullen de bezoekers als cliënten worden behandeld (Sandell en Janes, 2007).

De communicatie tussen het museum en het publiek verloopt langs twee wegen: aan de ene kant vindt er massacommunicatie plaats, aangezien het museum informatie aan een grote groep potentiële bezoekers aanbiedt; aan de andere kant is er een direct menselijk contact, bijvoorbeeld bij een rondleiding (Hooper-Greenhill, 1995). Hierbij dient rekening te worden gehouden met de mogelijkheid van museummoeheid bij het publiek: het gebombardeerd worden met te veel visuele en andere informatie, en het zich bij herhaling bevinden in een neutrale, veelal vergelijkbare en desoriënterende omgeving, omgeven door soms een overdaad aan andere bezoekers, kan op den duur tot onwelheid leiden (Ambrose en Paine, 2006).

Musea in een stedelijke omgeving

Van oorsprong waren in een stad gebouwen zoals de bank, het theater en het museum, hoewel zij onderling sterk konden verschillen, toch duidelijk herkenbaar (Grubbels et al., 2000; Steele, 1994). Als zodanig kan een museum in een stedelijke omgeving optimaal functioneren en tot een ontmoetingsplek en een monument van burgerlijke openbare trots uitgroeien (Matthews, 1991). Een museum wordt vaak opgenomen in stedelijke vernieuwingsprojecten, waarbij het museum dan als centrum van de culturele infrastructuur moet gaan functioneren. Daarnaast kunnen musea worden ingezet om stadscentra die met (economisch, sociaal, etc.) verval worden bedreigd, een positieve impuls te geven, of in ieder geval te ondersteunen door toeristen aan te trekken. Bilbao is hiervan een goed voorbeeld: door de juiste ingrepen is deze enigszins achtergestelde stad in het noorden van Spanje uitgroeid tot een architectonische en toeristische trekpleister.

Musea kunnen bijdragen aan de identiteit van een samenleving door een verbinding aan te brengen tussen de locatie en de inwoners van de stad. Op basis hiervan kan het museum het middelpunt van gelijkgestemde instellingen worden, waardoor nog meer toeristen worden aangetrokken. Deze ontwikkelingen kunnen resulteren in de stijging van de huizenprijzen en de grondprijzen en in het aantrekken van nieuwe winstgevendende bedrijven die ook weer nieuwe arbeidsplaatsen kunnen opleveren. Hieruit kan geconcludeerd worden dat een dergelijke aanpak een geschikte strategie is om een oud-industrieel gebied te revitaliseren, met profijt voor toekomstige generaties (Ambrose en Paine, 2006).

Ook het omgekeerde is van essentieel belang: om een museum levensvatbaar te laten zijn, moet ook de omgeving interessant genoeg zijn. Bovendien moeten de bezoekers zonder al te veel moeite de weg naar het museum weten te vinden, wat in de praktijk nog wel eens problemen oplevert, aangezien vele regionale musea in het algemeen niet in door veel toeristen bezochte gebieden liggen. Ten gevolge hiervan hebben deze regionale musea het vaak moeilijk om

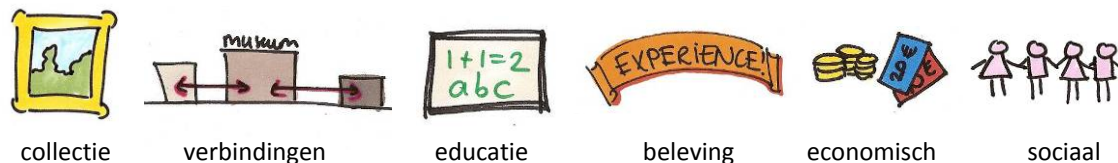
voldoende bezoekers aan te trekken (Käpplinger, 2006; Lampugnani en Sachs, 2001; Rodermond et al., 1996; Tilman, 2006; Van de Ven, 1987; Zeiger, 2005).

Er zal dus gezocht moeten worden naar methoden om in de toekomst het publiek ook naar de gerenoveerde stedelijke gebieden te lokken. Dit betekent dat er uitnodigende, kleurrijke, gelaagde en drempelvrije gebouwen zullen moeten worden gecreëerd, waarbij ruime aandacht zal moeten worden geschonken aan de bereikbaarheid. Bovendien zullen hierbij veel verbanden tussen het museum en de straat en de verdere openbare ruimte moeten worden gelegd (Van de Ven, 1987).

Waarde

Musea zijn waardevolle culturele instellingen. Zij beheren voor de bevolking en de overheid de kunstschaten en het collectieve geheugen en vertegenwoordigen een grote maatschappelijke waarde die behouden moet worden. Toen men tijdens de Tweede Wereldoorlog in Groot-Brittannië voorstelde om de nationale kunstschaten te verkopen om met de opbrengst ervan de oorlog te financieren, reageerde de toenmalige premier Winston Churchill met een luid en duidelijk: *"Hell no, what do you think we are fighting for?"* (DSP-Groep, 2011).

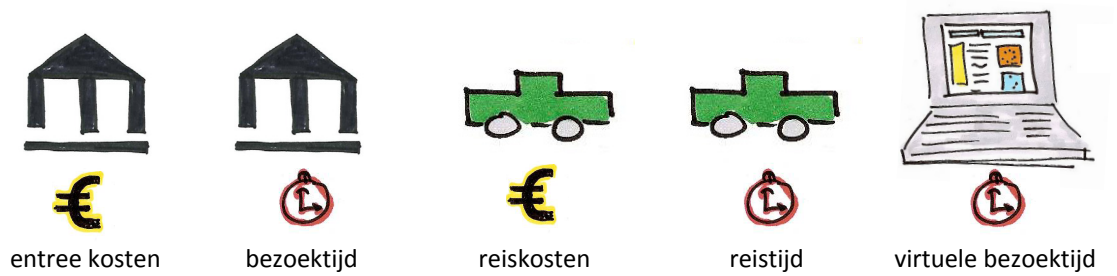
Musea-instellingen mogen dus ook verwachten te worden gewaardeerd en op waarde te worden geschat. Aangezien ze bij de uitvoering van hun taak om het culturele erfgoed te beheren meer dan de helft van de bevolking bereiken, vervullen musea een belangrijke culturele functie. In het voor de voor de Museumvereniging Nederland uitgevoerde onderzoek door de DSP-Groep (2011) wordt gesteld dat musea vijf maatschappelijke waarden vertegenwoordigen: de collectie waarde, de verbindende waarde, de educatieve waarde, de beleavingswaarde en de economische waarde. Hieraan kan de sociale waarde nog worden toegevoegd.

De collectie waarde heeft te maken met het beheren en tentoonstellen van objecten, waarbij het museum binnen een regio als het collectieve geheugen van dat gebied optreedt; de collectie heeft een immateriële en een financiële waarde. Behalve voor het tentoonstellen van de collectie is het museum ook een plaats voor ontmoeting en interactie, waarmee het mensen (zowel bezoekers als vrijwilligers) aan zich bindt. Daarnaast kan een museum het verbindende element vormen met andere culturele instellingen en een meeromvattend cultureel platform creëren. Dit platform kan op formele en informele wijze bijdragen aan het uitwisselen van kennis en aan het objectief belichten en aanbieden van verschillende culturele uitingsvormen. Ook biedt het museum een extra dimensie bij de overdracht van kennis, want de ervaring is dat het leereffect van een (eventueel klassikaal) bezoek aan het museum groter is dan een les in het klaslokaal, mede ook doordat het museum de bezoeker in de gelegenheid stelt tot rust te komen en zijn ervaringen ter plaatse te verwerken. Vervolgens moet niet worden onderschat hoezeer het organiseren van aanvullende evenementen nieuwe (buitenlandse) bezoekers zal aantrekken, mogelijk nieuwe werkgelegenheid creëert en zeker ook winst zal genereren. Dit alles trekt (buitenlandse) bezoekers en zal werkgelegenheid en winst genereren (DSP-Groep, 2011).

Hoewel deze verschillende waarden niet zo maar in geld zijn uit te drukken, hebben Marlet et al (2011) een poging ondernomen hiernaar een schatting te doen. Zij stellen dat de Nederlandse musea in totaal €6,4 miljard euro (per jaar) waard zijn. Dit bedrag wordt opgebouwd uit het gebruik van een museum, de mogelijkheid een museum te bezoeken, de bestaanswaarde van een museum, het bedrag dat door toeristen wordt gegenereerd, en de bijdrage die een museum

aan cultuureducatie levert. Deze waarde komt niet alleen ten goede aan de musea, maar aan de hele maatschappij.

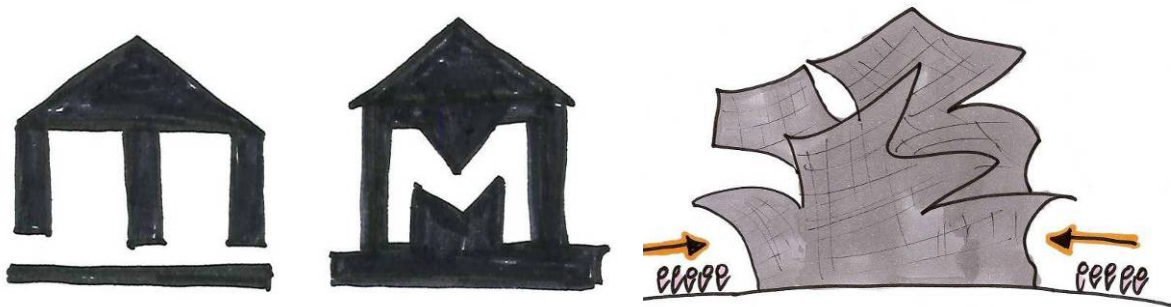

Hier tegenover staan natuurlijk ook museale kosten. Een bezoeker moet niet alleen reiskosten maken en een toegangskaartje voor het museum kopen, maar daarnaast kost ook de *tijd* die hij in het museumbezoek stopt (bezoektijd van de website, reistijd en bezoekerstijd), hem ook geld, omdat hij in diezelfde tijd niet kan werken. Per persoon komt dit virtuele bedrag neer op €42,35 per bezoek, een bedrag dat gemiddeld zo'n zes keer zo hoog is als de prijs van het entreekaartje. Op deze manier geredeneerd wordt per jaar door het gehele museumpubliek zo'n €800 miljoen 'betaald' aan museumbezoek. Maar aangezien deze kosten toch nog vele malen lager zijn dan de complete waarde die de alle musea in Nederland samen hebben, zijn onze musea zeer waardevol voor onze maatschappij (DSP-Groep, 2011; Marlet et al., 2011).

Archetype

Een museum is voor velen een herkenbaar instituut. Het valt echter niet mee om zomaar de typische elementen van een museum op te noemen. Het is mogelijk dat dit komt doordat het archetype museum niet bestaat, hoewel de meeste mensen na enig doordenken toch wel voorbeelden kunnen noemen.

Hoewel een veelgebruikt logo voor een museum een tempel is en sommige musea ook nog wel een façade hebben die overeenkomsten vertoont met een tempel, hoeft een museum er zeker niet als een tempel uit te zien: het zogenaamde 'Bilbao-effect' – genoemd naar het door Gehry ontworpen en in 1997 geopende Guggenheimmuseum in Bilbao – zorgt er voor dat vreemd gevormde museumiconen grote publiekstrekkers worden.

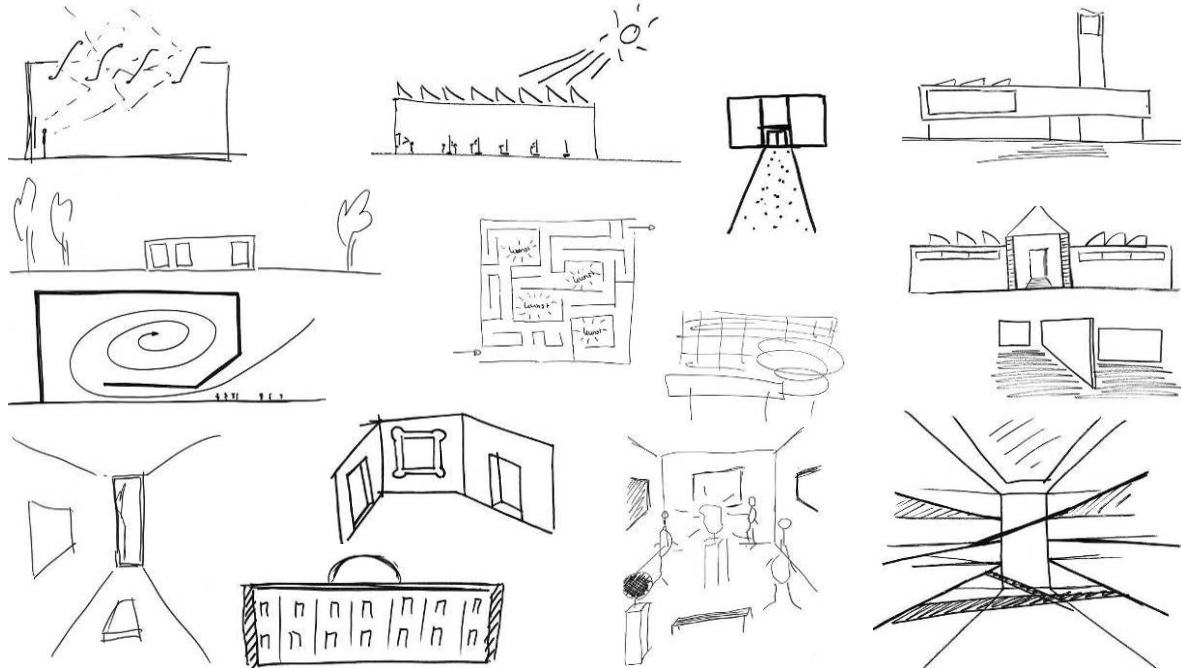
Een museum gaat in de eerste plaats om genieten, om zien en gezien worden, om kennis op te doen, om het delen van ervaringen en om het sociale contact.

Maar bij een museum gaat het ook om opslag, om bescherming en om schoonmaak en restauratie. Deze functies moeten worden verenigd in één gebouw, waar de verschillende stromen wel contact hebben, maar tegelijkertijd niet interfereren.

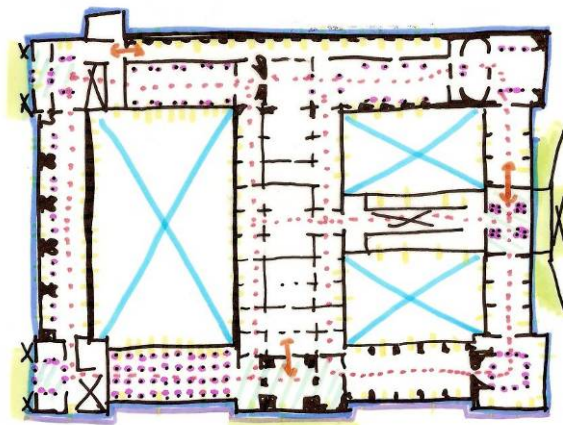

Gevraagd naar visuele vertaling van het begrip ‘museum’, volgde er vele originele, vaak sterk van elkaar verschillende impressies. Sommigen tekenden het gebouw zelf, terwijl anderen een weergave van de binnenruimte of de belevenis produceerden.

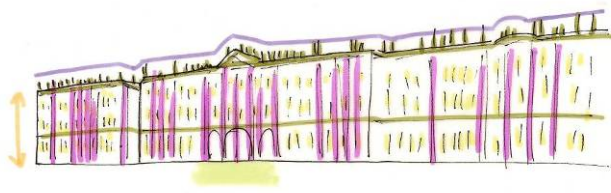

Dit overzicht geeft echter nog te weinig informatie over de typische elementen van een museum. Uit een referentieonderzoek naar vijf bekende musea zijn echter toch wel enkele overeenkomsten te distilleren.

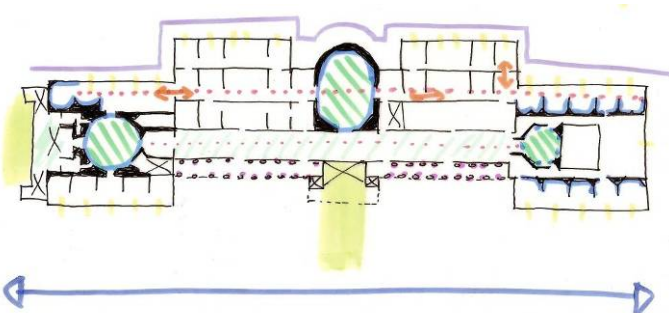
Hermitage (1764):

Horizontal	Natural light
Vertical	Layers
Route	Repetition
Enfilade	Materialisation
Entrance	Style room
Welcoming area	Cupola
Inner garden	Flexibility

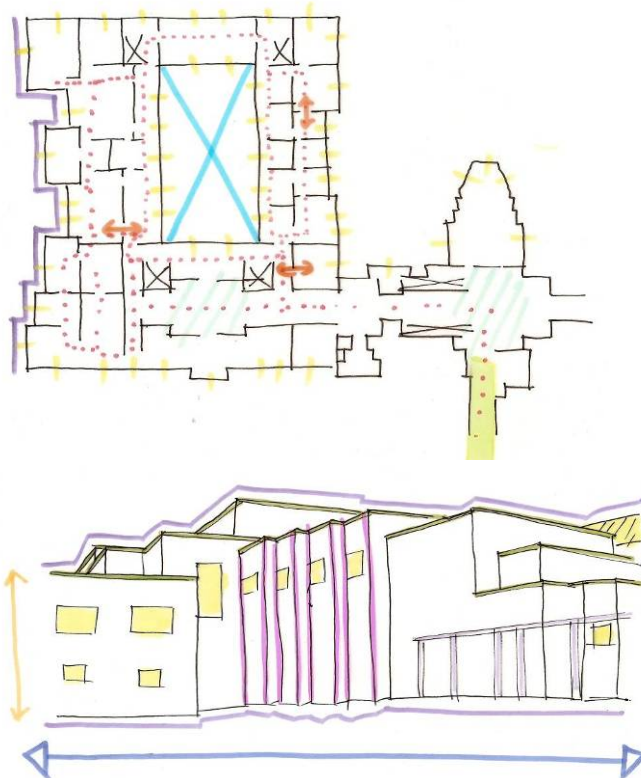
Museo del Prado (1819):

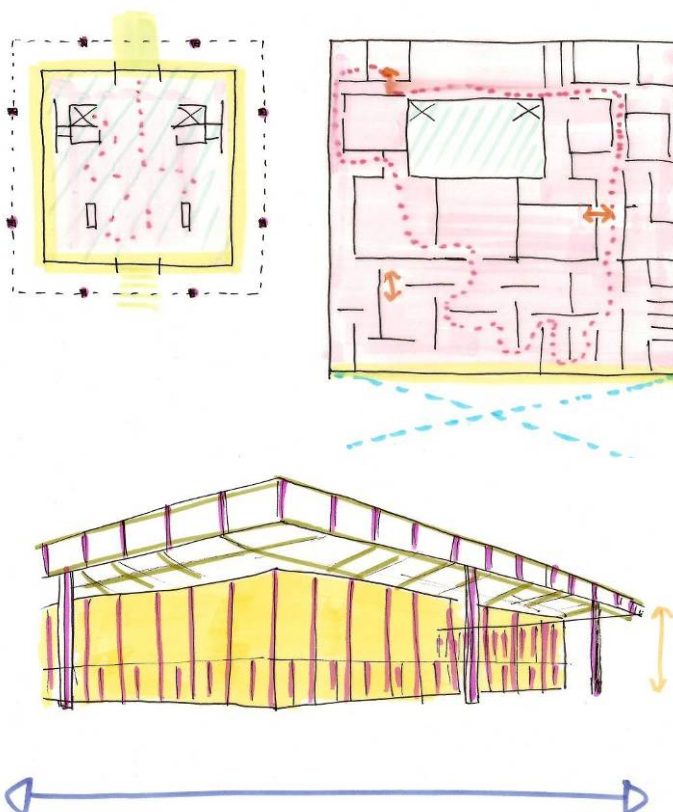
Horizontal	Natural light
Vertical	Layers
Route	Repetition
Enfilade	Materialisation
Entrance	Style room
Welcoming area	Cupola
Inner garden	Flexibility

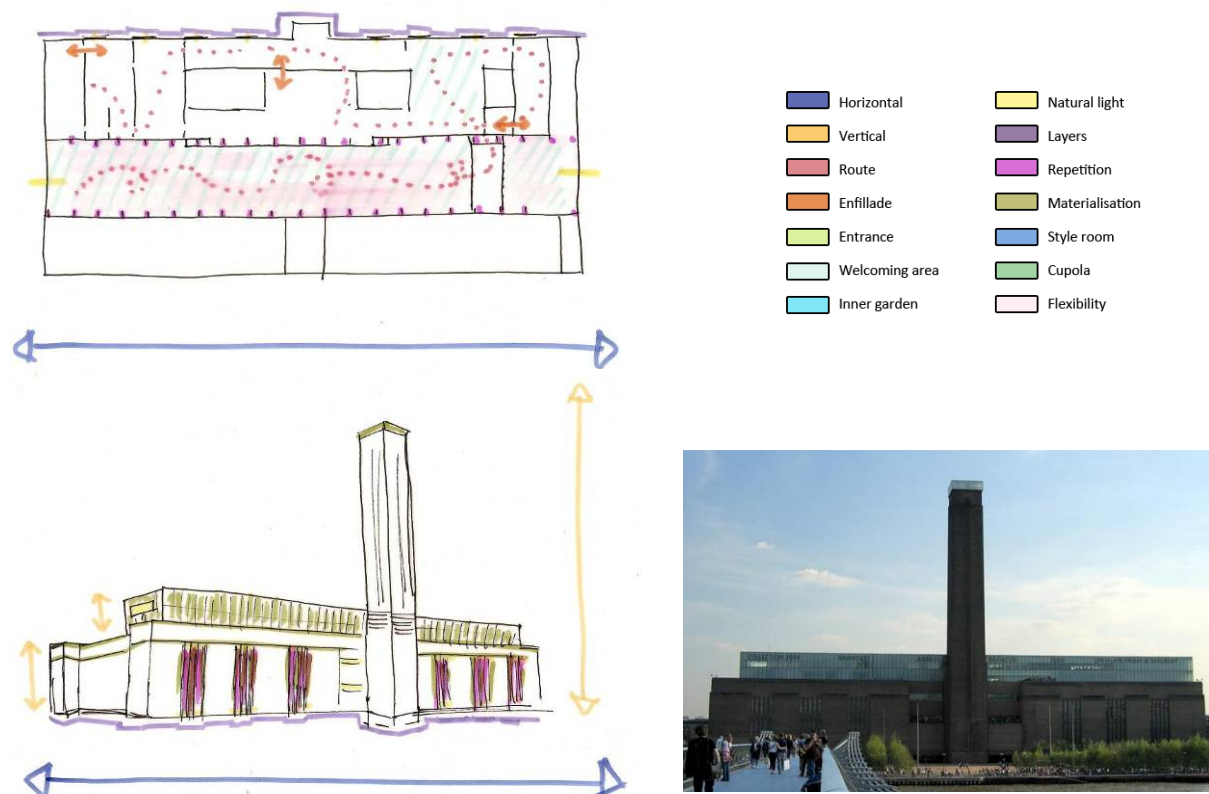
Gemeentemuseum (1935):

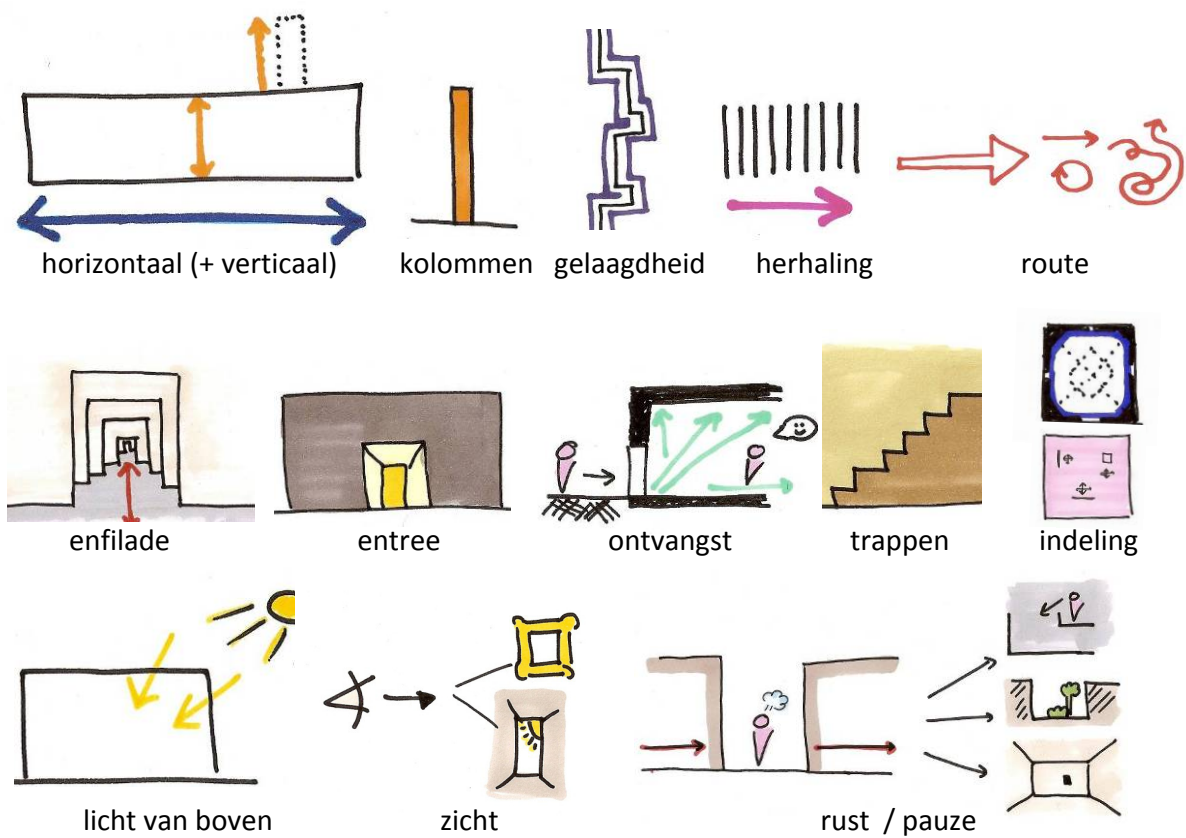
Neue Nationalgalerie (1968):

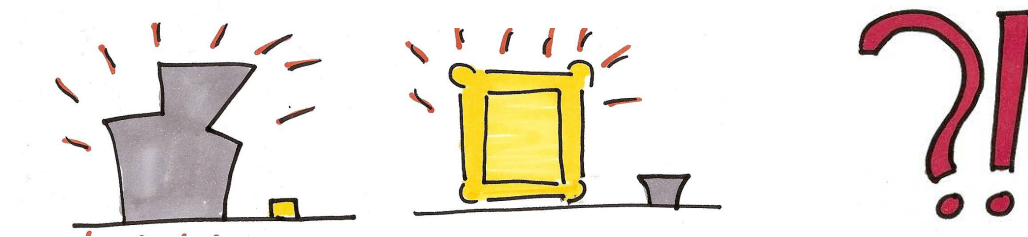
Tate Modern (2000):

Er kunnen een aantal conclusies getrokken worden:

Bij musea speelt horizontaliteit (met verticale elementen) een heel belangrijke rol, waarbij kolommen, gelaagdheid en herhaling van essentieel belang zijn. De route door het museum, meestal met enfilade, begint bij een duidelijk zichtbare ingang met daarachter een ontvangstruimte. Trappen zijn essentieel voor de beleving van ruimtelijkheid. Behalve zicht op de tentoongestelde kunst is er licht van boven en/of zicht op buiten, op de directe omgeving van het museum nodig. Binnen is de indeling flexibel en leeg, of zijn er stijlkamers. Musea met ruimten zoals een vide, een binnentuin of een lege ruimte bieden de bezoeker de gelegenheid even tot rust te komen.

De grootste uitdaging bij het ontwerpen van een museum is of het een icoon met toevallig kunst is, of dat er kunst is waaromheen een perfect passende schil moet worden aangebracht. De conclusie is dat eigenlijk alles mag en niets hoeft: het kiezen van deze vijf specifieke musea leidt al haast automatisch tot een aantal conclusies. Eerlijkheidshalve moet ik na mijn beperkte onderzoek in ieder geval concluderen dat niet met zekerheid te zeggen is dat er in de onderzochte gevallen ook werkelijk sprake is van typische museumarchitectuur.

Referentieonderzoek musea

[illegible]

Achttien musea in binnen- en buitenland zijn onderzocht op eenentwintig kenmerken (veertien hoofd- en zeven subkenmerken). Aangezien het onderzoek niet is uitgevoerd als steekproef, maar als ordening van eigenschappen, elementen en ideeën, zijn er uit het onderzoek geen algemeen geldende conclusies te trekken. Wel kunnen enkele algemene uitspraken worden gedaan over museumarchitectuur en over de manier waarop elementen van deze architectuur kunnen worden toegepast bij het nieuw te ontwerpen museum.

Het bleek dat met name routing, entree en zicht op objecten veel voorkwamen. Het gaat hier uiteraard om onderdelen die in elk museum voorkomen, maar wat daarbij van belang is, is dat de ruimten *goed* moeten worden toegepast. De ontvangstruimte moet bovendien ruim worden opgezet, opdat het publiek al meteen bij de aanvang van zijn bezoek een plezierige ervaring heeft. Flexibele ruimten kunnen bijdragen aan het generiek maken van een museum.

Vides en binnentuinen kwamen bij de onderzochte musea daarentegen weinig voor, aangezien deze betrekkelijk loze ruimten eigenlijk alleen maar geld kosten. Daarnaast is in moderne musea natuurlijk licht van boven niet meer echt noodzakelijk in verband met het gebruik van een juist toegepaste directe en indirecte kunstverlichting. Ook kolommen zijn tegenwoordig minder nodig dan vroeger, toen kolommen dienden als ondersteuning van het plafond op plaatsen waar muren waren verwijderd om flexibele ruimten te creëren. In de musea die de laatste decennia zijn gebouwd, kan dit worden bereikt door hoge balken toe te passen. In de meeste musea zijn geen stijlkamers opgenomen, dus die zijn slechts beperkt in het schema terug te vinden.

De score van de musea op de verschillende onderdelen betekent niet dat het een goed of een slecht museum is. Het gaat erom om een overzicht te krijgen van de aanwezigheid van de geselecteerde criteria. Het Neues Museum (Berlijn), het Zuiderzeemuseum (Enkhuizen) en het Museum Beelden aan Zee (Scheveningen) zijn er goed in geslaagd een aangename sfeer te

creëren en geschakelde ruimten vloeiend in elkaar te laten overgaan. Het muZEEum (Vlissingen) is weliswaar een goed lopend museum, maar is een dermate ingewikkeld gebouw, dat dat van invloed is op de (museum)beleving van de bezoeker. De Hallen (Haarlem) beschikt over alle elementen, maar heeft geen kans gezien dit op een aangenaam overkomende manier samen te voegen.

Het muZEE (Scheveningen), Museum Rijswijk (Rijswijk) en het Science Centre (Delft) zitten in gebouwen die oorspronkelijk voor een andere bestemming waren gebouwd. Deze oorspronkelijke functie is echter nog zo overheersend, dat het museum ondergeschikt is aan het gebouw waarin het zich bevindt.

Het Joods Museum is gebouwd als herbeleving van de Holocaust, wat dit museum ondergeschikt maakt aan het gebouw waarin het is gevestigd.

Restauratie

Monumenten en andere historische gebouwen worden gerestaureerd, omdat zij belangrijk en waardevol worden geacht. Het belang en de waarde worden alleen maar groter naarmate er meer tijd verstrijkt. Architectuur is altijd verbonden met tijd: gebouwen zijn ooit gebouwd voor een bepaalde functie, met bepaalde materialen en op een bepaalde manier. Cesare Brandi, wiens werk een mijlpaal was binnen de conservatie-restauratie theorie, onderkent dit en stelt dat restauratie gelijk is aan het moment dat, in een breed kader van schoonheid, geschiedenis, heden en toekomst van een object wordt erkend. Wanneer de eigenlijke restauratie vervolgens wordt ondernomen, wordt echter alleen het materiaal van het object aangepast, niet het object zelf. Het is dus van belang dat de 'tijd', de geschiedenis van het object, blijft af te lezen. Ook moet ervoor gezorgd worden dat de aanpassingen die worden gedaan omkeerbaar zijn, aangezien nooit met zekerheid is vast te stellen wat de oorspronkelijke staat was.

Hoewel deze theorieën meer geschreven zijn vanuit het oogpunt van kunst, kunnen ze ook op architectuur worden toegepast: bij architectuur gelden dezelfde principes, alleen moet er ook zorgvuldig met de ruimtelijkheid van het object worden omgegaan, onder andere aangezien het object ook niet los te zien is van de omgeving waarin het ooit is gebouwd. Daarnaast dient de restauratie van een gebouw in een bredere context worden geplaatst, omdat bij de restauratie van een gebouw drie doelen verwezenlijkt moeten worden: op sociaal vlak moeten herinnering en identificatie de belangrijkste plek innemen, de lokale cultuur moet worden gedocumenteerd, beschermd en behouden en economisch gezien moeten er uiteindelijk inkomens kunnen worden gegenereerd. Bij een restauratie moet gewerkt worden volgens omkeerbaarheid, verenigbaarheid en minimale interventie. De beste restauratie doet het meest recht aan het oorspronkelijke, terwijl tegelijkertijd de blik op de toekomst is gevestigd (Brandi, 2005; Cramer en Breitling, 2007; Dubois, 2009; Graham en Howard, 2008; Interview met Marc van Roosmalen, 2011; May en Jones, 2006; Mills, 1994; Van Swigchem, 1974; Verhoef, 2001).

De basis voor het behoud en restauratie van architectuur werd gelegd in de Renaissance in Italië, onder invloed van de ideeën van het Christendom en het Humanisme en onder invloed van de erkenning van het fundamentele gegeven dat de Klassieke Oudheid het startpunt van verdere culturele en intellectuele ontwikkelingen kon zijn. Monumenten werden gezien als toppunten van architectuur en geschiedenis en boden de mogelijkheid tot educatie. Op basis hiervan stelde Leon Battista Alberti (1404-1472) dat het onmogelijk is dat – door de omvang van het werk en de korte levensduur van een mens – een monumentaal gebouw wordt afgebouwd door dezelfde persoon die er mee is begonnen: *“Maxima quaeque aedificatio ob vitae hominis brevitatem et operis magnitudinem vix nunquam dabitur, ut per eundem absolvi possit, qui posuerit.”*

In dit verband is het interessant zich te realiseren dat ook de restauratiearchitect niet de laatste zal zijn die aan het gebouw werkt. Een gebouw kan dan ook gezien worden als een welhaast levend object, dat onderhouden zal moeten worden en dat, om te overleven, ook aangepast zal moeten worden. Aanpassing, restauratie is dan ook een logisch en natuurlijk onderdeel van de levenscyclus van het gebouw. Er zijn altijd al aanpassingen aan gebouwen gedaan wanneer onderdelen niet werkten of wanneer het beeld niet aantrekkelijk werd gevonden. In de negentiende eeuw bijvoorbeeld werd de Barok onaantrekkelijk gevonden, aangezien de Barok de regels uit de klassieke tijd niet volgde. Barokke onderdelen werden verwijderd of aangepast aan de Neogotiek, die op zijn beurt later weer werd verwijderd, omdat vervolgens de Neogotiek weer als een imitatie van de Middeleeuwse decoratiestijl werd beschouwd. (Cramer en Breitling, 2007; Denslagen, 1994; Graham en Howard, 2008; Overbeek, 2008; Rodwell, 2007).

In de eerste eeuwen na het begin van de jaartelling ging ‘monumentenzorg’ niet om het conserveren van gebouwen, maar om de materialen: door ongebruikte en/of vervallen gebouwen af te breken en de bouwmaterialen te hergebruiken, werd niet zozeer de geschiedenis, als wel de rijkdom en de glorie van vroegere tijden bewaard. Bovendien kwamen de plaatsen waarop de voorgaande gebouwen hadden gestaan daarmee beschikbaar voor nieuwe bouwwerken.

Hoewel wetenschappers elders in Europa zich al eerder met monumenten bezighielden, kreeg men in het Frankrijk van de achttiende eeuw onder invloed van het gedachtegoed van de Verlichting meer interesse in erfgoed en in het doorgeven hiervan aan toekomstige generaties. Voor het eerst werd ‘Architectuur’ een academische discipline, waarbij nog meer dan de bouwkundige aspecten ook het pittoreske beeld het een belangrijk onderdeel was, waarvoor het geromantiseerde verleden als bron van inspiratie diende.

In eerste instantie werd alleen aandacht besteed aan ruïnes en aan belangrijke monumenten, maar al snel werden ook historische binnensteden, objecten, landschappen en zelfs tradities onderzocht en waar mogelijk nagevolgd. Uiteindelijk waren Viollet-le-Duc (Frankrijk) en Ruskin met volging Morris (Groot-Brittannië) de eersten die in de negentiende eeuw een visie op restauratie en monumentenzorg ontwikkelden. Viollet-le-Duc was van mening dat gebouwen in beeld en in stijl gerestaureerd moesten worden, terwijl Ruskin juist zo weinig mogelijk aanpassingen wilde doen. Rond de vorige eeuwwisseling vormden de ideeën van Ruskin uiteindelijk de basis voor de theorieën van Brandi (Graham en Howard, 2008; Rodwell, 2007; Strike, 1994).

In 1931 werd de *Charter of Athens* uitgevaardigd, waarin werd gesteld dat onderhoud belangrijker is dan restauratie en dat alle historische perioden van belang zijn. In 1964 volgde de *Charter of Venice*, waarin werd gesteld dat bij een restauratie het behouden en tonen van de waarde van en het respect voor het originele materiaal de belangrijkste zaken zijn. In beide *charters* wordt het gebruik van moderne materialen niet verboden, dus is er ruimte voor ingrepen met moderne materialen. Conservering en verandering sluiten elkaar niet uit.

Dit betekent niet dat het slopen van oude architectuur afbraak doet aan deze *charters*. Soms zijn andere (sociale, politieke, economische of architectonische) overwegingen met meer belang dan het monument, het kan voorkomen dat gebouwen ongeschikt zijn voor nieuwe functies en ook kan het voorkomen dat leegstaande gebouwen op een gegeven moment te oud zijn geworden om nog gerestaureerd te worden (Cramer en Breitling, 2007; Denslagen, 1994; Harvey, 1972; May en Jones, 2006; Mills, 1994; Overbeek, 2008; Rodwell, 2007; Schaik, 2009).

Het bleek noodzakelijk op het punt van onderhoud en restauratie van monumenten *charters* uit te vaardigen, aangezien er in de loop van de eeuwen een volgens Cramer en Breitling (2007) “irrationele vrees” voor het bestaande was ontstaan, terwijl tot 1920 een architect vrijwel altijd met het bestaande bezig was. Met het bestaande moet nu eenmaal anders worden omgegaan, maar architecten vreesden dat uitgaan van het bestaande hun creativiteit zou ‘vermoorden’. Ook vonden zij dat restauratiearchitecten ongeschikt waren aan het monument waaraan zij werken, waardoor zij geen ‘echte’ architectuur konden bedrijven. Verder gold als een van de uitgangspunten dat bestaande gebouwen alleen nuttig zouden zijn als nieuwbouw te veel geld zou kosten.

Vanaf 1960 liet een groep architecten (Scarpa, Schattner, Galfetti en Carmassi) echter zien wat er allemaal mogelijk was. Zij benaderden het bestaande met respect, maar voegden wel nieuwe architectuur toe. Dit deden zij met aandacht, want, zoals Denslagen (1994) ook stelt, “weerloze” oude gebouwen kunnen niet opboksen tegen contrastrijke nieuwbouw. De nieuwbouw moet dan wel een voorzetting van de ontwikkeling van het gebouw zijn (Cramer en Breitling, 2007; Jäger, 2010). Hiermee werd de toekomst van het bouwen zichtbaar: in plaats van uitbreiding

(nieuwbouw) vindt er veel meer vernieuwing (restauratie en hergebruik) plaats. In de naoorlogse periode is bovendien meer gebouwd dan in de geschiedenis daarvoor, wat betekent dat vernieuwing een van de belangrijkste taken van een architect is. Er moet dus meer nadruk komen te liggen op het beheer, het onderhoud en de instandhouding van bestaande gebouwen (Verhoef et al., 1995).

Voordat met het aanpassen van een bestaand gebouw kan worden begonnen, moet er onderzoek worden gedaan naar de geschiedenis, de indeling, de functie, de staat en de al eerder aangebrachte aanpassingen bij het bestaande. Aangezien een gebouw voor een specifieke functie is gebouwd, moet er op worden toegezien dat de nieuwe functie het gebouw niet zodanig aantast, dat de kern van het oorspronkelijke niet meer af te lezen is. Het gebouw moet in zijn geheel begrijpelijk zijn, aangezien aan de hand hiervan een plan voor de verandering kan worden gemaakt, zonder dat de kans bestaat dat het bestaande wordt aangetast. Bovendien worden door op deze manier te werken voorbereidingen getroffen voor het aanstaande bouwproces en zijn de beslissingen die genomen worden zorgvuldig onderbouwd.

Uiteindelijk zal op het raakvlak van het bestaande en het toegevoegde, ofwel op het raakvlak van het oude en het nieuwe, de kern van de architectuur van de restauratieontwerper af te lezen zijn. Uit dit cruciale punt zal blijken of de restauratie als geslaagd kan worden beschouwd (Cramer en Breitling, 2007; Interview met Marc van Roosmalen, 2011; Jäger, 2010; Overbeek, 2008; Rijksgebouwendienst, 1998; Rodwell, 2007; Schaik, 2009; Verhoef, 2001; Verhoef et al., 1995).

Bouwhistorie

Binnen de restauratiearchitectuur neemt bouwhistorie een speciale plek in. Voorafgaand aan een restauratie zal altijd aan de hand van archieven onderzoek moeten worden gedaan naar de geschiedenis van het te restaureren gebouw. Ook als er geen schriftelijke bronnen beschikbaar zijn, zal duidelijk moeten worden hoe het gebouw in elkaar zit. Bouwhistorisch onderzoek kan dan uitsluitsel bieden: uit onderzoek naar het gebouw zelf kan vaak nog veel over het gebouw worden ontdekt. Het doel van bouwhistorisch onderzoek is het reconstrueren van de bouwgeschiedenis en het maken van een monumentale waardebeoordeling.

In het begin van de monumentenzorg had bouwhistorie een positieve associatie, omdat men tot doel had het verleden te laten herleven; er was dus historische informatie nodig. Cuypers, als belangrijk persoon binnen de 'monumenten-wereld', was van oordeel dat er een *historisch* ideaalbeeld gecreëerd moest worden. Toen echter in 1918 Kalf, die van mening was dat er vooruit moest worden gekeken en die vond dat restauraties maar eigentijds moesten worden opgelost, het eerste hoofd werd van het nieuwe Rijksbureau voor Monumentenzorg, raakte bouwhistorie meer op de achtergrond. Het gevaar hiervan zou kunnen zijn dat oorspronkelijke elementen zijn verdwenen en dat bovendien verrichte werkzaamheden niet voldoende zijn gedocumenteerd, waardoor oorspronkelijke en belangrijke informatie verloren is gegaan: na twee tot drie restauraties kan van de oorspronkelijke elementen en materialen nauwelijks meer directe informatie worden afgelezen (Cramer en Breitling, 2007; Van Tussenbroek, 2000).

Monumentenzorg in Nederland

Aan het begin van de negentiende eeuw kwam de Nederlandse overheid onder invloed van de ideeën over erfgoed die enkele paar eeuwen ontwikkeld waren, maar vooral direct onder invloed van koning Lodewijk Napoleon en het Franse gedachtegoed voor het eerst tot een monumentenbeleid en werden enkele monumenten-inventarisaties opgezet. Er werden voorzichtige pogingen gedaan om de Nederlandse cultuurhistorie te bewaren, maar al werden er nog nauwelijks regels opgesteld. In deze periode werd bijvoorbeeld met de sloop bedreigde, dertiende-eeuwse Ridderzaal gerestaureerd, waarbij onder andere de voorgevel werd ontdaan

van alle later gemaakte bijgebouwen en de Gotische ramen opnieuw werden aangebracht; dit project was een mijlpaal in de Nederlandse restauratie.

Pas in 1824 kwam er een Koninklijk Besluit dat monumenten (voornamelijk kerkgebouwen) alleen met toestemming van koning Willem I mochten worden gesloopt; dit Besluit werd in 1868 ingetrokken zonder dat er voor een andere regel, wet of Besluit in de plaats kwam.

Naar Frans voorbeeld en dankzij de bemoeienis van de koning werd in 1840 de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst in het leven geroepen, een vakvereniging van architecten die toezicht hield op het onderwijs en die kennis over deze onderwerpen verzamelde en verspreidde. Dit alles werd bekrachtigd toen in 1874 de Commissie van Rijksadviseurs werd opgericht, die zich met monumentenzorg zou gaan bezighouden; deze werd echter al weer in 1879 opgeheven. Inmiddels was in 1875 bij het ministerie van Binnenlandse Zaken de afdeling Kunsten en Wetenschappen afgesplitst van Onderwijs, Kunst en Wetenschap: dit was het eerste initiatief waarbij architectuur en monumentenzorg werden beschreven om de kennis van nationale monumenten te vergroten, al bestond deze afdeling in de beginperiode maar uit één ambtenaar. Wel leidde de oprichting van deze afdeling Kunsten en Wetenschappen uiteindelijk in 1903 tot een inventarisatie door de nieuw opgerichte Rijkscommissie en een Beschrijving van Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst. Na de Eerste Wereldoorlog werd deze Rijkscommissie omgezet in een Rijksbureau, die op zijn beurt weer werd omgezet in een Rijksdienst (Bosma en Kolen, 2010; Van Swigchem, 1974).

In de periode na de Tweede Wereldoorlog werden in opdracht van de intussen opgezette Rijksdienst voor Monumentenzorg twee kunsthistorici tot hoogleraar benoemd; aan de Technische Hoogeschool van Delft werd Ter Kuile benoemd tot 'gids voor het bouwkundig verleden' en aan de Rijksuniversiteit van Utrecht werd Ozinga belast met het 'inzichten ontwikkelen in architectuurgeschiedenis'. Deze benoemingen hadden ten doel om de afstand tussen architectuur en geschiedenis te verkleinen en op die manier bij jonge (toekomstige) academici inzicht en respect voor restauratie en monumenten te kweken. In deze periode ging de aandacht nog in de eerste plaats uit naar het beeld en was er te weinig aandacht voor de bouwgeschiedenis, authentieke materialen, oorspronkelijke constructies en latere ingrepen.

Ook werd in deze periode eerst een tijdelijke (1951) en vervolgens een definitieve (1961) Monumentenwet van kracht. Doordat er steeds meer geld beschikbaar was gekomen en kennis was opgedaan en steeds meer ambtenaren zich met monumenten en restauraties waren gaan bezighouden, verbeterde de aanpak van gebouwen en andere objecten sterk. Door de steeds wijzigende opvattingen van de overheid werden de wetten rond monumentenzorg wel geregeld aangepast (Bosma en Kolen, 2010; Van Swigchem, 1974).

Vanaf 1986 kreeg de inventarisatie van monumenten een stevig platform met de instelling van het Monumenten Inventarisatie Project en het Monumenten Selectie Project, op basis waarvan meer monumenten in de officiële lijsten werden opgenomen, maar waarbij – naar de huidige maatstaven – nog steeds te veel naar het beeld werd gekeken. Deze nieuwe projecten leidden uiteindelijk tot de herintroductie van leerstof op het gebied van erfgoed bij universiteiten, om te bereiken dat de monumentenzorg weer een meer interdisciplinaire benadering zou krijgen, waarbij ook door een betere samenwerking tussen (restauratie-)architecten en (architectuur-)historici meer aandacht zou ontstaan voor authenticiteit (Bosma en Kolen, 2010).

De laatste jaren houdt de overheid zich bij restauratieprojecten meer op de achtergrond en wordt monumentenzorg meer aan de markt overgelaten. Dit heeft al herhaaldelijk geresulteerd in verrassende nieuwe identiteiten voor historische gebouwen en monumenten, zoals is te zien aan de succesvolle renovatie van de Van Nelle Fabriek in Rotterdam (Overbeek, 2008).

Hergebruik van niet-monumentale gebouwen

In de laatste decennia is er niet meer alleen aandacht voor de restauratie en het hergebruik van monumenten en andere historische gebouwen, maar ook voor het hergebruik van 'gewone' gebouwen voor 'gewone' functies. Voordeel hierbij is dat er veel vrijer met het nieuwe geheel kan worden omgegaan, aangezien de historische waarde en belang van authenticiteit minder groot zijn en het gebouw niet als een kunstwerk behoeft te worden beschouwd, zoals dat bij monumenten meestal wel het geval is. Interventie kan een gebouw een langer 'leven' geven. Oudere gebouwen hebben meestal bovendien 'te veel' materiaal, wat de gebouwen sterker en veiliger maakt, terwijl het binnenklimaat vaak aangener is en beter bestand is tegen overlast door trillingen en geluid.

Leegstand is niet goed voor een gebied. Wanneer deze gebouwen echter te belangrijk zijn om te slopen, of wanneer deze goed kunnen worden gebruikt voor een andere functie, kan renovatie economische, sociale en ecologische voordelen opleveren, terwijl het gebied tegelijkertijd een positieve, vernieuwende impuls krijgt. Historische gebouwen hebben grote invloed op het karakter, de sfeer en het uiterlijk van de omgeving; de omgeving heeft (vroeger) net zoveel invloed op de gebouwen (uitgeoefend). Bij een restauratie of renovatie van een monument gaat het dus niet meer alleen om het gebouw zelf, maar ook om de directe omgeving. Juist de historische gebouwen geven een gebied of een stad een eigen identiteit. Zeker wanneer deze historische gebouwen in een stedelijk gebied staan, is er meestal relatief gemakkelijk een nieuwe functie voor te vinden, zoals woningen of bedrijfsruimten (Cantacuzino, 1989; Cramer en Breitling, 2007; Harvey, 1972; Interview met Marc van Roosmalen, 2011; Matthews, 1991; Mills, 1994; O'Kelly en Dean, 2007; Overbeek, 2008; Strike, 1994; UNESCO, 1975).

Uitbreidingen

Wanneer er niet alleen restauratie plaatsvindt, maar er ook uitbreidingen nodig zijn, moet er onderzoek worden gedaan naar mogelijke aanknopingspunten. Uit dit onderzoek moet blijken welke elementen belangrijk zijn en niet mogen worden aangetast en welke andere elementen minder belangrijk zijn en dus benut kunnen worden om daaraan uit te breiden.

Wanneer het beeld vanaf de straat van essentieel belang is, moet overwogen worden of een uitbreiding die vanaf de straat zichtbaar zal zijn, het (historische) beeld niet te zeer al verstoren. Om zoiets te voorkomen zou de nieuwbouw in een achter- of binnengebied kunnen worden geplaatst, of zou er eventueel kunnen worden uitgeweken naar een naastgelegen leeg gebied. In het geval het wenselijk is de hoogte van het gebouw te versterken, valt het te overwegen de uitbreiding te realiseren door een extra verdieping toe te voegen, kan de uitbreiding misschien juist meewerken in de hoogte en kan er een extra verdieping worden gerealiseerd.

Al met al kan gesteld worden dat zichtbare onderdelen, dus vrijwel altijd in ieder geval de gevel, met veel zorg moeten worden aangepakt. Dit betekent dat tijdens het ontwerpen aan dit soort onderdelen de meeste aandacht zal moeten worden gegeven (Cramer en Breitling, 2007; Interview met Marc van Roosmalen, 2011; Rijksgebouwendienst, 1998).

Museum

Wanneer het gebouw aan bepaalde eisen voldoet, kan het na een restauratie een ideaal museum opleveren. Er is een vrijwel doorlopende vraag naar musea, tentoonstellingsruimten, galerieën en culturele centra, aangezien publiek over meer vrije tijd beschikt om ze te bezoeken. Een museum brengt niet alleen het voordeel met zich mee dat het gebouw minimaal behoeft te worden aangetast, maar bovendien kunnen de investeringskosten weer worden terugverdiend, of in ieder geval een aanmerkelijk deel ervan. Ook zal het gebied na de restauratie weer meer toeristen kunnen aantrekken. Daarnaast zal de investering in cultuur maken dat mensen zich in het desbetreffende gebied meer thuisvoelen (Cantacuzino, 1989; Cramer en Breitling, 2007; O'Kelly en Dean, 2007).

Conclusies plananalyse muZEEum

Voorgevels muZEEum (auteur).

Achtergevel muZEEum (auteur).

Het Zeeuws Maritiem Museum, of muZEEum, in Vlissingen heeft veel overeenkomsten met het Museum Vlaardingen. Allereerst hebben de twee steden een op onderdelen vergelijkbare geschiedenis en een vergelijkbaar ambachtelijk, hard, industrieel karakter. De musea zijn ongeveer even groot en trekken, na verbouwing van het Museum Vlaardingen, jaarlijks ongeveer eenzelfde hoeveelheid bezoekers. Bovendien komen beide musea overeen qua gebouw (redershuis met dienende gebouwen en nieuwbouw) en locatie (aan water). Het muZEEum is inmiddels volledig gerestaureerd en functioneert al weer enige tijd als een museum passend in de moderne tijd. Bij het Museum Vlaardingen is dit proces pas recent ingezet. Dit betekent dat het muZEEum een succesvolle identiteit heeft ontwikkeld en daarmee zelfs heeft bijgedragen aan de identiteit van de stad, terwijl het Museum Vlaardingen dit nog moet zien te bereiken. De collecties van beide musea verschillen van elkaar: hoewel het muZEEum zich volledig op de maritieme wereld heeft gericht, heeft het museum in Vlaardingen zijn collectie juist uitgebreid met collecties waarin ook de geschiedenis van de stad uitgebreid aan bod komt. Ondanks dit verschil is het interessant om het muZEEum te analyseren om aan de hand daarvan tot mogelijke oplossingen voor de renovatie van het museum in Vlaardingen te komen, terwijl er tegelijkertijd wellicht ook punten uit naar voren komen die dienen te worden vermeden.

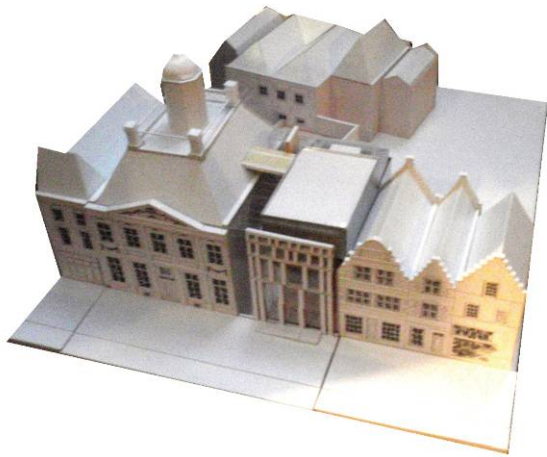

Uitzicht over haven (auteur).

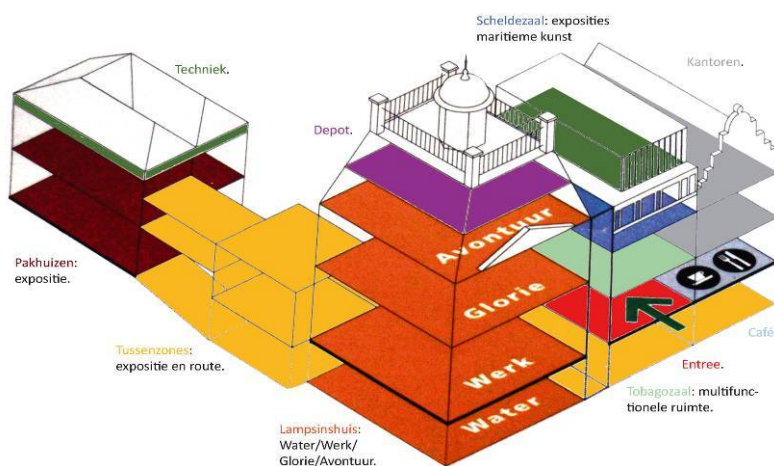
Uitzicht over stad (auteur).

Toen het gebouw van het Stedelijk Museum Vlissingen niet meer voldeed aan de toenmalige eisen, werd besloten het pand waarin het museum gevestigd was niet te verbouwen, maar af te stoten. Er moest dus op zoek worden gegaan naar een nieuw onderkomen. Aangezien het Lampsinshuis (een monument uit een bloeiperiode van Vlissingen) aan de haven was vrijgekomen, werd samen met de Rijksgebouwendienst, eigenaar van het Lampsinshuis, onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van het plan om het museum hierin te vestigen.

De directeur van het museum en de architect van de Rijksgebouwendienst zijn vervolgens tot een plan gekomen waarbij het Lampsinshuis, twee woonhuizen, twee pakhuizen samen met verbindende nieuwbouw het museum zouden gaan vormen. Door in deze nieuwbouw de entree te situeren en tot middelpunt te maken, worden alle onderdelen op een handige, maar soms ook wel wat ingewikkelde manier aan elkaar gekoppeld. Voor de bezoeker blijkt het museum in de praktijk niet altijd even overzichtelijk te zijn, wat mogelijk het museumbezoek enigszins beïnvloed.

Maquette van het muZEEum (auteur).

Axonometrie (bewerking door auteur).

De bezoeker komt binnen in de nieuwbouw, waar ook alle dienende ruimten en een groot aantal technische ruimten zijn ondergebracht. Het café is niet alleen vanuit de museumhal te bereiken, maar ook rechtstreeks vanaf de straat aan de haven: deze kan dus ook los van het museum worden bezocht. Het Lampsinshuis, de woonhuizen en de pakhuizen beschikken over ruimte voor tentoonstellingen. Op de verdiepingen bevinden zich ruimten die verhuurd kunnen worden.

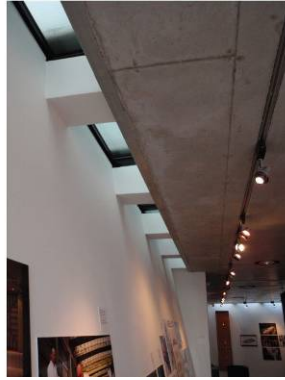
In het algemeen zijn de museumruimten neutraal vormgegeven, waardoor de aandacht niet wordt afgeleid van de objecten die in het museum zijn tentoongesteld. Maar tegelijkertijd is het museumgebouw interessant om naar te kijken: er is veel aandacht voor materiaal en de gelaagdheid van de wanden, vloeren en plafonds biedt een boeiend schouwspel. De architect heeft in het gebouw met contrasten gewerkt die visuele verrassingen opleveren. Door materialen zoals zink en glas te introduceren, wordt er een dialoog aangegaan met het bestaande steen en hout van de oorspronkelijke gebouwen en is duidelijk te zien welke elementen oorspronkelijk zijn en welke elementen bij de renovatie zijn toegevoegd. Het sterkst komt dit tot uiting in de transportruimten: de trappenhuizen onderscheiden zich op een interessante manier van de rest van de ruimten. Bovendien is ernaar gestreefd de tussenruimten ook interessant te maken. In feite komt in deze tussenruimten de architectuur het beste tot zijn recht, waarmee het voor de bezoeker van het museum aangename ruimten zijn geworden om enige tijd te verblijven om na het bezoek aan de tentoonstellingen even tot zichzelf te komen en rust te vinden.

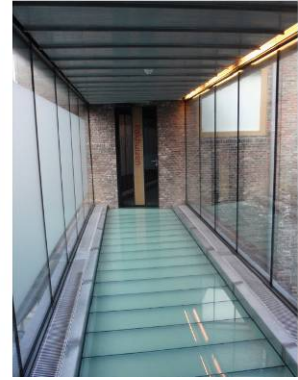
"Spouw" achter voorgevel.

Toegang tot pakhuizen.

Expositieruimte.

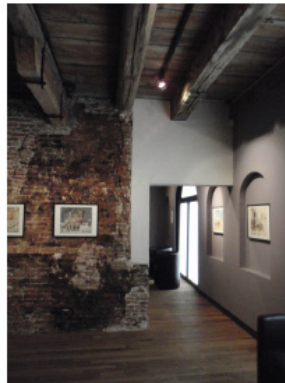
Gang (auteur).

Glazen zone.

Muurarcheologie

Oud en nieuw.

Materiaal (auteur).

Uit deze analyse kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Thema:** het museum richt zich op één onderwerp, namelijk op de maritieme wereld.
- Identiteit:** door de sterke uitstraling van het nieuw ontstane gebouwencomplex en door de nieuwe museumvoering, speelt het muZEEum een belangrijke rol in de identiteit van de stad Vlissingen.
- Stedenbouw:** door de locatie in het centrum en aan de haven, is de cluster van gebouwen (uit verschillende tijdperken en daarmee ook representatief van de geschiedenis van de stad) een schakel in het stedenbouwkundige weefsel van Vlissingen.
- Gebouw:** het gebouwencomplex zit gecompliceerd in elkaar, maar door orde te scheppen en ruimte open te houden, lukt het toch het overzicht te bewaren.
- Architectuur:** de nieuwe architectuur (waarin de aanpassingen duidelijk zichtbaar zijn) is uitgesproken, maar overheerst de oorspronkelijke architectuur van het Lampsinshuis niet: er wordt een dialoog aangegaan.
- Restauratie:** nieuwe materialen maken de interventie zichtbaar en gaan een dialoog aan met de oude materialen. De noodzakelijke installaties zijn in de nieuwbouw verwerkt, of zijn op daarvoor geschikte locaties in het gebouw zichtbaar aangebracht.
- Museum:** flexibele ruimten met een contrastrijke afwerking resulteren in een ongedwongen en tegelijkertijd krachtig overkomende sfeer.
- Organisatie:** de nieuwbouw maakt alle ruimten toegankelijk, waardoor er overzicht is.
- Routing:** door het museum in de kelder te betreden, wordt de bezoeker uitgenodigd steeds hoger in het museum te komen, waarbij hem steeds diverse keuzemogelijkheden worden geboden.

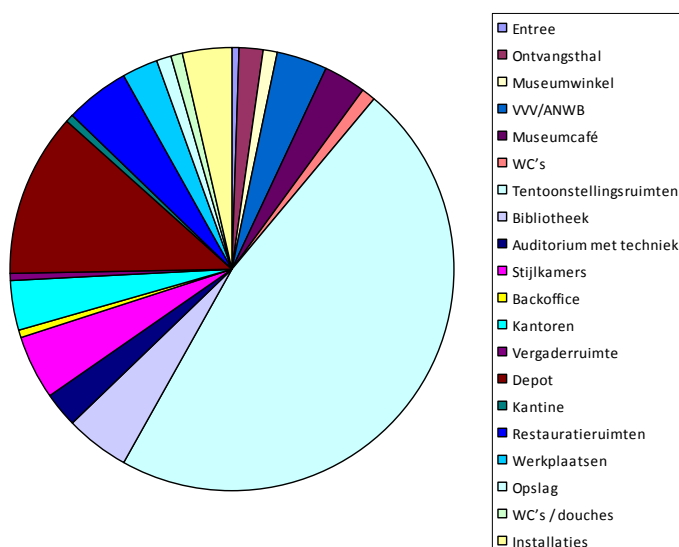
In het geval van het Museum Vlaardingen zal het uitgangspunt moeten zijn dat het nieuwe museum ingezet wordt ingezet ter versterking van de identiteit van de stad. Als dit doel wordt bereikt, zal de positie van het museum versterkt worden en zal de identiteit ervan duidelijker naar voren komen. Binnen een ensemble van oude en nieuw te bouwen gebouwen moet aandacht besteed worden aan een logische overgang van oud naar nieuw en vice versa en aan een kloppend uitziend geheel; een juiste combinatie van restauratie en het aanbrengen van nieuwe architectuur kan dit bewerkstelligen.

(Gemeente Vlissingen, 2000; Grip, 2002; Interview met Marc van Roosmalen, 2011; Interview met Wilbert Weber, 2011; Knapen, 2004; Kuipers, 2002)

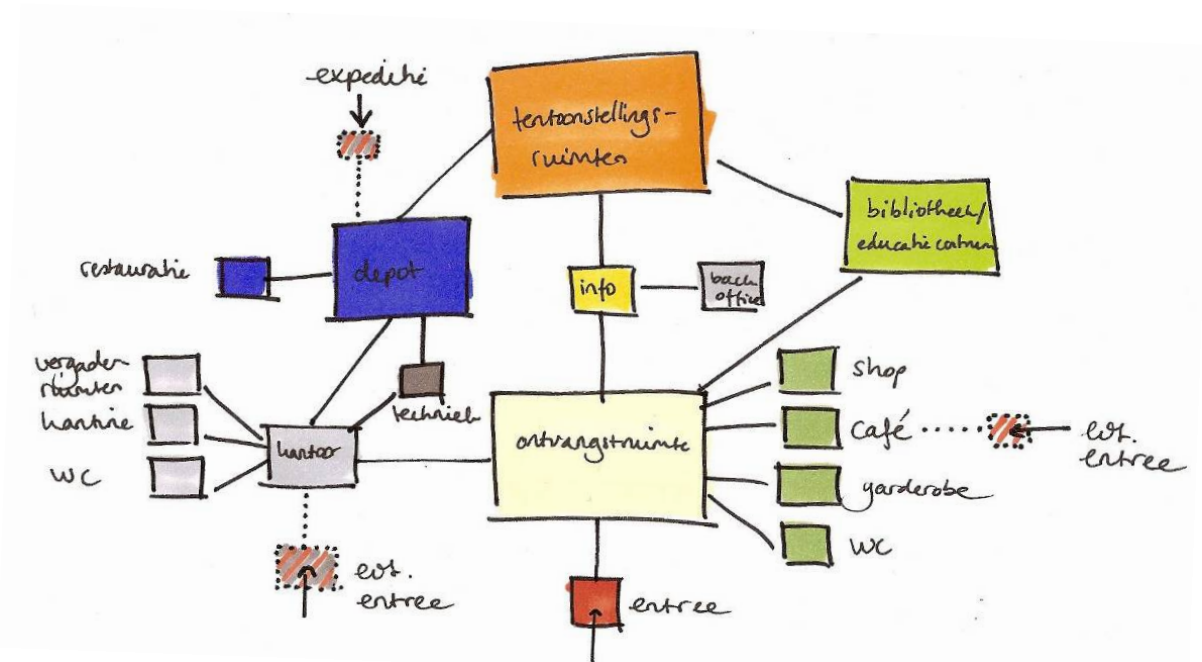
Programma van Eisen

Aan de hand van de omstandigheden in het huidige museum, soortgelijke musea, de literatuur, eerdere ontwerp opdrachten op het gebied van musea en input van een aantal adviseurs, is onderstaand Programma van Eisen opgesteld. Aangezien er nieuwe functies worden toegevoegd, is het totale nieuwe oppervlak (4240 m²) groter dan het huidige gebouw (1500 m²).

<i>Entree</i>	20 m ²	<i>Stijlkamers****</i>	200 m ²
<i>Ontvangsthal</i>	70 m ²	<i>Backoffice</i>	30 m ²
<i>Balie</i>	20 m ²	<i>Kantoren*****</i>	150 m ²
<i>Garderobe</i>	20 m ²	<i>Vergaderruimte</i>	30 m ²
<i>Open ruimte</i>	30 m ²	<i>Depot</i>	500 m ²
<i>Museumwinkel*</i>	50 m ²	<i>Werkdepot</i>	50 m ²
<i>VVV/ANWB*</i>	150 m ²	<i>Kantine</i>	30 m ²
<i>Museumcafé*</i>	130 m ²	<i>Restauratieruimten</i>	200 m ²
<i>Café/terras</i>	60 m ²	<i>Werkplaatsen</i>	100 m ²
<i>Bar etc.</i>	20 m ²	<i>Expeditie</i>	20 m ²
<i>Keuken</i>	20 m ²	<i>Opslag</i>	50 m ²
<i>Opslag</i>	30 m ²	<i>WC's / douches</i>	40 m ²
<i>WC's</i>	50 m ²	<i>Installaties</i>	150 m ²
<i>Expo ruimten**</i>	2000 m ²	TOTAAL	4250 m²
<i>Visserij</i>	500 m ²	<i>Exclusief trappen/liften (>200 m²), leidingen, etc.</i>	
<i>Stad</i>	500 m ²	<i>* openbaar toegankelijk, eventueel andere openingstijden</i>	
<i>Archeologie</i>	500 m ²	<i>**inclusief de Jan Anderson collectie en lokale kunstenaars</i>	
<i>Wisselend/algemeen</i>	500 m ²	<i>*** ook educatieve ruimte</i>	
<i>Bibliotheek</i>	200 m ²	<i>**** voor tentoonstelling; ook te verhuren</i>	
<i>Leeszaal</i>	80 m ²	<i>***** directeur, conservator, administratie</i>	
<i>Computerruimte</i>	30 m ²		
<i>Kaartenkamer</i>	20 m ²		
<i>Depot</i>	70 m ²		
<i>Auditorium met techniek***</i>	100 m ²		

Zoals in het schema hiernaast is te zien, zal bijna 50% worden ingenomen door tentoonstellingsruimten. Waarschijnlijk wordt dit tijdens het ontwerp-proces nog naar beneden bijgesteld. De entree en ontvangsthal moeten namelijk niet zo zeer op het totale aantal bezoekers berekend zijn, maar op het aanmerkelijk lagere totale aantal bezoekers dat zich op een bepaald moment in het museum bevindt. Hierbij wordt uitgegaan van de piektijden, die verspreid over de dag sterk kunnen verschillen.

Met al deze informatie is bovenstaand schema van een ideale plattegrond voor het nieuwe museum gemaakt. Te zien is dat het publiek, na via de entree te zijn binnengekomen (wat een aparte ruimte is) in de ontvangstruimte komt, van waaruit de museumwinkel, het café (eventueel met een aparte entree rechtstreeks vanaf buiten), de garderobe en de wc's te bereiken zijn.

Aan de ontvangstruimte zijn behalve de tentoonstellingsruimten ook de bibliotheek en het educatiecentrum gekoppeld. Tussen de ontvangstruimte en de tentoonstellingsruimten is nog wel een informatiepunt ingericht, waar bezoekers langs worden geleid en waar zij, indien zij dat wensen, aan medewerkers van het museum informatie kunnen vragen.

De ruimte die uitsluitend gereserveerd is voor het personeel van het museum is ook vanuit de ontvangstruimte te bereiken of zal via een eventuele afgescheiden toegang bereikbaar zijn. De kantoorruimten zijn verbonden met de vergaderkamers, de personeelskantine en de wc's voor het personeel. Vanuit dit gedeelte van het museum zijn ook de voor het publiek vanzelfsprekend niet bereikbare installatieruimten bereikbaar.

Het depot vormt de schakel tussen het kantoor en de tentoonstellingsruimten. De collectie moet eenvoudig voor de medewerkers bereikbaar zijn en daarnaast moet de collectie ook zonder al te veel moeite van het depot naar de tentoonstellingsruimten, of van de tentoonstellingsruimten naar het depot gebracht kunnen worden getransporteerd.

De restauratieruimte is direct vanuit het depot te bereiken.

Conclusies

Voorafgaand aan mijn onderzoek heb ik de vraag gesteld: *welke eisen worden gesteld aan een monument dat na interventie een publieke functie krijgt?*

Een monument, dat een rijke geschiedenis heeft en dat ook in de toekomst nog een functie moet hebben, zal gerestaureerd moeten worden om aan de eisen van de moderne tijd te voldoen. Een monument met een publieke functie, bijvoorbeeld een museum, zal in het algemeen worden gebruikt op een manier die afwijkt van de oorspronkelijke functie van het gebouw. Bij restauratie zal recht moeten worden gedaan aan het oorspronkelijke, terwijl tegelijkertijd sterk rekening moet worden gehouden met de eisen die nu (en in de toekomst) aan een openbaar gebouw worden gesteld.

Door de authentieke elementen van het monument naar waarde te schatten en deze oorspronkelijke onderdelen zorgvuldig te restaureren, door in het verleden onjuist aangebrachte aanpassingen te verwijderen en door het gebouw te clusteren met aanliggende interessante dan wel bruikbare gebouwen, kan het geheel een nieuwe functie krijgen. Als het om een museum gaat, zullen er meestal niet veel aanpassingen nodig zijn. Het museum gaat vervolgens een functie in de stad vervullen en zal daarmee ook een positieve invloed op de omgeving uitoefenen. Het is hierbij wel van belang dat het museum een eigen identiteit heeft en opvalt in het stedelijk weefsel; moderne, iconische architectuur kan hierbij helpen. Een dialoog tussen oude en nieuwe elementen van het gebouw zal zo kunnen uitmonden in dialogen tussen bezoekers in het museum.

Een museum moet een belangrijk en herkenbaar gebouw zijn. Inventarisatie leert dat horizontaliteit en verticaliteit, met kolommen, gelaagdheid en herhaling in een museum een belangrijke rol blijken te spelen. Daarnaast is de route, meestal met enfilade en met trappen, die na de entree en de ontvangstruimte beginnen, van groot belang. In flexibele tentoonstellingsruimten zijn licht van boven en zicht op buiten een voorwaarde; bij stijlkamers gaat het juist om de geschiedenis van de kamer en van het gebouw. Deze ruimten kunnen afgewisseld worden met vides, een binnentuin of lege ruimten, en bieden de bezoeker de mogelijkheid even afstand te nemen.

Vlaardingen heeft een rijke geschiedenis en een rijke cultuur: de (haring-)visserij is voor heel Nederland van groot historisch belang en de voorwerpen die bij archeologische opgravingen in en om de stad zijn gevonden, zijn niet alleen voor het Vlaardingse, maar zelfs voor het internationale publiek van belang. Vlaardingen ziet tot nu toe echter te weinig kans dit voldoende te benutten en toeristen aan te trekken.

Om binnen de regio een sterkere positie te verkrijgen, wil de gemeente de stad aantrekkelijker maken op het gebied van cultuur, historie en natuur, en met het oog daarop de stad ontwikkelen tot “Vlaardingen buitenstad”.

Het museum kan hierbij een grote rol spelen: het Huis met den Lindeboom is een belangrijk gebouw voor de stad Vlaardingen, aangezien het naar de geschiedenis van de stad verwijst en één van de nog relatief weinige monumenten is waarin nog oorspronkelijke elementen terug te vinden zijn. Bovendien heeft het sinds de bouw als redershuis van de toenmalige burgemeester in 1742 verschillende private maar daarnaast ook openbare functies vervuld, die van belang waren in de gemeenschap in Vlaardingen. Na de restauratie van het Huis met de Lindeboom is het Museum Vlaardingen tot de belangrijkste historische instelling van de stad Vlaardingen

geworden. Het museum is dan ook vrijwel de enige historische instelling in deze vorm. Door interactie en dialoog te stimuleren zal het museum kunnen uitgroeien tot een platform en een ontmoetingsplaats voor de stad.

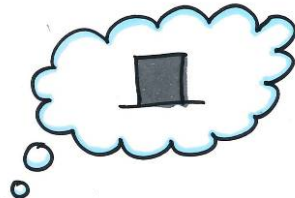
Op dit moment is het Huis met den Lindeboom een onbegrijpelijk gebouw. Door de verschillende aanpassingen en verbouwingen is van het oorspronkelijke redershuis vrijwel niets meer terug te vinden, terwijl het interieur vrijwel geheel is verdwenen. De verschillende onderdelen kunnen niet op waarde worden geschat, terwijl ze het zeker verdienen om met respect te worden behandeld. Het gebouw moet weer een herkenbare structuur krijgen, evenals een passende functie, en een welverdiende plaats in de geschiedenis en cultuur van de stad verwerven. Door in het gebouw en de omliggende gebouwen – in de stedelijke context aan de haven en tussen dijken en kaden, dus omringd door havengerelateerde gebouwen – rust en overzicht aan te brengen, zal het museum (gebouw en inhoud) in de toekomst beter kunnen functioneren.

Uitgangspunten ontwerp

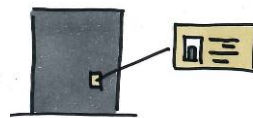
Het onderzoek geeft richting aan het ontwerp. Wanneer het onderzoek echter te omvangrijk is om direct als basis voor het ontwerp te dienen, is er een overgang nodig. Deze kan worden gevormd door een concept en uitgangspunten. Uit het onderzoek is gebleken dat er behoefte is aan helderheid, herkenbaarheid en identiteit; deze begrippen kunnen worden samengevat binnen het concept "herinnering". Zo kan het oorspronkelijke op waarde worden geschat, terwijl met het nieuwe kan worden voortgeborduurd op het bestaande.

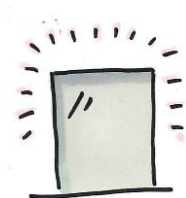
helderheid

herkenbaarheid

identiteit

herinnering

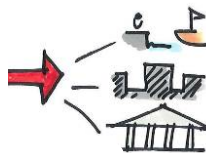
Ter ondersteuning en uitbreiding van het concept zijn enkele primaire uitgangspunten geformuleerd. Deze uitgangspunten zijn essentieel bij het ontwerp, waarvan in principe niet meer van mag worden afgeweken.

behoud havenzicht

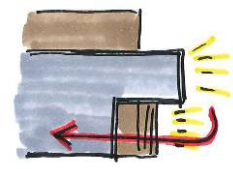
ervaring gebied

route

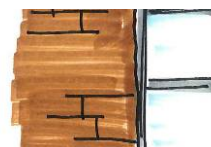
behoud huis/paviljoen

zichtbare entree
/vrijlating paviljoen

grotere gebaren in hal

relevante materialen

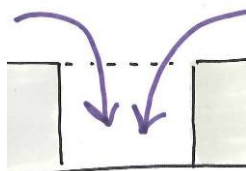

old meets new

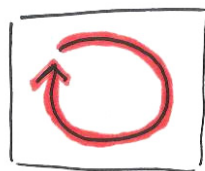

historische interieurs

Daarnaast zijn enkele secundaire uitgangspunten geformuleerd, elementen die voortgekomen zijn uit een deelonderzoek naar de richting waarin het ontwerp ontwikkeld zou kunnen worden. Deze secundaire uitgangspunten zullen worden meegenomen, maar zijn mogelijk niet in het definitieve ontwerp terug te vinden.

centraal gebied

omloop-route

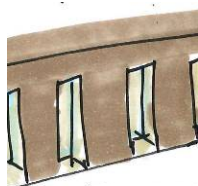
ingang in/i.p.v. pakhuis

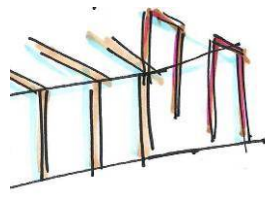
steegjes

nieuw terugleggen

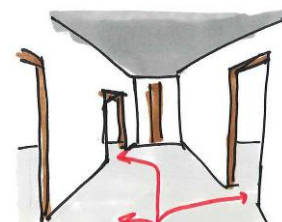
wanden doorbreken

ritme met uitzondering

groter gebaar-menselijke maat

route door gang

Literatuur

Aalst, A. van en Bloemink, B. (2010) *100% Museum Vlaardingen*. Vlaardingen: Museum Vlaardingen, pp. 1-19.

Ambrose, T. en Paine, C. (2006) *Museum Basics*. Londen: Routledge, pp. 4-77, 205-234.

Beerda, H. (2008) *Voorstel strategisch plan Visserijmuseum / Vlaardings Museum*. Amsterdam: HB Consultancy, pp. 1-88.

Bennett, T. (1995) *The Birth of the Museum*. Londen: Routledge, pp. 1-48, 89-108, 128-162, 177-208.

Bijl, A. (1967) *Geschiedenis van de Oude Haven te Vlaardingen*. Vlaardingen: Boekhuis den Draak, pp. 1-25.

Bohan, J. (2011) *Concept rapportage verkennend kleuronderzoek exterieur en interieur "Huis met de Lindeboom" te Vlaardingen*. Haarlem, pp. 1-38.

Bommel, A.J. van (1990) *Binnenstadsonderzoek Vlaardingen*. Vlaardingen: Historische Vereniging Vlaardingen, pp. 13-94, 126-129, 315-316, 331-334.

Bommel, A.J. van (1998) *Historisch Jaarboek Vlaardingen 1998: Vlaardingse Monumenten en Stadsgezichten*. Vlaardingen: Drukkerij Stout, pp. 7-30.

Bommel, A.J. van (2008) *Visserij Museum Vlaardingen*. Delft: Delft University Press, pp. 1-16.

Bosma, K. en Kolen, J. (2010) *Geschiedenis en Ontwerp*. Nijmegen: Vantilt, pp. 40-49, 188-211.

Brandi, C. (2005) *Theory of Restoration*. Rome: Istituto Centrale per il Restauro, pp. 47-173.

Brugge, J.P. ter (1998) *Historische atlas Vlaardingen*. Vlaardingen: Ronde Tafel 56, pp. 7-35.

Cerver, F.A. (1997) *The architecture of museums*. New York: Arco, pp. 8-189.

Chlimintzas, E. et al. (2004) *Musea: idee & architectuur*. Amsterdam: Uitgeverij SUN, pp. 7-34, 42-46.

Cramer, J. en Breitling, S. (2007) *Architecture in existing fabric*. Basel: Birkhäuser Verlag, pp. 9-33, 41-50, 64-76, 90-181, 194-204.

Davis, D. (1990) *The museum transformed*. New York: Abbeville Press., pp. 12-229.

Denslagen, W. (1994) *Architectural restoration in Western Europe*. Amsterdam: Architectura & Natura Press, pp. 236-265.

Dorp, J. van en Voort, J.P. van de (1974) *Het Visserijmuseum te Vlaardingen*. In: Holland, jg. 6, no. 6, december, pp. 269-287.

DSP-Groep (2011) *De maatschappelijke betekenis van het museum*. Amsterdam: Nederlandse Museumvereniging, pp. 3-80.

Dubois, M. (2009) *Derde weg*. In: de Architect, jg. 40, mei, 52-59.

Falk, J.H. (2010) *The Museum Visitor Experience*. Kopenhagen: Danish Museum Book, pp. 1-11.

Fock, C. W. (2001) *Het Nederlandse interieur in beeld – 1600-1900*. Zwolle: Uitgeverij Waanders B.V., pp. 9-15, 180-259, 405-483.

Frampton, K. en Ibelings, H. (2010) *Schetsen voor een national historisch museum*. Amsterdam: SUN, pp. 5-109.

Gemeente Vlaardingen (1975) *Vlaardingen inventarisatienota voorontwerp-stuctuurplan*. Vlaardingen: Vlaardingen gemeentelijke uitgave, pp. 1.1.12-1.1.20, 2.2.1-2.2.20, 2.4.1-2.4.18, 2.5.1-2.5.16.

Gemeente Vlaardingen (2010) *Stedelijke visie*. Vlaardingen: Vlaardingen gemeentelijke uitgave.

Gemeente Vlissingen (2000) *Vlissingen Stadscoers 2010*. Dieren: Drukkerij de Rijn, pp. 1-31.

Graham, B. en Howard, P. (2008) *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*. Hampshire: Ashgate Publishing Ltd, pp. 245-266, 283-298, 397-414.

Grip, S. (2002) *Redershuis uit Gouden Eeuw biedt Zeeuws Marietiem Museum onderkomen met karakter*. In: SMAAK, jg. 2, no. 7, pp. 30-34.

Grubbels, T. et al. (2000) *Museumarchitectuur als spiegel van de samenleving*. Abcoude: Uitgeverij Uniepers, pp. 8-23, 50, 60, 104-141.

Harvey, J. (1972) *Conservation of Buildings*. Londen: John Baker Ltd, pp. 15-31, 35-49.

Hemel, Z. (1987) *Welke kameel wordt daar gebouwd?* Delft: Delftse Universitaire Pers, pp. 13-28, 61-66.

Hooper-Greenhill, E. (1991) *Museum and gallery education*. Leicester: Leicester University Press, pp. 9-15, 25-61.

Hooper-Greenhill, E. (1995) *Museum, media, message*. Londen: Routledge, pp. 1-12, 37-58, 72-81, 124-134.

Ibelings, H. (1999) *Architectuur zonder spektakel*. In: Jong Holland, no. 2, pp. 47-51.

Jodidio, P. (2010) *Architecture Now! Museums*. Keulen: Taschen, pp. 6-18, 50-51, 56-57, 106-107, 212-217, 226-233, 332-333, 386-387.

Käpplinger, C. (2006) *Kunstmusea in transformatie*. In: de Architect, jg. 37, april, pp. 32-37.

Keijzer, M. de (2010) *Kleuronderzoek naar de afwerklagen van het 18de-eeuwse interieur van het voormalige 'Huis met de Lindenboom'*. Amersfoort: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, pp. 1-22.

- Klauser, W. (2010) *Ruimtes van het weten*. In: de Architect, jg. 41, maart, pp. 68-71.
- Kleijn, H.C.M. (2001) *Interieurs belicht*. Zwolle: Waanders Drukkers, pp. 6-7, 12-17, 58-67, 74-81.
- Koldeweij, E.F. et al. (1991) *Achter het Behang – vierhonderd jaar wanddecoratie in het Nederlandse binnenhuis*. Amsterdam: Simons & Partners BV, pp. 8-37, 84-123.
- Knapen, I. (2004) *Zeeuws Maritiem muZEEum Vlissingen*. In: Bouw, jg. 59, no. 9, pp. 16-19.
- Kuipers, J.J.B. (2002) *Maritieme geschiedenis van Zeeland*. Vlissingen: Uitgeverij Den Boer/De Ruijter, pp. 89-97.
- Macdonald, S. (2006) *A companion to Museum Studies*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, pp. 115-134, 223-244, 282-301.
- MacLeod, S. (2005) *Reshaping Museum Space*. Londen: Routledge, pp. 1-5, 9-25, 53-61, 78-94.
- Marlet, G. et al. (2011) *De schat van de stad*. Utrecht: Atlas voor gemeenten, pp. 7-71.
- Matthews, G. (1991) *Museums and Art Galleries*. Surrey: Butterworth, pp. 3-22 (23-83).
- May, E. en Jones, M. (2006) *Conservation Science: Heritage Materials*. Cambridge: RSC Publishing, pp. 1-31.
- Meischke, R. (1976) *Vlaardingen in vogelvlucht*. Vlaardingen: Uitgeverij de Draak, pp. 6-27, 60-69.
- Mills, E. (1994) *Building maintenance and preservation*. Oxford: Butterworth, pp. 124-139, 209-230.
- Museum Vlaardingen (2010) *Sponsordocument Museum Vlaardingen*. Vlaardingen: uitgave Museum Vlaardingen, pp. 1-12.
- Museum Vlaardingen (2011) *Visserij & Vlaardings Museum – Jaarverslag 2010*. Vlaardingen: uitgave Museum Vlaardingen, pp. 1-12.
- Naredi-Raider, P. von (2004) *Museum buildings- a design manual*. Bazel: Birkhäuser, pp. 9-61.
- Newhouse, V. (1998) *Towards a new museum*. New York: The Monacelli Press, pp. 8-17, 46-51, 74-79, 102-103, 109-112, 139-140, 220-225, 262-270.
- Ouwendijk, A. (2008) *Vlaardingen Open Monumentendag 2008*. In: Tijdschrift Historische Vereniging Vlaardingen, no. 109, pp. 9-33.
- Overbeek, M. (2008) *Nieuw leven voor geschiedenis*. In: de Architect, jg. 39, mei, pp. 14-21.
- Peet, C. van der et al. (1995) *De Rijksbouwmeesters*. Rotterdam: Uitgeverij 010, pp. 328-346, 363-368, 416-440.
- Postma, C. (1958) *Korte geschiedenis van Vlaardingen*. Vlaardingen: Dorsman & Odé, pp. 7-99.

Praz, M. (1965) *Het Europese Huis*. Utrecht: A. Oosthoek's Uitgeversmaatschappij N.V., pp. 13-67, 152-177, 380-385.

Rijksgebouwendienst (1998) *Zuiderzeemuseum: een museum voor mensen over mensen*. Den Haag: Sdu Uitgevers, pp. 9-17, 36-49, 59-128.

Rodwell, D. (2007) *Conservation and Sustainability in Historic Cities*. Oxford: Blackwell Publishing, pp. 1-46, 204-216.

Sandell, R. en Janes, R.R. (2007) *Museum management and Marketing*. Londen: Routledge, pp. 49-66, 331-344.

Schaik, M. van (2009) *Neues Museum*. In: AWM, jg. 4, no. 26, pp. 70-75.

Smith, C.S. (1995) *Architecture and the Museum: The Seventh Reyner Banham Memorial Lecture*. In: Journal of Design History, vol. 8, no. 4, pp. 243-256.

Stam, H. (2011) *Haring. Een liefdesgeschiedenis*. Amsterdam: Meulenhoff.

Steele, J. (1994) *Museum Builders*. Londen: Academy Groups, pp. 7-16, 64-69, 156-159.

Stenvert, R. et al. (2004) *Monumenten in Nederland: Zuid-Holland*. Zwolle: Waalders Uitgeverij, pp. 508-513.

Stephens, S. (1986) *Building the New Museum*. New York: The Architectural League of New York, pp. 8-9, 14-23, 92-93.

Storrie, C. (2006) *The Delirious Museum*. Londen: I.B. Tauris & Co Ltd, pp. pp. 1-23, 44-50, 64-85, 149-167.

Strike, J. (1994) *Architecture in Conservation*. Londen: Routledge, pp. 1-37, 64-151.

Struijs, M.A. (1995) *Abraham van der Linden – Leven en werk van een belangrijke achttiende-eeuwse Vlaardinger*. Vlaardingen: Vereniging Vrienden Visserijmuseum, pp. 47-56.

Swigchem, A.C. van (1974) *Monumentenzorg in Nederland*. Bussem: De Haan, pp. 5-104.

Syderius, T. en Heesbeen, S. (2011) *Het nieuwe Museum Vlaardingen – een onderzoek naar de levensvatbaarheid*. Amsterdam: Berenschot, pp. 4-40.

Tilman, H. (2006) *Dineren bij de Nachtwacht*. In: de Architect, jg. 37, april, pp. 38-49.

Tilman, H. (2010) *Musea als bedreigde soort*. In: de Architect, jg. 41, maart, pp. 57-67.

Train, K. (1980) *Thirty Museum Plans*. In: Perspecta, vol. 16, pp. 142-143.

Tussenbroek, G. van (2000) *Bouwhistorie in Nederland*. Utrecht: Uitgeverij Matrijs, pp. 6-117.

UNESCO (1975) *The conservation of cities*. Kent: Croom Helm Ltd, pp. 9-42, 57-65.

Ven, C. van de (1987) *Museumarchitectuur*. Rotterdam: 010 Uitgeverij, pp. 5-144.

Verhart, L. (2010) *De geur van veen. Vlaardingen en de ontdekking van de Vlaardingencultuur*. Utrecht: Uitgeverij Matrijs, pp. 1-218.

Verhoef, L.G.W. (2001) *The Future of Restoration – quo vadis*. Delft: Delft University Press, pp. 9-22, 51-61, 95-110.

Verhoef, L.G.W. et al. (1995) *Renovatie en Onderhoudstechnieken*. Delft: Delft University Press, pp. 13-46 (47-450).

Voort, J.P. van de (2010) *De Renaissance van de visserij: de Nederlandse deelname aan nationale en internationale visserijtentoonstellingen 1861-1907*. Zutphen: Walburg Pers, pp. 7-13 (15-125).

Wevers, L. (2009) *Bouwhistorische opname en waardestelling Westhavenkade 53-54 te Vlaardingen*. Utrecht: Vlaardingerbroek & Wevers, pp. 5-121.

Wissing, W. en Dijk, D.J. (1950) *Vlaardingen op en over de scheidingslijn*. Vlaardingen: Vlaardingen gemeentelijke uitgave, pp. 3-69.

Wolfsen, R. (2007) *Het museum als plek voor ideeën*. Amsterdam: Valiz, pp. 1-79.

Young Lee, P. (1997) *The Musaeum of Alexandria and the Formation of the Muséum in Eighteenth-Century France*. In: The Art Bulletin, vol. 79, no. 3, pp. 385-412.

Zeiger, M. (2005) *New Museums*. New York: Rizzoli International Publications, pp. 7-17, 36-41, 60-65, 72-83, 90-95, 114-119, 148-153.

Interviews:

Arnoud van Aalst, directeur Museum Vlaardingen, 30 november 2011

Jan Robberegt, wethouder gemeente Vlaardingen, 2 december 2011

Wilber Weber, directeur muZEEum, Vlissingen, 16 november 2011

Marc van Roosmalen, architect Rijksgebouwendienst (BZK), 7 december 2011

Architectonische referenties:

Barrenche, R.A. (2005) *New museums*. New York: Phaidon Press, pp. 6-22, 61-63, 136-143.

Bronto, C. (2004) *New trends in renovating*. New York: Gingko Press Inc, pp. 1-337.

Cantacuzino, S. (1989) *Re/Architecture*. Toledo: Artes Graficas, pp. 8-17, 22-25, 52- 102-111.

Horst, P. van der (2008) *Verbouwde ruimten*. Kerkdriel: Librero, pp. 10-239.

Jäger, F.P. (2010) *Old & New: Design Manual for Revitalizing Existing Buildings*. Bazel: Birkhäuser, pp. 7-15, 22-37, 53-57, 68-75, 119-129, 140-147, 182-188.

Jodidio, P. (2010) *Architecture Now! Museums*. Keulen: Taschen, pp. 6-18, 50-51, 56-57, 106-107, 212-217, 226-233, 332-333, 386-387.

Lampugnani, V.M. en Sachs, A. (2001) *Museums for a New Millenium*. München: Prestel, pp. 7-33, 42-174.

Mostaedi, A. (1997) *Architecture for Education and Culture*. Londen: Books Nippan, pp. 1-274.

Mostaedi, A. (2004) *Museums & art fascilities*. Barcelona: Carles Broto, pp. 8-15, 42-51, 58-59, 126-143.

O'Kelly, E. en Dean, C. (2007) *Conversions*. Londen: Laurence King Publishing Ltd, 18, 24-29, 36-39, 58-63, 72-81, 116-117, 132-143.

Rodermond, J. et al. (1996) *Musea*. Den Haag: Ten Hage en Stam (De Architect dossier), pp. 9-65.

Schleifer, S. (2006) *Omgebouwde ruimten*. Kerkdriel: Librero, pp. 10-381.

Tilden, S.J. (2004) *Architecture for Art, American Art Museums*. New York: Harry N. Abrams, pp. 1-17, 21-235.

Wildschut, F. (1995) *Vijf ontwerpen voor een nieuw museum in Nijmegen*. Nijmegen: La Verbe, pp. 4-45.

Wind, H. (2010) *Hout hoofdrol in renovatie*. In: Bouwwereld, no. 12, pp. 16-17.

Bijlagen

Onderzoeksvraag

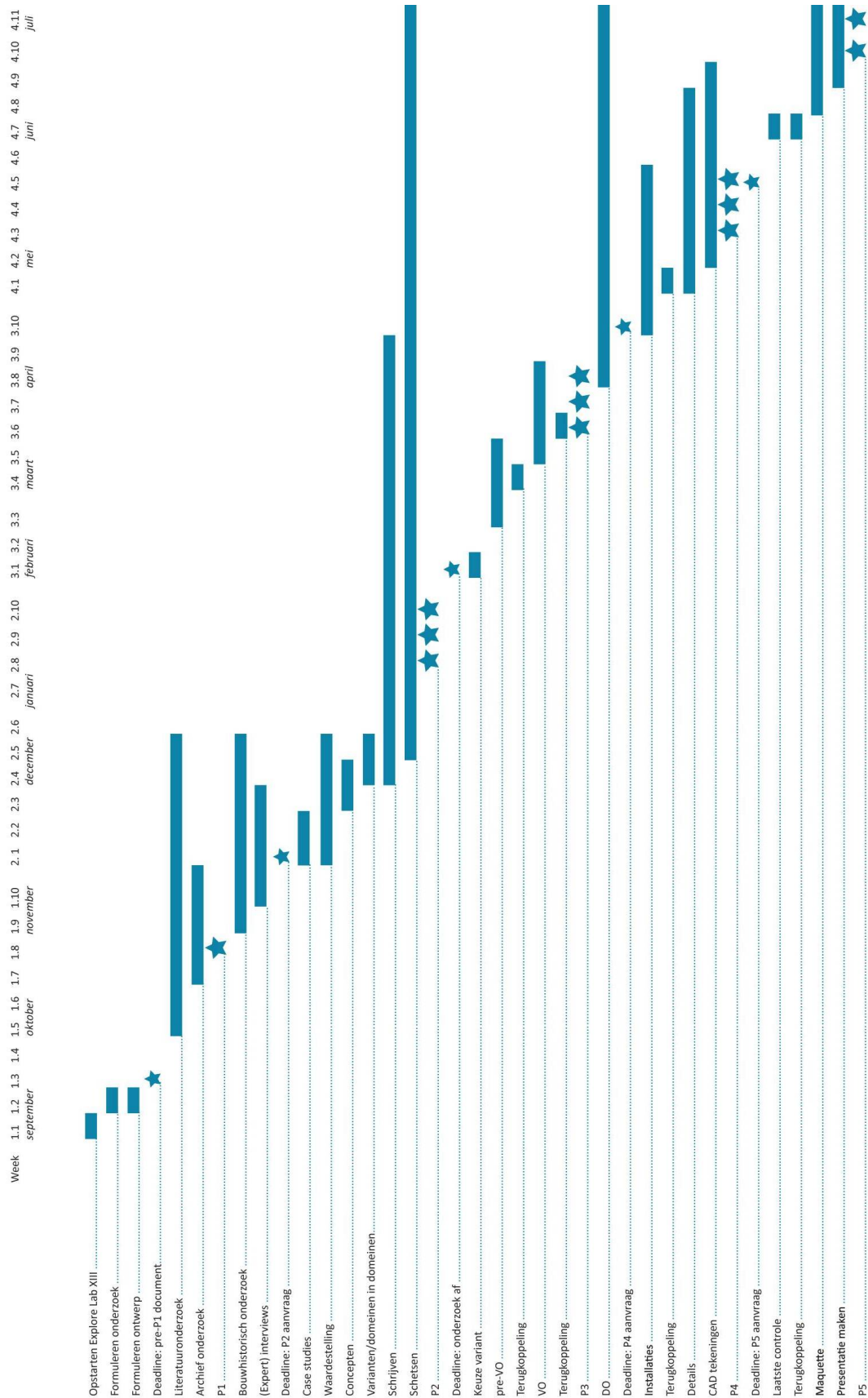
gebouw met grote waarde
op gebied cultuurhistorie
en erfgoed: *"bezield bezit"*

Welke eisen worden gesteld aan een monument
dat na interventie een publieke functie krijgt?

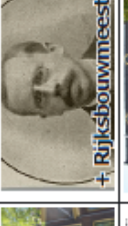
restauratie en uitbreiding,
met veel aandacht voor
het historische karakter

belangrijk voor de gemeen-
schap, ten behoeve van de
maatschappij

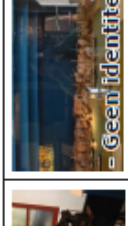
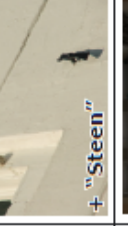
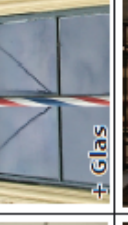
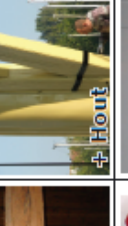
Planning

Waardestellingen

Context	Locatie	 + Historisch centrum	 + Haven/water	 - Doorgaande route	 - Verkeer	 + Gebouwen en straat	 - Verwallen	Hoogtepunt in ensemble
Architect	Architect	 + Burgemeester	 + Rijkdom	 + Monumentaal	 + Rijksbouwmeester	 + Gevoel voor bestaande	 - Sloop en herbouw	"Driemanschap"
Soort gebouw	Soort gebouw	 + Aangepast	 + Aanpasbaar	 + Aangepast	 + Overleefd	 + Museum	 - Drempel	Eerst gebouw, dan museum
Tyologie	Tyologie	 + Pakhuizen	 + Pakhuizen	 + Monument	 - Monument	 - Kern onherkenbaar	 - Geen ensemble	Opwerking door voortborduring
Ontwerp- proces	Ontwerp- proces	 + Erker	 + Erker	 + Weinig veranderd	 - Sloop	 + Uitbreiding	 - Aanbouwen	Uitbreiden en verbinden

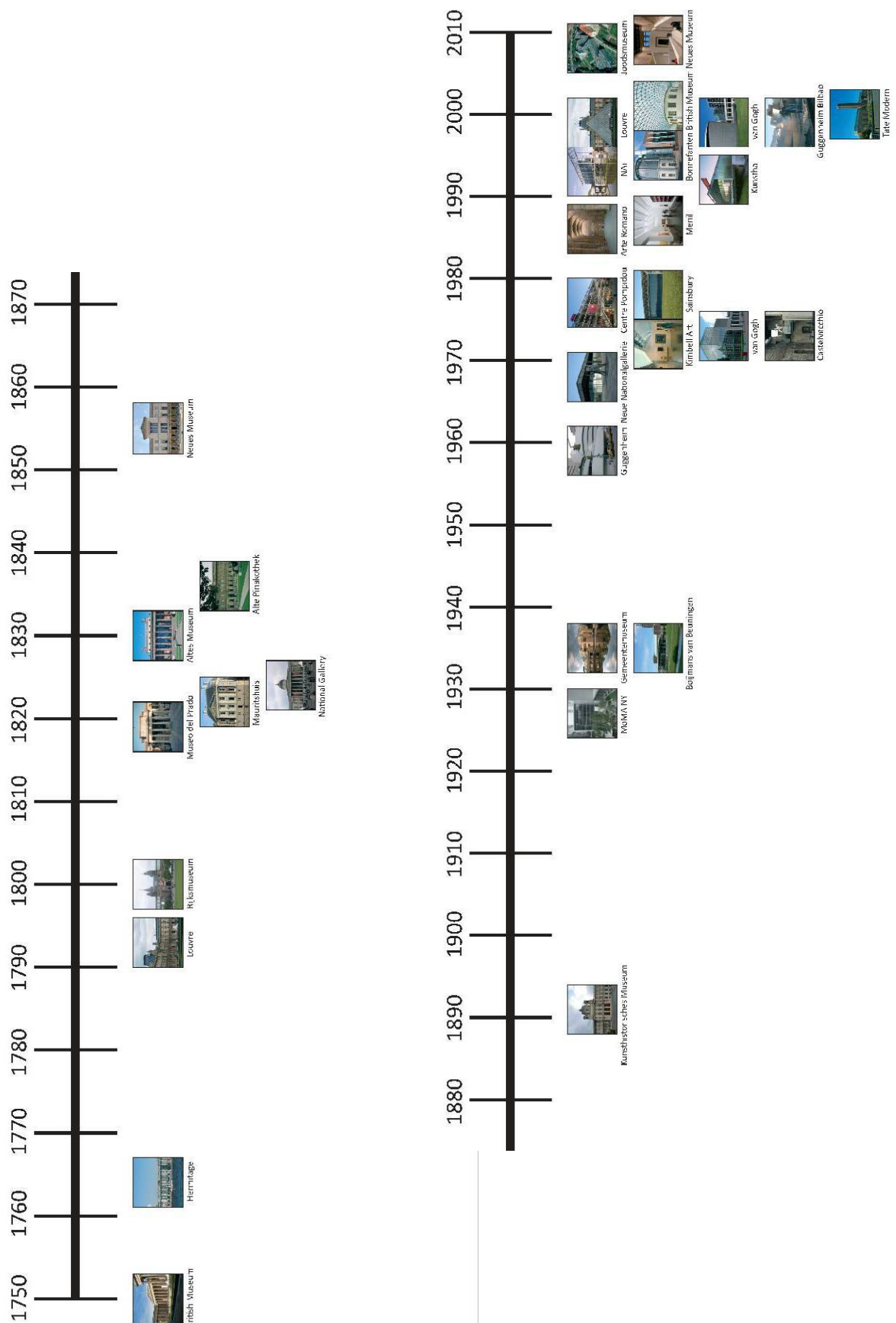
> Tijd

Gebouw	Ruimtelijk	 + Open ruimten	 + Interieur	 + Authentieke details	 - Onduidelijkheid	 - Achterhaald	 - Geen identiteit	Oud + nieuw = identiteit
Structuur	Structuur	 + Traveeën	 - Asymmetrie	 + Mogelijk ensemble	 - Langshuis	 - Dwarshuis	 - Onduidelijkheid	Versimpelen, logisch maken
Materiaal	Materiaal	 + Baksteen	 + "Steen"	 + Glas	 + Hout	 + Hout	 + Hout	"Eerlijke" en "oude" materialen
Services	Services	 + Deels onaangetast	 + Praktisch	 + Behoudend	 - Onnadenkend	 - Geen integratie	 - Storend in zicht	In nieuwbouw

Kwaliteiten openbare gebouwen

[illegible]

Tijdslijn musea

Musea schema

[illegible]

Verslag interview met Arnoud van Aalst, Museum Vlaardingen

Wat is voor u typisch aan Museum Vlaardingen?

Anders dan het Visserijmuseum, dat alleen over de Nederlandse commerciële zeevisserij ging, zal Museum Vlaardingen daarover én over de geschiedenis en de archeologie van de stad gaan, en hun combinaties. Deze drie pijlers wegen alle drie even zwaar en worden niet per ruimte of verdieping gecommuniceerd, maar per thema gepresenteerd. Een thema kan dus twee of drie van die pijlers in zich hebben.

In de nieuwbouw komen de tentoonstellingen per verdieping in één grote ruimte, waar de collectie per thema en per 'containerbegrippen' gegroepeerd wordt, namelijk "Humanity", "Made by Hand" en "Global Issues".

Door het naar het heden en de toekomst te trekken en een dialoog aan te gaan met hedendaagse zaken, wordt het museum relevanter in zijn maatschappelijke rol.

Hoe belangrijk is het museum voor de stad en haar inwoners?

Heel erg. Het museum heeft erg met identiteit te maken: de identiteit van Vlaardingen, maar ook van de bewoners. Veel van de objecten in dit museum zijn al onderdeel van die identiteit; dit is een voordeel! Mensen herkennen veel en zien objecten als deel van hun eigen ik. Dit zal in het nieuwe museum nog meer worden uitgebuit.

Nu het museum dicht is, zitten we natuurlijk in een lastige positie. Echter, zelfs op dit moment zijn we belangrijk voor de stad en haar inwoners. We zijn actief op andere plekken dan het museum, we exposeren in het Delta Hotel, we zijn zichtbaar aan het worden in de stad en nemen ook deel aan platforms. Het museum hoeft niet open te zijn om toch een grote rol in de maatschappij in te nemen. Deze actieve houding zullen we gaan uitbreiden en het zal niet meer om passief beleven gaan.

Ondervindt u concurrentie van andere maritieme musea?

Nee. Want elk maritiem museum in Nederland (zo'n twintig, met grote uitschieters in Amsterdam en Rotterdam) heeft een eigen niche. Bovendien is het Museum Vlaardingen niet meer alleen maritiem, maar meer ook cultuurhistorisch. Het wordt een nog unieker museum doordat we een sociale rol gaan innemen.

Wat voor publiek bezoekt het museum? Verwacht u nu een ander publiek aan te trekken?

Door deze grotere sociale rol in te nemen, wil ik een breder publiek trekken. Hiervoor kijk ik vooral naar de groep mensen tussen de twintig en zestig jaar. In het Visserijmuseum kwam een ouder publiek, vaak met de (klein-)kinderen. Die tussengroep die we nu nog niet krijgen, heeft natuurlijk minder tijd voor museumbezoeken en is misschien moeilijk te bereiken. Deze groep is echter wel heel actief en moeten we dus naar het museum zien te trekken.

Wat is de verhouding vaste collectie en wisselende tentoonstellingen?

Redelijk fors, ik schat 80% tegenover 20%.

Hoe vaak wisselen de vaste collecties en hoe vaak wisselen de tentoonstellingen?

Alle collectie is semipermanent. Per jaar zijn er drie kleine wisselende tentoonstellingen. Voor de wisselende tentoonstellingen kan uit eigen collectie geput worden, maar er kan ook werk geleend worden van andere musea. Bovendien kan de inwonerp participatie hiermee worden uitgebreid en kunnen Vlaardingse kunstenaars gevraagd worden.

Hoe kiest u welke objecten in het museum worden tentoongesteld? Hoe presenteert u de objecten die mogelijk door veel mensen niet als 'kunst' worden gezien?

We zijn geen kunstmuseum, maar een cultuurhistorisch museum. De collectie bestaat ook wel uit 'kunst', bijvoorbeeld een heel mooie collectie schilderijen en tekeningen uit de achttiende en negentiende eeuw. Maar het overgrote deel bestaat uit objecten die een relatie hebben met de stad, met archeologie en natuurlijk met de visserij.

Alle objecten zullen in thema worden gepresenteerd, waarbij relaties worden gelegd. Voor een thema kunnen bijvoorbeeld schilderijen, scheepsmodellen, foto's en filmmateriaal gebruikt worden, als het maar relevant is voor dat thema.

Wat bracht u er toe om te kiezen voor een restauratie/nieuwbouw?

Aangezien we er nu twee collecties bijkomen, die overigens wel beheerd blijven door de gemeente, is er meer ruimte nodig. Bovendien is het gebouw door de eeuwen heen op een manier verbouwd die ingewikkeld en niet logisch is voor een museum. Hierdoor zit er veel loze ruimte in het gebouw; dit was te beperkend. Dit geheel is op te lossen met de nieuwbouw.

Er wordt onderzocht of meerdere bestaande pakhuizen bij het museum kunnen worden getrokken; bijvoorbeeld voor samenwerking met andere diensten, om hiermee ook de positie van de culturele instellingen in de stad te versterken en een ingang naar de stad te creëren.

De nieuwbouw loopt in het huidige ontwerp achter de pakhuizen langs, maar aangezien de ontwikkelingen en de stedenbouwkundige plannen voor het hele blok op dit moment nog aan het veranderen zijn, is dit ontwerp nog niet definitief. Het ziet er nu naar uit dat de touwbaan niet vanaf het station wordt gereconstrueerd, maar pas vanaf het blok ten noorden van het museum. De route naar het oude centrum loopt dus nog steeds langs en via ons.

Wat hoopt u met de restauratie/nieuwbouw te bereiken?

Dat Vlaardingen een museum en platform krijgt. Vlaardingen is een stad met veel actieve en veel trotse mensen. Zij moeten iets hebben om trots op te zijn, naar toe te kunnen en elkaar daar te kunnen ontmoeten. Deze functies zal het museum vervullen en het daarmee op een hoger niveau krijgen.

Het museum heeft natuurlijk altijd een sociale functie gehad, maar voor een te kleine groep. Het is een belangrijk pand met een belangrijke geschiedenis, het ligt op een interessante locatie: al die potentie moet je uitbuiten en voor de stad inzetten.

Het is meer dan alleen het gebouw aanpakken. Door op een andere manier met de collectie (die prima in orde is!) om te gaan, wordt actief nagedacht en wordt er publiekparticipatie gevraagd. Hoewel de doelgroep heel breed is, doen we het in eerste instantie voor de inwoners van Vlaardingen. Daar hebben ze recht op en op deze manier doen wij ook iets terug voor de betrokkenheid van de vijftig vrijwilligers, duizend vrienden en tienduizend fans!

Hoe wilt u het museum in de markt zetten na heropening?

Ik wil de nadruk leggen op participatie en co-creatie, maar de vraag is dan of het nog wel een museum is: straks is het veel meer dan een museum. Het wordt een platform, een ontmoetingsplek. Ik wil heel graag dat mensen kritisch en creatief kunnen zijn in het museum. In hoeverre ben je dan nog museum in de traditionele zin van het woord? Het wordt een brede verzameling, met inbegrip van het sociale element.

Was er een prijsvraag uitgeschreven om tot de keuze voor architect te komen? Is de directie van het museum betrokken met het ontwerptraject van de architect?

Het is een lokale architect, die wij hebben benaderd. Maar het is meer een samenspel van architectuur, restauratie en interieur, waarvoor verschillende bureaus verantwoordelijk zijn. Het

team is al in een vroeg stadium bij elkaar gekomen, toen we natuurlijk nog erg verkennend en onderzoekend bezig waren, met vragen zoals wat een eenentwintigste-eeuws museum is en hoe dit concept op het nieuwe Museum Vlaardingen toe te passen is.

Is er een uitgebreid programma van eisen opgesteld?

Ja en nee. Voor het oude gebouw hebben we een redelijk gedetailleerd per kamer een technisch programma van eisen, maar voor de nieuwbouw nog niet: dat wil ik nog niet vastleggen. Bovendien verandert de omgeving en daarmee de mogelijkheden voor nieuwbouw nog steeds zodat ik daar direct op wil kunnen inspelen.

Zijn er nog extra functies behalve museum en kantoren, zoals bibliotheek, auditorium, theater, etc. die u toevoegt? Zo ja, hoe denkt u dat er gebruik van gemaakt zal worden?

Er is natuurlijk al een goed bezochte bibliotheek in het museum aanwezig, maar in de andere functies wordt voorzien. Het oude gebouw zal veel rustiger worden ingedeeld en zal daarna meer gebruikt worden voor de faciliteiten. Er wordt een 'achttiende-eeuwse zone' aangebracht, waarbij we terug gaan naar het woonhuis-idee. In deze zone komen multifunctionele, te huren, stijlkamers (oorspronkelijke en hedendaagse). De tentoonstellingsruimten en het depot komen in de nieuwbouw. Er is veel betrokkenheid vanuit de bevolking, dus we denken dat er veel gebruik van zal worden gemaakt.

Wat daarnaast nieuw is, is dat we in feite een heel groot depot gaan bouwen met maar een heel klein museum: we willen alles laten zien. De term 'depot' dekt het geheel niet goed, want het worden geen stellingen: het wordt juist een mooie museale opstelling. Museum en depot zijn dan niet meer van elkaar te scheiden.

Wordt het Visserijmuseum omgevormd tot Museum Vlaardingen of is het Visserijmuseum voor altijd gesloten en komt het nieuwe Museum Vlaardingen er voor in de plaats?

Ik denk dat je het als het laatste moet zien. De collectie van het Visserijmuseum komt natuurlijk wel in het nieuwe museum, maar dat wordt op een andere en hopelijk betere manier tentoongesteld.

We zijn al aan het veranderen en dat is zichtbaar. Dus we gaan er mee door.

Verslag telefonisch interview met wethouder Robberegts

De wethouder is van mening dat Museum Vlaardingen buitengewoon belangrijk is (en zal zijn) voor Vlaardingen. Het heeft een functie voor de stad waar veel inwoners belang aan hechten. Bovendien kan uit onderzoek naar de haalbaarheid van het museum worden geconcludeerd dat het draagvlak erg groot is. Dit niet alleen bij de inwoners, maar ook bij het bedrijfsleven en andere organisaties. De Vlaardingers houden van het museum!

De wethouder vindt het belangrijk dat bij een museum een relatie is tussen gebouw en inhoud (een goed voorbeeld daarvan is Groningen). Een museum moet verrassend en uitdagend zijn, en niet saai. De bezoeker moet er iets van kunnen leren en moet geprikkeld worden, maar er moet ook afwisseling zijn in de vorm van een restaurant of café (goed voorbeeld daarvan is Dordrecht). Een museum moet iets meegeven dat verrast en dat tot nadenken aanzet.

De locatie van het museum is erg gunstig: doordat Museum Vlaardingen vlak bij de historische binnenstad ligt en aan de haven is gelegen, kan het een groter trekker zijn voor toeristen. Dit is ook van belang: hoewel het museum dus belangrijk is voor de stad zelf, moet het ook aantrekkelijk worden voor mensen van buiten Vlaardingen. Inwoners van de stad zullen namelijk niet zeven keer per jaar naar het museum gaan.

De wethouder denkt dat de nieuwe opzet heel goed kan. Deze is in hetzelfde haalbaarheidsonderzoek getoetst, waarbij naar voren kwam dat er zo'n 30.000 tot 35.000 bezoekers per jaar kunnen worden verwacht. Een ruime verdubbeling van het huidige aantal.

Een onderdeel van deze grotere aantrekkingskracht is dat Museum Vlaardingen een ontmoetingsplek zal worden en daarmee een grotere rol gaat spelen in de samenleving. Het wordt een modern museum, een 'community', waar niet alleen de collectie kan worden bekeken, maar waar ook interactiviteit en debatten worden gestimuleerd en waar achtergrond informatie kan worden gevonden.

De gemeente geeft jaarlijks een subsidie van €400.000. De komende jaren zal deze subsidie minder zijn aangezien het museum dicht is. Deze subsidie betekent dat er vanuit de gemeente eisen worden gesteld aan het museum, waar het aan moet voldoen. Deze beleidsgestuurde contractfinanciering betekent bovendien dat de gemeente, en dus ook de wethouder, betrokken is bij het museum. Deze betrokkenheid zal niet minder worden tijdens het herontwerptraject.

Het museum maakt deel uit van een stedenbouwkundig blok waarvoor nu uitgebreide plannen zijn: de stedenbouwkundige afdeling van de gemeente is bezig met het ontwikkelen van plannen. Het museum zal de katalysator zijn voor het gebied, het "museumkwartier", waar ook vooral grondgebonden woningen zullen worden gebouwd. Enkele culturele instellingen (VVV/ANWB, vrije academie, etc.) zullen naar het museumkwartier worden getrokken.

De route van station naar centrum zal nog steeds langs de haven en dus via het museum en de andere culturele instellingen blijven lopen, aangezien dit de hoofdroute is. Er komt wel een secundaire route door de wijk (niet precies over de oude touwbaan en alleen voor voetgangers). De derde route ligt aan de andere kant van het blok.

Al deze plannen passen in de plannen voor de stad, gebundeld in het Actieplan Wonen, waarin een stedelijke visie voor Vlaardingen wordt beschreven. In de komende twintig jaar zal een metamorfose plaatsvinden waarbij zo'n 6000 woningen gesloopt zullen worden en waarvoor nieuwbouw voor in de plaats zal komen. Er zijn in Vlaardingen veel sociale woningen, wat

betekent dat als een persoon meer ruimte wil en/of 'te veel' geld heeft, hij uit Vlaardingen wegtrekt. Dit moet worden voorkomen!

De stad moet aantrekkelijker worden op het gebied van cultuur, historie en groen/water. Deze drie pijlers wegen even zwaar en vormen samen de identiteit van Vlaardingen. Binnen het kader van city marketing strategie zal Vlaardingen dan, in de regio en in het land, gepresenteerd worden volgens het concept "Vlaardingen buitenstad" en zich daarmee ook onderscheiden van nabij liggende steden, zoals Schiedam. Hoewel Vlaardingen een stad is, is de natuur snel en gemakkelijk te bereiden.

De wethouder is van mening dat er veel mogelijk is bij Museum Vlaardingen. Vlaardingen is niet Rotterdam of Amsterdam, dus er zijn beperkingen. Toch zijn er ook kleinere steden die goedlopende musea hebben, dus als het in Vlaardingen goed wordt aangepakt, is dat een goede aanvulling op de musea in de regio.

Verslag interview met Wilbert Weber, muZEEum, Vlissingen

Wat is voor u typisch aan het muZEEum? Wat is voor u typisch aan 'een museum'? Is dit volgens u in het gebouw terug te zien?

Naar aanleiding van een publieksonderzoek is al aan het eind van de vorige eeuw afgestapt van het idee een stadsmuseum te maken: het werd een maritiem museum. Dit komt tot uitdrukking in het uitzicht (een toevalstreffer) en in de functie die het Lampsinshuis als stadspaleis had. Voor deze bijzondere gebouwen krijg je bezoekers die het verleden willen beleven.

De combinatie van de collectie en het verhaal dat wordt verteld, is de kern van het muZEEum; het gebouw is een extraatje. De collectie is daarbij verworpen tot een middel. Behalve bij het Lampsinshuis is het gebouwencomplex meer de schil die om het instituut 'museum' heen zit.

Hoe belangrijk is het museum voor Vlissingen?

In Vlissingen is het kunstwerk dat op de achterwand in de nieuwbouw staat, een beeldmerk geworden. Toen de gevel van de nieuwbouw nog niet klaar was (de nieuwbouw is een doos in doos met een laagje gevel ervoor), hebben we van de gemeente oude ijzerplaten van een schip gekregen die nu als kunstwerk op een daarvoor kale betonnen wand hangen. Op dat moment konden de grote stukken ijzer dus nog naar binnen en konden de buizen die van de brandweer over de wand moesten lopen, verstopt worden. Een cadeautje!

Drie jaar geleden heeft de gemeente Vlissingen besloten een DNA van de stad te maken: "we zijn maritiem!". Op de voorkant van het boekje staat een foto van het wandkunstwerk. Het muZEEum is het DNA en het beeldmerk van de stad Vlissingen!

Bovendien krijg ik van veel bezoekers te horen dat ze vaker zullen terugkomen, zelfs al is het muZEEum het eerste museum dat ze bezoeken! Hierin zijn we dus goed geslaagd.

Wat voor publiek bezoekt het museum? Is het publiek veranderd sinds de restauratie/nieuwbouw? Is deze hoeveelheid toereikend?

Het museum wordt de laatste tijd meer door cultureel-onderlegde, goedgeschoolde Vlamingen bezocht. Het is een heel specifiek publiek. Ze vinden in eerste instantie het entreekaartje à €8,00 toch wat duur, gaan dan maar eerst voor €40,00 eten en voor een flink bedrag boeken kopen en gaan dan nog het museum in. Heerlijk publiek, absoluut fantastisch. De afgelopen tien jaar is sinds de verplaatsing van het muZEEum de omgeving opgeknapt: het wordt langzaam een uitgaansgebied, met als kers op de taart een totale herinrichting van het nabijgelegen park.

Het publiek is ten opzichte van het publiek voor het vorige museum helemaal anders. Dat waren meer de Brabantse gezinnetjes, die nu naar Turkije gaan en dus sowieso niet meer in Nederlandse musea verschijnen. We hebben nu ook meer dagjesmensen.

We krijgen nu veel subsidie van de gemeente, maar die zullen moeten bezuinigen. We zijn dus aan het onderzoeken hoe de inkomsten kunnen worden gemaximaliseerd. Daarnaast is het voor een museum eigenlijk onmogelijk te draaien op alleen bezoekers (alleen het Anne Frank Museum lukt dat). Een museum kost veel geld: zelfs het opslaan van de gehele collectie in depots kost drie à vier ton euro per jaar. Eenmalig geld is niet het probleem, dat is wel te vinden. Structurele inkomsten, dat is een ander verhaal, dat is veel lastiger.

Ondervindt u concurrentie van andere musea in Vlissingen en/of andere maritieme musea? Hoe gaat u hiermee om?

Het Arsenaal ligt natuurlijk in de buurt, maar dat richt zich op een heel ander publiek, meer kinderfeestjes. Ik richt me op de vijftigplussers. Bovendien komen deze vijftigplussers naar

Vlissingen om zoveel mogelijk profijt uit hun treinreiskortingskaarten te halen; en in Vlissingen komen ze naar het museum!

Wat is de verhouding vaste collectie en wisselende tentoonstellingen?

De verhouding is ongeveer vast veertig procent, wisselend zestig procent. Deze verhouding lijkt meer ten gunste van de vaste collectie te zijn, omdat de ruimten handig zijn ingericht: het museum heeft zeven verdiepingen en elke verdieping heeft een andere inrichting gekregen, waardoor het groter voelt. Er is minder museummoeheid omdat het thema steeds wisselt.

Hoe vaak wisselen de vaste collecties en hoe vaak wisselen de tentoonstellingen? Zijn er meerdere tentoonstellingen tegelijk?

Door het type publiek heeft het museum een andere programmering dan de meeste musea. De grote verbouwing begint altijd in januari. Wij beginnen de tentoonstellingen in het voorjaar. De publieksgolf begint in de zomer en in het late najaar zakt het in. Na de zomervakantie is het seizoen voorbij, terwijl het dan voor andere musea in bijvoorbeeld de Randstad pas begint. De toerist komt één keer per jaar en krijgt een grote tentoonstelling die een keer per jaar wisselt. Voor het regionale publiek zijn er kleinere tentoonstellingen die wat vaker wisselen. En voor het lokale publiek gaan we nog een stap verder. Deze 'lagen' zijn terug te vinden in de verdeling van de ruimtes in het gebouw met aparte ruimtes voor de soorten exposities en voor de vaste opstelling. Daarnaast beginnen we 'basaal' in de kelder (dus brengt een grote trap naar beneden de bezoeker naar de start van de route) en werken we per verdieping toe naar het toetje, het uitkijkpunt. Zo kan je met verschillende publieksgroepen verschillende zaken aanbieden.

Hoe kiest u welke objecten in het museum worden tentoongesteld? Hoe presenteert u de objecten die mogelijk door veel mensen niet als 'kunst' worden gezien?

Alles wat binnenkomt moet maritiem zijn en als er nog niet-maritieme objecten in de collectie zitten, worden deze afgestoten.

Hoewel we voorwerpen hebben die kunstmusea zouden zien als kunst, zien wij elk voorwerp meer als drager van een verhaal, een kijkje in de geschiedenis. Dit betekent dat kunstvoorwerpen worden benut om een verhaal te vertellen en een dialoog, een relatie met nu aan te gaan.

Bijvoorbeeld: de Rolls Royce onder de schepen worden in Nederland gebouwd. Een stuk huid van zo'n schip wordt naast een zelfde onderdeel van een marine schip, van een schoon te maken roestig schip en van een zeventiende-eeuws schip geplaatst. Hierdoor worden er verbanden gelegd. Met dit soort tentoonstellingen wordt een dialoog met de bezoekers uitgelokt.

De scheepswerven zijn er trots op en de hoeveelheid ambacht die er in gaat is ongelooflijk. Is dit dan geen kunst? Ik denk dat zij op het grensvlak zitten. Het is dan misschien nog steeds 'oude rotzooi', maar ik breng het op een andere en toegankelijke manier.

Zijn er nog extra functies behalve museum en kantoren, zoals bibliotheek, auditorium, theater, etc.? Wordt er veel gebruik gemaakt van deze functies?

Ik vind dat een museum meer moet zijn, dus er zijn een aantal ruimten die multifunctioneel zijn. Er worden vergaderingen en lezingen georganiseerd en dat loopt goed: er wordt regelmatig gebruik van gemaakt. Er is ook een Pronkzaal, de woonkamer van de Lampsins-familie, waar getrouwd kan worden. Aangezien deze zaal geplaatst is op de "glorie"-verdieping, kunnen er ook heel luxe lunches georganiseerd worden.

Het was de bedoeling om de bibliotheek in het kantoorgedeelte onder te brengen. Na oplevering werd besloten de bibliotheek op te heffen met de komst van internet.

Zijn er nog ruimten of functies die u mist?

Nee. Ik ben heel tevreden. Eigenlijk is het gebouw al weer te klein, maar dat terzijde.

Is er een intern depot en/of restauratie ruimte? Hoe gaat u hiermee om?

We hebben ervoor gekozen zo veel mogelijk te laten zien, zodat de depotruimte in het museum zo minimaal mogelijk is. Bovendien is de aanwezige depotruimte open: op weg naar het uitkijkpunt moet je langs de depotverdieping klimmen. Het is dus tentoongesteld, maar het is wel degelijk het depot.

Voor de objecten die we op dat moment nergens kwijt kunnen, kunnen we medegebruik maken van een gebouw voor de opslag van laag radioactief afslag (COVRA). Doordat de massa van dat gebouw zo groot is, is het meteen voldoende geklimatiseerd, treden er geen grote klimaattechnische fluctuaties op en is de collectie zo beschermd. Bovendien is het inbraakveilig en kunnen er grote objecten worden opgeslagen. Daar hoef ik me geen zorgen over te maken.

Wat bracht u er toe om te kiezen voor een restauratie/nieuwbouw? Waarom gebeurde dit op een nieuwe locatie, in plaats van het toenmalige museum aan te pakken? Wordt er nu nog iets gedaan met de haven/het water?

Het museum zat vroeger in een negentiende-eeuws woonhuis dat te klein was en door de brandweer volledig was afgekeurd. Nadat wij waren vertrokken is het door een particulier opgeknapt en bleek dat het hele pand rot was. Alleen al dat gebouw opknappen zou vele miljoenen kosten en aanpassen nodig voor bijvoorbeeld brandveiligheid zou dertig procent van de expositieruimte afsnoepen, terwijl dat gebouw te klein was. Toen het Lampsinshuis vrijkwam, konden we dus – na jaren onderhandelen, ontwerpen en bouwen – verhuizen.

Na een kort marktonderzoek bleek dat elke bezoeker van Vlissingen voor de zee kwam. Er moest dus voldaan worden aan die vraag, dus besloten we dat, aangezien ook zestig procent van de collectie maritiem was, het museum maritiem moest worden.

Ik ben nu wel bezig met 'muZEEum plus', een idee dat gelijktijdig met de eerste restauratie/nieuwbouw plannen is ontstaan. Door de verhalen naar buiten te trekken, op bijvoorbeeld de vestingwerken, wordt ook in de stad er een beleving gecreëerd.

Wat hoopte u met de restauratie/nieuwbouw te bereiken? Wat was er voor een essentieel onderdeel van de restauratie/nieuwbouw?

Sowieso een gebouw neerzetten dat aan de toenmalige eisen voldeed. Maar de kern ligt op een abstracter niveau. Het vorige gebouw was niet herkenbaar als een museum en werd niet door de eigen bevolking gedragen. Pas wanneer mensen een museum iets gunnen, speelt het een rol in de samenleving en heeft het bestaansrecht. De collectie is de bestaansgrond, maar dat is niet reden genoeg om het te subsidiëren. Van oudsher hebben musea een toegevoegde waarde voor de maatschappij, hoewel deze waarde en deze rol de laatste decennia aan het veranderen is. Toch had ik deze waarde in het oude gebouw nooit kunnen realiseren. Nu staat er iets waar de inwoners van Vlissingen trots op kunnen zijn.

Hoe is de architect gekozen?

Het gebouw was van het Rijk, maar stond leeg en werd aangeboden aan de gemeente. Aangezien ik rond die tijd al twintig jaar bezig was met een gezonken VOC schip, was ik kind aan huis bij de afdeling Domeinen, eigenaar van het schip maar ook van het Lampsinshuis. De toenmalige burgemeester was oud-staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Deze samenloop van omstandigheden (een ex-staatssecretaris en goede contacten bij Domeinen) leidde uiteindelijk tot de deal dat de gemeente het pand kocht, maar wel bouwbegeleiding en bouwontwerp van de Rijksgebouwendienst kreeg. Het was een gouden deal! Achteraf bleek dat

we een bedrag van zeven cijfers cadeau hadden gekregen, waarna Kamervragen zijn gesteld en de regels – al tijdens het proces! – zijn aangescherpt.

In hoeverre was de directie van het museum betrokken met het ontwerptraject van de architect?

Eigenlijk waren wij een slechte opdrachtgever, juist omdat we zoveel betrokken waren. Maar: bij een ‘bemoeizuchtige’ en ‘lastige’ opdrachtgever krijg je meestal het beste ontwerp. Doordat we zo betrokken waren, zijn er veel verschillende ontwerpen langskomen, maar konden we tijdens de sloop en de bouw onderdelen aanpassen en zo direct op de situatie reageren.

Dit werd vergemakkelijkt doordat het Rijk de kosten van de architect en van de bouwbegeleiding niet had toegezegd. Een uurtje meer van de architect maakte dus niet uit!

Wat was het programma van eisen?

Het was een boekwerk, gebaseerd op de kennis en methodiek van Rijksgebouwendienst. Te veel om op te noemen. We hadden er van alles instaan. Bijvoorbeeld dat we anders om wilden gaan met de klimaatseisen. Door kleine fluctuaties in temperatuur en luchtvochtigheid toe te staan, kon veel minder streng met de installaties worden omgaan. Bovendien is alles gedecentraliseerd en gecompartmenteerd, dus het museum kan draaien op een paar gewone CV ketels! We accepteren dat het wat kouder in de winter is; dan heeft het publiek tóch een dikke trui aan, dus hoeft het niet 21 graden Celsius te zijn.

Was het vanaf het begin al duidelijk dat er uiteindelijk meerdere panden bij het museum zouden worden getrokken of is dit tijdens het proces zo gegroeid?

Dit is zo gegroeid. De uitgangspunten waren om een aantal historische, beeldbepalende panden uit de stad aan elkaar te plakken. Het Lampsinshuis was hiervan het belangrijkste onderdeel en bleek oorspronkelijker te zijn dan we dachten. Met de andere panden, semi zeventiende-eeuwse panden en de gebouwen aan de achterkant, moest alles één geheel worden.

Is het museum na de restauratie/nieuwbouw op een andere manier in de markt geplaatst?

Ja. Als mu-ZEE-um. Het vroegere museum is niet lange tijd verbouwd, zoals het Stedelijk Museum of het Rijksmuseum in Amsterdam; het oorspronkelijke is weg en er is iets nieuws voor in de plaats gekomen. Zo was het ook voor het publiek duidelijk dat ze niets van het vorige museum hoefde te verwachten.

We dachten er lang over om het woord ‘museum’ uit de naam te halen, maar een reclamebureau was van mening dat dit niet goed was. Het is en blijft een museum. Zelfs al gaat het meer om de beleving, het museum kan toch niet concurreren met de Efteling, wat het Scheepvaartmuseum wel lijkt te doen. Ook kan het niet concurreren met bijvoorbeeld de Wii en Layar. Na jaren ontwikkeling is die techniek al hopeloos achterhaald.

Bent u tevreden met het museum na de restauratie/nieuwbouw? Zijn er zaken die u achteraf gezien liever wel of niet had willen doen?

Het gebouw is goed ingedeeld: het kantoorgedeelte, het restaurantgedeelte - dat los is en 's avonds open kan blijven! -, de museumruimten. Alleen de balie, daar ben ik niet tevreden over; dat moet nog een keertje anders. De indeling van die hele ruimte is verwaterd. En de route in de pakhuizen loopt verkeerd, de trappen moeten eigenlijk andersom.

Het zijn dus details die misschien iets anders hadden gekund, maar het gebouw is heel goed. Ik ben tevreden.

Verslag interview met Marc van Roosmalen, Rijksgebouwendienst

Wat is voor jou typisch aan een museum?

Ik zie musea als enerzijds bewaarder van objecten en anderzijds als verteller van verhalen en het aanreiken van kennis. Veelal is hun officiële taak beheren, conserveren en presenteren (van de collectie), maar er zijn natuurlijk ook musea zonder eigen collectie. De essentie is waarschijnlijk meer een samenspel van dit alles. Voor mij is een topmuseum iets waar je rijker vandaan komt en waar je iets extra's hebt meegekregen. Een enkele keer heb ik mee gemaakt dat ik zo gegrepen was dat ik stond te bibberen. Maar dit is meer de sfeer, de ruimtelijke beleving en de relatie tussen expositie en museale omgeving.

Bestaat er volgens jou museum architectuur?

Ik volg de museumwereld met veel belangstelling en heb er vrij veel boeken en publicaties over. Dus: ja.

De beste exposities zijn vaak wisselende exposities, waarmee steeds hernieuwd bezoek kan worden getrokken. Hierbij past de neutrale doos vaak het beste, maar het gaat mijns inziens vooral ook om de entree, de ontvangst, de route en alles wat daar omheen zit. Een neutrale doos is eigenlijk alleen in bestaande gebouwen goed te doen als die flink van maat zijn. Op een kleinschaliger niveau is het eigenlijk niet mogelijk. Hier is het meer de symbiose tussen ruimtelijke structuur en de expositie. Het gebouw wordt dan onderdeel van de museale ervaring. Het moet wel puur blijven en authentiek, althans daar streef ik naar.

Hoe belangrijk is een museum voor een stad, de inwoner en de toerist? Vind je dat een museum extra functies moet hebben en/of een grotere/andere rol moet spelen in de maatschappij?

Het is vreemd dat de meeste musea niet in eigen stad worden gekend. Het publiek moet moeite doen om naar een museum te gaan, los van het feit dat een museum voor het grote publiek een vrij hoge drempel heeft. Het museum moet naar het publiek worden gebracht of het publiek naar het museum. Er moeten allerlei activiteiten binnen en buiten het museum worden georganiseerd om het aantrekkelijk te maken en om die drempel te verlagen.

Een museum kan soms heel erg belangrijk zijn. Als de identiteit van een streek, een stad onder druk komt te staan, wordt vaak door het museum (historische) ankerpunten gegeven. Momenteel viert het individualisme hoogtij, dus is er minder behoefte aan zekerheid aan collectiviteit. De authentieke ervaring wordt echter wel hogelijk gewaardeerd.

Een museum is nodig zodat de collectieve geschiedenis en cultuur van een gemeenschap kan worden bewaard en kan worden overgedragen.

Maar het kan prima een soort pleisterplaats, een *rendez-vous* plaats worden en dan dus op een andere manier door het publiek worden benaderd. Zo zie je steeds meer dat het museumcafé onafhankelijk van de exposities worden bereikt kan en als huiskamer van een stad gaat functioneren.

Werkte je bij het muZEEum in Vlissingen volgens een concept of een visie? Zo ja, heb je hieraan vastgehouden, dan wel is dit concept/deze visie nog terug te zien in het gerealiseerde gebouw?

Aan de ene kant is een concept heel belangrijk, namelijk een grote samenbundelende gedachte die richting geeft, maar een concept dat je star houdt en je onflexibel maakt, kan jezelf in de weg zitten. Vooral in het bestaande ben je niet vrij en zeker in het begin moet je ontdekken waar de essentie van de opgave en de plek/gebouw in schuilt. Ik ben niet zo'n conceptualist, in zeker zin

ben ik meer een contextualist. Vaak zijn er in mijn gebouwen achteraf meerdere concepten te lezen en is het dus niet onder één noemer te plaatsen. Ik ga uit van het bestaande en probeer daarbij het 'DNA' van het gebouw te leren kennen. Na afloop van het traject kan je alsnog een poging doen om het ontwikkelde in een visie samen te vatten en daarmee in een concept te vangen.

Het uitgangspunt in Vlissingen was het complex aan gebouwen als geheel te laten werken.

Hoe ben je tot de nieuwe gevel gekomen?

Tussen de classicistische gevel van het Lampsinshuis en de gevels van de Renaissancepandjes moest iets komen wat reageerde op het rijke, kolossale en de aandoenlijke trapgeveltjes met glas in lood vensters. Er waren dus reliëfvlakken, lijnen en kleuren, maar wat moest daar tussen? De directie van het museum wilde iets maximaals open, maar een glazen doos was voor mij niet voldoende. De redenen voor glas, namelijk transparantie en uitnodigend, heb ik opgelost door de gevel voor een belangrijk deel van glas te maken en de wand achterin de ontvangstruimte te laten beschijnen door natuurlijk licht van boven waardoor je naar het licht wordt getrokken. Daarnaast wilde ik dat er een goed gesprek zou ontstaan, waarbij elk pand als onderdeel van de straatgevel volwaardig mee zou doen – een statement staat het gesprek dood vallen; dus geen glazen abstracte doos. Het nieuwe pand hoefde echt niet timide te zijn, maar wel in evenwicht en het moest mijns inziens een eigen bijdrage aan het gesprek leveren. Dus ontstond gaandeweg een gevel opgebouwd uit gelijkde baksteen penanten – aansluitend aan de Hollandse traditie – met horizontale balken, lijsten zo je wilt. Waar in de tussenliggende vlakken kozijnloze glaspanelen zijn gelijmd. Op de begane grond voorin en op de verdiepingen achterin geplaatst. Daarnaast een spel van ritmes en verhoudingen en worden de penanten naar boven toe smaller. In feite heb ik de buurpanden ontleed en ben ik met die elementen opnieuw gaan bouwen. Nogal een contextuele benadering lijkt mij. De gevel is als het ware een scherm die voor de nieuwbouw staat. Hierin is ook de tochtsluis met schoon-loop-zone opgenomen. Deze sluis, in feite een 'spouw' aangezien beiden glaslijnen enkel glas zijn, staat haaks op de route, zodat de benodigde zes meter schoon-loop kon worden bewerkstelligd. Bovendien kon het zo scherp worden gedetailleerd en ontstond er geen koudebrug, omdat er een tussenklimaat is.

Wat was je aanpak bij het aan elkaar 'plakken' van de verschillende pandjes?

Bij het muZEEum wilde ik het zeventiende-eeuwse redershuis tot zijn recht laten komen, aangezien dat een belangrijk gebouw is voor Vlissingen. Die wilde ik niet belasten met entree, wc's, balie, café en techniek: dan ga je een hoogwaardig pand verknoeien. De oplossing bevond zich ter plaatse van het vroegere pand naast het Lampsinshuis, namelijk de vroegere commissaris woning: de directie wilde zoveel mogelijk vierkante meters en ik wilde zo veel mogelijk ruimtelijkheid. Door dit buurpand te slopen en hier nieuwbouw te plegen konden we veel wensen en belangen verzoenen en het leverde een nieuwe kwaliteit op.

Een museum staat of valt met een goede route: je komt binnen, je kunt je oriënteren en de winkel, café en de wc's zijn bij de hand. Het lastige van de opgave voor het muZEEum was de vele verschillende niveaus en een complex bestaande uit vijf verschillende panden. Sleutel voor deze opgave was het gegeven van het Lampsinshuis als dijkwoning. Vanuit de entree daal je af naar het souterrain en vanaf dat niveau zijn alle gebouwen (verticaal) ontsloten. Desondanks is er toch nog enige onduidelijkheid door de verschillende panden, dit komt mijns inziens enerzijds doordat de ontsluiting voor mindevaliden horizontaal daardoorheen loopt en vanwege de grote aanwezige ruimtelijke gearticuleerdheid.

Het is allemaal vanuit de plek gegroeid. We zijn het project ook niet begonnen met alle pandjes, dat is ook gegroeid. Bijvoorbeeld in het oude VVV-pandje zit nu het café, dat zelfstandig open kan blijven, is er later aan toegevoegd.

Had het geheel niet nog groter kunnen groeien?

Er was nog een derde pakhuis aan de achterkant, dat had er nog bij gekund, maar we moesten wel oppassen: dan had er een ander concept, een ander ontsluitingsprincipe moeten komen, bijvoorbeeld rugbebouwing en een binnentuin.

Dit hele proces was al heel avontuurlijk. De gemeente wilde eerst niet, maar toen de stichting MAR initiatief nam en een stichting voor Maritiem Museum Vlissingen had opgericht en de Rijksgebouwendienst betrokken was geraakt, kon het hele avontuurlijke traject beginnen.

Ben je tevreden met (de architectuur, het proces, etc. van) het muZEEum? Of vind je dit meer iets voor de museumdirecteur?

Ik vond het ontzettend leuk de enthousiaste verhalen over expositie én gebouw te lezen in het gastenboek! Het wordt dus gewaardeerd door vele bezoekers. Het geheel is rijk gearticuleerd, het zijn kleine binnenwerelden die samen iets vormen. Misschien is het volgens sommigen te veel, maar een dergelijk gebouw – trouwens veel van mijn gebouwen – moet ervaren worden in een periode van meerdere uren, of door gebruikers, dagen achter elkaar. Dan mag er wel wat gelaagdheid inzitten.

Bovendien konden we in dit project als Rgd-ontwerpteam echt onze expertise kwijt. Zo hebben we voor de installaties de ‘intelligente klimaat strategie’ ontwikkeld, waarbij niet alleen wordt gecompartmenteerd om de installaties kleinschalig te houden, maar ook de temperatuur meebeweegt met de buitentemperatuur: wanneer het buiten koud is, heeft het publiek toch warme lagen aan en hoeft het geen 21 graden te zijn, wat voor museale eisen een hoge luchtvochtigheid met zich mee zou brengen en daarmee gevaarlijk zou zijn in de winterperiode vanwege condensatie op de balkenkoppen (die niet geïsoleerd kunnen worden, zelfs al is de gevel dat wel) met op den duur gevaar voor houtrot.

Wat zijn voor jou essentiële stappen bij een restauratieproject?

De benaderingswijze – wat ik een beter woord vind dan concept – is altijd allereerst “leer de plaats kennen” en “leer het pand kennen” en “leer de structuur kennen”. Maak het pand eigen, dring door tot de ziel. Bouw een relatie op met het pand. Klim op het dak. Begrijp onderdelen. Voelen, smerig worden. Kijk vanuit daar wat sterk en wat niet sterk is en waar de kansen liggen. En vergeet *oral history* niet; spreek mensen aan. Zo krijg je langzaam maar zeker grip op de plek, het gebouw en de opgave.

Hoe vaker je het doet, hoe sneller je de essentie van het gebouw doorkrijgt. Dat is training en ervaring. Als je eenmaal op het juiste spoor zit, gaat het haast vanzelf.

Wat is voor jou een essentieel onderdeel van restauratie?

Ik zoek bij architectuur naar (eerlijke en pure!) materialiteit, sfeer, uitstraling, zicht en (natuurlijk!) licht, contrasten en vooral ruimtelijkheid.

De benaderingswijze, en zelfs de vocabulaire is bij elk van mijn projecten grotendeels hetzelfde, maar de uitkomsten zijn, gezien de bestaande karakteristiek en de andere opgaven heel verschillend.

Heb jij een restauratie-filosofie?

Ken uw pand, ken uw vak. Luister en leer. Kijk geruggensteund en geïnspireerd door de (bouw)historie naar de toekomst. Denk in gelaagdheden en wees zowel voorzichtig (met aanwezige authenticiteit) en resoluut (kies!). Een monument is vaak een resultaat van veranderingen, de bestaande toestand op slot zetten en heilig verklaren, hoe belangrijk de monumentale waarden ook zijn ook, is in wezen strijdig met haar geschiedenis.

Hoe zet jij nieuwbouw in bij een restauratie-project?

Een monument heeft kansen en beperkingen. Wat te vaak gebeurd is dat historische pandjes worden belast met dingen die hiervoor niet speelden, maar wel belangrijk zijn, zoals klimaat, installaties, tochtportaal, balie, garderobe, wc's, etc. Probeer dit dus buiten het monument op te lossen! En zet daarvoor de nieuwbouw in. Dit samenspel leidt veelal tot een winwin oplossing. Het wezen van het monument moet intact blijven en zo mogelijk versterkt.

Voor het onderdeel Vlaardingen (stedenbouwkundige visie) wordt nog een vervolg afspraak gemaakt.

Museum Vlaardingen - *Aring uit Vlârding*

Restoration of and extension to the 'Visserijmuseum', now 'Museum Vlaardingen', in the historic context of the city of Vlaardingen.

View on the city of Vlaardingen, seventeenth century.

E. C. van der A | 1256521
Explore Lab XIII | AR3AX300

P1 document | 28.10.2011, updated from 20.09.2011

Research Proposal

Problem Description

Birdeye view of the city centre (2007).

Old harbour (twentieth century).

Vlaardingen has a very interesting past: the city has been a settlement from around 2500 B.C. (the “Vlaardingencultuur”) and a permanent settlement from before 700 A.D.. There is evidence that there should be fragments of a Roman village, marked ‘Flenio’ on old maps, in the ground of the surrounding area, but there is yet to be found any archaeological proof for this. Vlaardingen has had city rights since the thirteenth century, which makes it one of the oldest cities in Holland. There is still a lot of its rich history visible in the centre of the city. Vlaardingen became especially prosperous during the eighteenth century by means of herring fishing. Even though the fleet is no longer active, it is still *the* place to buy herring. This is visible in the boats and motives of fish all around the city. The old harbour, part of the historic city centre, managed to retain quite a lot of its original buildings from that prosperous era.

The municipality of Vlaardingen in collaboration with the tourist information (VVV) describes the city as *Verrassend Veelzijdig Vlaardingen*. There are a lot of different brochures, websites and they have even designed a tour for mobile phones. The main point of tourism is the history and the culture of the city. But when a tourist arrives in the city, the first few buildings that they see are empty, decrepit and anti-squatting.

This unfortunately gives the historic area a very desolate feeling.

The route from the station to the historic city centre goes straight through the old harbour: there is a big opportunity to do something!

Vlaardingen has a difficult history with restoration. Until the 1970s, there was no interest in conserving and restoring old buildings, even though the history is so important for the city. This was also the case with the Visserijmuseum, the subject of my graduation project: after the war, the area around the museum was deemed uninteresting and was to be industrialised. Luckily, the demolition was cancelled and the building was saved. This has resulted in a strange area: there is a lot of history, but it is still very visible as an industrial area.

This estrangement can also be found in the rest of the city: the monumental buildings in the quaint city centre differ much from the chaos of the general shopping area (modernised in 1998).

The Visserijmuseum (before 1907- the original state of the building).

The research and design question is very current: there are a lot of on-going architectural projects (like the city hall by Kraaijvanger-Urbis and a bridge by West8) and there is a lot of political talk about the museum itself. A few years ago, the Visserijmuseum was merged with other historical agencies, resulting in a general museum about Vlaardingen. Even though the city's population has multiple times put emphasis on the fact that the museum should stay, different parties of the municipality want to close the museum down. To organise this, they have stopped the funding, only to have to started up again only a few weeks ago.

City hall by Kraaijvanger-Urbis (2011).

Bridge by West8 (2010).

Project Goal

Problem statement

A museum housed in a monument, both not in optimal form, is in need of extra space and of an architectural and social make-over, while located in a historic, but industrial and decrepit area.

Research Goal

I want to research what the demands of an intervention of a monument with a public function are. Within this, I want to research the building itself and understand its history and its workings and learn how to change it and add to it.

The research is focused by the size of Vlaardingen, but can be expanded by the link of Vlaardingen with Rotterdam (the cities almost touch) and by the link of similar (parts of) cities: relatively small cities that have problems with keeping residents and attracting tourists, that have a historic harbour in a historic city centre, with small museums in historic buildings.

Design Goal

I want to design a new architectural structure which works together with the existing historical structure, which is more than the sum of the two parts separately: a full and all-round heart of the old harbour area. This intervention should be an example of how to deal with similar design problems in other (parts of) cities. It has regards to the urban area (old harbour and city centre), the intervention of the current museum, the intervention of the surrounding buildings and the extension with possible new function(s).

Research Question

Main question:

- What demands are made to the intervention of a monument with a public function?

Sub questions:

Visserijmuseum

- What is the meaning* of the Visserijmuseum for Vlaardingen (a.s.a.)?
- What is the history* of the building?
- What has changed* over time?
- What is the current state of the building?
- What are its values?

Vlaardingen

- What is the history of the city?
- What is the current situation?
- What are the plans for the future?

Museum

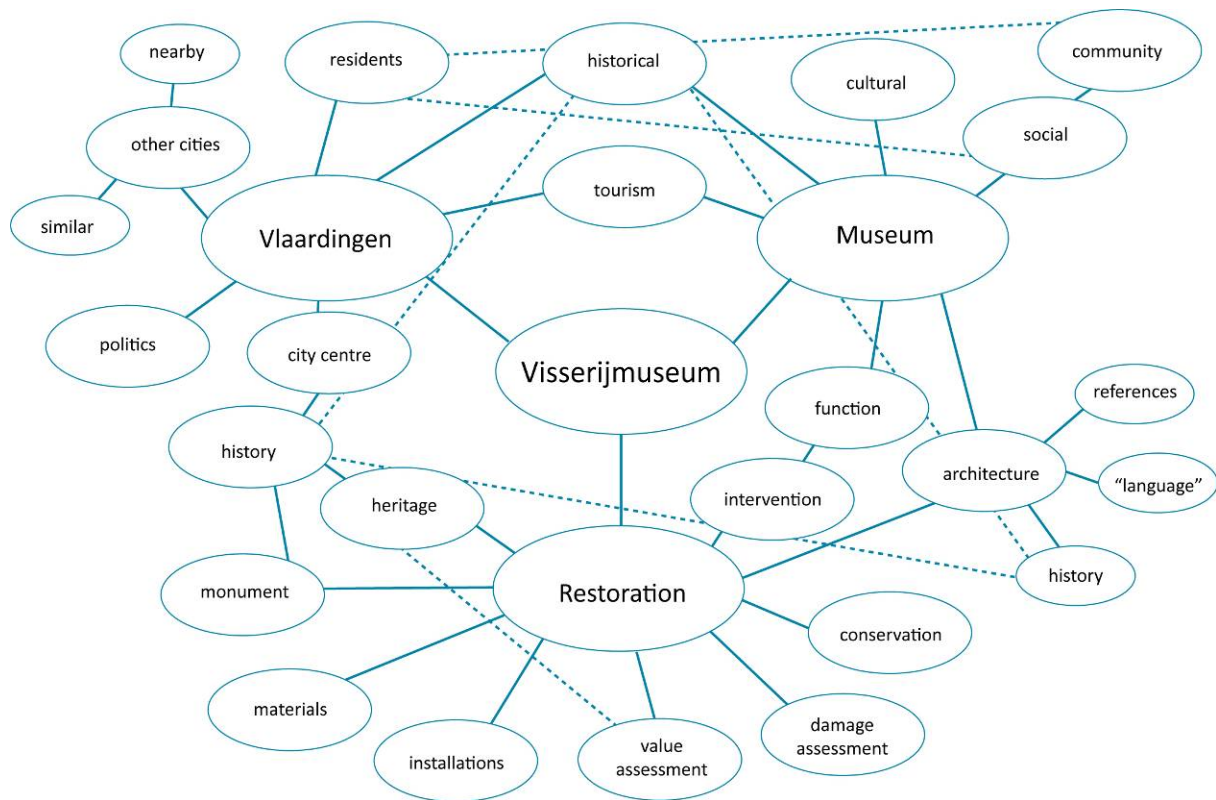
- What is a museum? What is the function* of a museum?
- How has a museum developed?
- What characteristics* does a museum have?

Restoration

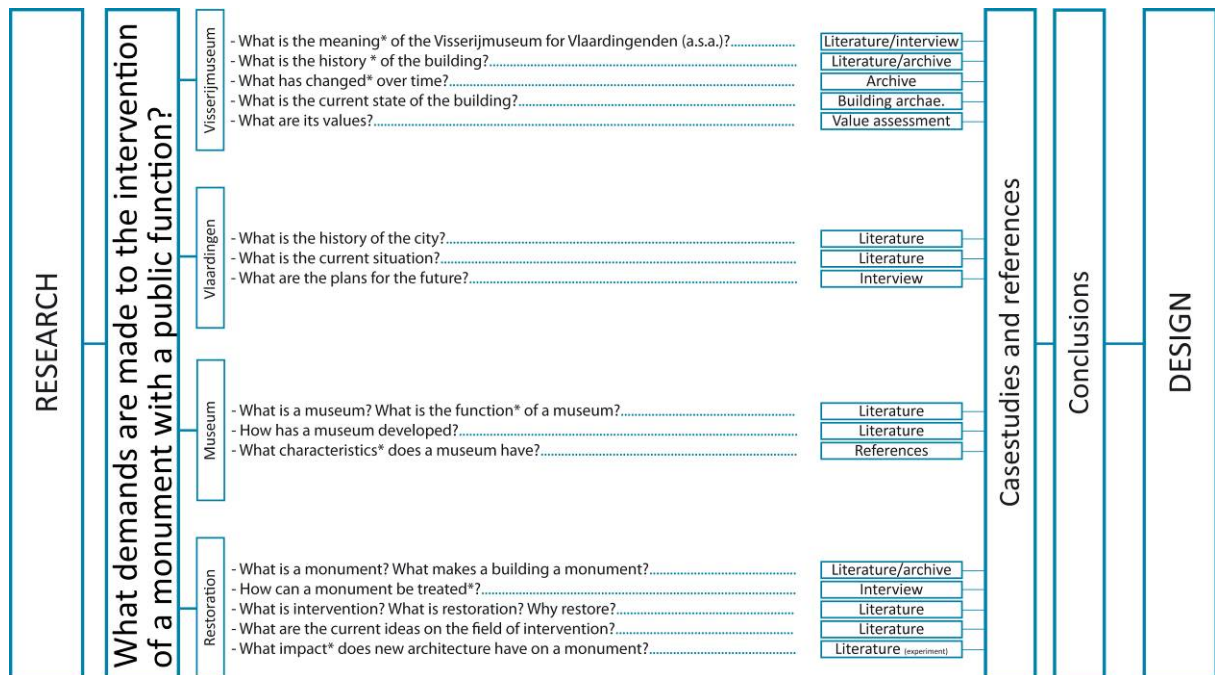
- What is a monument? What makes a building a monument?
- How can a monument be treated*?
- What is intervention? What is restoration? Why restore?
- What are the current ideas on the field of intervention?
- What impact* does new architecture have on a monument?

* architectural, historical, social, technical, etc.

Research Mind-map

Research Methodology

* architectural, historical, social, technical, etc.

Design Proposal

Design Project Building Type

The buildings that now houses the museum, was originally known as 'het Huis met de Lindeboom'. The house was built in 1744 by mayor Abraham van der Linden as a combination of a 'redershuis' (shipowner's house) and a 'pakhuis' (warehouse). The exterior and interior have been decorated in a Louis XIV style (the music room and the style room) and is a national monument. When the building was bought by the government in the nineteenth century, it was used as a post office and a taxes office. In the 1970s the Visserijmuseum moved in.

Around the building are multiple warehouses (the twin warehouses of Warmeloo and of Van der Drift) that are roughly from the same period. They can perhaps be integrated in the design.

Façade of the museum (2011- the current state).

Interior (2005).

In short: museum, formerly a patrician house, Westhavenkade 45, Vlaardingen.

Brief (Programme)

The function of the building will still be a museum. But because of the fact that the current museum does not work – in the sense that there is not enough space and that not enough people find their way to the museum – extra functions will be added. This means that the following is necessary:

- Museum space	50 %
o Permanent	35 %
o Temporary*	15 %
- Library	10 %
o Reading / study room	5 %
o Archive	5 %
- Auditorium / theatre	5 %
- Entrance / welcoming area	1 %
- Shop	5 %
- Restaurant / café (kitchen)	5 %
- Toilets (public en private)	1 %

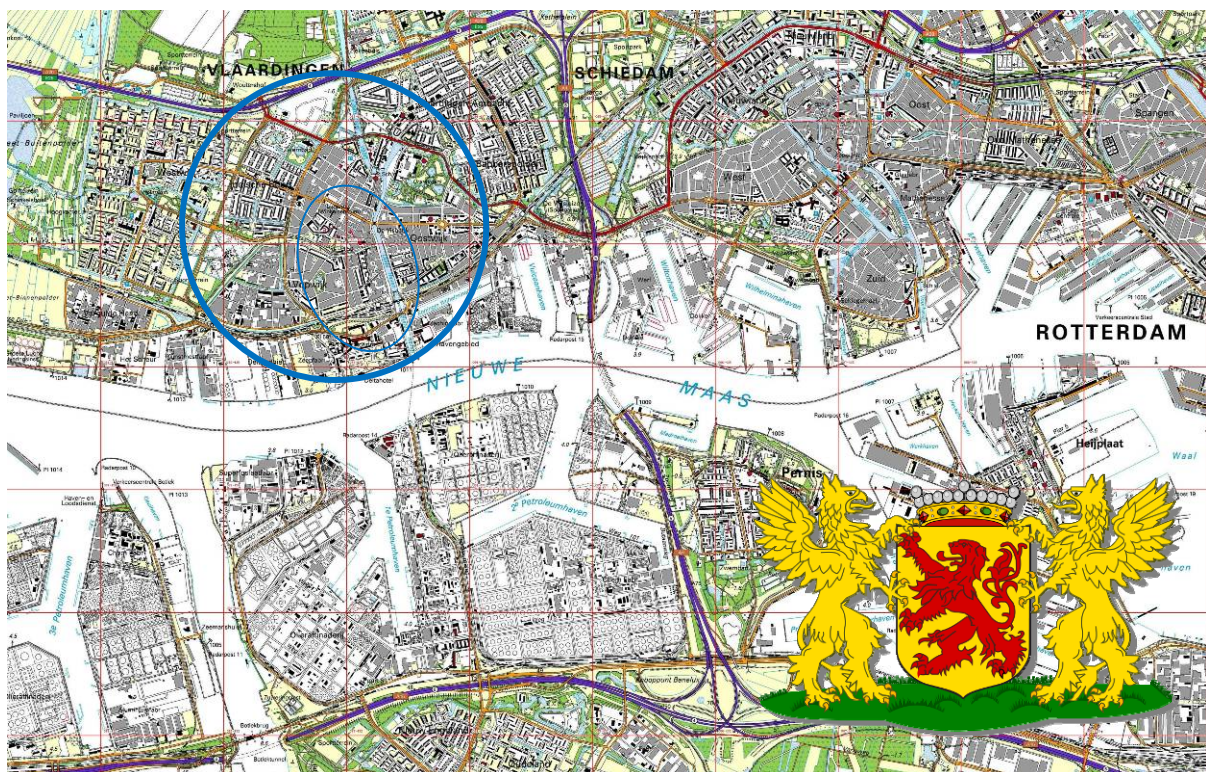
- Offices and meeting rooms	10 %
- Pantry	1 %
- Storage	2 %
- Depot / restoration spaces **	5 %
- Installations***	4 %
- Forwarding entry ("expeditie")	1 %

* Also space for local contemporary artists to show work.

** External?

*** Lighting, HVAC, acoustics, furnishings, fire, etc.

Location

Map of Vlaardingen, Schiedam and Rotterdam (2005).

Birdeye view of the musem (2005).

The museum (2005).

Organisation

Mentors

Architecture: Henny Brouwer
 Research: Bert van Bommel
 Building Technology: Elise van Dooren (not yet certain)

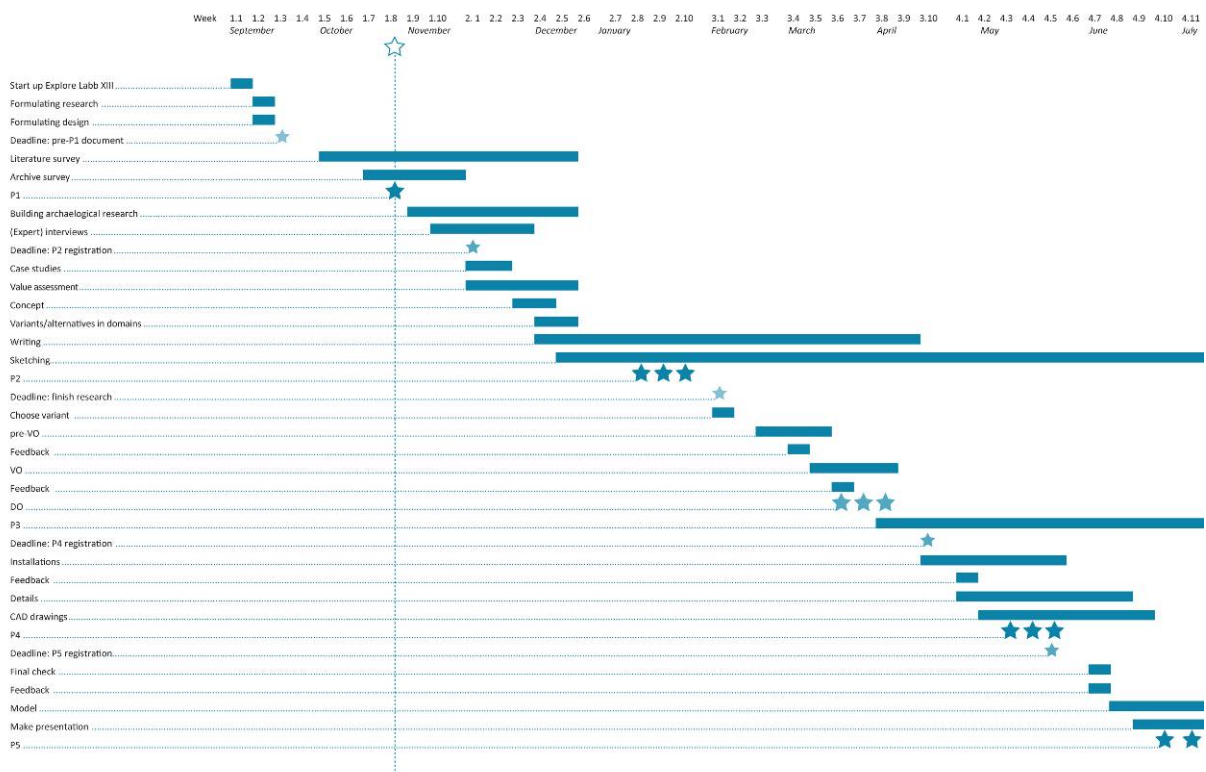
Travel plans

Excursions to similar cities: Schiedam; Delfshaven; Maassluis; etc..

Excursions to similar museums: Zuiderzeemuseum Enkhuizen; Beelden aan Zee Den Haag; Visserijmuseum Woudrichem; Visserijmuseum Scheveningen.

Excursions to interesting museums: Haarlem (Teylers, Frans Hals, etc.); Van Abbenmuseum; Kroller-Muller; Mauritshuis; Leiden (Oudhuidkunde, Volkenkunde, Sieboldhuis); etc..

Research Project and Design Project Planning

Museum Vlaardingen - *Aring uit Vlârding*

Restoration of and extension to the Huis met den Lindeboom in the historic context of the city of Vlaardingen.

View on the city of Vlaardingen, seventeenth century.

E. C. van der A | 1256521
Explore Lab XIII | AR3AX300

Rietveld 6 | 2611 LL Delft | 06-49996901
e.c.vandera@student.tudelft.nl

P2 document | 11.10.2011

Studio: explore-lab

I have a fascination for old buildings and monuments. I always had an interest in the way buildings can be erected and stay upright. When these buildings are still around after multiple decades or even centuries, there is a strong possibility that changes have been made. This is where I have focused my studies on in the last couple of years. Monuments and other objects of cultural heritage have a rich history but will have to be 'updated' with current tools and ideas to ensure a prolonged life. RMIT has provided me with the basis, but as the focus there lies more on the modern monuments and renovation as apposed to restoration, I will graduate within the Masters' studio explore-lab. Here I am given the opportunity to do research into my fascination and come up with a suitable design for the problems surrounding the building and the location.

I have placed my graduation project within the framework of old monuments and new additions: I will restore and extend the redershuis "Huis met den Lindeboom" in Vlaardingen.

Tutors

Architecture:	ir. H.C. Brouwer
Research:	ing. A.J. van Bommel
Building Technology:	ir. E.J.G.C. van Dooren

Research Proposal

Problem Description

Birdeye view of the city centre (2007).

Old harbour (twentieth century).

Vlaardingen has a very interesting past: the city has been inhabited since around 2500 B.C. (the "Vlaardingencultuur") and has had a permanent settlement since before 700 A.D.. There is evidence that there should be trace of a Roman village, marked 'Flenio' on old maps, in the ground of the surrounding area; any archaeological proof for this is yet to be found. Vlaardingen has had city rights since the thirteenth century, which makes it one of the oldest cities in Holland.

A lot of its rich history is still visible in the centre of the present-day city. Vlaardingen became especially prosperous during the eighteenth century by means of herring fishing. Even though the fleet is no longer active, it is still *the* place to buy herring. This is visible in the boats and motifs of fish all around the city. The old harbour, part of the historic city centre, managed to retain quite a lot of its original buildings from that prosperous era.

The municipality of Vlaardingen in collaboration with the tourist information (VVV) describes the city as *Verrassend Veelzijdig Vlaardingen*. There are a lot of different brochures, websites and they have even designed a tour for mobile phones. The main attraction for tourists is the history and the culture of the city. But when a tourist arrives in the city, the first few buildings that they see are empty, decrepit and anti-squatting-locations.

This unfortunately gives the historic area a very desolate feeling.

The route from the station to the historic city centre goes straight through the old harbour: there lies a big opportunity to do something!

The Huis met den Lindeboom (before 1907).

of the city: the monumental buildings in the quaint city centre contrast sharply from the chaos of the general shopping area (modernised in 1998).

Vlaardingen has a difficult history as far as restoration is concerned. Until the 1970s, there was no interest in conserving and restoring the old buildings, even though the history is so important to the city. This was also the case with the Huis met den Lindeboom, the subject of my graduation project: after the war, the area around the building, now a museum, was deemed uninteresting and was earmarked to be industrialised. Luckily, the demolition was cancelled and the building was saved. This has resulted in a strange area: despite the rich history it is still very evidently an industrial area.

This estrangement can also be found in the rest

The research and design question is very current: there are a lot of on-going architectural projects (such as the city hall designed by Kraaijvanger-Urbis and a bridge designed by West8) and there is a lot of political discussion about the museum itself. A few years ago, the museum was merged with other historical agencies, resulting in a general museum about Vlaardingen. Even though the city's population has persistently stressed that the museum should stay, different parties of the municipality want to close the museum down. To organise this, they stopped the funding, only to recently start it up again.

City hall by Kraaijvanger-Urbis (2011).

Bridge by West8 (2010).

Project Goal

Problem statement

A monument housing a museum, neither in optimal form, is in need of extra space and an architectural and social make-over. It is located in a historic, but industrial and run-down area.

Research Goal

I want to research the demands of monument with a public function after intervention. Simultaneously I want to research the building itself and get to understand its history and its workings and learn how to change it and add to it. The research is defined by the size of Vlaardingen, but it can be expanded by linking Vlaardingen with Rotterdam (the cities almost touch) and by linking with other similar cities, such as Schiedam or Vlissingen: relatively small cities that have problems with keeping residents and attracting tourists, that have a historic harbour in a historic city centre, with small museums in historic buildings.

Design Goal

I want to design a new architectural structure which works together with the existing historical structure, which is more than the sum of the two parts: a full and all-round heart of the old harbour area. This intervention should be an example of how to deal with similar design problems in other areas. It has relevance to the urban area (old harbour and city centre), the intervention of the current museum, the intervention of the surrounding buildings and the extension with possible new function(s).

Research Question

Main question:

- What demands are made to a monument with a public function after intervention?

Sub questions:

Rederhuis Huis met den Lindeboom

- What is the meaning* of the Visserijmuseum for Vlaardingen (a.s.a.)?
- What is the history* of the building?
- What has changed* over time?
- What is the current state of the building?
- What are its values?

Vlaardingen

- What is the history of the city?
- What is the current situation?
- What are the plans for the future?

Museum

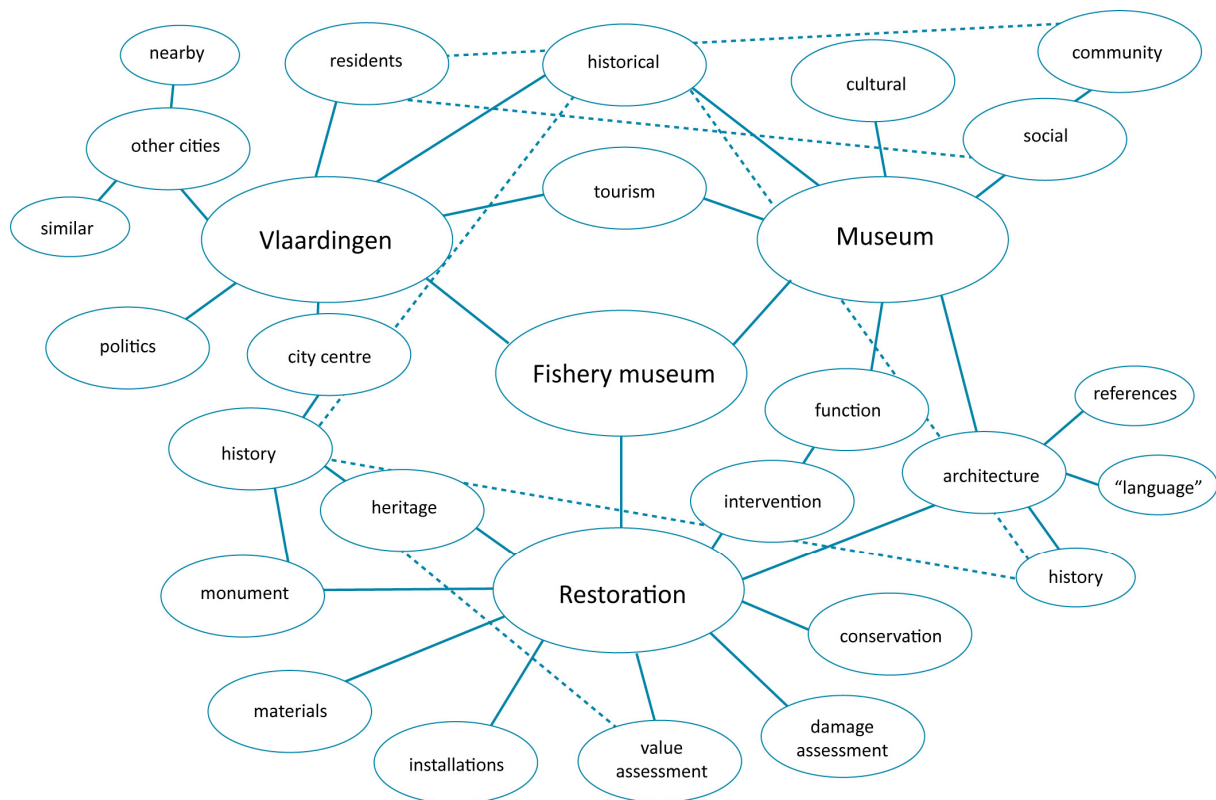
- What is a museum? What is the function* of a museum?
- How has a museum developed?
- What characteristics* does a museum have?

Restoration

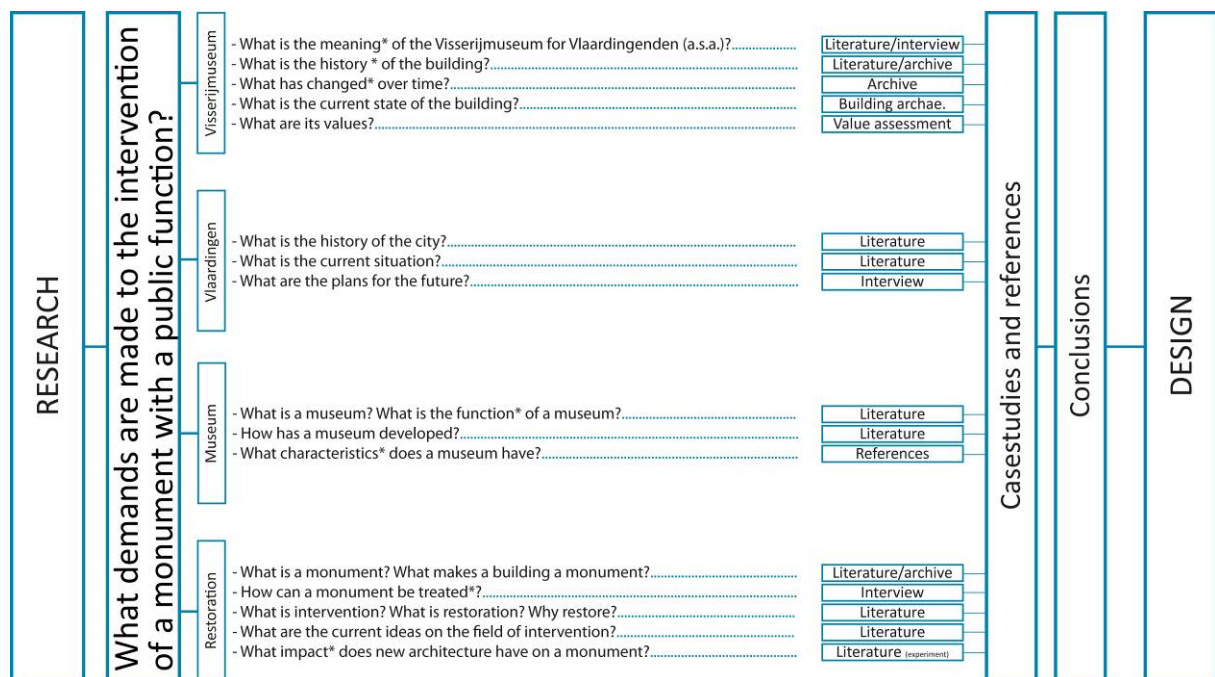
- What is a monument? What makes a building a monument?
- How can a monument be treated*?
- What is intervention? What is restoration? Why restore?
- What are the current ideas on the field of intervention?
- What impact* does new architecture have on a monument?

* architectural, historical, social, technical, etc.

Research Mind-map

Research Methodology

* architectural, historical, social, technical, etc.

Design Proposal

Design Project Building Type

The building that now houses the museum was originally known as “het Huis met den Lindeboom”. The house was built in 1744 by mayor Abraham van der Linden and served as a ‘redershuis’ (shipowner’s house) and a ‘pakhuis’ (warehouse). The exterior and interior have been decorated in Louis XIV-style (the music room and the style room) and it is a national monument. When the building was bought by the government in the nineteenth century, it was used as a post office and a tax office. In the 1970s the Visserijmuseum moved in.

Around the building are numerous warehouses (the twin warehouses of Warmeloo and of Van der Drift) that are roughly from the same period. They can perhaps be integrated into the design.

Façade of the museum (2011- the current state).

Interior (2005).

In short: monument (patrician house) housing a museum, Westhavenkade 53-54, Vlaardingen.

Design areas of interest

Because this graduation project has to do with restoration, a lot of attention has to be given to the architecture and the building technology. The old and the new have to work together and result in a relevant answer to the research and design questions. On top of this, the different building phases of the original building have to be taken into account: there have been changes made in the 18th, 19th and 20th centuries and now a 21st century extension will be made. This means that the structural state of the building must be thoroughly researched.

The most interesting area of this restoration project will be around the connection of the old and the new. Here the architecture and building technology will be defined on the smallest level, which shall be visible in the larger scale as well.

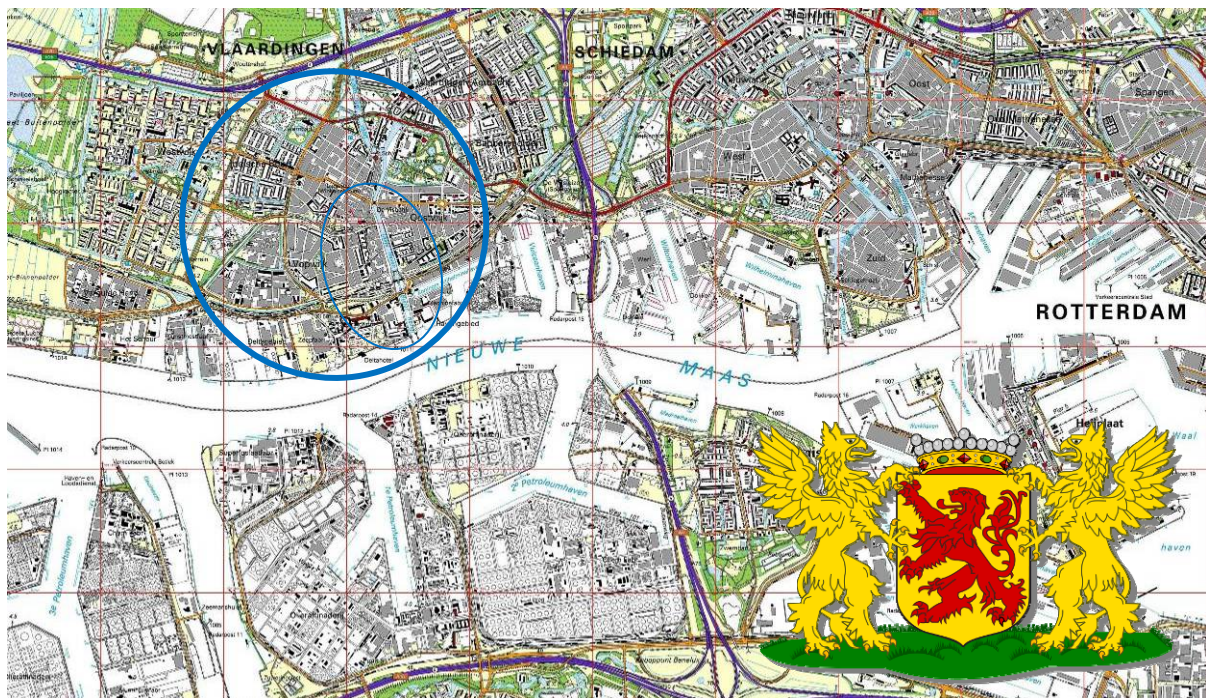
On a larger the scale, the museum is situated near the city centre but in an area without identity. It is therefore important to develop a urban vision to organise the routing and entrances to the museum.

Brief (Programme)

The building will still serve as a museum, but because the current museum is not a great success – in the sense that there is not enough space and that not enough people find their way to the museum – extra uses will be added. This means that the following is necessary:

Entrance	20 m ²	Offices	150 m ²
Welcome area	70 m ²	Meeting rooms	30 m ²
Museum shop	50 m ²	Depot	500 m ²
VVV/ANWB	150 m ²	Cafeteria	30 m ²
Museum café	130 m ²	Restoration spaces	200 m ²
WC's	50 m ²	Workshop	100 m ²
Exhibition	2000 m ²	Storage	50 m ²
Library	200 m ²	WC's / showers	40 m ²
Auditorium	100 m ²	Installations	150 m ²
Style rooms	200 m ²		
Back office	30 m ²	TOTAAL	4250 m²

Location

Map of Vlaardingen, Schiedam and Rotterdam (2005).

Birdeye view of the museum (2005).

The museum (2005).

P1 presentatie

Vlaardingen

Vlaardingen

Vlaardingen

Vlaardingen

Vlaardingen

Vlaardingen

Vlaardingen

Vlaardingen

Vlaardingen

Vlaardingen

Vlaardingen

Museum Vlaardingen

Museum Vlaardingen

Museum Vlaardingen

Museum Vlaardingen

Museum Vlaardingen

A museum housed in a monument, both not in optimal form, in need of extra space and of an architectural and social make-over, located in a historic, but industrial and decrepit area.

Problem statement

Mindmap (ii)

- Museum locale	50 %
- Permanent	35 %
- Temporary	15 %
- Library	10 %
- Reading / study room	5 %
- Archive	5 %
- Auditorium / theatre	5 %
- Exhibition / workshop	5 %
- Restaurant / cafe (kitchen)	5 %
- Toilets (public + private)	5 %
- Offices and meeting rooms	10 %
- Parking	5 %
- Storage	5 %
- Repair / restoration spaces **	5 %
- "Museum" ***	5 %
- "Museum" ****	5 %
- "Museum" *****	5 %

Programme

museum: institute for collection of artefacts shown to public

Museum

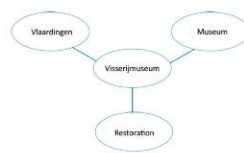
Research:
Research what the demands of an intervention of a monument with a public function are.

Design:
Design a new architectural structure which, together with the historical structure, will be the complete, all-rounded heart of the culture of Vlaardingen.

Goals

Sub research questions

Literature

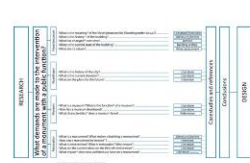

Museum

What demands are made to the intervention of a monument with a public function?

What demands are made to the intervention of a monument with a public function?

Research question

Methodology

Content research paper

Museum

Mindmap (i)

Planning

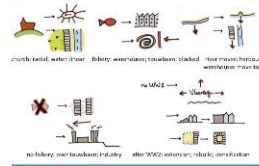
Museum?

Museum

Museum Vlaardingen Restoration Redershuis

City development

Harbour

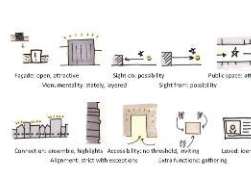
Harbour

"Touwbaan"

Qualities of public buildings

Qualities of public buildings

Urban block

Structure urban block

Structure urban block

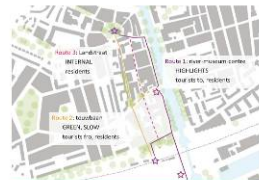
Structure urban block

Functions urban block

Value assessment urban block

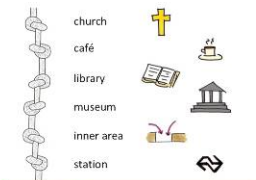
Goal

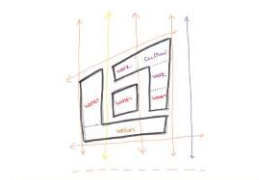
Harbour and quay

References harbour and quay

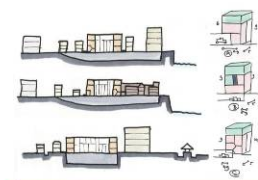
Touwbaan route

Design urban block

Design urban block

Design urban block

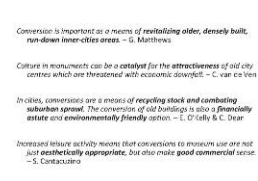
References passages and streets

References inner area

Museum Vlaardingen Restoration Redershuis

Restoration & museum

Plananalysis: muZEEum

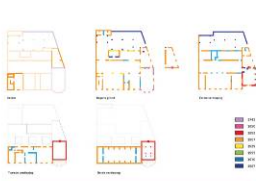
Case study

Museum Vlaardingen Restoration Redershuis

Abraham van der Linden - Rijksbouwmeester Knuttel

Building phases

Interior

Warehouses

Value assessment

Concept for extension: warehouse

- positive
- wealth in goods
 - limited amount of light
 - supervised access
 - small in scale
- negative
- too "basic" for museum?
 - limited amount of light
 - problems with access
 - too big a scale not possible

Concept

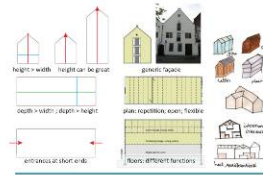
Design museum

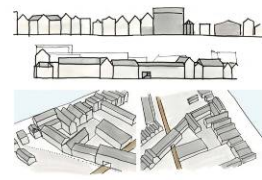
References interior

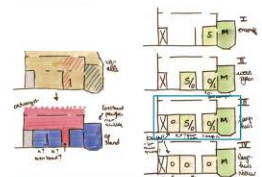
Museum Vlaardingen Restoration Rederhuis

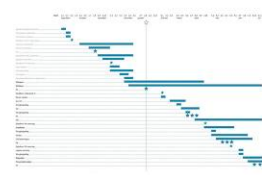
Warehouses

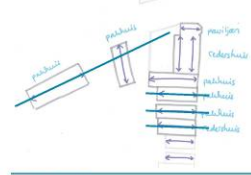
Design museum

Design historic interiors

Planning

Design museum

References volumes

Interior music room - before

Research and design areas of interest

- reconstruction of townhall
- housing and public functions along townhall
- connection across the harbour
- museum spaces
- external museum activities
- Vlaardingen interiors to include

Planning

Design museum

References façade

Interior music room - after

EXIII

Museum Vlaardingen

Aring uit Vlârding

Restoration of and extension to the "Huis met den Lindeboom"

E.C. van der A | 2019/2020 | Architect | P1 | 2019/2020

Museum Vlaardingen | A. van der A | 2019/2020 | Architect | P1 | 2019/2020

P3 presentatie

EXIII

Museum Vlaardingen

Aring uit Vlârding

Restoration of and extension to the "Huis met den Lindeboom"

E.C. van der A | 2019/2020 | Architect | P1 | 2019/2020

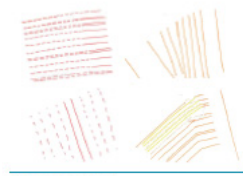
Museum Vlaardingen | A. van der A | 2019/2020 | Architect | P1 | 2019/2020

Design urban block

Programme Museum Vlaardingen

Theme: grids and axes

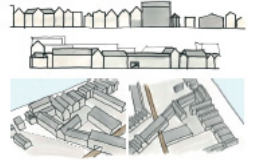
- A monument housing a museum, both not in optimal form
- in need of extra space and of an architectural and social make-over
 - located in a historic, but industrial and decrepit area.

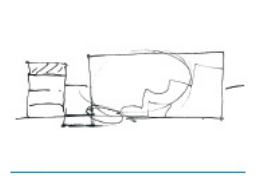
Problem statement

Project

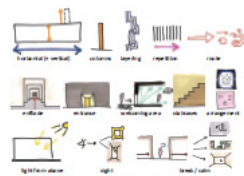
Design museum

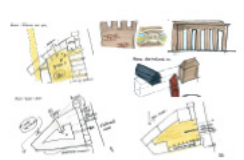
Vision

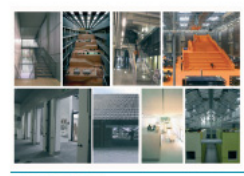
Urban block

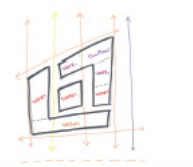
Elements of museum architecture

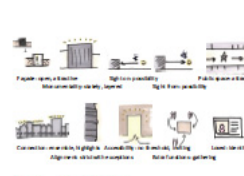
Thematic research-by-design

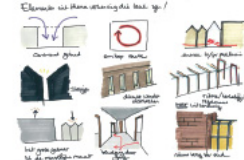
References: interior

Design urban block

Qualities of public buildings

Thematic research-by-design: conclusions

Reference: van Abbemuseum

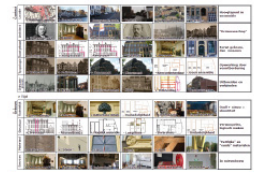
Restauratie & museum

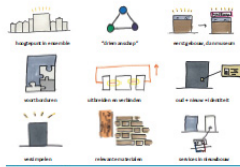
muZEEum, Vlissingen

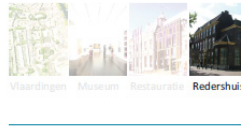
muZEEum, Vlissingen

Waardstelling

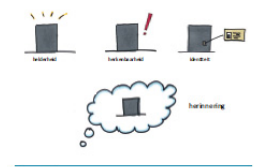
Waardstelling

Vlaardingen Museum Restauratie Redershuis

Ensemble

Concept

Uitgangspunten

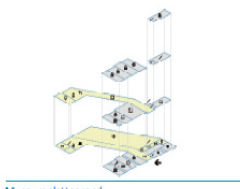
Bestaande situatie

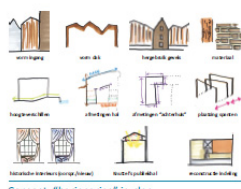
Burgemeester vd Linden - Rijksbouwmeester Knuttel

Structuur

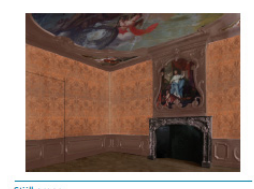
Museumplattegrond

Concept: "herinnering" in plan

Paviljoen

Stijkkamer

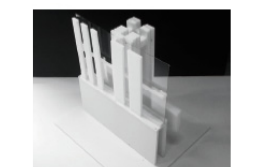
Knuttel's publiekshal en stijkkamer

Reders-/pakhuisjes

Materiaal

Detail

Schepenhal

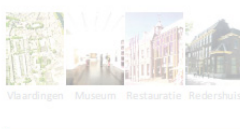
Tentoonstellingsruimte

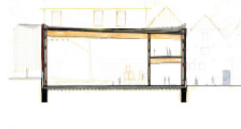
Plattegrond

Gevels

Vlaardingen Museum Restauratie Redershuis

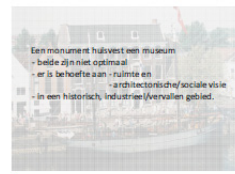

KL: van der A | SCHWEDS | PRODUKT | 101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-1043-1044-1045-1046-1047-1048-1049-1050-1051-1052-1053-1054-1055-1056-1057-1058-1059-1060-1061-1062-1063-1064-1065-1066-1067-1068-1069-1070-1071-1072-1073-1074-1075-1076-1077-1078-1079-1080-1081-1082-1083-1084-1085-1086-1087-1088-1089-1090-1091-1092-1093-1094-1095-1096-1097-1098-1099-1100-1101-1102-1103-1104-1105-1106-1107-1108-1109-1110-1111-1112-1113-1114-1115-1116-1117-1118-1119-1120-1121-1122-1123-1124-1125-1126-1127-1128-1129-1130-1131-1132-1133-1134-1135-1136-1137-1138-1139-1140-1141-1142-1143-1144-1145-1146-1147-1148-1149-1150-1151-1152-1153-1154-1155-1156-1157-1158-1159-1160-1161-1162-1163-1164-1165-1166-1167-1168-1169-1170-1171-1172-1173-1174-1175-1176-1177-1178-1179-1180-1181-1182-1183-1184-1185-1186-1187-1188-1189-1190-1191-1192-1193-1194-1195-1196-1197-1198-1199-1200-1201-1202-1203-1204-1205-1206-1207-1208-1209-1210-1211-1212-1213-1214-1215-1216-1217-1218-1219-1220-1221-1222-1223-1224-1225-1226-1227-1228-1229-1230-1231-1232-1233-1234-1235-1236-1237-1238-1239-1240-1241-1242-1243-1244-1245-1246-1247-1248-1249-1250-1251-1252-1253-1254-1255-1256-1257-1258-1259-1260-1261-1262-1263-1264-1265-1266-1267-1268-1269-1270-1271-1272-1273-1274-1275-1276-1277-1278-1279-1280-1281-1282-1283-1284-1285-1286-1287-1288-1289-1290-1291-1292-1293-1294-1295-1296-1297-1298-1299-1300-1301-1302-1303-1304-1305-1306-1307-1308-1309-1310-1311-1312-1313-1314-1315-1316-1317-1318-1319-1320-1321-1322-1323-1324-1325-1326-1327-1328-1329-1330-1331-1332-1333-1334-1335-1336-1337-1338-1339-1340-1341-1342-1343-1344-1345-1346-1347-1348-1349-1350-1351-1352-1353-1354-1355-1356-1357-1358-1359-1360-1361-1362-1363-1364-1365-1366-1367-1368-1369-1370-1371-1372-1373-1374-1375-1376-1377-1378-1379-1380-1381-1382-1383-1384-1385-1386-1387-1388-1389-1390-1391-1392-1393-1394-1395-1396-1397-1398-1399-1400-1401-1402-1403-1404-1405-1406-1407-1408-1409-1410-1411-1412-1413-1414-1415-1416-1417-1418-1419-1420-1421-1422-1423-1424-1425-1426-1427-1428-1429-1430-1431-1432-1433-1434-1435-1436-1437-1438-1439-1440-1441-1442-1443-1444-1445-1446-1447-1448-1449-1450-1451-1452-1453-1454-1455-1456-1457-1458-1459-1460-1461-1462-1463-1464-1465-1466-1467-1468-1469-1470-1471-1472-1473-1474-1475-1476-1477-1478-1479-1480-1481-1482-1483-1484-1485-1486-1487-1488-1489-1490-1491-1492-1493-1494-1495-1496-1497-1498-1499-1500-1501-1502-1503-1504-1505-1506-1507-1508-1509-1510-1511-1512-1513-1514-1515-1516-1517-1518-1519-1520-1521-1522-1523-1524-1525-1526-1527-1528-1529-1530-1531-1532-1533-1534-1535-1536-1537-1538-1539-1540-1541-1542-1543-1544-1545-1546-1547-1548-1549-1550-1551-1552-1553-1554-1555-1556-1557-1558-1559-1560-1561-1562-1563-1564-1565-1566-1567-1568-1569-1570-1571-1572-1573-1574-1575-1576-1577-1578-1579-1580-1581-1582-1583-1584-1585-1586-1587-1588-1589-1590-1591-1592-1593-1594-1595-1596-1597-1598-1599-1600-1601-1602-1603-1604-1605-1606-1607-1608-1609-1610-1611-1612-1613-1614-1615-1616-1617-1618-1619-1620-1621-1622-1623-1624-1625-1626-1627-1628-1629-1630-1631-1632-1633-1634-1635-1636-1637-1638-1639-1640-1641-1642-1643-1644-1645-1646-1647-1648-1649-1650-1651-1652-1653-1654-1655-1656-1657-1658-1659-1660-1661-1662-1663-1664-1665-1666-1667-1668-1669-1670-1671-1672-1673-1674-1675-1676-1677-1678-1679-1680-1681-1682-1683-1684-1685-1686-1687-1688-1689-1690-1691-1692-1693-1694-1695-1696-1697-1698-1699-1700-1701-1702-1703-1704-1705-1706-1707-1708-1709-1710-1711-1712-1713-1714-1715-1716-1717-1718-1719-1720-1721-1722-1723-1724-1725-1726-1727-1728-1729-1730-1731-1732-1733-1734-1735-1736-1737-1738-1739-1740-1741-1742-1743-1744-1745-1746-1747-1748-1749-1750-1751-1752-1753-1754-1755-1756-1757-1758-1759-1760-1761-1762-1763-1764-1765-1766-1767-1768-1769-1770-1771-1772-1773-1774-1775-1776-1777-1778-1779-1780-1781-1782-1783-1784-1785-1786-1787-1788-1789-1790-1791-1792-1793-1794-1795-1796-1797-1798-1799-1800-1801-1802-1803-1804-1805-1806-1807-1808-1809-1810-1811-1812-1813-1814-1815-1816-1817-1818-1819-1820-1821-1822-1823-1824-1825-1826-1827-1828-1829-1830-1831-1832-1833-1834-1835-1836-1837-1838-1839-1840-1841-1842-1843-1844-1845-1846-1847-1848-1849-1850-1851-1852-1853-1854-1855-1856-1857-1858-1859-1860-1861-1862-1863-1864-1865-1866-1867-1868-1869-1870-1871-1872-1873-1874-1875-1876-1877-1878-1879-1880-1881-1882-1883-1884-1885-1886-1887-1888-1889-1890-1891-1892-1893-1894-1895-1896-1897-1898-1899-1900-1901-1902-1903-1904-1905-1906-1907-1908-1909-1910-1911-1912-1913-1914-1915-1916-1917-1918-1919-1920-1921-1922-1923-1924-1925-1926-1927-1928-1929-1930-1931-1932-1933-1934-1935-1936-1937-1938-1939-1940-1941-1942-1943-1944-1945-1946-1947-1948-1949-1950-1951-1952-1953-1954-1955-1956-1957-1958-1959-1960-1961-1962-1963-1964-1965-1966-1967-1968-1969-1970-1971-1972-1973-1974-1975-1976-1977-1978-1979-1980-1981-1982-1983-1984-1985-1986-1987-1988-1989-1990-1991-1992-1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000-2001-2002-2003-2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-2013-2014-2015-2016-2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235

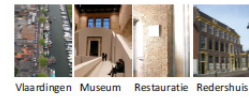
P4 presentatie

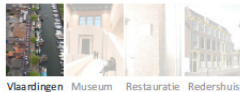
Huis met den Lindeboom, Vlaardingen

Probleemstelling

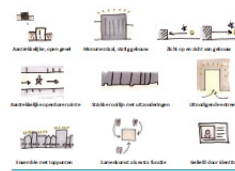
Vlaardingen Museum Restaurant Redershuis

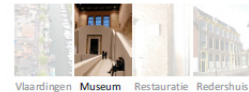
Vlaardingen Museum Restaurant Redershuis

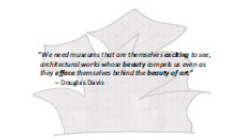
Visserij (1940)

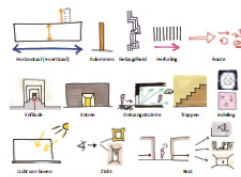
Kwaliteiten openbare gebouwen

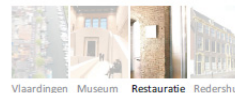
Vlaardingen Museum Restaurant Redershuis

Museum architectuur?

Kenmerken museum architectuur

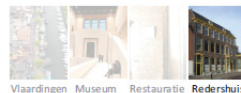
Vlaardingen Museum Restaurant Redershuis

muZEEum, Vlissingen

muZEEum, Vlissingen

Vlaardingen Museum Restaurant Redershuis

Bestaande situatie

Huis met den Lindeboom (1740)

Huis met den Lindeboom (1740)

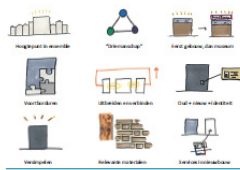
Huis met den Lindeboom (1740)

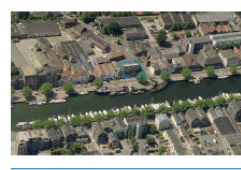
Huis met den Lindeboom (1740)

Huis met den Lindeboom (1740)

Waardstelling

Bestaande situatie

Bestaande situatie

Bestaande situatie

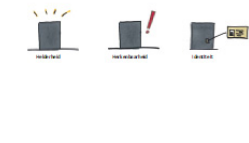
Ensemble

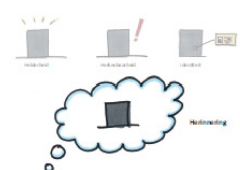
Ensemble

Ensemble

Concept

Concept

Concept

Uitgangspunten

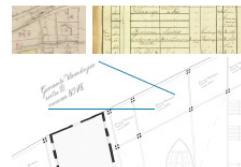
Bestaand

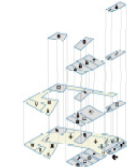
Behoud

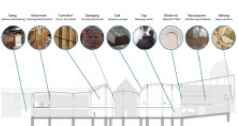
Beboud

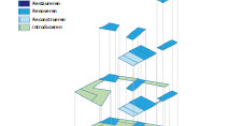
Historische kavels

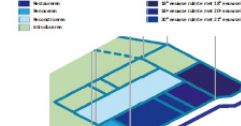
Museum plan

Methoden

Methoden

Methoden

Paviljoen

Paviljoen

Stijlkamer

Stijlkamer

Stijlkamer

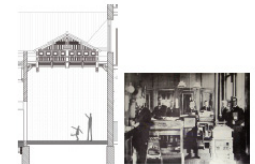
Gevel

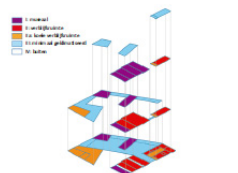
Gevel

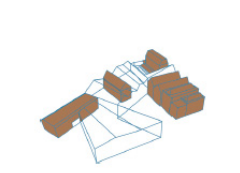
Stijlkamer

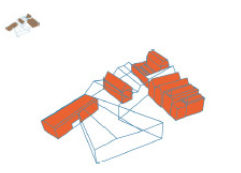
Knuttel's publiekshal

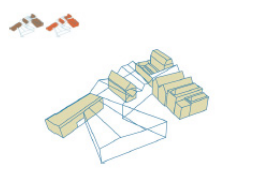
Klimaat

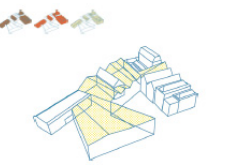
Duurzaamheid: hergebruik

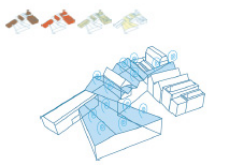
Duurzaamheid: geklimatiseerd en geïsoleerd

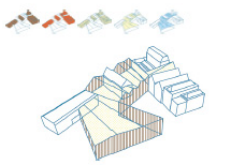
Duurzaamheid: leemstuc

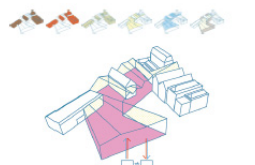
Duurzaamheid: PV-cellen

Duurzaamheid: dakramen

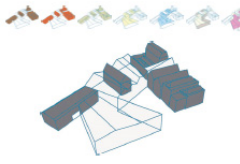
Duurzaamheid: "lamellen"

Duurzaamheid: vloerverwarming en WK opslag

Duurzaamheid

Duurzaamheid

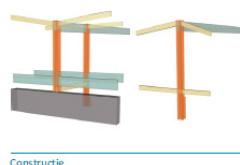
Zout in pakhuizen

Materiaal

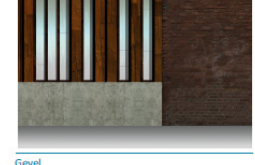
Constructie

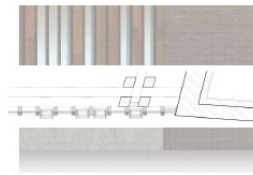
Constructie

Tentoonstellingsruimte

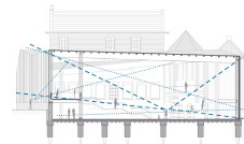
Gevel

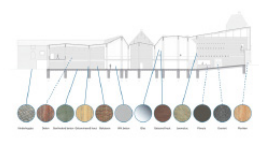
Gevel

Ervaring hoogteverschil

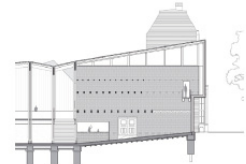
Ervaring hoogteverschil

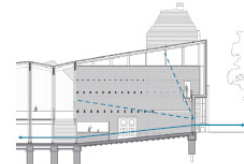
Materialen

Entree

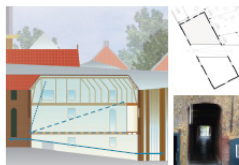
Entree

Entree

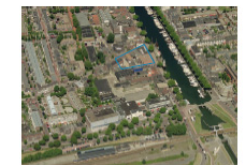
Steeg

Steeg

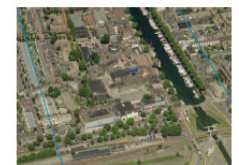
Redershuis

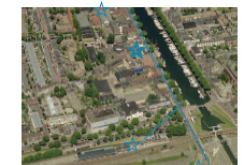
Ensemble

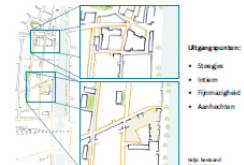
Stedenbouwkundig blok

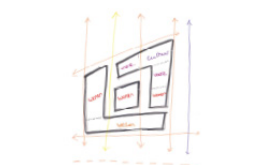
Centrum

Route: rivier/station - museum - centrum/kerk

Stedenbouwkundige visie

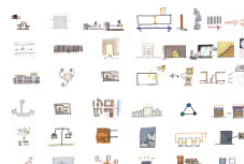
Stedenbouwkundig blok

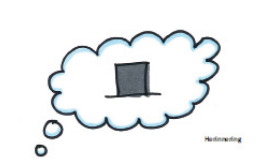
Haven

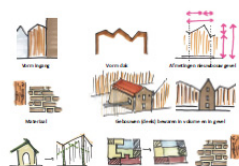
Haven

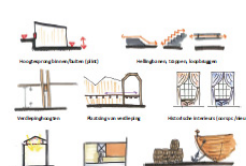
Conclusies

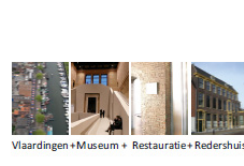
Concept

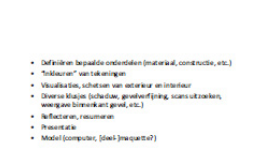
Concept in plan

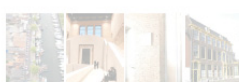
Concept in plan

Vlaardingen + Museum + Restauratie + Redershuis

Concept

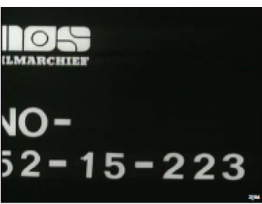
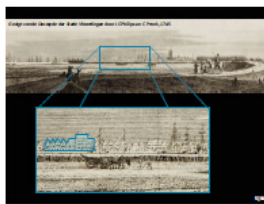
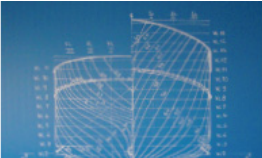
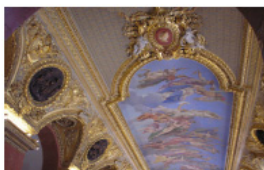

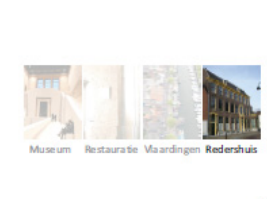
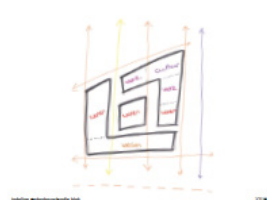
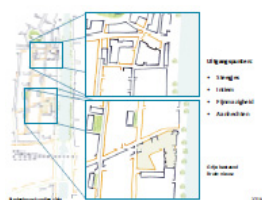
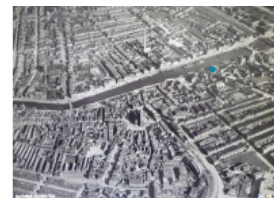
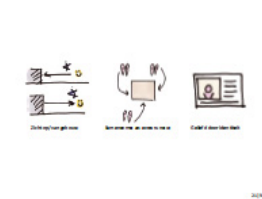
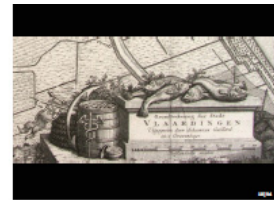
Vlaardingen + Museum + Restauratie + Redershuis

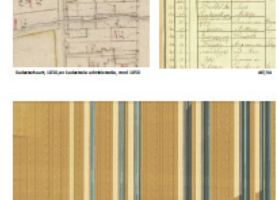
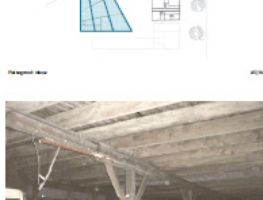
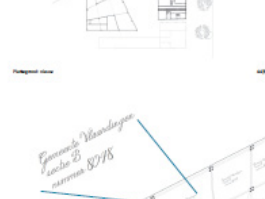
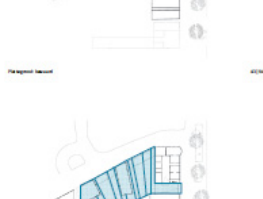
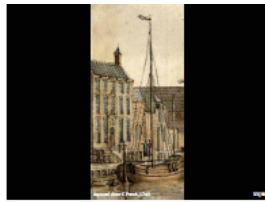
Vlaardingen + Museum + Restauratie + Redershuis

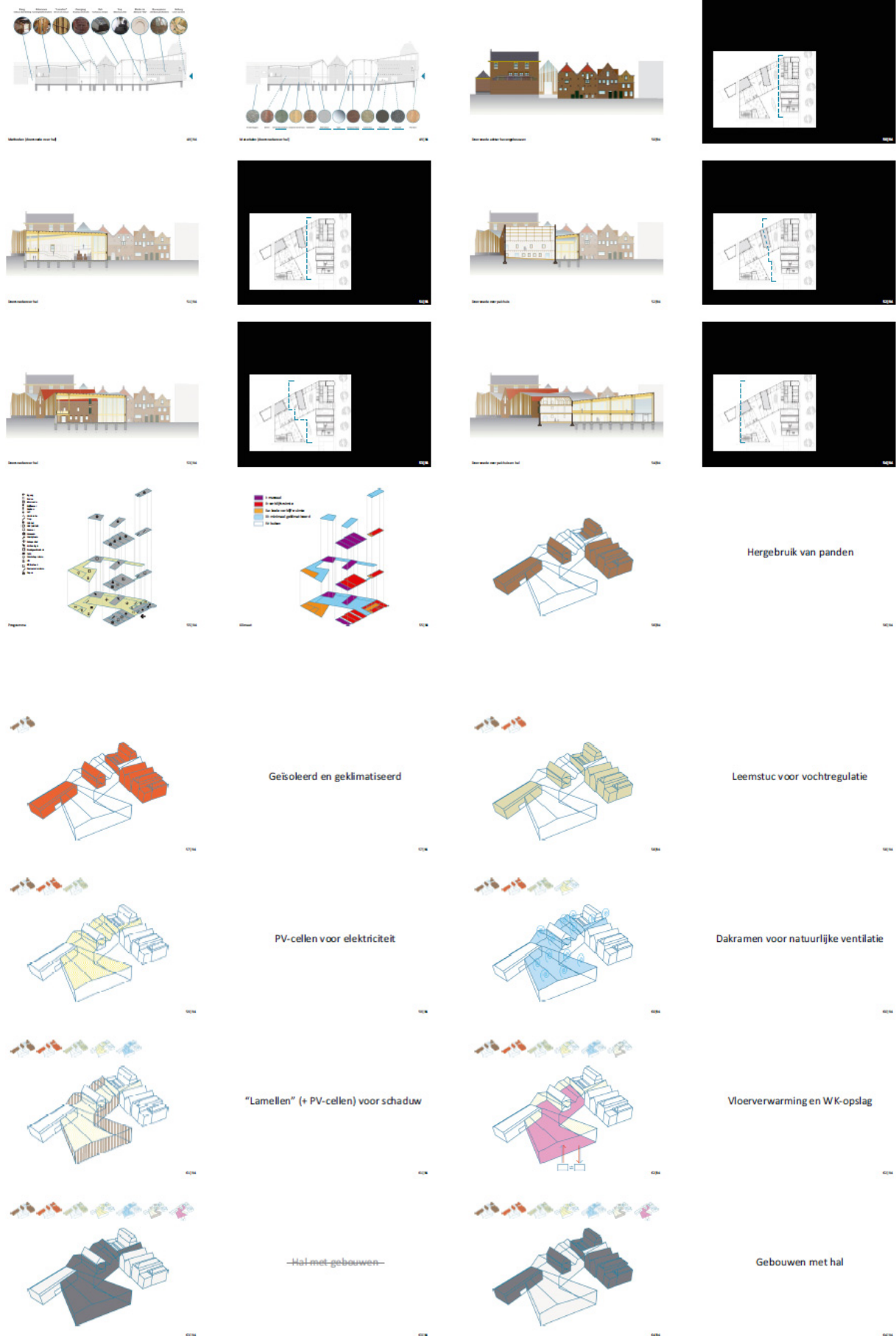
P5 presentatie

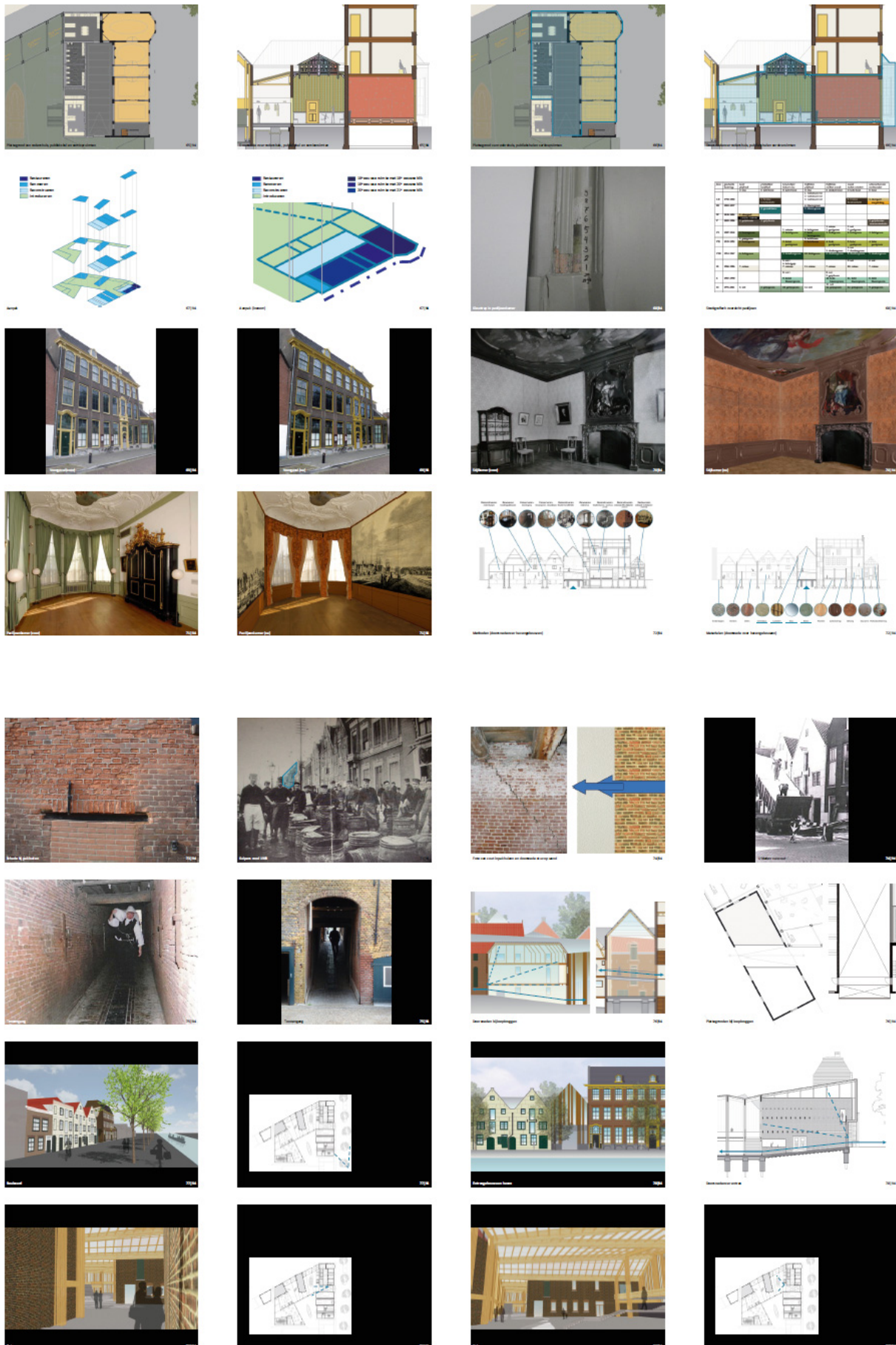
 10/14	 10/14	 10/14	 10/14
 Museum Vlaardingen Arling uit Vlârding 10/14	E.C. van der A (2008) Museum Vlaardingen Museum Vlaardingen Museum Vlaardingen Museum Vlaardingen 10/14	 10/14	 10/14
 10/14	 10/14	Onderzoek Ontwerp 10/14	Museum Restauratie Vlaardingen Redershuis 10/14
Museum Restauratie Vlaardingen Redershuis 10/14	"We need museums that are themselves exciting to see, architectural worlds whose beauty compels us even as they efface themselves behind the beauty of art." — Douglas Davis 10/14	Museum: instelling voor verzameling van objecten getoond aan publiek 10/14	 10/14
 10/14	 10/14	→ → → 10/14	 10/14
Museum Restauratie Vlaardingen Redershuis 10/14	"Conversion [to a cultural function] is important as a means of revitalizing older, densely built, run-down inner-city areas." — Geoff Matthews 10/14	 10/14	 10/14
"Maxima quoque aedificatio ab vitae hominis brevitatem et operis magnitudinem vix nunquam diabitur, ut per eundem absolvi possit, qui posuerit." — Leon Battista Alberti 10/14	 10/14	 10/14	 10/14
 10/14	 10/14	Museum Restauratie Vlaardingen Redershuis 10/14	"Al zijn er dan nu geen vissersschepen meer die op zee haring bevissen, de aanduiding 'Haringstad' gaat voor Vlaardingen toch nog steeds op." — uit 'Over haring en zout' 10/14

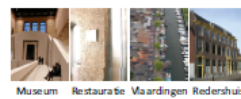
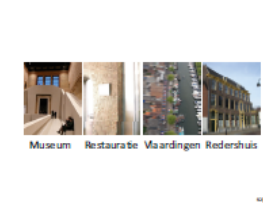
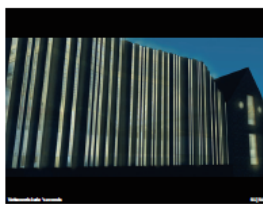
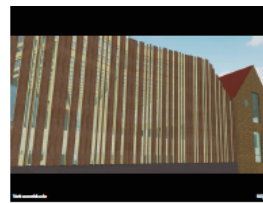
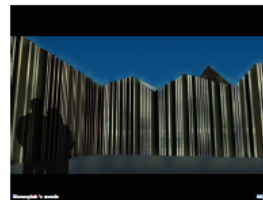
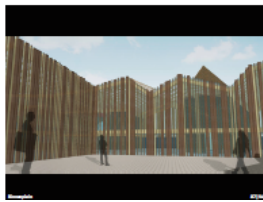
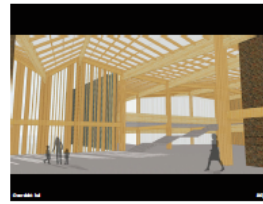
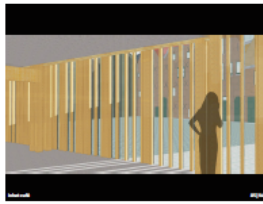
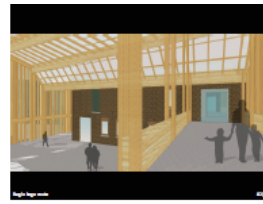
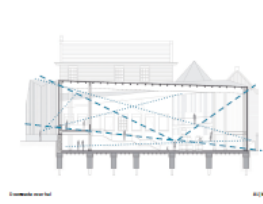
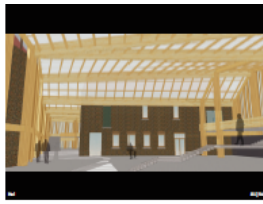

"Van der Linden liet zijn erf bebouwen met een 'arbeiderswoning' en pakhuys', zoals onder nummer A. 765 in de lijst van nieuw gebouwde huizen en pakhuizen wordt vermeld"
—Matthijs Struijs

Museum Vlaardingen Redershuis

"A cup of coffee [is] the first thing
you want in most museums;
you feel so tired immediately."
— Louis Kahn

Reflectie

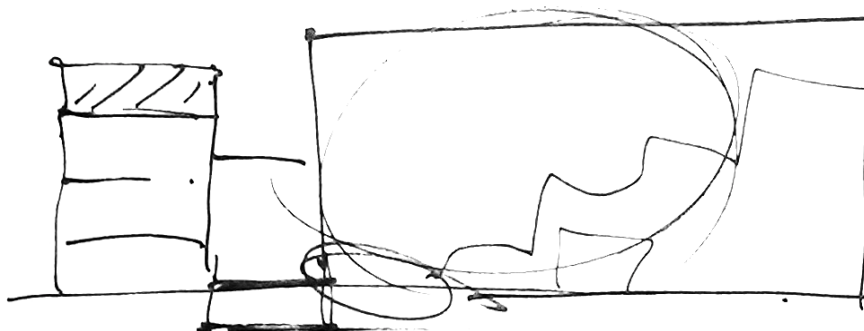
Binnen explore-lab, een “*onderzoeksgestuurd afstudeerlaboratorium voor de verkenning van fascinaties in het bouwkundig vakgebied*”, heb ik de kans gekregen een individueel project te formuleren, daarmee mijn eigen pad te trekken en mezelf meer ruimte te geven het ontwerp op een goede manier af te ronden. Hierbij heb ik waardevolle begeleiding en advies heb gekregen van een groep inspirerende mensen, die ik grotendeels zelf heb kunnen benaderen.

Tijdens het ontwerpgedeelte van mijn afstudeerjaar werd het mij nog meer duidelijk hoe belangrijk het is eerst gedegen onderzoek gedaan te hebben voordat met een restauratie-opdracht begonnen kan worden. Bij een historisch gebouw in een historische omgeving, waarbij deze geschiedenis ook echt van belang is voor het nieuwe gebouw, moeten het verleden, het heden en de toekomst meer bij elkaar worden betrokken dan bij een nieuwbouwproject met een *tabula rasa* -ontwerplocatie. Deze kennis is te vergaren door onderzoek te doen. Het uitgangspunt van dit onderzoek was dan ook de eisen die worden gesteld aan een monument dat na interventie een publieke functie krijgt met als onderwerp het Museum Vlaardingen.

Luchtfoto en kadasterkaart met invulling van de ontwerplocatie (Google Maps, Kadaster.nl en TU Delft).

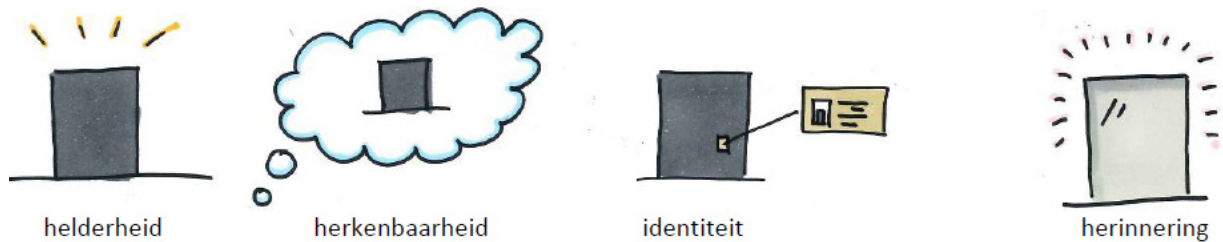
Een van de belangrijkste conclusies uit mijn onderzoek is dat in Vlaardingen te weinig wordt gedaan met de identiteit en daarmee met de aantrekkelijkheid van de stad. Het (vrijwel) enige museum in de stad – zoals uit het onderzoek bleek een uitstekend middel voor revitalisering van een stedelijk gebied – wordt hiervoor niet voldoende benut, noch als gebouw, noch als instituut. In soortgelijke steden (onder andere Schiedam en Vlissingen) zijn vergelijkbare problemen, maar zijn ook vergelijkbare stappen ondernomen om het museum en daarmee de stad beter bekend te laten worden in de regio en in de rest van Nederland. Zo is de promotie van de lokale VVV op de historie en de veelzijdigheid van Vlaardingen gericht, maar is het draagvlak van de stad naar mijn mening te gering om deze historie en veelzijdigheid ook echt uit te dragen.

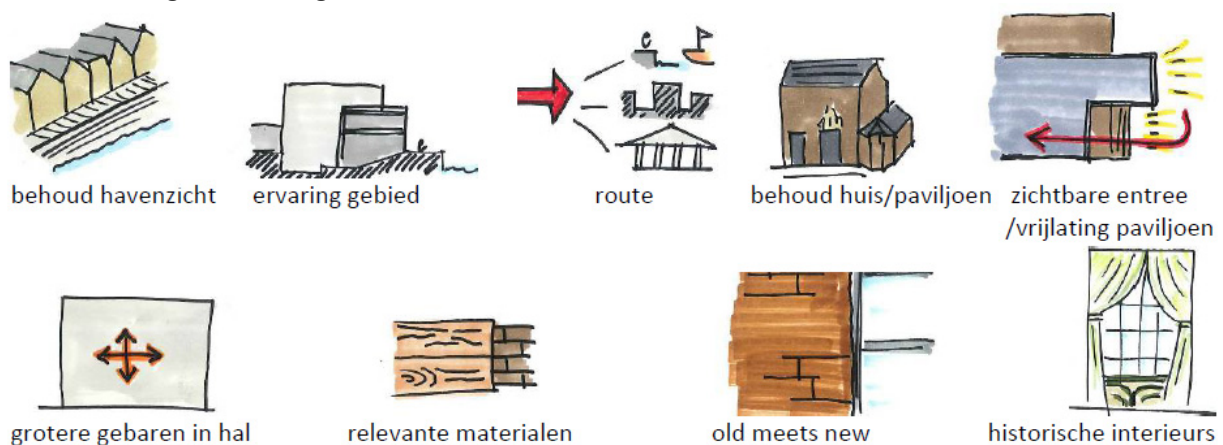
Mijn visie voor het museum als attractie van de stad was in eerste instantie een kleinschalig, volledig gerestaureerd huis met een grote hal daarachter.

Visie op het museum (auteur).

Dit was echter niet een goede start voor het definitieve ontwerp. Uit het onderzoek bleek dat er behoefte is aan helderheid, herkenbaarheid en identiteit; deze begrippen kunnen worden samengevat binnen het concept “herinnering”. Zo kan het oorspronkelijke op waarde worden geschat, terwijl met het nieuwe kan worden voortgeborduurd op het bestaande.

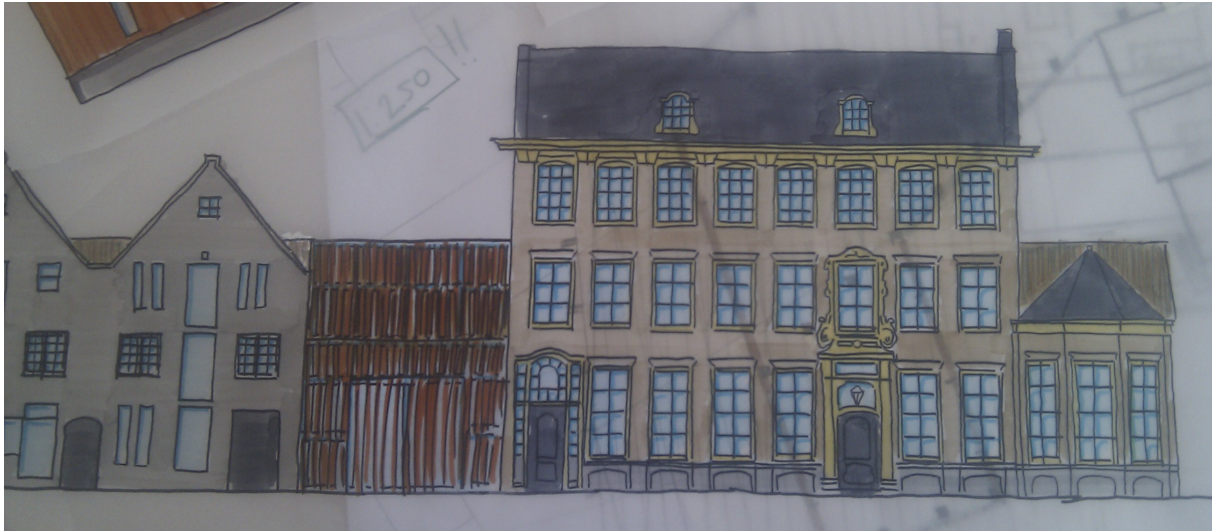
Ter ondersteuning en uitbreiding van het concept zijn enkele primaire uitgangspunten geformuleerd. Deze uitgangspunten zijn essentieel bij het ontwerp, waarvan in principe niet meer van mag worden afgeweken.

Aan de hand van het concept en de uitgangspunten zal een nieuwe architectonische structuur worden ontworpen die zal gaan werken als het nieuwe hart van het historische havengebied. De algemene aanpak zal kunnen worden ingezet bij soortgelijke projecten.

Mogelijk is de eindconclusie van de directeur van het museum en de burgemeester en wethouders dat het plan toch te ambitieus is voor Vlaardingen. Dit is ten dele een terechte conclusie, aangezien mijn ontwerpproject dusdanig fictief is, dat ik gemakkelijker beslissingen kan nemen, die ‘in het echt’ belemmerd zouden worden door bijvoorbeeld financiële middelen. Ik heb echter het project onder begeleiding van mijn afstudeermentoren zeer reëel en serieus behandeld, aangezien uit mijn onderzoek bleek dat Vlaardingen bepaalde voorzieningen mist en er in de stad wel behoefte aan deze voorzieningen is. De stad is het waard een *focal point* (voor culturele instanties) te krijgen.

Hierbij moet ik wel opmerken dat enkele aspecten die uit het onderzoek naar voren kwamen, nauwelijks invloed hebben (gehad) op het ontwerp. Zo zijn de sociologische en psychologische achtergronden van een museum erg interessant en heeft mijn nieuwe inzicht op deze gebieden zeker bijgedragen aan het architectonische ontwerp, maar voor de uitvoering, maakbaarheid en indeling van het gebouw waren deze onderdelen haast niet relevant. Ik had dus mijn tijd op die gebieden mogelijk op een andere manier kunnen gebruiken, maar ik ben wel van mening dat een museumgebouw alleen goed te begrijpen is als een museum*instituut* is begrepen.

Tussenversie van gevel aan de haven (auteur).

Mijn planning heb ik grotendeels kunnen volgen. Hoewel ik langer bezig ben geweest met het ontwikkelen van het architectonische ontwerp en later ben toegekomen aan zaken zoals constructie en installaties, heb ik deze zaken redelijk snel kunnen oppakken en verweven in de rest van het project.

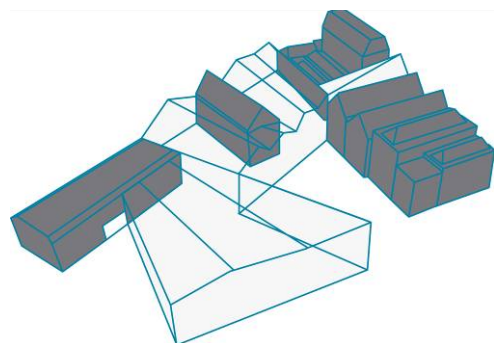
Daarbij viel het mij op dat er – op een aantal deelbeslissingen na – veel onderdelen van het ontwerpen relatief vaag blijven tijdens het ontwerpproces. Bepaalde beslissingen worden wel genomen, maar de conclusies hieruit blijven breed, hoewel deze relevant voor het project zijn. Dit betekent uiteindelijk dat hoe verder je in het proces komt, hoe meer verschillende onderdelen er zijn waarmee rekening moet worden gehouden en hoe ingewikkelder het daarmee wordt. Ik was in het proces af en toe nog te snel met het vastzetten van bepaalde zaken, zodat ik me dáárover in ieder geval even geen zorgen hoefde te maken. Helaas betekende het vastleggen hiervan dat ik met verkeerde uitgangspunten door ging werken en juist dat een punt van aandacht (en zorg) werd. Hoewel ik hier voorafgaand aan mijn afstudeerjaar rekening mee had gehouden, is het toch een (groot) leerpunt gebleken: het ontwerpproces is nóg vloeiender dan gedacht en moet zodanig ook worden behandeld.

Er ligt tijdens het schrijven van deze reflectie nog een taak om beide onderdelen van het afstuderen nog beter bij elkaar te betrekken om zo de relatie onderzoek en ontwerp duidelijk te maken voor personen die minder nauw waren betrokken bij het gehele project, maar aangezien – zoals hierboven besproken – de twee onderdelen veel met elkaar te maken hebben, is dit geen grote ontwikkeling.

Reflectie

Binnen explore-lab, een “*onderzoeksgestuurd afstudeerlaboratorium voor de verkenning van fascinaties in het bouwkundig vakgebied*”, heb ik de kans gekregen een individueel project te formuleren. Aangezien mijn speciale interesse uitgaat naar restauratie en hergebruik, heb ik mij gericht op het herontwerp van een oud redershuis in Vlaardingen.

Tijdens mijn afstudeerjaar werd het mij nog meer duidelijk hoe belangrijk het is eerst gedegen onderzoek te hebben gedaan voordat met een restauratie-opdracht kan worden begonnen. Bij een historisch gebouw in een historische omgeving, waarbij deze geschiedenis ook echt van belang is voor het nieuwe gebouw, moeten het verleden, het heden en de toekomst meer bij elkaar worden betrokken dan bij een nieuwbouwproject met een *tabula rasa* -ontwerplocatie. Deze kennis is te vergaren door onderzoek te doen. Het uitgangspunt van dit onderzoek was dan ook de eisen die worden gesteld aan een monument dat na interventie een publieke functie krijgt, met als onderwerp het Museum Vlaardingen.

Luchtfoto met huidige invulling van de ontwerplocatie en nieuw ensemble (Google Map en auteur).

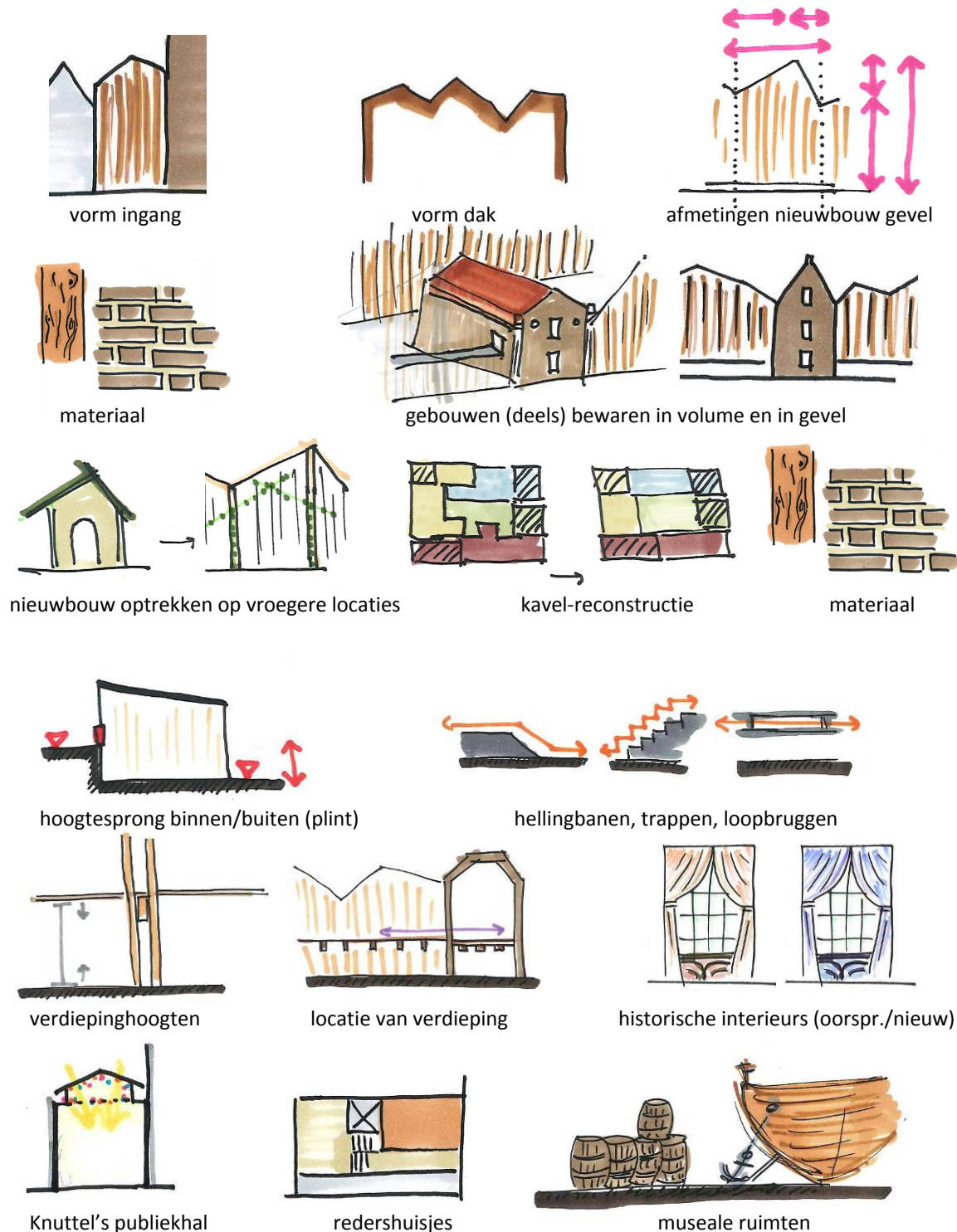
Een van de belangrijkste conclusies uit mijn onderzoek is dat in Vlaardingen te weinig wordt gedaan met de identiteit en daarmee met de aantrekkelijkheid van de stad. Het (vrijwel) enige museum in de stad – zoals uit het onderzoek bleek een uitstekend middel voor revitalisering van een stedelijk gebied – wordt hiervoor niet voldoende benut, noch als gebouw, noch als instituut. In soortgelijke steden (onder andere Schiedam en Vlissingen) zijn vergelijkbare problemen, maar zijn al wel stappen ondernomen om het museum en daarmee de stad beter bekend te laten worden in de regio en in de rest van Nederland. Door het museum in Vlaardingen aan te pakken, kan er een soortgelijke oplossing worden gevonden.

Uit het onderzoek bleek dat er behoefte is aan helderheid, herkenbaarheid en identiteit; deze begrippen kunnen worden samengevat binnen het concept “herinnering”. Zo kan het oorspronkelijke op waarde worden geschat, terwijl met het nieuwe kan worden voortgeborduurd op het bestaande.

Helderheid, herkenbaarheid, identiteit en het concept “herinnering”.

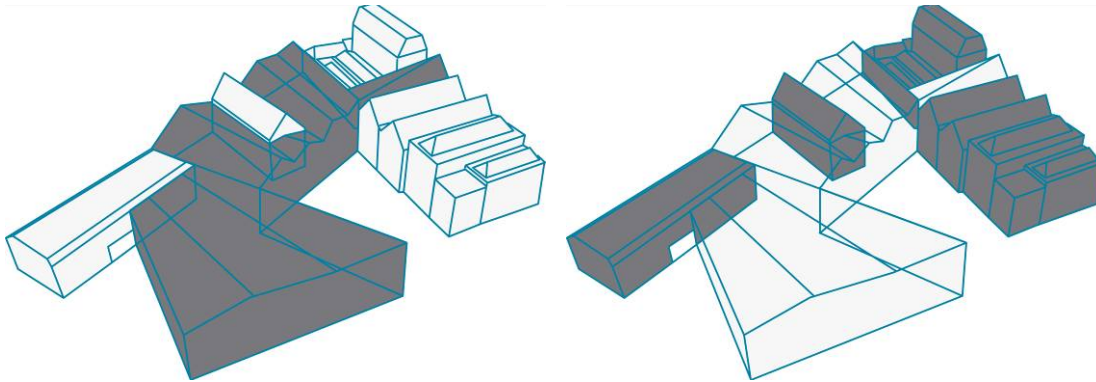
Dit concept “herinnering” heb ik op een aantal manieren in het ontwerp laten terugkomen, gegroepeerd in de onderdelen: archetype (pak)huis, insassing (vroeger) bestaande bebouwing, hoogteverschillen gebied en interieur; het overzicht hiervan is hieronder te zien.

In eerste instantie lijkt sinds mijn eerste P4 inhoudelijk niet veel veranderd; dit aangezien de hoofdvorm en de indeling niet tot nauwelijks veranderd zijn.

Ik heb mij voornamelijk gericht op het verbinden van het onderzoek en het ontwerp en het samenbrengen van alle verschillende onderdelen van het ontwerp, waardoor het geheel veel logischer en veel completer is. Zo heb ik in deze laatste periode mij ook meer gericht op

materiaal, klimaat en duurzaamheid. Door bijvoorbeeld het museum niet te zien als hal met daaromheen een aantal gebouwen, maar als gebouwen-ensemble waartussen een hal was gebouwd – een minimale verandering – bleken veel van de uiteindelijke duurzaamheidsprincipes al in het plan te zitten.

Hal met gebouwen en gebouwen met hal (auteur).

Er bestaat nog steeds een kans dat de directeur van het museum en de burgemeester en wethouders het ontwerp te groot, te duur of te ambitieus vinden. Met mijn ontwerp heeft Vlaardingen echter een *focal point* gekregen. Bovendien is er aan de uitgangspunten voldaan en is er met mijn ontwerp geen gebrek meer aan helderheid, herkenbaarheid en identiteit.

Pandjes aan de haven (auteur).

Nieuwbouw afgewisseld met bestaande gebouwen (auteur).